

Jarmo Kokkonen (toim.)

**TEHDÄÄN IHMEITÄ!
Osallisuus, vapaaehtoisuus, jäsenyys ja
hengellisyys isostoiminnassa**

Jarmo Kokkonen (toim.)

TEHDÄÄN IHMEITÄ!

**OSALLISUUS, VAPAAEHTOISUUS, JÄSENYYS JA
HENGELLISYYS ISOSTOIMINNASSA**

**Diakonia-ammattikorkeakoulu
Helsinki 2017**

DIAK TYÖELÄMÄ 10

Julkaisija: Diakonia-ammattikorkeakoulu
Kannen kuva: Suvi Sievilä
Taitto: Juvenes Print Oy

ISBN 978-952-493-290-5 (painettu)
ISBN 978-952-493-291-2 (verkkojulkaisu)
ISSN 2343-2187 (painettu)
ISSN 2343-2195 (verkkojulkaisu)

[http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-493-291-2](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-291-2)

Juvenes Print Oy
Tampere 2017

TIIVISTELMÄ

Jarmo Kokkonen (toim.) **TEHDÄÄN IHMEITÄ!**
Osallisuus, vapaaehtoisuus, jäsenyys ja
hengellisyys isostoiminnassa

Helsinki:

Diakonia-ammattikorkeakoulu 2017

217 s.

Diak Työelämä 10

Rippikoulu ja isostoiminta ovat luterilaisen kirkon tunnetuimpia ja tavoitettavimpia työmuotoja. Vuonna 2016 kaikenikäisiä rippikoululaisia oli 85,8% suhteessa 15-vuotiaiden ikäluokkaan. Isostoimintaan osallistui noin 22 000 nuorta.

Tässä kirjassa tarkastellaan suomalaista isostoimintaa ja sen kehittämisen haasteita ja mahdollisuuksia. Ensimmäisen osan muodostaa helmikuussa 2016 hyväksytty *Isoja ihmeitä – isostoiminnan linjaus*. Tämä asiakirja on osa kirkossa vuosina 2016–2018 toteutettavaa rippikoulu-uudistusta. *Isoja ihmeitä* näkee isostoiminnan rippikoulua laajempänä vapaaehtoistoimintana, jonka lähtökohtana on nuoren oleminen ja kasvu seurakuntalaisena. Isostoiminnan tulisi rakentaa siltaa aikuiseen seurakuntalaisuuteen.

Asiakirjaa kommentoivassa artikkelissaan Panu Pihkala kiinnittää huomiota isostoiminnan linjauksen teologiaan. Pihkalan mukaan nykyihmiselle tyypillinen maallisen ja hengellisen erottaminen näkyy myös isostoiminnan linjauksessa, ja kirkon kasvatustyössä laajemminkin. Artikkelissä esittää toiveen siitä, että maallisen ja hengellisen yhteenliittyminen ansaitsisi tulla korostetummin esiin kirkon kasvatuksen teksteissä.

Kirjan toisen osan vertaisarvioituissa tutkimusartikkelissa isostoimintaa tarkastellaan osallisuuden, vapaaehtoisuuden, muuttuvan hengellisyyden ja kirkon jäsenyyden näkökulmista. Tomi Kiilakosken osallisuutta käsittelevässä artikkelissa käy ilmi, että nuorten osallisuus on koulussa rajattua, raaimitettua ja normitettua. Alhaalta ylöspäin, nuorten omista ideoista, ajatuksista, toiveista tai unelmista kumpuava osallisuus on Suomessa kehittynyt vähemmän kuin muodollisiin puitteisiin sijoittuva osallisuus. Nuorten vapaaehtoisuutta käsittelevässä artikkelissa Henrietta Grönlund osoittaa, että jos nuoren toivotaan kiinnittyvän muuhunkin kuin rippikouluun tai isostoimintaan, olisi seurakunnan hyödynnettävä nykyistä laajemmin eri alo-

jen työntekijöiden ja vapaaehtoisten panosta. Nuorille tulisi antaa mahdollisimman paljon vapautta valita, miettiä ja suunnitella toimintaa itse.

Kati Tervo-Niemelän artikkeli osoittaa, että mikäli seurakuntayhteys katkeaa isosajan jälkeen, voi myös aktiivisesti isosina toimineet päätyä eroamaan kirkosta. Uskonnollisella socialisaatiolla ja kodilla on perustava merkitys myöhemmälle kirkkosuhteelle. Vanhempien kiinnostus uskontoa kohtaan ja kodin uskonnollinen tausta määrittävät vahvasti nuoren suhtautumista kirkon jäsenyyteen. Jouko Porkan rippikoululaisten ja isosten uskonnollisuutta ja motivaatiota tarkastelevassa artikkelissa käy ilmi, että rippikoululaisten usko kristinuskon keskeisiin uskomuksiin on vähentynyt viime vuosina. Myös kirkon jäsenyyden tärkeäksi kokevien rippikoululaisten määrä vähenee. Rippikoulun käyminen on yhä enemmän rippikoululaisten henkilökohtainen ratkaisu. Olennaista kirkon kannalta on seurakuntayhteiden säilyminen.

Kirjan kolmannen osan muodostavat lyhyet ja käytännölliset näkökulmat ja kokemukset isostoiminnan arjesta eri puolilta Suomea. Niistä lukija voi löytää ideoita omaan työhönsä ja nuorten osallisuuden vahvistamiseen erityisesti paikallisseurakunnassa.

Asiasanat: isostoiminta, rippikoulu, kirkko, osallisuus, vapaaehtoisuus, kirkon jäsenyys, hengellisyys

Teemat: Kirkko ja seurakunta

ABSTRACT

Jarmo Kokkonen (ed.)

**LET'S WORK MIRACLES!
Participation, voluntariness,
belonging and spirituality in
confirmation class group leadership.**

Helsinki:

Diaconia University of Applied Sciences, 2017

217 s.

Diak Työelämä 10

Series

[Diak and Working life 10]

Confirmation classes and confirmation class group leadership are among the best-known and most accessible activities of the Lutheran Church of Finland. In 2016, the number of confirmation class students, who were of any age, equalled 85.8% all 15-year-olds in Finland at that time. Approximately 22 000 young people were involved in confirmation class group leader activities.

This book studies group leadership in Finnish confirmation training as well as the challenges and opportunities relating to its development. The first section consists of *Big Miracles – Confirmation Class Group Leader Scheme (Isoja ihmeitä – isostoiminnan linjaus)*, approved in February 2016. That document is a part of the confirmation class renewal to be carried out in the Lutheran Church of Finland during 2016–2018. *Big Miracles* considers confirmation class group leadership as a voluntary activity that extends further than confirmation training only: its starting point is the young person as a member of a parish and his or her growth in that role. Confirmation class group leadership should bridge the young person's path from youth to adulthood as a responsible parish member.

In his commentary, Panu Pihkala notes the theology of the confirmation class group leadership scheme. According to Pihkala, this scheme as well as church education in general shows the typical separation of the secular and the spiritual made by people today. The article expresses the wish that the union of the secular and the spiritual be more clearly highlighted in educational texts by the church.

The peer-reviewed research article in the second section of the book examines confirmation class group leadership from the points of view of participation, voluntariness, changing spirituality and church membership.

The article on participation, by Tomi Kiilakoski, explains that at school, the participation of young people is limited, predefined and standardised. Bottom-to-top participation, originating from the ideas, thoughts, wishes and dreams of the young people themselves, is less developed in Finland than is structural, formal participation. In her article on the voluntariness of young people, Henrietta Grönlund shows us that if young people are expected to adhere to more than just confirmation training and confirmation class group leadership, parishes must make better use than currently of the input given by their workers and volunteers in different fields. Young people should be given as much freedom as possible to choose, think out and plan their work themselves.

The article on the religiousness and motivation of confirmation class students and group leaders, by Jouko Porkka, reveals that confirmation class students' belief in the key tenets of the Christian faith has decreased over the past years. Similarly, the number of confirmation class students who find it important to be a member of the church is decreasing. Attending confirmation classes is increasingly a personal decision by the student. For the church, it is essential that the connection to the parish is retained. Kati Tervo-Niemelä's article shows that if the connection to the parish is severed after confirmation training, even active confirmation class group leaders may end up resigning their church membership. Religious socialisation and home have a profound significance for a person's later relationship with the church. The parents' interest in religion and the religious background of the home are strongly determining factors in a young person's attitude towards church membership.

The third section of the book consists of short, practical viewpoints and experiences telling us about the daily work of confirmation class group leaders in various parts of Finland. Readers may find ideas in them for their own work and for strengthening the participation of young people in local parishes, in particular.

Keywords: confirmation class group leadership, confirmation training, church, participation, voluntariness, church membership, spirituality

Themes: Church and parish

SISÄLLYS

Johdanto:

50 vuotta rippikoulun isojen siskojen ja veljien valmennusta.....9

I ISOJA IHMEITÄ 11

*Työryhmä: Sanna Jattu, Jaakko Kaartinen, Jarmo Kokkonen,
Terhi Paananen, Jouko Porkka, Heli Pruuki, Sirpa Syrjä, Pekka Tukeva,
Katri Vappula, Rosa Winqvist & Sara Åström*

Isoja ihmeitä – Isostoiminnan linjaus 201613

Panu Pihkala

Maallinen on hengellistä: kommentteja isosuuden teologiasta ...71

II TUTKIMUS..... 83

Tomi Kiilakoski

**Osallisuuden ovimatot ja lasikatot: yläkoululaisten näkemyksiä
osallisuudesta ja sen rajoista85**

Henrietta Grönlund

Nuoret vapaaehtoisina kirkossa ja yhteiskunnassa.....107

Kati Niemelä

Kirkon jäsenyys rippikoulun ja isostoiminnan kysymyksenä ...125

Jouko Porkka

**Rippikoululaisten ja isosten uskonnollisuuden ja motivaation
muutos sekä Matteus-efekti153**

III POHDINTA JA KEHITTÄMINEN 189

Reija Salovaara

Isostoiminnasta juuret ja siivet aktiiviseen osallisuuteen191

Minna Suihkonen & Ville Kämäräinen

**Entä jos monesta tulee yksi? Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnan
isokoulutuksen kehitys.....195**

Tiina Väkeväinen

**Keskeneräisyyden ylistys – paikallisesti toimivaa isokoulutusta
kehittämässä199**

Salla Poropudas

Isoja ihmeitä konfirmaatiossa205

Taru Lossi

Nuoret aikuiset rippikoulun rakentajina211

50 VUOTTA RIPPIKOULUN ISOJEN SISKOJEN JA VELJIEN VALMENNUSTA

Reformaation merkkivuosi 2017 on myös rippikoulun ja isostoimin-
nan merkkivuosi. Tänä vuonna tulee kuluneeksi 80 vuotta ensimmäi-
sistä leiririppikoulusta ja mukana oli jo tuolloin isosia. Ensimmäinen isos-
toimintaa varten luotu aineisto, ”Leiririppikoulun isojen siskojen ja veljien
valmennuskurssi”, päivätettiin Helsingissä 12.4.1966. Aineiston johdannos-
sa todetaan: *”Leiririppikoulun onnistumiselle merkitsevät johtajan lisäksi apu-
johtaja, ”isot siskot ja isot veljet”, hyvin paljon. Sellaisiksi on tavallisesti otettu
edellisinä vuosina rippikoulunsa käyneitä nuoria, joita on satuttu tehtävään
saamaan ja joiden on katsottu jollakin tavoin voivan palvella myös tässä asias-
sa. Viime aikoina on todettu tarpeelliseksi myös kouluttaa näitä apujohtajia.”*

Kirkon kasvatustoiminnan historia osoittaa, että sen monet toiminta-
muodot ovat syntyneet lasten, nuorten ja perheiden käytännöllisiin tar-
peisiin. Tämä pätee myös isostoiminnan kohdalla. Iseksi otettiin niitä
rippikoulun käyneitä nuoria, ”joita on satuttu tehtävään saamaan”. Ennen
suunnitelmia ja strategioita on muuttuvissa tilanteissa ja tarpeissa pyritty
kohtaamaan perheiden elämää ja nuorten todellisuutta mahdollisimman
hyvin. Toimintaa on leimannut tekemisen meininki.

Kahdeksassa vuosikymmenessä isostoiminnasta on kehittynyt merkittävä
vapaehtoistoiminnan muoto ja rippikoulun tavoin siitä on tullut osa suo-
malaista nuorisokulttuuria. Isostoiminnan suosio on pysynyt korkealla. Sii-
hen osallistuvia pidetään ”normaaleina” nuorina, eikä isosena toimimiseen
liity sosiaalista stigmaa. Isostoiminnalla on mennyt hyvin.

Kuitenkin kirkon isostoimintaa linjaava Isoja ihmeitä-asiakirja (2016)
toteaa: *”Seurakunnissa ja kirkossa on havahduttu viimeistään 2010-luvulla
siihen, että aktiivisten isosvuosien jälkeen aikuistuvien nuorten on vaikeaa löy-
tää omaa paikkaa ja tehtävää seurakunnan yhteydessä... Kirkon jäsenyys ei ole
itsestään selvää edes niille nuorille aikuisille, jotka ovat vuosia kantaneet vas-
tuuta omassa seurakunnassa ja osallistuneet sen elämään. Tämän päivän isokset
uskovat ja ilmaisevat uskonsa monella tavoin toisin kuin isokset viisi tai kym-
menen vuotta sitten.”*

Tässä kirjassa tarkastellaan suomalaista isostoimintaa ja sen kehittämisen haasteita ja mahdollisuuksia. Ensimmäisen osion muodostaa helmikuussa 2016 hyväksytty *Isoja ihmeitä – isostoiminnan linjaus*. Tämä asiakirja on merkittävä osa kirkossa vuosina 2016-2018 toteutettavaa rippikoulu-uudistusta. Asiakirjaa työstettiin kolmessa alueellisessa seminaarissa Helsingissä, Seinäjoella ja Iisalmessa. Työskentelyyn osallistui sekä työntekijöitä että isosia. *Isoja ihmeitä* kutsuu näkemään isostoiminnan rippikoulua laajempaan vapaaehtoistoimintana, jonka lähtökohtana on nuoren oleminen ja kasvu seurakuntalaisena. Isostoiminta rakentaa siltaa aikuiseen seurakuntalaisuuteen.

Linjausta kommentoi TT Panu Pihkala tekstillään *Maallinen on hengellistä: kommentteja isosuuden teologiasta*. Nykyihminen on tottunut ja kasvanut maallisen ja hengellisen erotteluun. Panu kysyy oikeutetusti, eikö esimerkiksi nuoren persoonallinen kasvu ole kirkon itseymmärryksessä myös hengellinen asia, sitoudummehan kirkossa laajasti kokonaisvaltaiseen ihmiskäsitykseen. Vaikka isostoiminnan linjaus on vahvasti käytännönläheinen, on sitä syytä tarkastella myös teologian kautta.

Kirjan toinen osa muodostuu vertaisarvioinnin läpikäyneistä tutkimusartikkeleista. Nämä artikkelit syventyvät Isoja ihmeitä-asiakirjan keskeisiin teemoihin: osallisuuteen, vapaaehtoisuuteen, jäsenyyteen ja nuorten hengellisyyteen. Nämä teemat risteävät keskenään: osallisuudessa on keskeisesti kysymys mahdollisuudesta olla yhteisön jäsen, kuulua yhteisöön ja vaikuttaa sen päätöksiin. Kirkon jäsenyydestä on tulossa yhä enemmän henkilökohtainen valinta, samoin rippikoulun aloittaminen on lisääntyvässä määrin nuoren oma ratkaisu. Tutkimuksia yhdistää myös työntekijöiden ja muiden aikuisten roolin muutos: heidän tehtävä on tukea, mahdollistaa ja rohkaista nuoria. Kati Niemelän ja Jouko Porkan artikkeleissa suomalainen rippikoulu ja isostoiminta peilautuvat myös suhteessa sisarkirkkojemme tilanteisiin.

Kirjan kolmannen osan muodostavat lyhyet ja käytännölliset näkökulmat ja kokemukset isostoiminnan arjesta eri puolilta Suomea. Niistä lukija voi löytää ideoita omaan työhön ja osallisuuteen paikallisseurakunnassa.

Toivon, että kirjan tekstit rohkaisevat lukijaa iloitsemaan nuorista vastuunkantajistamme ja jatkamaan ihmeiden tekemistä yhdessä heidän kanssaan!

Vantaan Vaaralassa 11.6.2017,
Jarmo Kokkonen

I
ISOJA IHMEITÄ

Julkaistu aikaisemmin sarjassa Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja, nro 43.

Työryhmä: Sanna Jattu, Jaakko Kaartinen, Jarmo Kokkonen, Terhi Paananen, Jouko Porkka, Heli Pruuki, Sirpa Syrjä, Pekka Tukeva, Katri Vappula, Rosa Winqvist & Sara Åström

ISOJA IHMEITÄ – ISOSTOIMINNAN LINJAUS 2016

Tervetuloa ihmeiden äärelle!

Jumala on luonut minut juuri minuksi, sinut juuri sinuksi. Olemme ihmeitä, yksilöinä ja yhdessä. Tässä maailmankaikkeudessa saamme elää tätä hetkeä, joka ei toistu. Se on ihmeellistä. Siihen ei ymmärryksemme yllä. Voimme vain aavistaa jotakin oleellista: ihmisen ja elämän arvon.

Kristus on ihme. Hänen merkityksensä kuoleman voittajana ja elämän esikuvana on ihmeellinen. Myös seurakunta on ihme. Se ilmentää Jumalan työtä tässä maailmassa. Seurakunta elää ja hengittää sukupolvesta toiseen, muuttuu, mukautuu, kehittyy – ja ilmentää Kristuksen armoa ja Jumalan rakkautta tässä maailmassa, aina uusille ihmisille. Kristuksen seurakuntaan mahtuvat kaikenlaiset ja kaiken ikäiset ihmiset toistensa ja Jumalan lähelle olemaan ja kasvamaan.

Usko on ihme. Se on mysteeri, joka ei ole ihmisen varassa vaan lahjaa Luojaltaamme. Tämän kaiken ihmeen äärellä voi ihmetellä lisää: rippikoulu on ihme ja isostoiminta on ihme. Jokainen toimintaan osallistuva nuori on ihme ja osoitus Jumalan työstä maan päällä.

2010-luvun nuori kysyy arvoaan ja kelpaamistaan monin tavoin. Kelpaanko minä? Olenko kenellekään tärkeä ja ihana? Rakastaako kukaan minua? Kirkon sanoman ytimessä on vastakulttuurinen sävy. Ei tarvitse päteä. Ei tarvitse muuttua ja näyttää hyvältä voidakseen saada kokemuksen kelpaamisesta. Kirkon viesti kelpaamistaan kyselevälle on selkeä: Hän, joka on Luojaasi, on tarkoittanut sinut juuri sinuksi – ja kutsuu sinua yhteyteensä.

”Minä olen ihme” viittaa psalmin 139 sanoin ihmisen arvoon. Nuori on ihana. Hän on arvokas ja tärkeä silloin, kun kaikki menee hyvin ja elämä hymyilee – mutta myös kaikissa rankoissa ja vaikeissakin vaiheissaan. Nuori on yksilönä tärkeä ja kiinnostava. Aina.

Samalla hän on osa yhteisöä – omaa ryhmäänsä ja seurakuntaansa. Hänelle on tilaa ja kutsu kokemaan yhteyttä toisiin ihmisiin ja Jumalaan paitsi rippikoulun ja isostoiminnan aikana, myös sen jälkeen, koko elämänsä ajan. Hän on iso ihme. Olemme päivittäin tekemisissä isojen ihmeiden kanssa.

Johdanto

Rippikoulua on Suomessa kehitetty seurakuntien arjessa hyväksi havaittujen käytäntöjen pohjalta. Vuosikymmenten myötä siitä on kehittynyt toimintamuoto, jossa onnistuneesti yhdistyvät kirkon yhteiset suuntaviivat ja paikallisen toiminnan erityislaatuisuus. Isoja ihmeitä -linjaus on osa vuosina 2016–2018 toteutettavaa kirkon rippikoulu-uudistusta. Rippikoulu ja isostoiminta liittyvät yhteen ja vaikuttavat toisiinsa. Niitä kannattaakin suunnitella yhteisen pöydän ääressä niin laadittaessa linjauksia kuin pohdittaessa oman seurakunnan toimintaa.

Isostoiminnasta on kasvanut rippikoulun jälkeisen kirkon nuorisotyön kattavin muoto. Rippikoulun tavoin siitä on tullut suomalaista nuorisokulttuuria. Kymmenet tuhannet nuoret ovat halunneet olla antamassa uusille rippikoululaisille hyvää ja ikimuistoista kokemusta, josta monet heistä ovat jo itse päässeet osalliseksi.

Rippikoulun imu ja uusien isosten into on houkutelut kouluttamaan isosia yhä enemmän ja yhä pidempään. Tämä on ymmärrettävä aikansa hedelmä. Mutta vaikka isoskoulutus onkin suosittua, nuori seurakunta ei pohjimmiltaan ole koulutusyhteisö, eivätkä kaikki nuoret halua isosen tehtäviin. Pitkän isoskoulutuksen aikana osa nuorista jättää koulutuksen kesken. Tämän ei pitäisi merkitä samalla seurakuntayhteyden katkeamista.

Isostoimintaa linjattiin ensimmäisen kerran valtakunnallisesti 2004 dokumentissa ”Sopivan kokoinen iso”. Muutamien kohdin käsillä olevassa linjauksessa liitytään suoraan tähän dokumenttiin. Isostoimintaa tarkasteltiin vuonna 2004 ensisijaisesti rippikoulun näkökulmasta ja hieman katsottiin myös muihin suuntiin, joihin isostoiminta ja isosuus antavat nuorelle seurakunnassa mahdollisuuksia. Isoja ihmeitä- linjauksessa halutaan korostaa nimenomaan laajempaa näkökulmaa: isostoiminta on paljon laajempaa kuin isoskoulutusta ja rippikoulun isosuutta. Isokset toimivat rippikoulun ohella usein myös kerhonojajina, jumalanpalveluavustajina, diakoniatyön projekteissa ja monissa muissa tehtävissä. Osalla isosista lahjat ja motivaatio suuntautuvat muualle kuin rippikouluun tai leirielämään eikä seurakuntayhteys voi olla vain suorituskeskeistä koulutusta. Isoja ihmeitä -linjauksessa tuetaan seurakuntia panostamaan laajemmin nähtyyn isostoimintaan.

Seurakunnissa ja kirkossa on havahduttu viimeistään 2010-luvulla siihen, että aktiivisten isosvuosien jälkeen aikuistuvien nuorten on vaikeaa löytää omaa paikkaa ja tehtävää seurakunnan yhteydessä. Usein tähän elämänvaiheeseen sijoittuu kotoa pois muuttaminen, opintojen aloittaminen ja entistä itsenäisempi elämä.

Kirkon jäsenyys ei ole itsestään selvää edes niille nuorille aikuisille, jotka ovat vuosia kantaneet vastuuta omassa seurakunnassa ja osallistuneet sen elämään. Tämän päivän isokset uskovat ja ilmaisevat uskonsa monella tavoin toisin kuin isokset viisi tai kymmenen vuotta sitten. Hengellisyyden merkitys nuorten elämässä ja heidän kodeissaan on murroksessa. Myös isostoiminnassa joudutaan kysymään: miten vahvistaa nuoren kokemusta seurakunnasta ja kirkosta omana hengellisenä yhteisönään sekä uskon merkitystä nuorten ja aikuisten elämässä?

Kirkon rakenteetkin ovat muutoksessa. Seurakuntaliitokset ovat arkipäivää, nuorelle tuttu paikallinen seurakunta saattaa kadota. Uudet, suuremmat seurakunnat luovat uusia yhteistyön malleja. Yhteen liittyneissä seurakunnissa pohditaan, miten kohdella isosia tasapuolisesti. Siihen tarvitaan yhteisiä, mietittyjä menettelytapoja ja sopimuksia. Tarvitaan myös keskustelua sisällöistä: mitä nuorten halutaan isostoiminnassa oppivan ja kokevan?

Nämä kaikki taustatekijät: murrokset sekä yhteiskunnassa että seurakuntarakenteissa, isostoiminnan koulutus- ja rippikoulu keskeisyys, moninaisuus isostoiminnan sisällöissä, sekä nuorten aikuisten seurakuntayhteyden hauraus ja kirkosta eroamisen yleistyminen, nostavat esiin tarpeen tarkastella ja linjata isostoimintaa uudelleen. Isoja ihmeitä-asiakirja pyrkii antamaan välineitä toiminnan arviointiin ja suuntaviivoja isostoiminnan kehittämiseen seurakunnissa.

Isoja ihmeitä-linjauksen tehtävänä on

- luoda isostoiminnalle yhteisiä suuntaviivoja
- tukea seurakuntia ja kristillisiä järjestöjä isostoiminnan paikallisessa kehittämisessä

Isostoiminnalla tässä linjauksessa tarkoitetaan laajasti katsoen isosia kokoavia ja heitä osallistavia aktiviteetteja. Isostoiminta on nuoren kasvun paikka, jossa oppiminen on osa yhteistä olemista ja joukkoon kuulumista Kristuksen seurakunnassa. Isostoiminta voikin olla mitä tahansa yhteistä tekemistä ja olemista, leikistä ja yhdessä hulluttelusta musisointiin, koulutukseen, keskusteluun, hartauselämään ja diakoniseen palveluun asti.

Isoskoulutuksella tässä linjauksessa tarkoitetaan ”Sopivan kokoinen iso”-linjauksen mukaisesti sitä isostoiminnan osaa, jossa tietoisesti pyritään nostamaan nuorten tietoja ja taitoja sellaiselle tasolle, että he selviävät osakseen tulevista erilaisista vastuutehtävistä. Näitä tehtäviä saattavat olla vaikkapa erilaisten ryhmätilanteiden ohjaaminen, rippikoululeirin käytännön askareet tai kyky hoitaa ikäänsä nähden kohtuullisella tavalla rippikoulun ihmissuhdeasioita.

Isostoiminnan teologia nojaa alkukirkolliseen kummiuskäytäntöön. Kun alkukirkossa useimmat kasteelle tulleet olivat aikuisia, jokaiselle kastettavalle osoitettiin seurakunnasta eräänlainen tukihenkilö. Hänen tehtävänä oli johdatella kastekoululaista seurakuntaan ja uskon salaisuuksiin. Ketään ei heitetty kristityn tielle yksinään, vaan rinnalle sai oman ihmisen, johon saattoi tukeutua. Isosten tehtävä on teologisesti hyvin lähellä alkukirkon kummiutta.

Isosten hengellisinä esikuvina voidaan nähdä myös Jeesuksen opetuslapset. Tavalliset Galilean miehet saivat osakseen tehtävän, joka inhimillisesti ajatellen oli kohtuuttoman suuri: heidän tuli kantaa vastuu siitä, että sanoma Kristuksesta vietiin kaikkeen maailmaan. Samalla heidän kutsumisessaan näkyi Jumalan armo. He olivat syntisiä ja kaikin tavoin keskeneräisiä ihmisiä. Sellaisina heidät valittiin ja sellaisina he saivat myös pysyä.

Isostoiminnan päätavoite:

Isostoiminta vahvistaa nuoren uskoa kolmiyhteiseen Jumalaan ja varustaa häntä elämään kristittyinä.

Isostoiminnan teesit:

Nuori on ihme. Isostoiminnan lähtökohtana on nuoren oleminen ja kasvu sellaisena seurakuntalaisena kuin hän on.

Isonen on osa nuorten porukkaa seurakunnassa. Isostoiminnassa tärkeää on turvallisuus, yhteys, ilo ja nähdyksi tulemisen kokemus.

Kaikenlaisille nuorille on tilaa isostoiminnassa. Jokainen on tervetullut, riippumatta siitä, mitkä ovat hänen omat syynsä osallistua.

Isosena tarvittavia taitoja ja tietoja opitaan sekä osallistumalla seurakunnan elämään että kouluttautumalla.

Isoset suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä työntekijöiden kanssa.

Isostoiminta rakentaa siltaa aikuiseen seurakuntalaisuuteen.

Isoja ihmeitä -linjaus jakautuu teemallisesti kolmeen osaan. Linjauksen alkuosassa pohditaan osin tutkimusten valossa erilaisia isosia ja sitä, miten erilaisten nuorten kasvua voi seurakunnassa parhaiten tukea. Miten nuoren osallisuutta voi vahvistaa? Mitä seurakunnalta edellytetään? Mistä työntekijän tulee olla tietoinen? Mitä nuorten erilaiset tarpeet merkitsevät isostoiminnan kannalta?

Linjauksen laajassa keskiosassa pureudutaan miettimään isosta seurakuntalaisena ja sitä, miten isostoimintaa voi rakentaa ja isosia kouluttaa nuorilähtöisesti. Millaiset isoskoulutuksen rakenteet ovat yleisimpiä ja toimiviksi koettuja? Tässä osassa tarkastellaan myös kysymyksiä liittyen isosuuteen rippikoulussa.

Asiakirjan loppuksi pohditaan haastetta, joka syntyy nuoren seurakunnan ja isosvaiheen omaleimaisuudesta suhteessa aikuiseen seurakuntalaisuuteen. Miten vahvistamme siltaa, jota pitkin nuori löytää oman paikkansa seurakunnassa myös aikuistuuksaan?

Tämän asiakirjan tutkimustiedot on koonnut Kirkon Tutkimuskeskus osana kansainvälistä rippikoulututkimusta vuosina 2008 ja 2013. Luvut edustavat hyvin koko kirkkoa. Lisäksi tässä linjauksessa on hyödynnetty kirkon nelivuotiskertomusta vuosilta 2007 ja 2011. Isostoimintaa koskevan aineiston on analysoinut Saara Huhantti ja linjausta varten aineistoja on koostanut Jouko Porkka.

Monenlaisia isosia

Isostoiminta on ihme. Se on hämmästyttävä menestystarina. Se tavoittaa vuosittain noin 24 000 nuorta ja koskettaa samalla heidän perheitään.

Isosten enemmistö on 16–17-vuotiaita nuoria, jotka ovat vähitellen itenäistymässä kodeistaan ja hakevat omaa tapaansa elää. Moni tuohon ikäluokkaan kuuluva suhtautuu kouluun ja muihin instituutioihin kriittisesti. Siitä huolimatta he hakeutuvat innostuneina ja vapaaehtoisesti seurakunnan toimintaan, joka isosiksi haluaville on usein varsin koulutuspainotteista.

Isostoiminnassa moni saa kokemuksen joukkoon kuulumisesta Kristuksen seurakunnassa. Kun otamme todesta sen, että Kristuksen ruumiina seurakunta on taidoiltaan, uskoltaan ja persoonaltaan kaikenlaisten ihmisten yhteisö, teemme tilaa jokaiselle nuorelle. Jeesus kutsuu ja lähettää jokaisen, ei vain taitavan ja tietynlaisen, vaan kaikki.

“Johtotähtenä meillä on, että jokainen on arvokas Jumalan luoma yksilö. Isoskoulutus on yhteinen matka ja kristittynä elämisen arkea, jossa jokainen – nuori ja työntekijä – voi oppia toisiltaan jotain: ”*Kerjäläinen kertoo toiselle, mistä sai leipää.*”

Onnistuessamme luomaan yhteisön, jossa jokainen uskaltaa olla oma itsensä kaikkien elämäkysymystensä kanssa, olemme saavuttaneet paljon. Oleellista ei ole kuinka hyvin isonen osaa monet erilaiset ryhmän ohjaamisen taidot, vaan se että hän tuntee itsensä arvokkaaksi Jumalan luomaksi ihmiseksi, osaksi ryhmää ja seurakuntaa.”

Riikka Wikström, Korson seurakunta

Miksi nuori hakeutuu isostoimintaan?

Nuori, joka rippikoulun aikana pohtii isoseksi ryhtymistä, ei ehkä ajattele isostoiminnan merkitystä yhteiskunnalle tai kirkolle – ei välttämättä edes omalle kasvulleen. Hänelle kyse on siitä, mitä mukaan lähteminen ottaa ja mitä se kenties antaa. Mikä häntä motivoi?

Isosten motivaatioita tutkittaessa on havaittu, että isosjoukko jakautuu karkeasti ottaen neljään tyyppiin. Rippikoulun isosjoukossa voi olla joka tyyppin edustajia.

Monipuolisesti motivoituneet odottavat isostoiminnalta hengellisiä sisältöjä, teologiaan ja koko elämään liittyvää uusien asioiden oppimista sekä itseään kehittävää toimintaa. Heitä motivoi isostoimintaan yhtä lailla halu olla avuksi ja järjestää nuoremmille hyvä rippikoulu kuin halu olla yhdessä toisten isosten ja työntekijöiden kanssa ja tutustua heihin.

Tähän isostyyppiin kuuluu noin kolmasosa isosista ja he ovat hieman yleisemmin tyttöjä kuin poikia. He ovat osallistuneet keskimääräistä enemmän seurakunnan toimintaan jo lapsuudessaan. Aktiivisuus jatkuu myös isosaikana. Luonteenomaista tälle joukolle on myös suhtautuminen keskimääräistä avoimemmin muihin uskontoihin ja monikulttuurisuuteen. He myös haluavat oppia tuntemaan muihin uskontoihin kuuluvia ja näkevät maahanmuuton hyväksi Suomelle.

Sosiaalisesti motivoituneille halu olla toisten isosten, rippikoululaisten ja työntekijöiden kanssa on ensisijainen syy aloittaa isostoiminta. Lisäksi heitä innostaa halu auttaa toisia ja tukea nuorempia heidän kasvussaan. Hengelliset ja teologiset teemat eivät heitä kiinnosta kovin paljon, joskaan he eivät niitä vastustakaan.

Tähän isostyyppiin kuuluu lähes puolet isosista ja he ovat hieman yleisemmin poikia kuin tyttöjä. Nämä isokset ovat osallistuneet lapsuudessa keskimääräistä vähemmän seurakunnan toimintaan. Isosaikana osallistuminen seurakunnan toimintaan, Raamatun lukeminen ja rukoileminen on keskimääräistä isosta vähäisempää.

Hengellisesti motivoituneita nuoria vetävät isostoimintaan ensisijaisesti hengelliset syyt. He rukoilevat, lukevat Raamattua ja kuuntelevat hengellistä musiikkia muita isosia enemmän ja ovat muita useammin perinteisen kristinuskon tulkinnan ja etiikan kannalla. Omaan kasvuun ja ei-teologisiin sisältöihin liittyvät kysymykset eivät kiinnosta paljoakaan. Joukossa on suhteellisesti hieman enemmän poikia kuin tyttöjä.

Hengellisesti motivoituneita on noin 13 prosenttia kaikista isosista. He ovat lapsuudessaan osallistuneet keskimääräistä enemmän seurakunnan toimintaan. Toinen leimallinen piirre on, että monet heistä ovat sosiaalisesti arkoja: he eivät toivo ryhmässä olemista ja yhteisöllisyyttä, vaan saattavat kokea ne jopa ahdistavana.

Heikosti motivoituneiden isostyyppille on luonteenomaista passiivinen orientoituminen isostoimintaan. He eivät näytä odottavan isostoiminnalta juuri mitään. He ovat usein myös uskonnollisesti passiivisia eivätkä uskoon liittyvät kysymykset juuri kiinnostaa.

Noin 12 prosenttia isosista kuuluu tähän tyyppiin. Heissä on tyttöjä ja poikia suhteellisesti yhtä paljon. Samoin kuin lapsuudessaan, he osallistuvat isosaikanakin keskimääräistä vähemmän seurakunnan toimintaan. He myös rukoilevat vähemmän ja lukevat Raamattua harvemmin, eivätkä myöskään kuuntele hengellistä musiikkia. Kysyttäessä he eivät juurikaan osaa perustella, miksi ovat mukana.

Entä jos...

... pohdimme isosten kanssa syksyn aluksi, mikä innostaa tulemaan mukaan? Saman teeman äärellä voisi olla myöhemmin vuoden aikana? Mikä innostaa? Mikä väsyttää? Mitä nuoret tarvitsevat ja toivovat?

... suunnittelemme yhdessä nuorten kanssa toimintaa, joka ruokkii monenlaista innostusta?

... työntekijöinä keskitymme kaikkien mukaan lähteneiden huomioimiseen niin, että epävarmatkin rohkaistuvat jatkamaan?

Miten huomioida nuorten erilaiset tarpeet?

Rippikoulu ja isostoiminta ovat useimmille nuorille voimakasta kasvun ja kehityksen aikaa, jolloin ajattelu laajenee, halu toimia toisten hyväksi lisääntyy ja hengellisyys syvenee. Moni nuori puhuu rippikoulusta taitekohtana, joka jäsentää elämää ennen ja jälkeen rippikoulun.

Jokaisella nuorella on vahvuuksia, joiden varaan isostoimintaa ja myös isosen omaa kasvua ja kehitystä voidaan myönteisellä tavalla rakentaa. Eri-laisista yksilöistä kootaan myös rippikouluun toimiva isostiimi, jossa isosille annetaan valmiuksien mukaisia tehtäviä. Tästä hyötyvät kaikki: rippikouluryhmä ja isosryhmä toimivat paremmin ja turhia pettymyksiä ja konflikteja koetaan vähemmän.

Kuitenkin ns. Matteus-efekti näyttää olevan totta myös isostoiminnassa. Termillä viitataan Matteuksen evankeliumiin jakeeseen: ”Jokaiselle, jol-

la on, annetaan, ja hän on saava yltäkylän, mutta jolla ei ole, siltä otetaan pois sekin mitä hänellä on” (Matt 25:29). Tutkimusten mukaan nuoret, joilla on ollut kristillinen kotikasvatus ja jotka ovat lapsuudessa ja varhaisuudessa osallistuneet seurakunnan toimintaan, jatkavat merkittävästi muita useammin rippikoulun jälkeen isosiksi.

Nämä nuoret myös jatkavat pidempään isosina ja näyttävät saavan ajasta enemmän itsellensä: he oppivat muita isosia enemmän tuntemaan seurakuntaa ja ymmärtämään jumalanpalveluselämää, uusia asioita uskosta, itsestään, Jumalasta ja Raamatusta sekä myös muihin uskontoihin kuuluvista aihepiireistä. Myös asenteet muuttuivat näihin asioihin liittyvissä kysymyksissä selkeästi enemmän myönteiseen suuntaan kuin muilla isosilla. Mikäli Matteus-efekti tiedostetaan, voidaan toiminnassa keskittyä erityisesti niiden motivointiin ja tukemiseen, joiden kasvatuksessa uskonto ei ole juuri ollut läsnä. Yhtälailla levoton tai hitaammin oppiva saattaa tarvita työntekijältä erityistä tukea ja rohkaisua mukana ololleen.

Kukin nuori haastaa työntekijää juuri yksilöllisyydellään. Motivaatio ja taidot eivät aina kulje käsi kädessä. Innokas voi olla vähemmän osaava, taitava säästäjä voi olla erityisen vähän hengellisesti motivoitunut. Erityisen uskovainen nuori voi tietää Raamatusta työntekijää enemmän ja haastaa häntä sillä, tai tulla todella erilaisesta herätysliiketaustasta ja osoittaa tämän selvästi. On tietysti helppoa tehdä työtään innostuneiden ja osaavien isosten kanssa. Vastaavasti heikosti motivoituneet, vaatimattomilla lahjoilla varustetut, jollain tasolla erityisen vaativat tai kovin epäitsenäiset isokset vaativat työntekijöiltä enemmän panostusta. Osa isosista tarvitsee selvästi toisia enemmän huomiota ja tukea työntekijöiltä. Silti, tai ehkä juuri siksi, kaikilla erityistekin tukea tarvitsevilla isosilla on paikkansa isostoiminnassa. Työntekijän tärkeä tehtävä on olla tukena ja rohkaisuna sitä tarvitseville nuorille.

On tärkeää, että isostoiminta ei koostu vain lahjakkaimmista, aktiivisimmista ja uskoon myönteisimmistä suhtautuvista nuorista, vaan siinä on tilaa kaikille. Tämä merkitsee, että jokaiselle on todellinen paikka eikä kukaan jää joukon täytteeksi, näkymättömäksi tai jatkuvan negatiivisen huomion kohteeksi.

Erilaisista isosista koostuva ryhmä todistaa myös rippikoululaisille siitä, että seurakunnassa on tilaa keskeneräisyydelle. Jokainen ihminen tarvitsee armollista tilaa omalle inhimillisyydelleen. Onnistuneen ryhmäytämisen seurauksena ja sopivasti tuettuina erilaiset isokset voivat loistaa tehtävässään. Jokainen saa olla kasvamassa.

Neljä peiliä isostoiminnalle

Miten erilaisten isosten mukaan mahtumista voidaan arvioida paikallisesti? Sopivan kokoinen iso -linjauksessa 2004 nostettiin esiin sellaisia isosrakenteen vinoumia, joiden kautta seurakunta tai järjestö voi peilata omaa isostoimintaansa.

Isosten joukkoa kokonaisuudessaan sekä vaikkapa tiettyssä rippikoulussa voi katsoa ensiksi suhteessa **sukupuoleen**. Jos isosten joukko koostuu lähinnä tytöistä, voi kääntää katseen siihen, mitä tehdään ja millä tavalla, millaista olemista arvostetaan. Onko tilaa monenlaiselle olemisen tavalle, erilaisille temperamentteille ja moninaisille kiinnostuksen kohteille?

Toinen peili liittyy isosten **ikään**. Jos isoseksi pääsee vasta toisen vuoden koulutuksen jälkeen, riittävän kokeneena ja taitavana, miten voi samalla viestittää, että seurakunnassa on tilaa kasvaville, keskeneräisille ja joskus puutteellisillekin ihmisille? Jos lähes kaikki isokset ovat puolestaan nuoria ja ensikertalaisia, millä tavoin kerrotaan siitä, että usko on sellainen elämän säie ja seurakunta sellainen yhteys, joka kantaa pitkälle?

Kolmas peili heijastelee **hengellisyyttä**. Jos isosten joukossa on enimmäkseen uskossaan vahvoja, millaista viestiä se kertoo keskeneräisyyden ja etsimisen sallimisesta isostoiminnassa? Jos isosten joukossa ei juurikaan olla kiinnostuneita hengellisistä asioista, on senkin ääreen tärkeää pysähtyä. Millaista on se hengellisyys, jossa nuoren toivotaan vahvistuvan? Eikö sillä ole kosketuspintaa nuorten todellisuuteen?

Neljäs peili liittyy isosten **elämäntodellisuuteen**. Jos isosina on vain lukiolaisia tai lukioon tähtääviä, mitä se kertoo isostoiminnasta? Mitä toiminnassa tulee muuttua, jotta muutkin nuoret kokevat olonsa tervetulleiksi? Mahtuuko mukaan niitä nuoria, joilla on aikaa vieviä harrastuksia? Miten nuori voi osallistua isostoimintaan ja samalla elää todeksi muuta kutsumustaan tässä maailmassa?

Entä jos...

... näemme isosten erilaiset persoonallisuudet, taustat ja syyt osallistua isostoimintaan rikkautena?

... näemme nuoret kasvamassa olevina ihmisinä, joiden tukena ja turvana meillä on työntekijöinä kunnia olla?

... panostamme tietoisesti siihen, että erityistä ohjausta tarvitseville nuorille riittäisi työntekijän aikaa ja huomiota?

... peilaamme omia isosiamme sekä isostoiminnan alkaessa, päättyessä että rippikoulujen isosia valittaessa siihen, miten monenlaista kuvaa he heijastavat nuorista seurakunnassa?

“Yksi seurakunnassamme tehty oivallus liittyy siihen, että isokoulutuksessa oleva nuori ei vain opi isosen tehtäviä, vaan jokainen nuori saa kasvaa seurakuntayhteyden keskellä sellaisena kuin on. Isostoiminnan koulutuksellinen anti on vain pieni osa tätä kasvua. Seurakunnan nuorten toiminta ei ole pelkkää isokoulutusta. Avointa toimintaa, nuorteniltoja, kerhoja, näytelmä-, laulu- ja soittoryhmiä on tarjolla myös niille, jotka eivät tahdo isoseksi.”

Sari Kokkonen, Hakunilan seurakunta

Isosuus – kasvun paikka

Isostoimintaan osallistuminen voi olla merkittävä tuki nuoren myönteiselle kasvulle ja kehitykselle. Nuoret kehittyvät kukin omaan tahtiinsa. Fyysisessä kehityksessä yksittäisten nuorten välinen normaali kehityksen ero voi olla jopa viisi vuotta. Fyysinen kypsyminen ei kuitenkaan välttämättä kulje käsikkäin henkisen kehityksen ja tunne-elämän kypsymisen kanssa. Isisissa on yhtälailla niitä, jotka ovat samassa kehitysvaiheessa rippikoululaisten kanssa kuin jo varhaisaikuisuuteen siirtyviä nuoria.

Nuoren kasvussa biologinen, psyykkinen ja tunne-elämään liittyvä kehitys ovat vuorovaikutuksessa. Toisiaan seuraaviin kehitysvaiheisiin vaikuttavat niin nuoren omat tarpeet kuin se ympäristö, jossa hän elää. Keskeinen nuoruusiän kehitystehtävä on oman identiteetin rakentaminen ja vastauksen hakeminen kysymykseen ”Kuka minä olen ja mitä minä voin olla?”

Uusien isosten matkakumppaneina toimivat vanhemmat isokset ja työntekijät. Nuorten kasvua tukevan yhteisön kannalta luotettavien ja turvallisten aikuisten rooli on olennainen. On tärkeää, että nuorten yhteisössä vallitsee salliva, avoin ja kannustava ilmapiiri, jossa jokainen hyväksytään omine kysymyksineen ja kehitysvaiheineen. Työntekijöiden on omalla käytöksellään näytettävä tästä esimerkkiä. Jokaisen hyväksyminen mukaan sellaisena kuin on, on kristillisen seurakunnan radikaali lupaus.

Turvallinen seurakunta

Rippikoulun ja isostoiminnan keskeinen tavoite on, että nuoret kokevat turvallisuutta, pyhyttä, iloa ja yhteyttä. Rippikoulu ja isostoiminta ovat onnistuneita, kun tämä tavoite toteutuu. Isostoiminnan tulee olla nuorille turvallista kaikilla tasoilla. Se merkitsee yksilön ja hänen rajojensa kunni-

oittamista kaikilla inhimillisillä tasoilla: fyysisellä, henkisellä, hengellisellä, emotionaalaisella, seksuaalisella ja sosiaalisella tasolla.

Turvallisen seurakunnan ihanne merkitsee työntekijälle tietoisuutta valasta ja vastuusta. Se merkitsee manipulaation ja väärinkäytösten riskien tunnistamista ja tietoista panostamista niiden poistamiseen. Työntekijän näkökulmasta tämä merkitsee valmiutta tarvittaessa muuttaa omia toimintatapojaan ja puuttua väärään toimintaan.

Henkisesti, emotionaalisesti ja sosiaalisesti turvallinen seurakunta on yhteisö, johon ihminen saa tulla ja jossa saa olla luottaen siihen, että häntä kunnioitetaan, rakastetaan ja suojellaan juuri sellaisena kuin hän on. Ominaisuuksiaan, elämäntilannettaan, seksuaalista suuntautumistaan, asemaansa tai ulkonäköään ei tarvitse piilottaa. Moraalilla tai uskonnollisuudella ei tarvitse päteä. Saa olla turvassa.

On itsestään selvää, että seurakunnan toiminnan tulee olla fyysisellä tasolla seksuaalisesti turvallista. Seksuaalista hyväksikäyttöä ja rajojen ylittämistä on monenlaista ja myös nuorten välistä. Valitettavasti kaikki siitä ei tule koskaan ilmi ja näkyviin. On luonnollista, etteivät ihanteet aina toteudu kasvavien nuorten maailmassa. Silti rajojen ylittämiseen ja hyväksikäyttöön puuttumisen kynnyksen tulee olla matalalla. Työntekijän onkin hyvä totuttautua puhumaan nuorten kanssa rajoista ja selvittämään ylilyöntitilanteita. Joskus tapahtunut kuuluu rikoslain piiriin ja on poliisiasia.

Työntekijää fyysisen seksuaalisen turvallisuuden vaatimus sitoo ehdottomasti ja juridisesti.

Seksuaalisen turvallisuuden piiriin kuuluu myös tapa, jolla asioista puhutaan. Miten ja mistä vitsaillaan? Onko homottelu ja muu seksuaalisävytteinen, luokitteleva huutelu sallittua? Nuorten kanssa on hyvä käsitellä kielenkäytön ja huumorin rajoja. Samoin kannattaa puhua koskettamisesta. Hyvällä ja vaivaannuttavalla kosketuksella on eronsa, ja ihmiset kokevat tilanteet eri tavoin. Jokaisella on oikeus omiin rajoihinsa. Yhteiset pelisäännöt ja toisen rajojen kunnioittaminen ovat tärkeitä keskustelun aiheita, kuten myös se, miten voi itse vetäytyä tilanteista, jossa puhutapa tai kosketus ei tunnu miellyttävältä.

Turvallinen seurakunta edellyttää riittävää ymmärrystä sukupuolisensitiivisyydestä. On tärkeää luopua perinteisistä tavoista lokeroida miehiä ja naisia, tyttöjä ja poikia. Ihmiset ja heidän identiteettinsä ovat lokeroitamme moninaisempia. Erot sukupuolen sisällä voivat olla suurempia kuin sukupuolten välillä. Sanat ja sanavalinnat voivat sulkea ihmisiä ulkopuolelle huomaamatta ja ilman erityistä kiusaamistarkoitusta. On tärkeää tietoisesti huomioida se, että nuoret, heidän perheensä ja heidän todellisuutensa todella ovat monenlaisia, emmekä kirkossa halua sulkea ketään ulkopuolisiksi.

Hengellinen väkivalta nivoutuu henkiseen ja sosiaaliseen väkivaltaan. Se voi olla esimerkiksi uhkailua tai pelottelua Jumalan nimissä, hengellistä manipulaatiota tai pakottamista sosiaalisen torjunnan ja hylätyksi tulemisen uhalla. Hienovaraisempi hengellinen väkivalta voi olla esimerkiksi toisen ihmisen pitämistä syntisenä ja huonompana – tai sitten liian uskovaishenkinä. Se voi olla eristämistä, ulos sulkemista, mukaan kutsumisen unohuttamista, tietäviä katseita sekä ohi katsomista.

Hengellistä turvallisuutta on syytä pohtia myös hartauselämän näkökulmasta. Millainen on turvallinen messu ja turvallinen hartaus? Millaista turvattomuutta, jännitystä ja epävarmuutta niihin voi nuorella liittyä? Mitkä asiat voisivat tehdä nuoren messussa olemisen turvallisemmaksi? Miten voisimme vähentää virheiden tekemisen pelkoa ja luoda messuihin hyväksyvää ilmapiiriä? Miten osaisimme antaa tilaa kokeiluille, vaikka joskus tulisikin ylilyöntejä tai mokia? Miten osaisimme järjestää messun niin, että nuori kokee olevansa tervetullut, tulee vastaanotetuksi ja huomatuksi? Nuorten kokemuksia kannattaa kysyä, kuunnella ja ottaa todesta.

Sosiaaliseen turvallisuuteen liittyy erityisesti kysymys kiusaamisesta ja syrjinnästä, jota voi esiintyä seurakunnissa kaikissa piireissä, vertaisryhmissä mutta myös aikuisten ja nuorten välisissä suhteissa. Usein se on varsin piilotettua ja sinänsä taitavaa – ja aina kiusaajat eivät edes tiedosta kiusaavansa. Miten voimme isostoiminnassa etsiä aktiivisesti tapoja, joilla erilaisia kiusaamisen ja syrjinnän muotoja voidaan ehkäistä ja niihin puuttua?

Turvallinen seurakunta ja isosyhteisö ovat hedelmällinen maaperä nuoren kasvuun. Turvallisuutta rakennetaan monin pienin tavoin, esimerkiksi ystävällisillä katseilla ja huomaavaisuudella. Turvallisessa hengellisessä yhteisössä isosella on myönteisiä suhteita kodin ulkopuolisiin aikuisiin, hän voi oppia eettistä ajattelua ja vastuuta sekä vahvistaa hyvinvointiaan. Samalla kun vahvistetaan hyvää, nuoren hyvinvointiin liittyvät riskit, kuten esimerkiksi päihteiden käyttö, vähenee.

Entä jos...

... isostoiminnan ja rippikoulujen pelisäännöt laaditaan erikseen varmistamiseksi, että kaikkien kaikenlaisesta turvallisuudesta huolehditaan?

... isosen roolia katsotaan turvallisuuden näkökulmasta ja painotetaan lapsen ja nuoren oikeutta turvallisuuteen?

... puhumme yhdessä nuorten ja työntekijöiden kanssa siitä, miten kannattaa toimia, jos isostoiminnassa tulee turvaton olo tai tulee häirityksi tai kiusatuksi?

Mitä on osallisuus isostoiminnassa?

Isostoiminnan yksi kehityssuunta on fokusoida nuoreen itseensä, hänen kasvuunsa ja tarpeisiinsa koulutuskeskeisyyden sijaan. Isostoiminnan pyrkimyksenä on tukea nuoria kasvamaan itsellensä ominaisilla tavoilla aktiiviseksi ja omaehtoisiksi toimijoiksi seurakuntaan. Tämä on mahdollista tietoisesti vahvistamalla nuorten osallisuutta.

Osallisuudessa on kyse siitä, miten nuori voi olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Mahdollisuus olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä itselle merkittävissä yhteisöissä on ratkaisevaa ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta. Kyse on yhdestä kasvun ja kehityksen perusedellytyksestä. Osallistumisen kautta opitaan olemaan ja elämään yhdessä.

Osallisuus on sekä toimimista ja vaikuttamista (act) että joukkoon kuulumista (belong). Erityisen tärkeää osallisuutta on yhteenkuuluvuuden kokemus: minulle on paikka. Voin emotionaalisesti kokea kuuluvani joukkoon. Osallisuutta ja nuoren oman toimijuuden vahvistamista on esimerkiksi hänen ottamisensa mukaan suunnittelemaan toimintaa, hänen osaamisensa tukeminen ja vahvistaminen (esimerkiksi kannustamalla sekä tietoja ja taitoja kartuttamalla) sekä sopivan kokoisen vastuun antaminen.

Työntekijöiden tulee aktiivisesti miettiä, mitä kaikkea nuorten osallisuus seurakunnassa tarkoittaa. Mitä se on nuorten kohdalla, jotka ovat löyhästi mukana toiminnassa tai mitä se on superaktiivien kohdalla? Millaiset ovat nuoren kasvuvaiheen huomioivat ehdot osallisuudelle – miten kullekin nuorelle annetaan sopivasti vastuuta ja kuitenkin tilaa olla rauhassa osana ryhmää? Mikä kaikki seurakunnan käytännöissä estää nuorten osallisuuden toteutumista?

Usein aktiiviset ja taitavat nuoret ovat varsin näkyvällä tavalla osallisia, he osaavat ottaa oman paikkansa. Mutta osallisuus on paljon muutakin kuin näkyvää aktiivista toimijuutta ja konkreettisia tehtäviä. Ensisijaisesti osallisuus on kokemusta siitä, että saa itse määrittää oman roolinsa, toiveensa ja tarpeensa. Saa itse suunnitella ja arvioida: ”Mitä minun kannattaa ja mitä haluan valita: mikä on minulle tärkeää? Mistä minä tulen ja mihin suuntaan haluan mennä? Mitä seurakuntalaisuuteni on minulle ensin (kerholaisena, sitten) rippikoululaisena, isosena ja aikuisena? Mitä minä olen ja millaiseksi haluan tulla kussakin näistä rooleista? Mitä toivon ja tarvitsen seurakuntalaisuuteni olevan? Mihin suuntaan haluan sen kehittyvän? Millaiseksi itse haluan kehittyä?” Nuoria on hyvä kannustaa pohtimaan omia toiveitaan ja tarpeitaan, ja ilmaisemaan niitä.

Nuorten osallisuutta voi vahvistaa myös haastamalla heitä aktiiviseen pohdintaan ja itsearviointiin suhteessa isostoimintaan. Nuoria kannattaa haastaa asettamaan omia tavoitteita isostoiminnalle: ”Mitä minä hyödyn tästä? Mitä olen saanut ja oppinut kun päätän jaksoni isostoiminnassa? Mitä minä tietoisesti haluan oppia itsestäni, toisista ihmisistä, Jumalasta, kirkosta? Mitä taitoja haluan oppia ja millä alueilla haluan kehittyä?”

Toisaalta nuoren on oikeus myös osallistua toimintaan ilman omia erityisiä tavoitteita. Osallisuus on paitsi tekemistä myös olemista ja vastaan ottamista.

Entä jos...

... mietimme keinoja entisestään vahvistaa nuorten osallisuutta seurakunnassa ja sen isostoiminnassa? Mitä esteitä nuorten osallisuudelle tunnistamme? Miten poistamme esteitä?

... etsimme keinoja vahvistaa osallisuutta erityisesti niiden nuorten kohdalla, joilla se näyttää olevan heikkoa tai olematonta?

Oppiminen tapahtuu yhdessä

Oppiminen ja kehitys eivät tapahdu tyhjiössä, vaan aina ihmisten parissa, olipa kyseessä laaja tai suppea yhteisö, elinikäinen oppimisympäristö tai vain hetkellisesti rakentuva sosiaalinen tilanne. Myös seurakunnan isostoiminnan ryhmät ovat yhteisöjä, joissa opitaan tietoisesti ja tiedostamattomasti.

Onnistunut isostoiminta tarjoaa nuorelle kanavan tutustua uusiin ihmisiin ja muodostaa läheisiä, kestäviä ystävyysuhteita. Nämä ihmissuhteet ovat merkittäviä myös oppimisen kannalta, sillä nuoret oppivat toisiltaan ja erityisesti kokeneemmilta isosilta keskeisiä isostoiminnassa tarvittavia tietoja ja taitoja. Tällainen sosiaalinen oppiminen on toisinaan paljon tehokkaampaa kuin oppiminen työntekijän johdolla isoskoulutuksessa.

Moni isonen kuvailee seurakunnan nuorten yhteisön olevan yksi valtava kaveriporukka, jossa kaikki tulevat toimeen keskenään ja jossa ketään ei syrjitä tai kiusata. Joskus rippikoulu ja isostoiminta voivat olla käänteentekevissä roolissa syrjäytymisen ehkäisyssä ja nuorten yksinäisyyden torjunnassa. Tämä on hieno ja panostamisen arvoinen asia. Toisaalta joskus isostoiminnan kuvataan olevan myös omista, usein iän mukaan jakautuvista ”kuppikunnista” koostuva nuorten joukko.

Isostoiminta on nuorelle tila, jossa oma identiteetti, arvot, moraalit, käsitkset kirkosta, uskonnosta ja uskosta sekä kristittynä elämisestä kehittyvät

jatkuvasti vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Tämä prosessi ei ole muusta elämästä erillään, vaan sivuaa myös nuoren perhettä. Perheen tarjoama tuki nuoren isostoiminnalle on tärkeä. Siksi olisi syytä pohtia, kuinka perhe otetaan huomioon isostoimintaa järjestettäessä. Monia vanhempia varmasti kiinnostaa, mitä isostoiminnassa tapahtuu ja mihin sen sisällöt painottuvat. Isosten perheitä kannattaa kutsua mukaan nuorten tapahtumiin, ehkä joskus jopa suunnittelemaan ja toimittamaan niitä. Isoleksi siunaaminen voi olla perheen juhla. Nuoren isosvuodet voivat olla tilaisuus tutustua koko perheeseen ja kutsua heitä kaikkia mukaan seurakunnan toimintaan.

Perheitä kannattaa muistaa isostoiminnan rukouselämässä. Samalla on tärkeää ottaa tietoisesti huomioon perheiden ja elämäntilanteiden moninaisuus ja rikkinäisyys. Seurakunnan ei koskaan tule olla paikka, jossa nuori joutuu häpeämään tai peittelemään omaa taustaansa. Seurakunnan työntekijä on joskus ainoa tai tärkein turvallinen aikuinen nuoren elämässä.

Entä jos...

... järjestämme tietoisesti isostoimintaan niitä kohtia, joissa vanhemmat isokset voivat ohjata nuorempia ja jakaa kokemustaan?

... pidämme tärkeämpänä hyvää yhteishenkeä ja hyväksytyksi tulemistä kuin tietojen ja taitojen oppimista?

... mietimme, miten isostoiminnassa voisi tukea toisaalta nuoren suhdetta omaan perheeseensä ja toisaalta hänen vähittäistä itsenäistymistään?

... keskustelemme isosten vanhempien kanssa isostoimintaan liittyvistä sisällöistä ja käytännöistä?

... kutsumme perheitä – vanhempia ja myös sisaruksia – mukaan isostoiminnan eri tapahtumiin, kuten isoleksi siunaamiseen ja rukoilemme heidän puolestaan?

Miten tukea kasvua?

Isostoiminnan vuosien aikana nuori kasvaa monin tavoin. Tunteisiin ja vuorovaikutukseen sekä ajatteluun liittyvät taidot vahvistuvat. Nuorella on mahdollisuus oppia monia uusia käytännöllisiä taitoja. Samalla nuoren luottamus kykyynsä selviytyä haasteellisissa tilanteissa voi merkittävästi lujittua.

Itsetunto vahvistuu, kun nuori saa kannustusta ja vahvistusta aikuisilta sekä muilta nuorilta ja huomaa selviytyvänsä sosiaalisissa tilanteissa ja ryhmän ohjaajana. Isostoiminnassa nuoren ihmissuhdeverkosto usein laajenee

ja hänen asennoitumisensa toisia ihmisiä, omaa kotiaan sekä koulua ja yhteiskuntaa kohtaan muuttuu myönteisemmäksi.

Isostoiminta on merkityksellistä myös laajemmassa, yhteiskunnallisessa mielessä. Tutkimusten mukaan isostoimintaan osallistuvien nuorten ajattelu muuttuu merkittävästi isostoiminnan aikana. Esimerkiksi heidän halunsa auttaa heikommassa asemassa olevia lisääntyy ja halu vaikuttaa yhteiskunnassa havaitsemiensa epäkohtien korjaamiseen vahvistuu.

Isostoiminnan piirissä nuori saa välineitä eettiseen ajatteluun ja oppii kunnioittamaan erilaisia yhteiskunnan asettamia sääntöjä. Hän oppii kohtaamaan ympärillä olevaa erilaisuutta ja moninaisuutta sekä kunnioittamaan sitä. Toisten nuorten ja aikuisten kanssa toimittaessa ja esimerkiksi lähimmäisenrakkauden kysymyksiä käsiteltäessä nuori saa mahdollisuuden kehittää myötätuntotaitojaan ja kykyään asettua toisen asemaan.

Tutkimuksin on osoitettu, että missä tahansa nuoren kehitystä tukevas-
sa toiminnassa toistuu yleensä neljä piirrettä, jotka ovat kasvulle hyödyksi. Näiden toteutumisesta kannattaa huolehtia myös seurakunnan isostoiminnassa.

- Toiminnasta vastaavien aikuisten on suhtauduttava nuoriin myönteisesti.
- Aikuisen ja nuoren kontaktin tulisi olla pitkäjänteinen. Isostoiminnassa se merkitsee muun muassa, ettei työntekijä vaihdu koko ajan. Toisaalta tutkimusten mukaan nuori kuitenkin hyötyy jo sellaisestakin myönteisestä aikuinen–nuori-suhteesta, joka kestää vähintään puoli vuotta.
- Nuorten kehitystä tukevassa toiminnassa nuorta haastetaan menemään omalle epämukavuusalueelleen kokeilemaan ja oppimaan uusia taitoja: isostoiminnan puitteissa esimerkiksi esiintymään, ohjaamaan ryhmää, suunnittelemaan ja toteuttamaan rippikoulun ohjelmaa, suunnittelemaan ja toteuttamaan hartauksia ja niin edelleen.
- Nuorille tulee tarjota mahdollisuus toimia paitsi osallistujina, myös johtajina. Heille tulee tarjota vastuuta. On hyvä ottaa nuoret mukaan jo silloin, kun suunnitellaan, mitä tehdään.

Uskokin kehittyy

Hengellinen ja uskonnollinen kasvu ovat osa ihmisen koko kehitystä. Ne kulkevat rinnakkain nuoren muun kasvun kanssa. Muutokset ajattelussa, vuorovaikutustaidoissa ja tunne-elämässä heijastuvat osaltaan myös hengelliseen kasvuun. Uskonnollinen kasvu ei rajoitu vain älylliseen ajatteluun tai teologisten dogmien ymmärtämiseen eikä edes tunnevaltaisiin uskon-

nollisiin kokemuksiin, vaan se nivoutuu kokonaisvaltaisesti yhteen kaiken muun kasvun kanssa.

Uskonnollinen kehittyminen tapahtuu parhaiten ympäristössä, jossa on eri-ikäisiä ihmisiä. Kehitys perustuu tasa-arvoisiin suhteisiin, joissa jokainen on antaja sekä vastaanottaja. On tärkeää, että isostoiminnassa on tila ja mahdollisuus jakaa omia oivalluksia ja kokemuksia uskosta.

Nuoret haluavat elää yhdessä ja iloita ystävydestä. Sama tarve on myös aikuisella. Niin nuori kuin aikuinen kaipaa ja tarvitsee elämäänsä yhteisöä, josta hän voi löytää ihmissuhteita tai paikan vapaaehtoistyössä. Isostoiminnassa on hyvä rakentaa polkua kohti aikuista hengellistä elämää. Uskonnolliseen yhteisöön kuulumisen on havaittu auttavan nuorta kunnioittamaan muihin uskontoihin kuuluvia, kehittävän taitoa käydä uskontodialogia sekä sosiaalistavan nuoria globaaliin vastuuseen.

Hyvä ympäristö uskonnolliselle kasvulle on tutkimusten mukaan sellainen, jossa eletään yhdessä jumalanpalveluksissa ja rukoushetkissä, jossa on toimintaa, luovuutta, myönteisiä ystävyssuhteita, välittäviä aikuisia, vastuuta, turvaa, eettistä opetusta ja sääntöjä. Isostoiminta on parhaimmillaan juuri tällainen ympäristö. Samalla isosten ikäkauteen kuuluu myös tarve kyseenalaistamiseen ja epäilemiseen. Isostoiminnassa tulee olla tilaa myös niille. Nuorelle tulee olla paikka juuri sellaisena ja siinä kasvun vaiheessa kuin hän milloinkin on.

Entä jos...

... katsomme isostoiminnan kausisuunnitelmaa sen kautta, miten se antaa eväitä erilaisissa uskon kasvun vaiheissa oleville nuorille?

... kysymme aktiivisesti nuorilta, mikä heitä uskossa epäilyttää, kiinnostaa ja lohduttaa?

... tarjoamme hengellistä matkakumppanuutta kaikille ja erityisesti etsiville?

... isokset kohtaavat eri-ikäisiä seurakuntalaisia erityisesti uskon kysymysten äärellä?

USKONNOLLISEN KASVUN PUUMALLI

Yhdysvaltalainen uskonnonpedagogi ja pappi John Westerhoff käyttää vertauskuvaa puun kasvusta ihmisen uskon eri vaiheiden kuvaamiseen. Puun neljä kasvurengasta ovat uskon kehittymisen sisäkkäisiä vaihteita.

Ytimessä on **kokemuksellinen usko**, joka voi lujittua sellaisessa vuorovaikutuksessa, jossa on hyväksytyksi tulemista, luottamusta ja rakkautta. Tämä ydin kasvaa, kun seurakunnassa on tilaa luovuu-delle, huolenpidolle ja uskon kokemiselle.

Puun toinen kerros on **liittyvä usko**, jossa korostuu oman paikan löytäminen uskon yhteisössä. Liittyvä usko vahvistuu, kun saa olla haluttu, tarvittu ja hyväksytyt osa seurakuntaa.

Puun kolmas kerros on **etsivä usko**, jossa epäilyn ja kriittisen ajattelun kautta etsitään omaa ymmärrystä uskon ja seurakunnan merkityksestä ja tarkoituksesta.

Kun seurakunnassa saa etsiä yhdessä toisten etsijöiden kanssa, puu voi kasvaa ja vahvistua kohti neljättä kerrosta, **sitoutunutta uskoa**. Sitoutunutta uskoa kuvaa kokonaisvaltainen kristittyinä oleminen, toiminnan, ajattelun ja kokemisen tapa.

Vaikka puut ovat erikokoisia, niiden välillä ei ole laatueroa: pieni puu on puu siinä missä isokin. Ero on vain koossa. Uskon kasvu ei merkitse sen muuttumista laadultaan paremmaksi, vaan kasvavan ihmisen muuttuneisiin tarpeisiin paremmin vastaavaksi.

Puun hyvän kasvun edellytyksenä on sopiva ympäristö, jota ilman se ei voi kasvaa täyteen mittaansa. Kasvupaikasta riippumatta kasvua kuitenkin tapahtuu, joskin eri tahdissa.

Kasvava puu ei luovu aikaisemmista kasvurenkaistaan, vaan uusi kasvaa vanhan päälle. Yhtään kasvuvaihetta ei voida ohittaa, vaan jokainen joutuu käymään ne kaikki läpi. Uskon kasvamisessa varhaisempi on aina mukana: emme kasva ulos vanhasta uskon mallista ja siihen liittyneistä tarpeista, vaan uusi malli uusine tarpeineen ja elementteineen on lisä vanhan kerrostuman päällä.

Mikäli vanhan kerrostuman tarpeisiin lakataan vastaamasta, yksilöllä on taipumus palata varhempaan vaiheeseen. Kun nämä tarpeet ovat jälleen tyydytetyt, yksilö palaa laajentuneelle uskon kerrostumalle.

Hyvä isostoiminta on kokonaisuus

Nuorten kehityksen ja sen tukemisen huomioiminen seurakunnassa vaikuttaa siihen, kuinka isostoimintaa suunnitellaan, suunnataan ja toteutetaan. Huomion tulisi siirtyä pelkistä opetussisällöistä ja koulutuksesta isosten kanssa vietettyyn yhteiseen aikaan ja sen sisältöön.

Työntekijän on mahdollista rakentaa seurakunnasta nuorille hyvää kasvuympäristöä monin tavoin.

On syytä kiinnittää erityistä huomiota nuorten kohtaamiseen. Nuorten kanssa vietettävä ohjelmaton aika on yhtä arvokasta kuin aktiivinen toiminta. Parhaimmillaan työntekijä on tärkeä kodin ulkopuolinen aikuinen, jolla on suuri arvo nuoren kehitykselle.

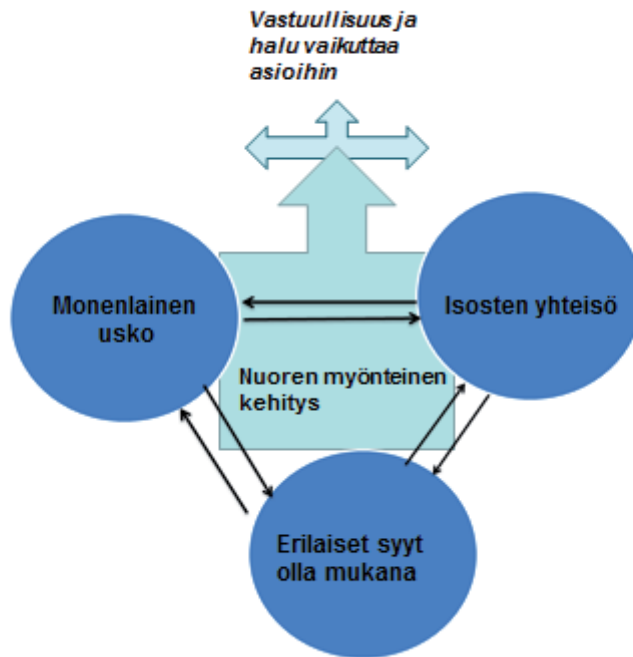
Isostoiminnassa on turvattava tila erilaiselle uskolle ja uskon kokemukselle. Se merkitsee erilaisten uskonnollisten näkemysten sallimista ja myös epäilyyn ja kyselyyn rohkaisemista niin, ettei kenenkään tarvitse teeskennellä tai peitellä omia ajatuksiaan.

Isostoiminnassa tulee olla kannustava ilmapiiri, jossa on tilaa erilaisille mukanaolon syille. Epävarmoille ja toimintaan heikosti kiinnittyneille tulee antaa erityistä huomiota. Toisaalta pidempään mukana olleita on tärkeää haastaa uudenlaisiin ja isompiin vastuisiin, jotta isosryhmä ei klikkiydy. Uudet isokset eivät pääse helposti osallisiksi, jos kaikista tehtävistä on tullut kokeneempien rutiinia. Kokeilulle ja tapojen uudistamiselle tulee olla sijaa.

Kaikissa eri tilanteissa valtaa ja vastuuta tulee siirtää isosille itsellensä. Isostoiminnassa työntekijä on taustalla ja antaa tilaa isosten ideoille, tekemiselle ja yhdessäololle. Tämä ei tarkoita, että työntekijä jättäisi isokset yksin, vaan on jatkuvasti saatavilla heidän taustatukenaan. On kiinnostava huomio, että monilla yhteiskuntamme tärkeistä päättäjistä on isostausta. Monen entisen isosen sanoittama hyvä ja kantava kokemus seurakunnasta on, että sen toiminnassa on saanut kantaa vastuuta ja oppia siitä.

Onnistuneessa isostoiminnassa isokset ovat toiminnan subjekteja. Silloin jokainen on osallinen – sekä antava että vastaanottava osapuoli.

Nuoren kasvun mahdollistamista voidaan mallintaa kolmiokuvilla (laatinut Jouko Porkka).

Missä kohtaa tässä kuviossa on mielestäsi työntekijän paikka ja rooli? Miltä seurakuntasi isostoiminta näyttäisi, jos katsot sitä kuvion kolmen kärjen kautta? Millä kaikilla tavoilla nuoren myönteinen kehitys tällöin mahdollistuu sinun seurakunnassasi?

Entä jos...

... työntekijä tietoisesti kannustaa ja tukee nuoria ja huolehtii siitä, että näin tapahtuu jokaisen nuoren kohdalla?

... työntekijä antaa nuorille kokemusten ja valmiuksien mukaisia vastuita koulutuksessa ja toiminnassa?

... nuorille järjestetään tilanteita, jotka kutsuvat dialogiin eri tavoin ajattelevien ja uskovien kesken?

... aina ei tarvitse kasvaa, jaksaa ja osallistua – joskus voi vain olla nauttia yhdessäolosta?

Isonen seurakuntalaisena

Isostoiminta on osa seurakunnan nuorisotyötä. Nuorisotyön laajuus vaihtelee seurakunnittain. Joissain seurakunnissa se sisältää pelkästään isostoimintaa tai -koulutusta, joissain paljon muutakin nuorille suunnattua toimintaa, kuten urheilua, retkiä, messuja ja avointen ovien iltoja. Seurakunnan nuorisotyön tarkoituksena on enemmän tukea nuorten kasvua kuin kouluttaa heitä tehtäviin. Isostoiminnan piirissä olevaa nuorta ei pidä nähdä ensisijassa isosena tai kerhonojajana vaan nuorena seurakuntalaisena, joka tarvitsee sekä sopivasti vastuuta ja aktiivisen toimijan roolia että kasvun tukea.

Nuoret seurakuntalaisena -kehittämisasiakirjassa (2012) kysyttiin: entä jos seurakunnassa kehitettäisiin erityisesti osallistavan vertaistoiminnan muotoja, ja löytyisi työnäky, jossa olisi tilaa kaikenlaisille nuorille olla ja toimia seurakunnassa? Vieläpä niin, ettei työntekijä halua muuttaa nuorta tietynlaiseksi? Oppimista tapahtuu yhtä hyvin varsinaisen toiminnan ja osallistumisen kautta kuin koulutuksessa.

Mikä isosta kannustaa ja lannistaa?

Keskeinen syy isostoiminnan aloittamiseen on omien isosten kannustus ja kutsu. Peräti yhdeksän kymmenestä isosesta kertoo tämän olleen mukaan lähtemisen keskeinen syy. Toisten kannustuksen ja esimerkin lisäksi halu päästä leirille ja saada uusia ystäviä vaikuttavat suuresti isostoimintaan lähtemiseen.

Kaikkein tärkein syy on kuitenkin se, että isosena toimimisen arvellaan tai koetaan olevan hauskaa. Hauskuudella isoset tarkoittavat monia asioita: hyvää yhteishenkeä ja rentoutta, mielekästä tekemistä, iltaohjelmia, pelejä ja leikkejä, vakavia keskusteluja, ihastumisia ja täyttä elämistä. Tämän kaiken odotus, toisin sanoen sosiaalinen motivaatio, saa nuoret kerta toisensa jälkeen tulemaan seurakunnan tiloihin isostoimintajakson aikana, viettämään viikonloppuja koulutusleireillä ja osallistumaan jopa ikävyyttäviltä tuntuviin tapahtumiin. Se selittää myös suuren pettymyksen, jos ei kaikesta huolimatta tulekaan valituksi isoseksi rippikouluun.

Isoskoulutuksen aloittaa vuosittain kaikkiaan 30 prosenttia samana vuotena konfirmoiduista. Myös sen keskeyttäviä on kuitenkin huomattavan paljon: pienissä ja keskisuurissa seurakunnissa noin viidennes ja suurissa jopa kolmannes aloittaneista.

Vuosittain isostoiminnasta pois jättäytyvässä neljän tuhannen nuoren joukossa on monenlaisia nuoria. Yksi ryhmä aloittaa isostoiminnan uteli-

aisuuttaan rippikoulun jälkeen, mutta jää pois muutaman kerran jälkeen. Joulun aikaan monessa seurakunnassa isostoiminnassa on pitkätkö tauko. Tauon aikana monien motivaatio hiipuu ja pois jääminen on helppoa. Myös isosvalintojen jälkeen toiminnasta jäädään pois. Taustalla saattaa tällöin olla pettymys tai kokemus epäreilusta kohtelusta isosia valittaessa.

Isoskoulutuksen keskeyttäjäissä on nuoria, joilla aika ei riitä kaikkeen siihen, missä he ovat mukana. Keskeyttäjäissä on myös heitä, jotka eivät halua niihin tehtäviin, joihin koulutuksessa suuntaudutaan. Seurakunnalla ei ehkä ole tarjolla rippikoulun jälkeen muuta kuin koulutusta.

Osa keskeyttäjäistä pettyy työntekijöihin, muihin isosiin tai toiminnan sisältöön. Joitakin nuoria on kiusattu isoskoulutuksen aikana. Joitakin on kiusattu seurakunnan toiminnassa mukana olemisesta, ja siitä tulee syy jättäytyä pois. On myös heitä, jotka kokevat isostoiminnan joko liian hengelliseksi tai liian niukasti hengellisesti antavaksi.

Nuorille on tavallista, että toimintaan lähdetään mukaan ja se keskeytetään kavereiden kanssa ja samanaikaisesti. Taustalla voi olla työntekijöiden vaihtumista tai hankalia matkoja seurakuntakeskuksiin.

Isostoiminnasta pois jääminen on haaste seurakunnan nuorisotyölle. Vaikka jatkajia olisikin riittävästi rippikoulujen isostarpeen tyydyttämiseen, on pois jääminen aina nuorelle merkittävä päätös. Erityisen merkittävä ratkaisu se on silloin, kun pois jääminen merkitsee seurakuntayhteyden katkeamista kokonaan.

Katkenneen yhteyden uudelleen rakentaminen on aina vaikeampaa kuin olemassa olevan yhteyden lujittaminen. Tästä syystä koulutuksen keskeyttämisen ja isostoiminnasta pois jäämisen syihin kannattaa kiinnittää erityistä huomiota. Nuori voi kokea tulevansa hylätyksi seurakunnassa, jos yhteys omanikäisiin ei pelaa ja jos työntekijäkään ei kiinnitä häneen huomiota. Hylkäämiskokemus aiheuttaa häpeää ja lisää tarvetta vetäytyä. Siksi perään kysely pois jäävien kohdalla on todella tärkeää.

Isostoiminnan aloittaneelle ei saisi jäädä seurakunnassa kokemusta, ettei häntä siellä tarvita, suvaita tai ettei hänen läsnäoloaan toivota. Ohjaajan tehtävä on pitää huolta erityisesti niistä, jotka ovat yhteisön laitamilta omasta tahdostaan tai sinne työnnettyinä, ja niistä, jotka putoavat pois. Nuorten osallisuuden mahdollisuudet seurakunnassa eivät saa rakentua pelkän isoskoulutuksen tai edes isostoiminnan varaan, mikäli se on luonteeltaan sitoutumista vaativaa toimintaa. On tarpeen kiinnittää erityistä huomiota siihen, että seurakunnan nuorisotoiminnan kokonaisuudessa on luontevia paikkoja erilaisille nuorille.

Entä jos...

... isokoulutuksen keskeyttäjiin otetaan yhteyttä ja heitä kannustetaan jatkamaan henkilökohtaisesti? Tällaiseen toimintaan voidaan valtuuttaa esimerkiksi kokeneet isokset.

... isokoulutuksen keskeyttäneitä kutsutaan uudelleen mukaan seuraavana vuonna?

... koulutuksen ja uusien taitojen oppimisen sijaan pääpaino on hyvässä yhdessäolossa ja kaikkien mukana viihtymisessä?

... pohditaan, millainen isokoulutus tekisi tilaa tiiviimmälle ja löyhemmälle sitoutumiselle?

... isotoimintaan tai -koulutukseen voi osallistua osittain myös etänä, somen tai verkkotyöskentelyn kautta? Voiko se lisätä kuuluvuuden tunnetta ja jatkuvuutta haastavissa tilanteissa?

... pitkän joulutauon jälkeen isotoimintaan järjestettäisiin erityinen kauden aloitustapahtuma, mihin kaikkia kutsuttaisiin henkilökohtaisesti mukaan?

”Launeella on luovuttu perinteisestä, koulutusmuotoisesta isokoulutuksesta, koska iskoryhmä integroitui heikosti muuhun seurakunnan toimintaan (kävivät vain iskossa ja sitten kerran leirillä). Nykyään motto on että isoseksi nousee Launeen kuninkaallisen seurakunnan nuorten sankoista riveistä. Perjantai-olkkareihin eli nuorteniltoihin ja leireille ja retkille osallistamalla ihmiset ja toiminta tulevat tutuksi ja sitä kautta oma paikka alkaa löytyä. Isosvalmiudet kasvavat siinä ohessa.

Ihan ongelmatonta tämäkään ei ole. Uusina toimintaan tulevien nuorten voi olla vaikea hahmottaa tätä kuningasajatusta ja syksyn leirien jälkeen uusia on kadonnut kuvioista. Tarkoitus onkin jäməkötittää toimintaa tuomalla rakennetta, palauttamatta kuitenkaan vanhaa koulutusmallia. Tavoitteita on kaksi: ”Yksikään uusista ei droppaa” ja ”Vanhat pysyy mukana”.

Anu Toivonen, Lahden Launeen seurakunta

On monta tapaa kuulua joukkoon

Isostoiminnan suosio on merkinnyt etenkin suurissa seurakunnissa muun nuorten ryhmätoiminnan vähenemistä. Osa seurakunnista ei järjestä rippikoulun jälkeen juuri lainkaan muuta nuorisotyötä kuin isoskoulutuksen, kun taas toisissa seurakunnissa nuorten rippikoulun jälkeinen toiminta on koulutusta monipuolisempaa. Taustalla on ilmeisesti ainakin se, että nuoret on helpompi motivoida osallistumaan isoskoulutukseen kuin muuhun koontuvaan toimintaan. Myös seurakunnan tilat soveltuvat usein paremmin koulutukseen kuin avoimeen toimintaan.

Muutama vuosikymmen sitten nuoressa seurakunnassa saatettiin vaalia selvää rajaa suhteessa niihin, jotka eivät osallistuneet seurakunnan elämään. Sittenkin monessa seurakunnassa on haluttu madaltaa kynnystä ja luoda osallistumisen mahdollisuuksia kaikenlaisille nuorille. Pohdittavan arvoista on, miten seurakunnan nuorisotoiminnassa on sijaa niille nuorille, joita isosena toimiminen ei kiinnosta tai jotka eivät tule mukaan säännölliseen toimintaan esimerkiksi harrastustensa takia tai siksi, että kokoontuvasta toiminnasta ei löydy kosketuspintaa heidän uskolleen.

Seurakunta voi tarjota hauskaa yhdessä oloa, paikan pyhän kokemiselle ja mielekäästä tekemistä rippikoulun ja isostoiminnan lisäksi myös muissa toimintamuodoissa. Aina isostoiminnassa mukana olevat eivät ole tietoisia näistä mahdollisuuksista. Isostoiminta houkuttelee, koska nuorilla on rippikoulunsa ja omien isosten kertoman perusteella jo jonkinlainen käsitys siitä, mitä toiminta sisältää.

Viimeisten vuosien aikana onkin tullut aikaisempaa yleisemmäksi, että isostoiminta liittyy konkreettisemmin koko seurakunnan toimintaan. Silloin isostoiminnassa on luontevaa tutustua nuorisotyöntekijöiden ja nuorisopapin ohella myös muihin seurakunnan työntekijöihin ja vastuunkantajiin. Siitä on hyötyä rippikoulun käytännön toteutuksen kannalta ja myös aikuiseen seurakuntalaisuuteen kasvamisen näkökulmasta.

Ehkä osallistuminen seurakunnan kerhotoimintaan, partioon, perheta-
pahtumiin, diakonian leiritoimintaan, lähetyksen tai maahanmuuttajatyön tapahtumiin, musiikkityöhön ja jumalanpalvelusten valmisteluun voisi synnyttää samanlaista innostusta kuin rippikoulu? Ehkä moni sellainen nuori, joka ei miellä itseään rippikouluisoseksi, voisi löytää jostakin toisesta seurakunnan toiminnasta itseään innostavan ja paremmin sopivan toimintafoorumin?

Isostoiminta antaa lisääntyvässä määrin valmiuksia eri työmuotojen vapaaehtoistehtäviin. Isokset työskentelevät seurakunnissa jo paitsi rippilei-

reillä, myös perheleireillä ja varhaisnuorten leireillä. Isostoiminta saattaa olla linkittynyt esimerkiksi pyhäkoulunopettajakoulutukseen, kerhonohjaajakoulutukseen, diakonia-avustajien koulutukseen tai jumalanpalvelusavustajien koulutukseen. Etenkin jo aikaisemmin isosena toimineille saataan järjestää valmiita kursseja kuten Nuisku – nuorten ihmissuhdetaitojen kurssi tai ensiapukursseja EA 1 ja EA 2. Heille saatetaan järjestää myös tukihenkilökoulutusta.

Yksi mahdollisuus isostoimintaan lähtevien nuorten motivaation tukemiselle ja heidän kutsumiselleen vahvempaan seurakuntayhteyteen onkin siinä, että itse koulutus järjestetään varsin monipuolisena.

Useilla isostoimintaan osallistuvilla on myös muita harrastuksia ja vastuita kuin seurakunnan tarjoama vastuu. Yli puolet isosista on mukana koulun vapaaehtoistehtävissä esimerkiksi tukioppilaina, kolmasosa urheiluseurojen toiminnassa, neljäsosa järjestöjen tai kunnan nuorisotyössä. Noin joka neljäs isosista harrastaa musiikkia ja viidesosa partiota. On tärkeää, että seurakunnassa ei syyllistetä nuoria näistä muista harrastuksista ja vastuista puhumattakaan siitä, että heidät pakotettaisiin valitsemaan seurakunnan ja ”maallisten harrastusten” välillä. Laaja isoskoulutus ja tiukat poissaolojen korvauskäytännöt saattavat viestittää nuorelle sitä, että muita harrastuksia pidetään seurakunta-aktiivisuuden kilpailijoina, ja että niitä ei pidetä tärkeänä.

Seurakunnan ja nuoren kannalta ei pitäisi olla ongelma, että nuori joutuu jättämään väliin isostapaamisia tai keskeyttämään koulutuksen jonkin muun aikaa vievän harrastuksen vuoksi. Jotta seurakuntayhteys ei katkeaisi, tarvitaan sellaista nuorten toimintaa, jonne voi tulla tapaamaan kavereitaan ja olemaan yhdessä ilman velvoitetta. Näihin tilanteisiin voi luontevasti sisällyttää nuorten messun, jotta nuoret kasvavat jumalanpalveluselämään ja sakramentin nauttimiseen.

Entä jos...

... heti konfirmaation jälkeen on tarjolla seurakunnan kokoavaa toimintaa, josta isosena toimineet nuoret vastaavat?

... muissa harrastuksissa hankittua osaamista arvostetaan seurakunnassa niin, että isoskoulutuksessa tunnustetaan aikaisemmin opituksi se, minkä nuoret ovat oppineet esimerkiksi partion tai jonkin muun järjestön järjestämässä koulutuksessa?

Kaipausta yhteisölliseen rukouselämään

Isosikäinen nuori elää vaihetta, jossa hän kasvaa kohti yhä suurempaa itsenäisyyttä. Itsenäistymispyrkimyksen keskellä nuori saattaa tuntea yksilöllisen hengellisen elämän itsellensä sopivammaksi: hän lukee Raamattua, kuuntelee musiikkia kuulokkeistaan tai rukoilee tai mietiskelee yksin. Tutkimusten mukaan isokset osallistuvat nykyisin enemmän seurakunnan hengelliseen elämään kuin isokset viisi tai kymmenen vuotta aikaisemmin. Samalla kun yhteisöllinen rukouselämä on vahvistunut, yksityinen hengellinen elämä on vähentynyt.

Vaikuttaa siis siltä, että nuoret kaipaavat aikaisempaa enemmän yhteyttä toisiin osana hengellistä elämäänsä. Yhteyden ja yhteisöllisyyden kaipausta näyttää kymmenen vuoden kuluessa lisääntyneen. Pystyykö seurakunta vastaamaan tarpeeseen liittämällä isostoimintaan riittävästi seurakunnan yhteistä jumalanpalveluselämää ja muuta yhteisöllistä hengellistä elämää?

Seurakunnan identiteetin ytimessä on ihmisen yhteys Jumalaan ja sen tähden jumalanpalvelus: Raamatun lukeminen, saarna ja ehtoollisen vietto. Juuri erilaisissa jumalanpalveluksissa seurakunta kokoontuu yhteen ja tulee näkyväksi maailmassa. Yhteisön kokoontumisiin osallistuminen oli kristillisen uskon alkuvuosina kristittyinä elämistä. Kokoontumisissa murrettiin leipää, rukoiltiin, laulettiin ja muisteltiin Jeesuksen opetuksia ja elämää. Tähän ytimeen juurruttaminen on yksi isostoiminnan tavoitteista.

Tutkimusten mukaan valtaosa isosista kokee myönteisinä niin seurakunnan yhteiset jumalanpalvelukset kuin isostoimintaan liittyvät nuorten tai rippikouluryhmän omat jumalanpalvelukset. Jumalanpalvelusten turvallinen ilmapiiri, mukavat osallistujat ja yhteisöllisyys puhuttelevat heitä. Myös virsien ja uusien hengellisten laulujen laulaminen ovat hyviä kokemuksia ja saarnat kiinnostavat.

Isokset suhtautuvat kello kymmenen päiväjumalanpalvelukseen kuitenkin kriittisesti. Vain joka kuudes isosista kokee ne uskoaan hoitaviksi. Kriitiikin kärki kohdistuu siihen, että päiväjumalanpalveluksissa isokset eivät ole voineet osallistua jumalanpalvelusten suunnitteluun tai toteutukseen.

Tutkimustulokset viittaavatkin siihen, että isosten oma aktiivinen rooli on jumalanpalveluselämän kokemisen kannalta keskeinen. Nuoret innostuvat, kun pääsevät leireillä itse suunnittelemaan ja toteuttamaan jumalanpalveluksia. Itse tehty tuntuu läheiseltä ja ymmärrettävältä. Jos jumalanpalveluselämään ei pääse itse vaikuttamaan, yhteyden ja osallisuuden kokemus vähenee.

Monessa seurakunnassa siunataan isomet tehtäväänsä messun yhteydessä. Tapa on kannatettava. Se korostaa nuoren omaa tehtävää ja kutsua seurakunnassa, siunaa ja lähettää hänet tehtäväänsä. Isosten tehtävään siunaamiseen kannattaa kutsua paikalle nuorten koko perheet. He voivat myös olla mukana myös messun toteuttajina.

“Mietimme työtovereiden kanssa, miten saisimme nuoria paremmin mukaan messuun. Tuntui, että sunnuntaina nuoria ei säännöllisesti kirkkoon saa, vaikka tekisimme mitä. Päätimme ajatella asian toisin: viemme ehtoollisen sinne, missä nuoret jo kokoontuvat. Lähdimme kehittämään viikkomessua vahvasti nuorten kanssa ja liitimme isokoulutuksen sen ympärille. Meillä on vahva usko siihen, että jos nuoret vuoden, kaksi tai kolme käyvät säännöllisesti ehtoollisella, se itsessään on jo merkittävää ja ehkä tulevaisuudessakin he löytävät ehtoollisyhteyden, missä ikinä maailmalla liikkuvatkin.

Viikkomessuja ei valmistella palaverissa, vaan tuntia aikaisemmin vastuuryhmä kokoontuu kirkolle. Kuka tahansa voi tulla lauluryhmään, soittajaksi, rukoilijaksi, lukemaan tekstiä tai koneenkäyttäjäksi. Ehtoollisavustajaksi pääsee pienen opastuksen jälkeen. Syksyllä isokoulutukseen osallistuvat toteuttavat viikkomessua yhdessä työntekijöiden kanssa, keväällä samat nuoret tekevät messua rippikoululaisten kanssa. Yhdessä tekeminen jatkuu rippikoulussa, jossa konfirmaatiopajoissa nuoret valmistavat tulevaa juhlaansa. Jokaisessa konfirmaatiossa nuoret toivottavat kirkkoväen tervetulleeksi, laativat rukouksia, valmistavat draaman synnintunnustukseen tai saarnaan, laulavat ja soittavat, joskus tanssivat, räppäävät tai työstävät video- tai taideinstallaatioita. Rippikoulun jälkeen syksyn isokoulutuksen aloittaville nuorille messujen toteuttaminen yhdessä onkin jo tuttua.“

Hans Tuominen, Hakunilan seurakunta

”Kun menen kirkkoon, en mene penkkiin istumaan, vaan menen sakastiin kysymään, voinko auttaa.”

Isonen, Åbo svenska församling

Entä jos...

... isosia kutsutaan seurakunnan jumalanpalveluselämän suunnittelupäivään kertomaan ajatuksistaan ja kokemuksistaan sekä tuomaan oma panoksensa jumalanpalveluksiin?

... isosten kanssa rakennetaan seurakunnan jumalanpalveluselämää sekä diakoniaan ja lähetykseen liittyviä tapahtumia sen sijaan että heitä kootaan omiin koulutustapahtumiin?

Kasvaa messuun vai messussa?

Jumalanpalveluskasvatus on murroksessa. Joudumme entistä enemmän kysymään, onko jumalanpalveluskasvatuksen tavoitteena kasvattaa nuoria messuun vai nähdäänkö messu kasvamisen paikkana. Nuorten kanssa lie nee syytä ottaa molemmat tavoitteet vakavasti. On tärkeää, että nuorella on mahdollisuus kasvaa messun toimijaksi ja ymmärtäjäksi.

Viime aikoina seurakunnan jumalanpalveluksissa on panostettu osallisuuteen. Monessa seurakunnassa seurakuntalaiset ovat ottaneet entistä aktiivisemmän roolin messussa. He toimivat ryhmissä valmistellen ja toteuttaen noin kaksi messua syksyisin ja keväisin. Tätä toimintaa saatetaan kutsua kirkkovääritöinnäksi tai jumalanpalvelusryhmiksi.

Joissain seurakunnissa monet ryhmät toimivat kukin vuorollaan erilaisissa vastuutehtävissä messussa. Jotkut toimivat tekstinlukijoina, toiset ehtoollisen jakajana ja jotkut keittävät kirkkokahvit messun jälkeen. Messun subjekti on koolla oleva seurakunta.

Nuoria kannattaa tukea mukaan messuryhmiin. Jumalanpalvelusryhmiin jäsenyyttä voi ehdottaa erityisesti niille nuorille, jotka ovat olleet mukana isostoiminnassa jo vuoden tai muuten olleet jo aiemmin aktiivisia seurakuntalaisia. Osallistumalla messuryhmään nuori saa uusia tuttavuuksia eri-ikäisistä seurakuntalaisista. Ryhmässä hän oppii messusta enemmän ja samalla hänen elämänpiirinsä avartuu, kun hän oppii toimimaan yhdessä eri-ikäisten ihmisten kanssa. Jumalanpalvelusryhmissä nuoret näkevät myös, miten eri-ikäiset seurakuntalaiset toteuttavat kristityn kutsumustaan ja sanoittavat uskoaan. Messuun kasvamisen näkökulmasta itseä vähän vanhempi seurakuntalainen voi olla nuoren paras matkakumppani.

Nuorille on tärkeää myös saada osallistua nuorten omaan toimintaan, nuorten messuihin ja hartauksiin. Niissä nuoret oppivat kristinuskon keskeiset asiat ja osallisuuden kautta he oppivat kantamaan vastuuta. Valmistellessaan hartauksia ja toimiessaan vastuullisessa roolissa messussa nuori kasvaa kristittyinä. Nuorille aamupäivän jumalanpalvelusaika ei muutoin-

kaan ole aina sopivin mahdollinen vaan monet nuoret tulevat messuun mieluummin juuri illalla.

Hengellisessä elämässä, kuten muutenkin, musiikki on nuorelle tärkeää. Se liittyy tunteiden kokemiseen ja niiden ilmaisuun ja myös vaikuttaa ihmisen mielialaan. Monet nuoret myös itse harrastavat musiikkia. Nuoret sanovat hoitavansa hengellistä elämäänsä musiikkia kuuntelemalla. Jos seurakunnan jumalanpalveluselämä tarjoaa nuorelle mahdollisuuden musisoida yhdessä toisten kanssa, saattaa se olla hänelle tärkeä polku messuun. Kaikenikäisille ihmisille on tärkeää löytää messun musiikista jotain sellaista, mikä resonoi oman rukouselämän kanssa. Musiikin onkin hyvä tarjota tarttumapintaa monenlaisille ja -ikäisille seurakuntalaisille laadusta tinkimättä.

Pohjimmiltaan messu on keidas. Messuun saa tulla lepäämään, rukoilemaan ja Jumalan hoitamaksi. Aina ja kaikkien ei tarvitse osata, jaksaa ja haluta toimia ja ottaa vastuuta. Jokaiselle löytyy tilaa osana seurakuntaa.

“Meillä on keskitytty erityisesti jumalanpalveluselämän kehittämiseen yhdessä eri-ikäisten seurakuntalaisten kanssa. Jumalanpalvelusryhmät kokoontuvat kaksi kertaa vuodessa. Iltaan kuuluu aina ryhmätehtävä, jonka purkaminen aloitetaan siten, että ensimmäiseksi pääsee ääneen lasten ryhmä, sitten nuoret ja vasta lopuksi aikuisten ryhmät. Se mitä lapset ja nuoret sanovat, vaikuttaa hyvin paljon keskusteluun ja siihen, mitä yhdessä päätetään.”

Kari Tirola, Haapajärven seurakunta

Entä jos...

... messu tuodaan nuorten luo, esimerkiksi nuorten illan säännölliseksi aloitukseksi?

... kokoamme nuorten messuryhmän?

... kutsumme isosia pareittain mukaan sellaisiin messuryhmiin, joissa on kaikenikäisiä seurakuntalaisia?

... teemme tilaa monenlaiselle musiikille ja nuorten musisoinnille messussa?

Isostoiminta ja isosten kouluttaminen

Isostoiminnalla ja isoskoulutuksella on jo termeinä olennainen ero: toiminta ei ole jonkin asian suorittamista. Suomalaiseen rippikouluun liittyy sitkeästi suorittamisen luonne, joka näkyy esimerkiksi merkintöjen keräämisellä riparipassiin. Toisinaan myös isosilta odotetaan merkintöjen keräilyä. Nuoret ovat nykyään varsin paineistettuja monenlaisella suorittamisella. Seurakunnan ei tule olla lisäämässä nuorten paineita: seurakuntayhteydessä on kyse aivan muusta kuin suorittamisesta. Oikeudenmukaisuutta esimerkiksi isosvalinnoissa voidaan pyrkiä vaalimaan muilla keinoilla. Jos merkinnät kuitenkin koetaan tarpeelliseksi, ei ohjaajien kannata suhtautua niihin kovin ryppyotsaisesti.

Isoseksä kasvetaan sekä seurakunnan toimintaan osallistumalla että kouluttautumalla. Vähitellen, erilaisten työskentelyjen kautta, nuoren taidot ja tiedot vahvistuvat isosen mittoihin. Nuoret tarvitsevat kasvuunsa koulutuksen lisäksi yhteyttä kavereihin ja aikuisiin, mielekästä tekemistä ja sopivaa vastuuta, hiljenty mistä pyhän edessä ja kokemusta hyväksytyksi tulemisesta, tilaa ilolle ja kivulle.

Käytännössä tämä voi olla esimerkiksi seurakuntalaisena toimimista lasten ja ikääntyvien kanssa, monipuolista tekemistä ja oleilua nuorten ryhmissä ja tapahtumissa, sekä osallistumista jumalanpalveluselämään sen toteuttajana ja mukanaolijana.

Suuntaus isoskoulutuksesta isostoimintaan palvelee nuoria, mutta myös seurakuntaa. Laajempi isostoiminta tukee nuorten seurakuntalaisuutta ja avaa reittejä seurakunnan eri toimintoihin. Tätä suuntaa on mielekästä vahvistaa edelleen. Samalla työntekijöiden roolia on mahdollista muuttaa kouluttajasta yhä selvemmin nuorten hengelliseksi ohjaajaksi ja isostoiminnan koordinaattoriksi.

Koulutuksen suunnitteluvastuu on siirtynyt enenevässä määrin yksittäisiltä työntekijöiltä työntekijätiimeille. Tosin pienissä seurakunnissa yhden työntekijän vastuulla oleva suunnittelu on edelleen tavallista. Isostehtävien laajeneminen merkitsee haasteita ja vaatimuksia myös koulutukselle ja tekee siitä seurakunnan yhteisen asian. Pikkuhiljaa isoskoulutus on muuttumassa rippikoulun ryhmänjohtajan tehtäviin valmentavasta täsmäkoulutuksesta laajemmaksi, koko seurakuntaa palvelevaksi avustajakoulutukseksi.

“Lähtökohtana on, että samalla tavalla kuin rippikouluun jokainen on tervetullut ja kutsuttu, niin myös isostoimintaan ovat kaikki tervetulleita. Isostoiminta kestää puolitoista vuotta, jonka jälkeen toisen vuoden keväällä on haku ison tehtävään. Jokaiselle sitäkin paikkaa tarjotaan ja kaikki hakijat valitaan isoksi jollekin rippikoululeirille. Myös rikkinäiset ja monesti elämässään ”epäonnistuneetkin” kelpaavat ja tulevat valituiksi tehtävään. Kaikille on paikka.”

Pete Ketola, Seinäjoen seurakunta

Isoskoulutuksen rakenteet ja laajuus

Isostoiminta on monimuotoista ja monin paikoin myös vaihtelevaa ja joustavaa. Koulutus tarvitsee muuta isostoimintaa enemmän jonkinlaista rakennetta. Käytössä olevat isoskoulutukset voidaan jakaa rakenteen perusteella neljään erilaiseen toteutusmalliin, joskin niitä käytetään yleensä aina jonkinlaisina yhdistelminä. Esimerkiksi isosikäisten retket ja leirit liittyvät lähes kaikissa seurakunnissa isoskoulutukseen, vaikka koulutuksen rakenne muuten perustuisi koulumaisiin ratkaisuihin.

- **Iltakoulumalli.** Isoskoulutusryhmä kokoontuu säännöllisesti, tavallisimmin kerran viikossa, ja käsittelee erilaisia koulutusteemoja mahdollisimman monipuolisin menetelmin. Tapaamisiin liittyy aina rukouselämää. Tämä on selvästi tavallisin isoskoulutuksen toteutusmalli, jonka mukaisesti yli puolet seurakunnista on organisoanut isoskoulutuksensa. Mallin vahvuuksia ovat sen säännöllisyys ja se, että isosen perustiedot ja -taidot tulevat ainakin periaatteessa läpikäydyiksi. Haasteena on, että isoskoulutuksesta tulee helposti irrallinen saareke, joka ei liity muihin seurakuntaelämään tai edes seurakunnan nuorten toimintaan.
- **Moduulimalli.** Isoskoulutus rakentuu yhteisistä kokoontumisista, joihin liittyy muun toiminnan ja yhdessä olemisen ohella rukouselämää. Tämän lisäksi on vapaasti valittavia tapahtumia ja projekteja, jotka saattavat liittyä jumalanpalvelusten toteuttamiseen, diakoniaan tai varhaisnuorisotyöhön. Tämä mallin mukaisesti isoskoulutus toteutetaan noin joka viidennessä seurakunnassa. Mallin vahvuus on sen räätälöitävyys nuoren yksilöllisten tarpeiden ja kiinnostuksen kohteiden mukaan. Mallin heikkoutena on, että nuorista ei muodostu yhtenäistä ryhmää eikä koulutuksesta selkeää kokonaisuutta.

- **Lyhyiden intensiivikurssien malli.** Isoskoulutus toteutetaan järjestämällä riittävä määrä suhteellisen pitkiä, esimerkiksi viikonlopun kestäviä kokoontumisia tai leirejä. Työskentelyssä voidaan käyttää myös yksilöllisiä etätehtäviä. Malli soveltuu etenkin pienten seurakuntien ja järjestöjen isoskoulutukseen. Tämän mallin mukaisia isoskoulutuksia järjestetään noin viidesosassa seurakuntia. Mallin heikkous on se, että nuoret pääsevät tapaamaan toisiaan melko harvoin. Malli kannattaakin liittää muutoin aktiiviseen nuorisotoimintaan tai ottaa mukaan sosiaalisen median mahdollisuudet ryhmän keskinäiseen yhteydenpitoon intensiivijaksojen välillä.
- **Nuorteniltamalli.** Isoskoulutus on kiinteä osa seurakunnan normaalia nuorisotoimintaa, eikä seurakunnassa ole lainkaan muusta toiminnasta irrallaan olevaa isoskoulutusta. Nuorteniltojen keskellä on eri-ikäisiä nuoria kokoavia ryhmiä, joissa käsitellään nuorten kannalta merkityksellisiä asioita. Isoskoulutuksen ja muun nuorisotoiminnan raja on tarkoituksellisen liukuva. Rukouselämä on oleellinen osa tätä mallia. Malli ratkaisee monia isoskoulutuksen erillisyydestä johtuvia ongelmia. Nuori, joka lopettaa isostoiminnan, voi kuitenkin säilyttää yhteyden seurakuntaan. Malli vaatii kuitenkin paljon ohjaajaresursseja ja riittäviä toimintatiloja. Työntekijöillä on myös oltava yhteinen käsitys siitä, mitä isosilta voidaan odottaa tämän tyyppisen kouluttautumisen jälkeen.

Isoskoulutusten laajuus vaihtelee paljon. Seurakuntien antamien tietojen mukaan koulutus on lyhimmillään vain kahden tunnin mittainen ja pisimmillään 150 tuntia. Keskimäärin isoskoulutuksissa on opetusta noin 50 tuntia.

Kolmasosassa seurakunnista nuorilta edellytetään ennen rippikouluun isoseksi pääsemistä yli vuoden mittaista koulutusta. Suurimmassa osassa seurakunnista isoskoulutuksen kesto on kuitenkin puolesta vuodesta vuoteen. Pienimmissä seurakunnissa koulutus saattaa kestää vain yhden tai kaksi viikonloppua, joskin näin lyhyt koulutus on yhä harvinaisempaa.

Yleensä laajempia isoskoulutuksia järjestetään suurissa ja suppeampia pienissä seurakunnissa. Tämä johtuu ainakin osittain työntekijäresursseista ja koulutukseen osallistuvien määrästä. Suurissa seurakunnissa rippikoulun jälkeen isostoiminnan aloittavia nuoria saattaa olla satoja, kun pienissä seurakunnissa aloittavien ryhmä saattaa olla muutaman henkilön kokoinen pienryhmä.

Suurissa seurakunnissa isoskoulutuksen laajuus lähestyy yleisesti rippikoulun laajuutta eli 80 tuntia. Seurakunta tarjoaa siis nuorille kaksi peräk-

käistä, varsin koulutuspainotteista ”pakettia”. Näin tavoitetaan erityisesti niitä nuoria, joille tavoitteellinen opiskelu on luontevaa. Vastaavasti osalle nuorista – varsinkin heikosti motivoituneille – näin laaja koulutus voi olla liian vaativaa.

Isoskoulutuksen käyneille ja isosina jo toimineille nuorille järjestetään lisäksi jatkoisoskoulutusta yli puolessa seurakunnista. Koulutus toteutuu yleisemmin joko erillisessä koulutusryhmässä tai yhdistämällä se kokonaan tai osittain ensimmäisen vuoden isoskoulutukseen. Varsin yleistä on myös se, että kokeneemmat isokset ovat mukana nuorempien isosten koulutuksessa joko ryhmänohjaajina tai kouluttajina.

On tilanteita, joissa koulumainen tapa toimia isosten kanssa on mielekästä. Silloinkin on tärkeää, että isosten kanssa vietettävä aika ei ole pelkästään opettajakeskeistä toimintaa, kuten esimerkiksi työntekijän luennointia. Oppimiseen liittyvät tutkimukset osoittavat, että oppimista tapahtuu vähiten luennointiin, lukemiseen tai audiovisuaalisiin opetusmenetelmiin pohjautuvissa työskentelyissä. Sen sijaan ryhmätöiden ja yhdessä tekemisen kaltaiset osallistavat menetelmät johtavat paljon laajempaan oppimiseen. Kaikkein tehokkainta on se, että isokset saavat itse suunnitella ja toteuttaa oppimista. Tästä syystä on tärkeää, että isostoiminnassa osallistutaan monimuotoisesti seurakunnan toimintaan ja luokkamallista opiskelua on vähän.

“Seurakunnan nuorten urheilutoiminta on avointa kaikille. Sen tunnuslauseena on: ”Anna kaverin loistaa”. Siihen kuuluu ajatus urheilusta osana elämää ja että jokainen voi tulla ja harrastaa omana itsenään, omalla tasollaan ja taidoillaan, yhdessä muiden kanssa. Toimintaan kuuluu pääasiassa salibandya ja jalkapalloa. Viikolla toimivien peli-iltojen lisäksi järjestetään erilaisia turnauksia. Turnauksiin otetaan mukaan pelaajien lisäksi nuoria myös valmentajiksi, huoltajiksi, kannustusporukkaan, ihan vain katsojaksi. Turnausmatkoilla on tärkeää, että kaikki ovat yhtä tärkeitä. Ei korosteta pelaajia vaan jokainen on tärkeä osa ryhmää. Urheilutoiminnassa on ollut alusta asti vahvana ajatus vapaaehtoisuudesta ja nuorten ”työllistämisestä” toiminnan pyörittämiseen. Tämä on ollut tärkeä sen kannalta, että nuori voi kokea itsensä osana toiminnan tekijöitä, ei vain objektina.”

Antti Nieminen, Malmin seurakunta

Entä jos...

... keskustelemme yhdessä, mitä kaikkea isosen tulee osata ennen rippikoulun tai muun isosen tehtävässä toimimista ja minkä oppii parhaiten käytännössä? Samalla voimme pohtia isostoiminnan laajuutta?

... pohdimme nuorten kanssa, millainen isostoiminnan malli tai rakenne vastaisi parhaiten heidän tarpeisiinsa ja aikatauluihinsa?

... kysymme isoskoulutukseen osallistujilta, millä tavoin he haluaisivat oppia isosen taitoja?

... kuuntelemme huolella jo koulutuksen käyneitä ja isosena toimineita nuoria: mitä valmiuksia koulutus antoi ja mitä siitä puuttui? Miten isoskoulutusta kannattaa kehittää?

Mitä taitoja isonen tarvitsee?

Työntekijöiden mukaan isosten keskeisiä tehtäviä rippikoulussa ja muilla leireillä ovat iltaohjelmien suunnittelu ja toteutus, vapaa-ajan toiminnan ohjaaminen, rippikoulun yleisaskareet, ryhmätyöskentely, tiimityö, esiintyminen ja sääntöjen valvonta. Näihin valtaosa isoskoulutuksista antaa työntekijöiden mukaan hyvät valmiudet. Yhtä hyviä valmiuksia koulutus ei sen sijaan anna sielunhoitoon, jumalanpalveluksen toteuttamiseen, opetustilanteissa avustamiseen, hiljaisuuden valvontaan sekä soittamiseen ja laulamiseen.

Isostoiminnan merkitys siihen osallistuvalle on kuitenkin paljon monimuotoisempi kuin mainittujen isosen tehtäviin liittyvien taitojen oppiminen. Isoskoulutuksen kautta ja sen aikana opitut ja omaksutut asiat liittyvät esimerkiksi kykyyn olla mielekkäässä ja merkityksellisessä vuorovaikutuksessa toisten kanssa, sekä kristittynä elämiseen tässä maailmassa.

Isoskoulutuksen tavoitteena on vahvistaa nuoren taitoja ja tietoa, jotta hän voi toimia isosena mielekkäällä tavalla. Onnistunut isoskoulutus ei vaadi suurta tiedollista oppiainesta eikä perinteistä opettajakeskeistä opettamisen tapaa. Isosten keskinäisessä vuorovaikutuksessa nuoremmat isokset oppivat kokeneemilta ryhmän jäseniltä. Samalla vähemmän kokeneet ryhmän jäsenet voivat tuoda uutta tietoa ja kokemusta koko ryhmälle.

Kyselytutkimuksessa kerättyjen isosten omien arvioiden mukaan isostoiminta on opettanut sosiaalisia taitoja, vastuuntuntoa, itseluottamusta, suvaitsevaisuutta, luotettavuutta, ongelmanratkaisutaitoja, epävarmuuden käsittelykykyä sekä luovuutta.

Monet isokset arvelevat oppineensa myös kriittistä ajattelua ja uskoon liittyvien kysymysten käsittelyä.

Edellä sanottu huomioiden isoskoulutuksen sisältöjä voidaan alkaa rakentaa esimerkiksi kysyen:

- Mitä taitoja ryhmää ohjattaessa tarvitaan?
- Miten voimme tukea turvallisen ryhmän rakentumista?
- Miten huomioimme yksinäisiä tai syrjään jääviä ryhmän jäseniä?
- Mitä meidän olisi hyvä oppia lisää, jotta rippikoulut onnistuisivat mahdollisimman hyvin?
- Miten tuemme isosen oman uskon kasvua? Miten isonen voi tukea rippikoululaisen uskon kasvua?

On tärkeää myös kysellä nuoren omia toiveita ja vahvuuksia, kun koulutusta suunnitellaan. Tällöin voidaan kysyä:

- Mitä sellaista haluat oppia lisää, joka voi auttaa sinua onnistumaan isosen tehtävissä?
- Mitkä ovat sinun erityisiä vahvuuksiasi ja missä taidoissa haluat kehittyä, kun pohdit isosena olemista?
- Miten voit itse vaikuttaa siihen, että tavoitteesi toteutuvat?

Varsinaisessa isoskoulutuksessa voidaan keskittyä isosena toimimisen perustaitoihin ja -tietoihin, kun laajempi isostoiminta tähtää nuoren henkilökohtaiseen tukeen ja kasvuun. Koulutusta voi ajatella riittävänä starttipakettina, ja isosen taitoja opitaan syvemmin sitten toimittaessa rippikoulussa ja muualla seurakunnan toiminnassa.

Hyvää pohjaa isoskoulutuksen sisältöjen valintaan ja isosten taitojen vahvistamiseen löytyy tarkastelemalla sitä, mitä rippikoulussa käsitellään ja millä tavoin. Paikallisseurakunnissa rippileirien ja muun toiminnan toteuttamiseen liittyvät erityiset tarpeet pitää huomioida koulutusta suunniteltaessa. Kaikkien seurakunnan rippikoulutyötä tekevien tulee myös sopia keskenään, mitä isosilta odotetaan, jotta koulutus ja isosten osuus rippikoulussa vastaavat toisiaan.

Mikäli isokset ohjaavat rippikoulun aikana keskustelu- ja raamatturyhmiä, tulee heille antaa tähän koulutuksen aikana valmiuksia. Jos isosten odotetaan osallistuvan opetustilanteiden ohjaamiseen, he tarvitsevat tuekseen pedagogista ohjausta. Vapaa-ajan toiminnasta ja iltaohjelmista vastaamiseen isokset hyötyvät nimenomaan niihin liittyvistä valmiuksista. Mediaisoset tarvitsevat oman osaamisensa vahvistamista, jotta erityisesti sosiaalista mediaa voidaan hyödyntää rippikouluissa oppimista ja yhteisöä rakentavilla tavoilla.

Silloin kun rippikouluun kuuluu sukupuolen ja seksuaalisuuden teemojen käsittelyä, on viisasta käydä näitä teemoja läpi myös isoskoulutuksessa. Jos rippikoulu on Vihreä ripari, jossa ekologisuus on yhtenä juonteena,

on luontevaa, että tämä juonne näkyy myös isoskoulutuksessa. Koska rippikoulussa käytetään paljon Raamattua, on luontevaa, että isoskoulutuksen aikana pyritään syventämään isosten ymmärrystä Raamatusta. Vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaidoista hyödytään kaikessa isostoiminnassa, joten niihinkin kannattaa panostaa.

Koulutus saattelee isosta rippikouluisosuuteen ja muihin isosen tehtäviin, mutta samalla isoskoulutus tukee kasvua kohti aikuista seurakuntalaisuutta. Uskon ja hengellisen kasvun kysymyksiin saa harvoin valmiuksia seurakunnan ulkopuolella. Moniin isosen tehtävistä saa valmiuksia muistakin erilaisista harrastuselämän- ja vapaaehtoistehtävistä, mutta usko ja yhteys kolmiyhteiseen Jumalaan ovat seurakunnan ja isostoiminnan omina aluetta.

Työntekijöiden on tärkeää keskustella siitä, mikä on se tehtävä tai kutsu, jonka seurakunta antaa isoselle. Millainen tarkkaan ottaen on isosen tehtävä seurakunnassa ja millainen sen tulisi olla? Mikäli tätä pohdintaa ei käydä, voivat eri työntekijöiden odotukset ja viestit olla keskenään ristiriitaisia.

Entä jos...

... isoskoulutuksen osallistujien toiveita ja odotuksia kuullaan ja isoskoulutuksen sisältöjä suunnitellaan yhdessä isoskoulutukseen osallistujien kanssa?

... koko seurakunnan rippikoulutyötä tekevät työntekijät kokoontuvat yhteen pohtimaan odotuksiaan isosille ja sitä kautta isostoiminnalle ja -koulutukselle?

... mietimme yhdessä, millaisen tehtävän seurakunta antaa isoselle? Mitä haluamme viestittää sanoilla ja rivien väleissä?

Isostoiminnan pääpaino on meillä learning by doing – ajatuksessa. Tavoitteena on, että isoskoulutettava oppii oman tekemisen kautta tarvittavia isostaitoja ripareita, varhaisnuorten- ja perheleirejä varten. Tekemisen kautta oppiminen tapahtuu nuorten viikkotoiminnan ohessa. Nuoret harjoittelevat, toteuttavat ja ohjaavat erilaisia toimintoja. Näitä ovat esim. raamis, nuorteniltojen ohjelmaosuudet ja hartaudet, sekä osallistuminen nuorten messujen saarnojen, esirukousten, synnintunnustusten jne. toteuttamiseen.

Erillinen ”koulutus” toteutuu pe–su iskoleireillä, joita on kolme kertaa vuodessa.”

*Mimosa Mäkinen, Sonja Holkerinoja ja Tiro Rohkimainen,
Kauniaisten seurakunta*

Yhteistyötä koulutukseen

Pienten seurakuntien isokoulutus toteutuu usein yhteistyössä naapuriseurakuntien tai kristillisten järjestöjen kanssa. Isoissa seurakunnissa tällainen yhteistyö on harvinaisempaa, koska isostoimintaa tehdään tiimityönä.

Koulutusyhteistyötä voi tapahtua myös seurakunnan eri työmuotojen välillä. Kerhonohjaajakoulutuksen ja isokoulutuksen yhdistäminen on jo useissa seurakunnissa vakiintunut toimintatapa. Joissakin seurakunnissa yhdistetään koulutussisällöt ja voimavarat myös partion ryhmänohjaajakoulutuksen (ROK) kanssa esimerkiksi niin, että suuri osa koulutusosioista on yhteisiä kaikille kolmelle ryhmälle ja kunkin koulutuksen eriyttävään osaan voi halutessaan osallistua kaikki koulutettavat.

ROK-koulutus kuuluu partiossa 15–17-vuotiaiden samoajien ohjelmaan ja sen sisältöalueet on sovittu valtakunnallisessa partio-ohjelmassa. Koulutusten yhdistäminen palvelee erityisesti niihin osallistuvia aktiivisia nuoria, joiden ajankäyttöä rajoittaa myös viikoittain ohjattava oma kerho- tai partioryhmä. Tutkimuksen mukaan isosista 21 prosenttia onkin toiminut vapaaehtoisena partiossa ja 43 prosenttia jossain muussa seurakunnan toiminnassa kuin isostoiminnassa.

ROK-koulutusta pitävät partion vapaaehtoiset johtajat, jotka usein ovat aktiivisia nuoria aikuisia. Joissakin seurakunnissa koulutusten yhdistäminen on merkinnyt myös sitä, että vapaaehtoiset ja ammattitaitoiset ROK-kouluttajat pitävät osan isokoulutusta. Näin mahdollistuu työntekijäressurssien käyttö johonkin muuhun seurakunnan tärkeään toimintaan.

Yhteistyön mahdollisuuksia kannattaa pohtia laajemminkin sekä seurakunnan omien työalojen että muiden toimijoiden kanssa. Mitä kaikkea entistä laajempi yhteistyö diakoniatyön kanssa voisi merkitä isostoiminnan ja nuorten näkökulmasta? Entä perhetyön kanssa? Tai kirkonpalvelijoiden kanssa?

Entä jos...

... tutuksi tulemista ja lisäarvoa saadaan siitä, että diakonit, kanttorit, partiotyöntekijät, varhaiskasvatuksen tai varhaisnuorisotyön työntekijät tulevat jollakin panoksella mukaan isostoimintaan?

... pohdimme, mitä isostoiminnan toteuttaminen yhteistyössä seurakuntayhtymän tai rovastikunnan muiden seurakuntien tai järjestöjen kanssa, voisi antaa isostoiminnallemme?

”Keisko- mallissa isos- ja kerhonojajakoulutus on yhdistetty. Koulutus suuntaa yhtäläillä varhaisnuoriin kuin rippikouluikäisiin. Tavoitteena on antaa isosille valmiuksia rippikoulua laajemmin muuhunkin seurakunnalliseen vastuunkantamiseen, esimerkiksi lasten leireille.

Koulutuksen näkökulma on suorituspainotteisen opetuskokonaisuuden sijaan nuoren kokonaisvaltaisen kasvun tukeminen. Työntekijät ovat koulutukseen osallistuvien nuorten rinnalla tukemassa nuoren kasvu- ja oppimisprosessia. Toisaalta vanhemmat isosena toimivat nuoret ovat koulutukseen osallistuville esikuvia ja suunnannäyttäjiä. Kun isoskoulutuksen päätyttyä nuori hakeutuu erilaisiin isosen tehtäviin rippikoulussa, varhaisnuorisotyössä tai lasten leireillä, hän toimii leiriläisille nuorena matkakumppanina. Matkakumppanuuden sisäistäminen edesauttaa isoskoulutuksen integroimista lähemmin muuhun nuorisotyöhön ja seurakuntatyöhön.

Kun nuorelle tarjotaan tiedollinen ja taidollinen valmius toimia varhaisnuorten isosena, samalla hänellä tarjoutuu mahdollisuus kokea onnistumisen tunnetta, arvostusta, hyväksyntää ja osaamista varhaisnuorten leiriläisten ja työntekijöiden edessä. Tällaiset positiiviset kokemukset ja tunteukset vahvistavat nuoren itsetuntoa, lisäävät omanarvon tuntoa ja rohkaisevat nuorta.”

Kati Marjakangas

“Osassa Tampereen seurakunnista puhutaan isoskoulutuksen sijaan ohjaajakoulutuksesta, koska ajatusta isoisuudesta on haluttu laajentaa yhä selvemmin koskemaan muutakin kuin pelkkää rippikoulu-toimintaa. Ohjaajakoulutuksen käyneet nuoret voivat toimia myös kerhonojajoina ja mm. perheleirien ja kouluikäisten leirien isosina. Käytännössä tämä tarkoittaa kerhotyön ja kouluikäistyön näkökulman vahvempaa huomioimista ohjaajakoulutuksessa. Työntekijöiden osalta tämä tarkoittaa sitä, että ohjaajakoulutus ei kuulu vain rippikoulun jälkeisen nuorisotyön vastuulle, vaan koko nuorisotyön kenttä on mukana ohjaajakoulutuksessa.”

Jari Pulkkinen, Tampereen seurakuntayhtymä

Isonen rippikoulussa

Mistä rippikoulu alkaa? Alkaako se jo siitä, kun nuori ja hänen perheensä miettivät rippikouluun osallistumista ja sopivaa ryhmää? Entä milloin rippikoulu alkaa sille osallistuvan isosen näkökulmasta?

Jos rippikoulun puolen vuoden taipaleessa olennaisinta on lopulta se, mitä tapahtuu nuoren mielessä ja sydämessä, rippikoulu ei muodostukaan vain tilanteista, joissa joukko nuoria on aikuisten johdolla koolla kirkon tiloissa. Nuoren sisäisenä prosessina rippikoulua ”käydään” myös näiden yhteen tulemisten välillä.

Kyse ei ole vain rippikoulun sisältöjen tiedollisesta opiskelusta. Nuori käy läpi mielikuvia, odotuksia, ennakkoluuloja ja ennen muuta sitä, mitä on elää kristittyinä tässä maailmassa. Rippikoulun ohjaajat saattavat tavata rippikoululaisia koululla, nuorisotalolla tai vaikkapa huoltoasemilla. Rippikoulussa on kuitenkin aina paljon sellaista, mikä ei välity suoraan työntekijöille.

Rippikoulun alusta saakka mukana olevat isokset ovat rippikoulun tuntosarvia ja yleensä lähempänä rippikoululaisia kuin työntekijät. Rippikoululaiset lukevat isosten elämää ja toimintaa kuin avointa kirjaa, joka kertoo siitä, millaisia kristityt nuoret ovat. Millä tavoin isonen on isonen rippikoululaisille silloin, kun kyseessä ei ole varsinainen rippikouluryhmän tapaaminen? Miten ohjaaja voisi tukea isosta olemaan isonen kaikissa tilanteissa? Toisaalta: voidaanko edellyttää tai edes toivoa, että isonen on isosen roolissa aina ja kaikkialla?

Käytännössä isosenkin rippikoulu alkaa usein jo paljon ennen ryhmän ensimmäistä tapaamista. Isoiset ovat mukana rippikoulujen suunnittelussa säännöllisesti noin neljäsosassa seurakuntia. Tämä käytäntö näyttää yleistyvän, sillä seurakuntia, joissa isokset eivät koskaan osallistu rippikoulun suunnitteluun, on vain runsas neljännes. Isosten mukaan ottaminen kannattaa, sillä se ruokkii heidän osallisuuttaan ja sitouttaa heitä toimintaan. Ihminen kokee omakseen sen, mihin hän on itse voinut vaikuttaa.

Yleistymässä on myös se, että isokset ovat mukana joko kaikissa tai osassa rippikoulun aloitusjakson kokoontumisia ja toteuttamassa siihen sisältyviä jumalanpalveluksia. Tutkimusten mukaan sekä suunnitteluun että aloitusjaksolle osallistuminen on selvästi yleisempää suurissa seurakunnissa ja kaupungeissa kuin pienissä maaseutuseurakunnissa.

Erilaiset käytännöt isosten osallistumisessa rippikoulun suunnitteluun ja alkujaksolle selittyvät ainakin osittain isosten valinnan ajankohdalla. Se on puolestaan yhteydessä isoskoulutuksen pituuteen.

Seurakunnissa, joissa isoskoulutus kestää yhden lukuvuoden, koulutus on usein vielä kesken silloin kun rippikouluryhmät käynnistävät toimintaansa. Mikäli isoskoulutus on puolen vuoden tai puolentoista vuoden mittainen, koulutusjakso päättyy samoihin aikoihin, kun rippikouluryhmät käynnistyvät. Tämä mahdollistaa isosten mukaan ottamisen jo suunnitteluvaiheessa.

Entä jos...

... rippikoulun tavoitteet linjataan yhdessä ohjaajien ja isosten kanssa?

... rippikoulun kokonaisuudessa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, missä ja miten rippikoululaisia voidaan kohdata virallisen ohjelman ja seurakunnan tilojen ulkopuolella? Mikä on mahdollista aikuisille, mikä taas isosille?

... isokset kertovat, mitä he odottavat meiltä työntekijöiltä?

... isokset osallistuvat rippikoulun suunnitteluun ja jumalanpalveluselämän toteuttamiseen riippumatta siitä, milloin isokset lopullisesti valitaan?

Miten pitää hyvää huolta isosista?

Isokset ovat kirjava joukko nuoria. Heitä on huomioitava ryhmänä ja yksilöinä. Isosille on tavattomasti merkitystä sillä kokemuksella, että aikuiset ovat heidän puolellaan, eivätkä he itse ole vain aikuisten ”juoksupoikia” tai ”jokapaikanhöyliä”. Rippikoulussa kaikki ovat oppimassa, myös aikuiset.

Isosella on oikeus tietää, mitä oikeuksia ja velvollisuuksia hänellä on toimiessaan isosena. Hyvä käytäntö on se, että seurakunnassa tehdään isosten kanssa erillinen sopimus, johon kirjataan toiminnan tarkoitus sekä isosen oikeudet ja velvollisuudet.

Panostaminen hyvissä ajoin isosten ja ohjaajien väliseen yhteishenkeen, keskinäiseen luottamukseen ja yhteisiin tavoitteisiin, on onnistuneen rippikoulun kivijalka. Usein aikuiset ovat isoselle tuttuja jo omasta rippikoulusta ja he edustavat isoselle vahvaa esikuvaa aikuisesta kristitystä ja kirkon työntekijästä. Työntekijän on syytä olla tietoinen tästä asemastaan. Työntekijän sanoilla, ilmeillä ja eleillä on nuorille paljon merkitystä, erityisesti silloin, kun kyse on henkilökohtaisesta palautteesta nuorelle. Piikki ja kritiikki saattavat sattua nuoreen pahastikin. Kuuntelu, tuki ja kannustus puolestaan voivat vaikuttaa nuoren elämänsäkuuluun jopa ratkaisevan paljon.

Varsinkin ensimmäistä kertaa isosena toimivalle tärkein isoskoulutustapahtuma on itse rippikoulu ja siellä isosena työskenteleminen. Siksi työntekijöiden on mielekästä panostaa tukemiseen ja ohjaamiseen juuri rippikoulussa ja erityisesti leirin aikana.

Huolenpito isosista tarkoittaa yksinkertaisia asioita: riittävästi unta ja lepoa, sopivasti tehtäviä ja vastuuta, paljon tukea ja kannustusta. Isosten toiminta leirioloissa on tyypillisesti jatkuvaa menoa ja meininkiä ja isosten motivaatio usein niin vahva, että he kuormittuvat helposti liikaa. Leirielämässä on siksi hyvä olla hetkiä, jolloin isosen ei tarvitse suorittaa mitään.

Isosten kanssa on hyvä keskustella siitä, että jo tutuksi tuleminen toisten nuorten kanssa ja ”pelkkä” mukana oleminen on itsessään arvokasta ja tärkeää. Isot arvostavat sitä, että heitä tarvitaan ja vastuuta annetaan, mutta usein riittää, että isonen voi rauhassa rakentaa vuorovaikutustaan toisten nuorten kanssa ja löytää omaa tapaansa olla yhteisön jäsenenä.

Isosten ja ohjaajien palaverit ovat tärkeitä purkamisen ja latautumisen paikkoja. Niissä käydään läpi päivän tapahtumia, isosten omia tunnelmia, töiden sujumista ja isostiimin yhteistyötä.

Isot muodostavat vertaisryhmän, jossa keskinäinen luottamus ja yhteistyö ovat tavattoman tärkeitä. Aroille ja hapuileville isosille toisten isosten tuki on verraton voimaväline. Monessa seurakunnassa on hyviä kokemuksia isosten työskentelystä pareittain. Järjestely mahdollistaa useampien isosten työskentelyn ja sen, että hapuilevat isot saavat jatkuvaa tukea. Parityöskentely myös madaltaa valmiuksiltaan monenlaisten isosten kynnystä osallistua isostoimintaan. Hyvä käytäntö on myös nimetä apuohjaajan tai ”isoisosen” erityiseksi tehtäväksi isosten kuuntelun ja tukemisen.

Hyvään huolenpitoon kuuluu isosten henkilökohtainen ohjaaminen. Monessa seurakunnassa isosten kanssa keskustellaan henkilökohtaisesti ennen rippikouluvastuita, rippikoulun kuluessa sekä rippikoulun jälkeen. Isosen ansaitsemaa tukea on sellainen ohjaava keskustelu, jossa on turvallisesti mahdollista esittää molemminpuolisia toiveita ja palautetta.

Nuoren on hyvä pohtia omia tavoitteitaan ja toiveitaan isosena toimimiselle ja käydä tavoitteiden toteutumisesta keskustelua ohjaajien kanssa. Isosella on oikeus saada isostoiminnasta itsellensä hyviä kokemuksia. Palaute ja arviointi ovat isosen henkilökohtaiselle kasvulle tärkeitä peilejä.

Entä jos...

... isot toimisivat pareittain?

... isosella olisi ohjelmaan merkitty lepoaika ja lupa olla olematta käytävissä?

... ns. isoisosen tai apuohjaajan erityinen tehtävä on pitää huolta isosten hyvinvoinnista ja kuunnella heitä?

... jokaisella isosella olisi mahdollisuus omaan keskusteluun ohjaajan kanssa siitä, millainen olo jäi isosena toimimisesta?

“Kun rippikoulut keväällä alkavat, isokset ovat mukana ryhmän kanssa jo ensimmäisistä tapaamisista. Isosen tehtäviä opetellaan näin käytännössä ja samalla rippikoulun sisältöjä opitaan yhdessä rippikoululaisten kanssa. Tämän mahdollistaa se, että isosvalinnat tehdään jo joulukuussa. Isosia on 25 rippikoululaisen ryhmässä 10–12. Ajatuksena on, että nuoremmat isokset toimivat vanhempien kanssa työparina. Näin nuoret opettavat tietoja ja taitoja toinen toisilleen. Rippikoulussa mukana olevilta työntekijöiltä tämä vaatii sitoutumista ja ymmärrystä, että isokset tarvitsevat myös aikuisilta tukea, rohkaisua ja ohjausta isosen tehtävään ja kristittyinä kasvamiseen. Tämän mallin erityinen vahvuus on siinä, että isostoimintaa ja rippikoulua suunnitellaan, toteutetaan ja kehitetään yhdessä. Moni nuori myös kasvaa isosen roolista apuohjaajaksi tai ohjaajaksi. Tällekkin kasvulle tahdomme antaa mahdollisuuden. Toisaalta meille on tärkeää, että isoseksi kelpaa ja tehtävässä pärjää hyvin monenlaisilla taidoilla ja elämäntietämyksen kanssa.”

Tuomo Kahenvirta, Hakunilan seurakunta

Yhdessä Pyhän äärellä...

Hengellinen elämä on yhtä monimuotoista kuin elämä muutoinkin. Kehollisuus, tunteet, estetiikka, luovuus, toiminta ja sosiaalisuus saavat olla läsnä hartauden harjoittamisessa. Entistä harvempi isonen on oppinut kotonaan rukoilemaan tai muuten elämään uskoa todeksi, joten rippikoulussa ja isostoiminnassa tarvitaan toistoa, yksinkertaisuutta, luontevuutta.

Suomalaisessa rippikoulussa hengellisyys ja puhe Jumalasta rajautuvat lähes pelkästään niille varattuihin tilanteisiin, siis hartauksiin ja jumalanpalveluksiin. Jumalan läsnäolo ei ole sanojemme varassa eikä teennäisyyteen kannata langeta, mutta sinnikkäästi meidän kannattaa etsiä aitoja ja luontevia tapoja keskustella nuorten kanssa Jumalasta ja erilaisin tavoin viipyä Pyhän äärellä. Isosten kanssa se onnistuu usein helpommin kuin rippikoululaisten kanssa. Tapa, jolla työntekijä keskustelelee Jumalasta isosten kanssa, rohkaisee isosia keskustelemaan Jumalasta rippikoululaisten kanssa.

Hengellisyyden huomiointi on keskeinen osa isosten ohjaamista. Isokset ovat usein epävarmoja esimerkiksi hartauksien pitäjänä ja tarvitsevat niihin tukea. Isosta ei kannata jättää yksin vastaamaan hartaudesta, ettei sii-

hen muodostu pelonsekaista suorituksen makua. Yhdessä suunnitellaan ja tehdään, vaikka jokainen onkin vuorollaan isommassa vastuussa. Isosen ensimmäisen hartauden on hyvä olla tutussa ja rippikouluryhmää pienemässä porukassa.

Monen isosen kokemus on, että hengellinen maailma avautuu isosena toimiessa eri syvyydellä kuin oman rippikoulun aikana. Usein isostoiminta on ratkaiseva sysäys henkilökohtaiseen rukouselämään, Raamatun lukemiseen ja säännölliseen ehtoollisella käymiseen.

Nuori odottaa rippikoululta ja isostoiminnalta jotakin sellaista, mitä hän ei löydä muualta. Jos aikuistuva nuori on käynyt usein ehtoollisella, hän saattaa ymmärtää, että kirkossa on pohjimmiltaan kyse muista asioista kuin siitä, millaista henkilökohtaista palveluvastinetta maksetulle kirkollisverolle on juuri nyt tarjolla. Myös nuoren perhettä kannattaa kutsua messuihin ja liittämään rukouksiin. Se on seurakunnan luonteva tehtävä.

Entä jos...

... panostamme isostoiminnassa säännölliseen ehtoollisen viettoon yhdessä?

... varmistamme, että isokset saavat riittävästi tukea hartauksien valmisteluun?

... lähetämme isosten perheisiin vuosittain kirjeen, jossa kerromme hie-
man isostoiminnan vuodesta, rukoilemme heidän nuorensa puolesta ja toivotamme hyvän Jumalan siunausta koko perheelle?

... myös iltaohjelmissa ja vapaa-ajalla

Vuosikymmenten myötä rippikouluun on muotoutunut perinne, jossa iltaohjelmilla on aivan erityinen merkitys. Iltaohjelmalta odotetaan ennen muuta hauskuutta ja rentoutta. Se nähdään päivän huipentumana ja viimeisen illan ohjelma koko leirin ja samalla rippikoulun huipentumana. On tavallista, että tiettyjä sketsejä, näytelmiä ja kilpailuja toistetaan leireillä vuodesta toisen ilman, että kukaan kyselee toiminnan tarkoitusta tai mielekkyyttä.

Useimmissa seurakunnissa iltaohjelmat ovat keskeinen teema isoskoulutuksessa. Isokset odottavat paljon iltaohjelmilta ja mittaavat omaa onnistumistaan saamallaan aplodeilla. Miten voitaisiin vahvistaa sitä, että myös iltaohjelma tukee rippikoulun kokonaistavoitteita ja johdattelee Pyhän äärelle?

Tietoisesti tai tiedostamatta iltaohjelma voi muotoutua päivällä tapahtuvan opetuksen vastapainoksi, joskus jopa sen turhentajaksi. Jotta iltaohjelma ei irtoaisi rippikoulun tarkoituksesta ja tavoitteista ja kaikkien turvallisuus voisi toteutua, on aikuisten ohjaajien mukanaolo iltaohjelmien suunnittelussa välttämätöntä.

Iltaohjelmista on mahdollista rakentaa teemallisia kokonaisuuksia, joissa toteutuu sekä hauskuus että muu rippikoulun tavoitteiden suuntainen toiminta. Myös rippikoululaisilta itseltään voi kysellä toiveita iltaohjelmien suhteen ja heitä voi kannustaa toteuttamaan ideoitaan. Osa temaattisuutta on huomion kiinnittäminen lauluihin ja niiden valintaan. Iltaohjelmien lauluvalinnoissa on hyvä huomioida sekä nuorten toiveet että päivän teema.

”Rippikoululaisten vapaa-aika on isosen tärkeintä työaikaa.” Näin isosia usein opastetaan. Mitä pyhyiden näkökulma, turvallinen seurakunta, osallisuus ja rippikoulun tavoitteiden mukainen toiminta vapaa-ajalla voisivat tarkoittaa? Kokonaisvaltaisen ihmiskäsityksen pohjalta on tärkeää muistaa, että kaikki nuoret eivät ole toiminnallisia eivätkä pidä kilpailuista tai esillä olemisesta. Kaikilla ei ole samanlainen huumorintaju, eivätkä kaikki nauti tilanteista, joissa on paljon ihmisiä pienessä tilassa: ne voivat tuntua epä-mukavilta tai jopa turvattomilta. Joskus pelkää, että rippikoululaista vanhempi isonen tai työntekijä juttelee nuoren kanssa ja osoittaa avointa kiinnostusta häneen, on tuolle nuorelle uusi ja ainutlaatuinen tilanne.

Pyhä hetki on sellainen, jossa nuori kokee, että häntä kunnioitetaan ja hänet otetaan vakavasti.

Maksetaanko isosille palkkio?

Suurimmassa osassa seurakunnista isosille maksetaan edelleen palkkio isosena toimimisesta. Eri seurakuntien ja hiippakuntien käytännöt eroavat kuitenkin merkittävästi. Vuonna 2011 isosille maksettiin keskimäärin 12,80 euron palkkio päivässä. Summa on ollut viime vuodet pienenevä. Osa seurakunnista maksaa isosille rippikoulukohtaisen palkkion. Vuonna 2011 keskimääräinen palkkio oli 84 euroa.

Isospalkkioiden maksamisen tai maksamattomuuden taustalla eivät aina ole taloudelliset vaan usein myös periaatteelliset syyt. Suuret, taloudeltaan vakaat seurakunnat eivät maksa isosille palkkiota, kun taas pienet seurakunnat maksavat siitä huolimatta, että taloudellinen tilanne on heikko. Maa-seudulla isospalkkiolla onkin osin kulukorvauksen rooli, sillä isostoimintaan ja -koulutukseen osallistumisesta koituu pitkien välimatkojen vuoksi merkittäviä kuluja.

Helsingin seurakuntien ja monien muiden suurten kaupunkiseurakuntien pidättyväinen linja isospalkkioiden maksamiseen näyttäisi olevan yleistyössä myös muualla kirkossa. Kuvaa sumentaa se, että pienissä seurakunnissa ja maaseudulla kehitys näyttää kulkevan päinvastaiseen suuntaan kuin suurissa kaupungeissa. Jollakin tavalla isosia on aina syytä kiittää heidän tärkeästä panoksestaan. Esimerkiksi veisukirja, isospaita tai maksuton kii-tosleiri tai tapahtumareissu ovat mukavia tapoja huomioida isosia.

KIRKON SOPIMUSVALTUUSKUNNAN TULKINTA ISOSEN TEHTÄVÄSTÄ

Kirkon sopimusvaltuuskunnan mukaan isoskoulutus on kasvatusta kristilliseen uskoon ja uskon toteuttamista käytännön elämässä. Isokset eivät ole työsuhteessa seurakuntaan, eikä heidän isosena toimimistaan pitäisi nimittää työksi. Kysymys on lähinnä luottamus-tehtävästä, josta osassa seurakunnista maksetaan palkkio.

Jos isosten toiminta rippikoululeireillä on perinteisen isosen tehtävän mukaista ja jos palkkio, joka maksetaan on kohtuullinen, isosten ei katsota olevan työsuhteessa seurakuntaan eikä heidän kanssaan tehdä työsopimusta. Palkkiosta ei myöskään makseta eläkemaksua. Koska isokset eivät ole työsuhteessa seurakuntaan, heidät tulee erikseen vakuuttaa esim. tapaturman varalta.

Tilanne on toinen, kun seurakunta palkkaa rippikoululeirille vartuneempia nuoria, joiden tehtävänä on esimerkiksi vastata leirin turvallisuudesta ilta- ja yöaikaan tai tehdä vastuullista opetustyötä. Tällaisissa tehtävissä olevia on yleensä pidettävä työntekijöinä. Asiaa ei muuta, vaikka heitäkin kutsuttaisiin isosiksi.

Isosta aikuiseksi

Onnistuneessa isostoiminnassa nuoret osallistuvat, vaikuttavat ja kantavat vastuuta omilla paikoillaan tavalla, joka voisi kutsua myös aikuisia kasvaamaan ja elämään seurakunnan yhteydessä.

Nuori seurakunta on monelle isostoiminnassa mukana olevalle tai olleelle tuttu ja turvallinen hengellinen yhteisö, jonne he tuntevat kuuluvansa ja olevansa aina tervetulleita. Suuri haaste onkin löytää ja luoda niitä rakenteita, jotka mahdollistavat samanlaisen kokemuksen jatkossakin. Myös aikuisen seurakunnan tulee olla tuttu ja turvallinen hengellinen yhteisö, jonne ihminen tuntee kuuluvansa ja olevansa aina tervetullut.

Miten siis silloittaa isoselle tietä rippikoulu- ja nuorisotoiminnasta kohti aikuisempaa seurakuntayhteyttä?

Mikä rooli isosina jo toimineille?

Isosten keski-ikä on nykyisin noin 16,4 vuotta. Isosen ura on usein lyhyt, sillä isosista on ensikertalaisia noin puolet (50 %) ja kuudesosa (17 %) toista tai kolmatta kertaa isosena toimivia. Ainoastaan kuusi prosenttia on ollut isosena vähintään neljä kertaa. Kuitenkin rippikoulutyössä on yhä kasvava määrä 18 vuotta täyttäneitä, sillä monet jatkavat isosuran jälkeen rippikoulutyössä eri nimikkeillä kuten apuohjaajana, ohjaavana isosena, isoisosena tai yövalvojana.

Viimeisimpien tilastojen mukaan täysi-ikäisiä isosia tai entisiä isosia on mukana kolmasosassa rippikouluista (34%). Osa heistä osallistuu koko rippikouluun sen ensimmäisestä kokoontumisesta viimeiseen. Vuonna 2011 isostoimintaan osallistui 18 vuotta täyttäneitä nuoria yli 2500, joista runsas 300 oli jo yli 20-vuotiaita. Samana vuonna nuorten aikuisten ryhmätoimintaan seurakunnissa osallistui yhteensä 3800 henkilöä. Isostoiminta on siis muuttumassa kasvavassa määrin myös nuorten aikuisten toiminnaksi.

Seurakunnassa kannattaa miettiä, millaista toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä jo isosena toimineiden nuorten aikuisten kanssa. Hyväksitty osoittautunut malli on, että kokeneille isosille annetaan selkeästi vastuuta toiminnan suunnitteluvaiheessa sekä nuorempien isosten ohjaamisessa ja valmentamisessa rippikoulun jälkeisessä isostoiminnassa. Kokeneet isokset voivat toimia isostoimintaan osallistuvien ohjaajina myös jumalanpalvelusten ja seurakuntatapahtumien toteutuksessa. Vastuun tarjoaminen kokeneemmille isosille vahvistaa isostoiminnan yhteisöllisyyttä ja tuo sen myös

seurakuntaelämän keskiöön. Samalla isostoiminta tarjoaa haastetta myös niille, jotka ovat olleet mukana jo useita vuosia.

Yli puolet (58 %) isosina toimineista haluaisi jatkaa seurakunnan toiminnassa myös isosajan jälkeen. Isostoiminnassa pitkään toimineet ovat saaneet paljon kokemusta ja ymmärrystä vapaaehtoisena toimimisesta. Kirkossa ei välttämättä osata kuitenkaan nähdä tätä valtavaa resurssia, joka isosena toimineissa aikuistuvissa nuorissa voisi olla esimerkiksi eri työmuotojen vapaaehtoistojoina ja osin myös tulevana kirkon työntekijöinä. Myös kaikenlainen muu seurakuntalaisena oleminen ja osallistuminen, ovat kirkon arvokasta resurssia. Isostoiminnan jälkeen kirkko ei kuitenkaan enää näytä tarvitsevan isosia, eikä suuri osa heistä löydä paikkaa seurakunnassa. Tämä on valtava menetys.

Isonen on vapaaehtoinen

Vapaaehtoistoiminta on omaehtoista, palkatonta, yleishyödyllistä ja yleensä organisoitua toimintaa, josta vastaa esimerkiksi seurakunta, urheiluseura tai kansalaisjärjestö. Nuorten ikäryhmien osallistuminen vapaaehtoistoimintaan on viimeisen kymmenen vuoden aikana kasvanut. Vuonna 2012 tehdyn tutkimuksen mukaan useampi kuin yksi kolmesta 15–29 -vuotiaasta toimi jollain tavalla vapaaehtoisena.

Vapaaehtoinen on tehtävässään toiminnan järjestäjän edustaja ja saa sitä kautta tehtävään valtuutuksen. Vapaaehtoinen voi olla kuka tahansa toimintaa järjestävän tahon hyväksymä henkilö teini-ikäisestä vanhukseen. Tästä ymmärryksestä käsin isokset ovat seurakunnan vapaaehtoisia ja tehtävissään seurakunnan edustajia siinä missä seurakunnan vapaaehtoistehtävissä toimivat aikuisetkin. Joidenkin isosten vapaaehtoisena toimiminen on alkanut jopa jo ennen isosuutta, esimerkiksi ”apparina” tai ”pikkuisosena”.

Vaikka isokset ovat seurakunnan vapaaehtoisia, heitä ei aina mielletä sellaisiksi, ainakaan samalla tavoin kuin esimerkiksi Palvelevan Puhelimen päivystäjiä, ystäväpalvelutoiminnan lähimmäisiä tai messuavustajia. Syy saattaa piillä työmuutorajoissa ja perinteessä, mutta myös vapaaehtoisuuden kapeassa ymmärtämisessä.

Vapaaehtoistoiminnalla on monta muotoa. Yksi tapa jäsentää monimuotoisuutta on jaottelu toiminnan luonteen perusteella. Jaottelu auttaa myös isostoiminnan hahmottamista.

Vapaaehtoistoiminta voi olla:

- **yhdessä toimimista** (horisontaalista). Esimerkkeinä ovat oma-apuryhmät, joissa samassa elämäntilanteessa olevat voivat tukea toisiaan. Myös isosten ja rippikoululaisten yhdessäolo voi olla hyvinkin tasapuolista antamista ja saamista.
- **auttamista** (vertikaalista), jossa auttaja tekee jotakin toisten hyväksi, vaikka ei ole itse samassa tilanteessa. Isostoiminnassa on paljon nuoremman ja vähemmän kokeneen auttamista ja tukemista, erityisesti asioissa, jotka isonen on itse jo kokenut oman rippikoulunsa ja konfirmaationsa aikana.
- **diakonista tukemista**, jossa henkistä, hengellistä, taloudellista tai sosiaalista tukea tarvitsevaa autetaan. Isonen voi olla rajatussa määrin myös sielunhoitaja, joka rukoilee nuoremman puolesta, kuuntelee hänen huoliaan, antaa uutta näkökulmaa nuoremman elämään ja auttaa häntä uusiin sosiaalisiin yhteyksiin.
- **vakava vapaa-ajan harrastus**, mikä tarkoittaa esimerkiksi toimimista kasvatuksellisissa tehtävissä kuten opettajana, ohjaajana, valmentajana tai tutorina. Isostoiminta on vastuullista, pitkäjänteistä ja runsaasti aikaa vievää toimintaa, joka muistuttaa nuoren mielessä harrastustoimintaa. Nuori usein nimeääkin sen harrastukseksi siinä missä urheilun ja musiikin.

Vapaaehtoisuus on monimuotoista auttamistyötä, mutta sillä on myös laajempi, koko yhteiskuntaa ja kirkkoa koskettava ulottuvuus. Vapaaehtoistoiminta tekee yhteiskunnasta ja kirkosta yhteisen. Kirkon vapaaehtoistoiminnan linjauksen *Jokainen on osallinen* (2015) mukaisesti: ”Kirkon vapaaehtoistoiminnan tehtävänä on kutsua ihmisiä osallisuuteen rakkauden ja vastuun yhteisössä ja tarjota jokaiselle mahdollisuus antaa aikaansa ja osaamistaan yhteiseen käyttöön.”

Yksi isosten silta aikuiseen seurakuntalaisuuteen voisikin rakentua sitä kautta, että heille muodostuu jo isosina identiteetti seurakunnan vapaaehtoisina. Sitä kautta seurakuntalaisuus saattaa todennäköisemmin jatkua sitenkin, kun isosena toimimisen aika jää taakse. Vapaaehtoisuutta kannattaakin ajatella ja ideoida avarasti ja kehittää vastaamaan juuri paikallisiin tarpeisiin.

“Niistä nuorista, jotka eivät vielä osallistu vapaaehtoistoimintaan, suuri osa haluaisi osallistua, jos heitä pyydetäisiin mukaan toimintaan. Nuoret itse ilmoittavat toimintaan osallistumattomuuden syyksi muita ikäryhmiä useammin sen, että kukaan ei pyytänyt toimintaan mukaan. Peräti useampi kuin yksi viidestä ilmoittaa, että tämä on tärkein osallistumattomuuden syy. Syrjäytymisvaarassa olevissa ryhmissä tämä syy näyttää korostuvan entisestään. Toimintaan ei osata tai uskalleta hakeutua omaehtoisesti vaan nuoret tarvitsisivat aikuisia auttamaan ja rohkaisemaan heitä mukaan toimintaan. Keskeisessä asemassa ovat tällöin koulut ja myös seurakunta, joka rippikoulun kautta tavoittaa erittäin suuren osan nuorista. Vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksien luominen osaksi rippikouluopetusta ja toimintapolkujen luominen myös rippikoulun jälkeiseen aikaan on tärkeää ennen muuta nuorten osallisuuden näkökulmasta. Lisäksi se tarjoaa mielekkään tavan säilyttää seurakuntayhteys silloinkin, kun uskonnollisia auktoriteetteja tai opillisia sisältöjä kyseenalaistetaan ja pohditaan, kuten nuoruuden kehitysvaiheeseen kuuluu.”

Henrietta Grönlund

Entä jos...

... seurakuntien vapaaehtoistoiminnasta vastaavat ovat mukana isotoiminnassa ja kutsuvat kokeneita isosia mukaan muihin mielekkäisiin vapaaehtoistehtäviin seurakunnassa?

... seurakunta lähettää isosille ja nuorisotyön muille vapaaehtoisille samat tiedotteet ja kutsut yhteisiin kokoontumisiin kuin seurakunnan aikuisille vapaaehtoisille?

... seurakunnan aikuisia vapaaehtoisia kutsutaan mukaan isotoimintaan heille mielekkäisiin tehtäviin?

... nuorten seurakuntalaisuuden ja seurakunnassa toimimisen tukemista kehitetään myös aikuisten vapaaehtoisten tai kokeneiden isosten kanssa? Nuorten kanssa toimimista ei ole välttämätöntä jättää pelkästään palkattujen työntekijöiden tehtäväksi.

... seurakunnassa onnistutaan kehittämään isotoimintaan paikkoja aikuisille vapaaehtoisille? Lisääkö se myös enemmän tukea tarvitsevien nuorten mahdollisuuksia osallistua toimintaan?

Mitä jäsenyys merkitsee isoselle?

Isokset ovat vahvasti seurakunnan jäsenyyteen sitoutuneita nuoria. Tutkimusten mukaan lähes jokainen isosista haluaa tuoda lapsensa kasteelle, mikäli he tulevat saamaan lapsia. Lähes yhtä yleistä on myönteinen asennoituminen kristinuskoa kohtaan ja näkemys kirkosta ihmisten hyväksi toimivana organisaationa.

Hieman yllättäen kuitenkin vain hiukan yli puolet isosista pitää kirkon jäsenyyttä itselle tärkeänä. Kaksi kolmesta asennoituu kirkkoa kohtaan myönteisesti ja kolmasosa ajattelee, että kääntyisi ongelmassa kirkon työntekijän puoleen.

Tulokset heijastavat isosten ajattelun osittaista jäsentymättömyyttä ja muutoksessa olemista. Isokset näyttävät erottavan mielikuvissaan kirkon ja seurakunnan toisistaan: oma seurakunta tuntuu tutulta ja läheiseltä, mutta kirkko kaukaiselta, vanhanaikaiselta ja instituutiona vaikeasti lähestyttävältä. Samansuuntainen erottelu seurakunnan ja kirkon välillä on nähtävissä jo rippikouluun tulevilla nuorilla: vain viidesosalla on myönteinen mielikuva kirkosta.

Seurakunnalla on isosten korvassa hyvä kaiku – se on läheinen, kotoinen ja välittävä oma paikka. Sosiaaliset suhteet ja ystävistä muodostuva yhteisö ovat nuorille erittäin tärkeitä syitä seurakunnan toimintaan osallistumiselle. Käsitteiden tasolla kirkko ja seurakunta saattavat silti mennä sekaisin. Sama isonen, joka kritisoi kirkkoa vanhaksi ja ennakkoluuloiseksi, saattaa kuitenkin puhua myönteisesti kirkon jäsenyydestä.

Nuoret ja nuoret aikuiset näkevät usein kirkon ”arvoyhteisönä”, jonka tulisi edistää heidän oikeina pitämiään asioita kuten suvaitsevaisuutta, tasa-arvoista ihmisten kohtelua ja diakoniaa. Mikäli kirkko näyttäytyy konservatiivisena auktoriteettina, se voi madaltaa ratkaisevasti kirkosta eroamisen kynnystä, vaikka seurakunnalla olisi nuoren elämässä ollutkin merkittävä rooli. Ero saatetaan tehdä myös nuorisotyön ja seurakunnan muun toiminnan välillä. Silloin nuorisotyöhön viitataan sanalla ”seurakunta”, mutta jumalanpalveluksiin kirkon toimintana.

Seurakunnan toimintaan osallistuminen merkitsee yleensä uusien ystävien saamista sekä pidempiaikaisten ystävien uudenlaista ja syvempää tuntemista. Seurakunnan olemukseen kuuluu myös ”selittämätön tunnelma”, joka vetää nuoria puoleensa. Myös työntekijät ovat tärkeitä. Osa isosista pitää heihin yhteyttä myös isosvuosien jälkeen.

Isokset näyttävät toivovan jatkossakin mukavaa yhdessäoloa muiden ihmisten kanssa, mahdollisuutta hiljentyä sekä tilaisuutta toimia erilaisissa

vastuutehtävissä. Seurakunnat eivät näytä kuitenkaan pystyvän vastaamaan näihin odotuksiin. Osa aktiivisesti isosina toimineista eroaa nuorina aikuisina kirkosta. Kynnys nuorisotyöstä muihin seurakunnan työmuotoihin näyttää olevan usein liian korkea. Ilmiöön vaikuttaa se, että moni muuttaa nuorena aikuisena toiselle paikkakunnalle. Yhteys uuteen kotiseurakuntaan ei rakennu ehkä lainkaan. Onkin tärkeää miettiä seurakunnissa sitä, miten vahvistaa nuoren kokemusta kuulumisesta omaa seurakuntaa laajempaan yhteisöön: Suomen evankelisluterilaiseen kirkkoon. Paikkakunnalle muutaneiden seurakuntalaisten kutsumiseen mukaan yhteisöön tulee olla jokaisen seurakunnan sydämenasia.

Jäsenyyden merkityksestäkin on hyvä puhua nuorten kanssa avoimesti. Seurakunta on ensisijaisesti hengellinen yhteisö ja hengellinen koti. Samalla siinä voi vaikuttaa. Seurakunnan jäsenten on hyvä tuntea sen toimintamallia ja rakenteita. Onkin tärkeää, että seurakunnan hallinto ja sen asema osana kirkkoa tulisivat nuorille tutuksi isostoiminnan aikana. Nuorten oman mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa seurakunnassa (mm. äänestää 16-vuotiaana ja asettua vaaleissa ehdolle 18-vuotiaana), tulee olla vakituinen osa isostoiminnan sisältöä. Nuorten hakeutumista luottamustehtäviin ja vaaleissa äänestämistä tulee aktiivisesti tukea.

”ON SUURI IHME SEURAKUNTA HERRAN”

Seurakunta elää jatkuvassa kokoontumisen ja toimimisen jännitteessä. Toisaalta Jeesuksen seuraajat ovat aina kokoontuneet yhteen, toisaalta he ovat aina toimineet toisten ihmisten auttamiseksi siellä, missä auttamisen tarve on tullut näkyväksi. Nykyään puhutaan paljon jalkautumisesta. Sillä tarkoitetaan, että seurakunta näkyy ihmisten arjessa – kauppakeskuksissa, sairaaloissa, kouluissa. Tämä on tärkeä osa seurakunnan elämää. Jalkautumisen vaarana on sen työntekijäkeskeisyys, jolloin seurakuntalaiset jäävät työn kohderyhmäksi tai asiakkaiksi. Kuitenkin juuri seurakuntalaisten arkiset rakkauden teot ja lähimmäisen rakkautta heijastava toiminta ovat se, missä seurakunta tulee näkyväksi. Rakkauden teot puolestaan kutsuvat voimaantumaan sakramentin äärelle.

Entä jos...

... isostoiminnassa pidetään tietoisesti esillä seurakunnan ja kirkon jäsenyyden merkitystä; kirkko on ihmisten yhteinen hengellinen koti?

... demokratiakasvatus nähdään luonnolliseksi osaksi isostoimintaa. Jokainen voi vaikuttaa seurakunnassa ja kirkossa. Isostoiminnassa olevia kannattaa perehdyttää seurakunnan ja kirkon vaikuttamistoimintaan, kannustaa äänestämään seurakuntavaaleissa ja rohkaista ehdokkaiksi.

... puhumme nuorten kanssa rohkeasti myös rahasta ja annamme nuorille mahdollisuuden vaikuttaa isostoiminnan budjetin laatimiseen?

... nuorten kiinnostusta kuunnellen rakennetaan kontaktia toisiin seurakuntiin Suomessa tai ulkomailla?

... avaramme isosten ymmärrystä kirkosta rohkaisemalla isosia isosvaihtoon ja tuomaan kuulumisia omaan seurakuntaamme muista Suomen kirkon seurakunnista? Tähän on reittinä Isoiset ry.

Rakennusaineita aikuisuuteen

Kun isostoiminnassa kurkotetaan kohti aikuisuutta, isostoimintaa tarkastellaan nuoren kasvun eikä niinkään seurakunnan tarpeiden näkökulmasta. Kaikenlaisten nuorten kasvun tukeminen kantaa heitä kohti aikuisuutta.

Isostoiminnan antia nuoren kasvulle voi katsoa myös tulevaisuuden taitojen näkökulmasta. Suomalainen peruskoulu painottaa voimakkaasti vuonna 2016 voimaan astuvassa opetussuunnitelmassa laaja-alaista osaamista, jota on kuvattu myös tulevaisuuden tai uuden vuosituhannen taitoina. Katsontatapa korostaa sitä, että koulun tehtävä on varustaa oppilaita kohti tulevaisuutta, jota emme osaa vielä kuvata tai kaikin osin edes kuvitella.

Kun isonen osallistuu mielekkääseen, tulevaisuuteen kantavaan toimintaan, hän saa monenlaisia rakennusaineita aikuisuuteen – tietoja, taitoja, arvoja, asenteita ja tahtoa. Tutkimuksissa on huomattu, että edellä kuvatun kaltaiseen toimintaan osallistuminen vahvistaa nuoren myönteistä näkemystä omasta pystyvyydestään sekä luottamusta itseensä. Nuorelle kehittyviä positiivisia yhteyksiä eri ihmisiin ja instituutioihin. Nuori kasvaa kokemaan myötätuntoa toisia kohtaan ja toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Nämä yhdessä lisäävät osallistumista ja osallisuuden kokemista omaan elämään, perheeseen sekä yhteiskuntaan.

Miten matkalla aikuisuuteen kehittyisi myös mielekäs ja merkityksellinen seurakuntayhteys ja kristityn identiteetti? Isosten kokemusten mukaan

isostoiminta on merkinnyt heille kriittisen ajattelun ja uskoon liittyvien kysymysten sekä niistä puhumisen kannalta vain vähän. Ja vaikka isosilla on myönteisiä kokemuksia jumalanpalveluksista isostoiminnan aikana, vain harvempi kuin viides tutkimusaineiston isosista koki, että sunnuntain jumalanpalvelukset hoitaisivat heidän uskoaan.

Isostoiminta kurkottaa kohti kokonaista aikuisuutta, kun se tarjoaa hyvien ihmissuhteiden ja mielekkään toiminnan lisäksi nuorille myös uskoon liittyvän kasvun paikan. Kasvua tukevassa isostoiminnassa on tilaa kokemukselliselle ja liittyvälle uskolle. Näiden lisäksi monet isosikäiset nuoret kaipaavat tilaa etsimiselle ja yhteydelle muihin etsijöihin. Etsivälle uskolle on paikka isostoiminnassa silloin, kun nuori saa rakentaa omaa uskonymmärrystään epäilyn, kriittisen arvioinnin ja kyseenalaistamisenkin kautta. Oma vakaumus ja sitoutuminen voidaan saavuttaa sitä kautta, että on tilaa kokeilla vaihtoehtoja aikaisemmille ajattelutavoille.

Uskonyhteisöön tulee siis mahtua myös heidän, jotka elävät etsinnän vaihetta. Kriittisen ajattelun sekä etsivän uskon merkitystä alleviivaa myös nuoruuteen ja varhaisaikuisuuteen kuuluva identiteetin rakentumisen vaihe. Aikuistuessaan nuori etsii omia arvojaan ja omaa tapaansa elää. Jos isostoiminnan tarjoama usko näyttäytyy yhteisön peruskertomusten kriittikittömänä nielemisenä, aikuistuva nuori voi kokea, ettei rippikouluun kiinnittyvällä yhteisöllisellä uskolla ole enää kiinnekohtia hänen elämänsä ja identiteettinsä kannalta olennaisimpiin kysymyksiin.

Erilaisten nuorten erilaiset tarpeet ja elämänvaiheet haastavat isostoimintaa ja työntekijöitä. On varmistettava, että isostoiminnassa on monipuolisia rakennusaineita kokemukselliselle ja liittyvälle uskolle ja erilaisia mahdollisuuksia hoitaa hengellistä elämää. Toisaalta näiden hintana ei saa olla, ettei kysymyksille ja aidolle ihmettelylle ole riittävästi tilaa.

Miten rakentaa siltaa aikuiseen seurakuntaan?

Monissa seurakunnissa seurakuntalaisen paikka ja rooli näyttävät melko erilaisina isostoiminnassa verrattuna muuhun seurakunnan toimintaan. Onko isosena toimiminen seurakuntalaisen vastuun huippukohta, jonka jälkeen tarjolla on vähemmän vastuullisia, itsenäisiä ja motivoivia tehtäviä? Tiiviin nuorisotoiminnan ja lämpimän nuorten yhteisön jälkeen aikuistuvan isosen voi olla vaikea hahmottaa seurakuntaa yhteisöksi, jonka elämässä hän haluaisi olla mukana. On tarpeellista pysähtyä sen äärelle, millaiseksi yhteisöksi aikuiset seurakuntalaiset kokevat seurakunnan. Millaiseen yhteisöön aikuistuvaa nuorta ollaan kutsumassa?

Isostoimintaa kannattaa suunnitella ja toteuttaa niin, että katsotaan alusta alkaen tietoisesti eteenpäin. Jos isostoiminta katsoo vain taaksepäin, koh-ti rippikoulua, isonen kasvaa siitä aina pois päin. Viisas rippikoulun opet-taja rohkaisee rippikoulun päättymistä surevaa nuorta: ”Ei se tähän loppu, tästähän se vasta alkaa.” Merkitykselliset rippikoulu- ja isosvuodet ovat tär-keä osa nuoruutta, mutta seurakuntayhteys jatkuu läpi elämän. Isosporu-kalla voidaanakin aktiivisesti yhdessä osallistua seurakunnan toimintaan – messuihin, tapahtumiin, yhteisvastuukeräykseen, leireihin, diakoniatyön hankkeisiin. Nuorten on hyvä tulla tutuksi aikuisille aktiiviseurakuntalai-sille ja aikuisten nuorille. Nuorten on tärkeää tuntee myös muita kuin nu-orisotyössä toimivia työntekijöitä. Koko seurakuntaa yhteisönä ja sen kaiken ikäiset kattavaa yhteisöllisyyttä kannattaa tietoisesti rakentaa ja vahvistaa.

Jos seurakunnan isostoiminnassa on mukana nuorisotyöntekijöiden li-säksi muita seurakunnan työntekijöitä, polut muuhun seurakunnan toi-mintaan voivat rakentua luontevammin. Kun isostoiminnassa nuoret kiin-nittyvät rippikoulu- ja nuorisotyön lisäksi laajemmin koko seurakuntaan tai kirkkoon, yhteys seurakuntaan voi kantaa vielä isosiän jälkeenkkin. Vas-tuu nuoren vähittäisestä siirtymisestä aikuiseseen seurakuntayhteyteen kuu-luu koko seurakunnalle ja sen kaikille työntekijöille. Siltaa on rakennetta-va molemmista suunnista: tarvitaan saattelua ja kutsua. Aikuistuva isonen tarvitsee paikan, johon hän voi liittyä. Lähettämisen lisäksi tarvitaan myös kutsu kohti uutta.

Jos aikuistuva isonen ei lopulta jatka osallistumista seurakunnan toimin-taan, kirkon soisi kuitenkin pysyvän hänelle läheisenä. Keinoja ja raken-nusaineita sillan rakentamiseksi aikuiseseen seurakuntalaisuuteen kannattaa määrätietoisesti hakea ja vahvistaa.

Entä jos...

... seurakunnan aikuisten toiminnassa ollaan aktiivisen kiinnostuneita sii-tä, miten aikuistuva nuori löytää paikkansa seurakunnassa?

... seurakunnan aikuisia vapaaehtoisia kannustetaan saattelemaan aikuis-tuvia isosia ja paikkakunnalle muuttaneita nuoria aikuisia osaksi seurakun-nan aikuisten toimintaa?

... isostoiminnan suunnitelma esitellään vuosittain luottamushenkilöille tai luottamushenkilöitä kutsutaan isosten siunaamiseen?

Lutherin mukaan ajattelemme, että Jumalan kutsun seuraaminen on lähimmäisten palvelemista. Jumala kutsuu yhtä lailla lasta, nuorta kuin aikuistakin arkisiin tehtäviin: palvelemaan toisia ihmisiä ja samalla Jumalaa.

Jos isostoiminta rakentaa siltaa kohti oman paikan löytämistä elämässä ja maailmassa, se saattaa nuorta hyvään kasvuun ja aikuisuuteen. Toisten hyvän eteen toimiminen vapaaehtoisena tai ammatikseen voi olla mielekäs ja merkittävä elämäntehtävä isosuran jälkeenkin. Osa isosista löytää tiensä seurakunnan työntekijöiksi.

Isostoiminta on kuin aaltojen lähettämistä. Kuin meren aallot jatkavat aina eteenpäin rantaan asti, myös työmme merkitys ja vaikutus voi jatkua pitkälle ja ulottua kohtaamisten välityksellä lukemattomiin ihmisiin. Selaista on Jumalan työ maailmassa.

*”Kuinka ylivertaisia ovatkaan sinun suunnitelmasi, Jumala,
kuinka valtava onkaan niiden määrä!
Jos yritän niitä laskea, niitä on enemmän kuin on hiekanjyviä.
Minä lopetan, mutta tiedän: sinä olet kanssani.”*
Ps. 139: 17–18.

ISOJA IHMEITÄ – LINJAUSTEN KESKEINEN SISÄLTÖ

Isostoiminta vahvistaa nuoren uskoa kolmiyhteiseen Jumalaan ja varustaa häntä elämään kristittyinä.

Nuori on ihme. Isostoiminnan lähtökohtana on nuoren oleminen ja kasvu sellaisena seurakuntalaisena kuin hän on.

Kirkkomme rippikoulu ja isostoiminta on ihme. Jokainen nuori on ihme. Hänen osallistumisensa seurakunnan toimintaan on osoitus Jumalan työstä maan päällä. Isostoiminta on osa seurakunnan nuorisotyötä. Nuorisotyön tarkoituksena on enemmänkin tukea nuorten kasvua kuin kouluttaa tehtäviin. Isonen on nuori seurakuntalainen, joka tarvitsee sekä sopivasti vastuuta ja aktiivisen toimijan roolia että kasvun tukea. On tärkeää, että nuorten yhteisössä vallitsee salliva, avoin ja kannustava ilmapiiri, jossa jokainen hyväksytään omine kysymyksineen ja kehitysvaiheineen. Jokaisen hyväksyminen mukaan sellaisena kuin hän on, on kristillisen seurakunnan radikaali lupaus.

Isonen on osa nuorten porukkaa seurakunnassa. Isostoiminnassa tärkeää on turvallisuus, yhteys, ilo ja nähdyksi tulemisen kokemus.

Isostoiminnan tulee olla turvallista kaikilla tasoilla. Tämä merkitsee yksilön ja hänen rajojensa kunnioittamista kaikilla inhimillisillä tasoilla: fyysisellä, henkisellä, hengellisellä, emotionaalisella, seksuaalisella ja sosiaalisella tasolla. Kristinuskossa on syvimmiltään kysymys turvasta. Turvallinen seurakunta ja isosyhteisö ovat hedelmällinen maaperä nuoren kasvulle ja kristillisen seurakunnan tunnusmerkeille: ilolle ja yhteydelle. Turvallisuutta rakennetaan monin pienin tavoin, esimerkiksi ystävällisillä katseilla ja huomaavaisuudella, mutta myös työntekijän esimerkillä, pelisäännöistä sopimisella ja epäkohtiin puuttumisella.

Kaikenlaisille nuorille on tilaa isostoiminnassa. Jokainen on tervetullut, riippumatta siitä, mitkä ovat hänen omat syynsä osallistua.

Isostoiminnassa tulee olla kannustava ilmapiiri, jossa on tilaa erilaisille mukanaolon syille. Jokaisella nuorella on vahvuuksia, joiden varaan isostoimintaa ja myös isosen omaa kasvua ja kehitystä voidaan myönteisellä tavalla rakentaa. Erilaisista yksilöistä kootaan myös rippikouluun toimiva isostiimi, jossa isosille annetaan valmiuksien mukaisia tehtäviä. Erilaisista isosista koostuva ryhmä todistaa siitä, että seurakunnassa on tilaa keskeneräisyydelle. Onnistuneen ryhmäyttämisen seurauksena ja sopivasti tuettuina erilaiset isokset voivat loistaa tehtävässään. Jokainen saa olla kasvamassa.

Isosena tarvittavia taitoja ja tietoja opitaan sekä osallistumalla seurakunnan elämään että kouluttautumalla.

Isostoiminnassa oppiminen on osa yhteistä olemista ja joukkoon kuulumista Kristuksen seurakunnassa. Nuoret tarvitsevat isoseksi kasvuunsa koulutuksen lisäksi yhteyttä kavereihin ja aikuisiin, mielekästä tekemistä ja sopivaa vastuuta, hiljentymistä pyhän edessä ja kokemusta hyväksytyksi tulemisesta, tilaa ilolle ja kivulle.

Vähitellen, erilaisten työskentelyjen kautta, nuoren taidot ja tiedot vahvistuvat isosen mittoihin. Tärkein koulutustapahtuma on toimiminen isosena ensimmäistä kertaa. Isosena toimivista täytyy pitää hyvää huolta. Huolenpito isosista tarkoittaa yksinkertaisia asioita: riittävästi unta ja lepoa, sopivasti tehtäviä ja vastuuta, paljon tukea ja kannustusta.

Isot suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä työntekijöiden kanssa.

Isostoimintaa tulee suunnitella, toteuttaa ja kehittää yhdessä isosten kanssa ja näin vahvistaa nuorten osallisuutta. Isosten tarpeita ja toiveita kannattaa kuulla etenkin isokoulutusta valmisteltaessa. Isot kannattaa ottaa mukaan suunnitteluun myös rippikoulussa. Työntekijöiden on mielekästä panostaa isosten tukemiseen ja ohjaamiseen erityisesti leirin aikana. Hartauselämän toteuttamisessa työntekijän tuki on erityisen tärkeää.

Isosella on oikeus tietää, mitä oikeuksia ja velvollisuuksia hänellä on toimiessaan isosena. Jokaisen isosen kanssa on hyvä käydä palautekeskustelua isosena toimimisen aikana ja sen jälkeen. Heitä, jotka eivät koe isosena toimimista omakseen, kannattaa erikseen huomioida.

Isostoiminta rakentaa siltää aikuiseen seurakuntalaisuuteen.

Isostoimintaa kannattaa suunnitella ja toteuttaa niin, että katsotaan alusta alkaen tietoisesti eteenpäin. Merkitykselliset rippikoulu- ja isosvuodet ovat tärkeä osa nuoruutta, mutta seurakuntayhteys jatkuu läpi elämän. Isostoiminta on seurakunnan vapaaehtoistyötä. Isostoiminta kannattaa järjestää varsin monipuoliseksi, jolloin siitä voi ammentaa myös muussa vapaaehtoistoiminnassa ja myös aikuisena. Vastuu nuoren vähittäisestä siirtymisestä aikuiseen seurakuntayhteyteen kuuluu koko seurakunnalle ja sen kaikille työntekijöille. Siltää on rakennettava molemmista suunnista. Aikuistuva isonen tarvitsee yhteisön, johon hän voi liittyä. Lähettämisen lisäksi tarvitaan myös kutsu kohti uutta.

Panu Pihkala, TT, pastori

MAALLINEN ON HENGELLISTÄ: KOMMENTTEJA ISOSUUDEN TEOLOGIASTA

Evangelisluterilaisen kirkon uusi isostoiminnan linjaus (Isoja ihmeitä 2016) on tärkeä askel eteenpäin. Se käsittelee isosuutta ja nuorisotyötä monipuolisesti. Kantavana teologisena teemana on hyvin luterilainen korostus siitä, kuinka usko liittyy aivan tavalliseen elämään. Tässä tekstissä tuon esiin, että tätä maallisen ja hengellisen yhteenliittymistä olisi mahdollista korostaa enemmänkin. Se olisi tärkeää paitsi kirkon itseymmärryksen myös yhteiskunnan suuntaan tapahtuvan viestinnän kannalta. Samalla nousee esiin, hivenen ironisesti, tarve erityisen hengellisyyden käsittelylle. Keskeisiä tarkasteltavia asioita ovat lisäksi käsitykset uskonnollisesta kasvusta, yhteisöllisyydestä ja isosuudesta etujoukkona.

Artikkelissa esiin nostamieni teemojen asiasisältö on laaja, ja se koskee laajemminkin evangelis-luterilaisen kirkon asiakirjoja. Kyseessä on siis samalla kirkon kasvatuksen teologian kommentointi. Taustalla on teologisen työni lisäksi työkokemukseni kirkon kasvatustyöstä.

Maallinen on hengellistä

Linjaus on tietenkin ensi sijassa käytännöllinen asiakirja. Se kuitenkin sisältää teologisen kehyksen, jota rakennetaan etenkin asiakirjan alussa. Suurin osa kommentteistani koskee asioita, jotka tuovat liittymäkohtia teologisen kehyksen ja asiakirjan keskivaiheen tekstien välille.

Hengellinen-sanan käyttötapaan on tärkeää kiinnittää huomiota. On samaan aikaan ymmärrettävää ja ongelmallista, että tätä sanaa käytetään usein ”erityisen hengellisen” merkityksessä. Esimerkiksi kun linjaus käsittelee tutkimusta isosten motivaatioista (Isoja ihmeitä 2016, 11–13), näyttäytyy tarpeellisena erotella erityisen ”sosiaalinen motivaatio” ja erityisen ”hen-

gellinen motivaatio”. Teksteistä käy tarkemman lukemisen kautta ilmi, että tekijät eivät suinkaan halua erotella maallista ja hengellistä yksioikoisesti. Teologisessa kehityksessä todetaan kaikenlaisen hyvän olevan Jumalan työtä.

Mutta merkittäväksi ongelmaksi muodostuu se, että nykyihminen on tottunut erottelemaan maallisen ja hengellisen. Tämän kehityskulun juuria on nähty valistuksen ajan perinnössä. Vahvasti sekularisoituneet ihmiset ja instituutiot pyrkivät pitämään maallisen ja hengellisen erillään. Tällaisen ajattelutavan mukaan uskonto voidaan eristää esimerkiksi erillisille oppitunneille tai yhtenä viikonpäivänä vietettävälle jumalanpalvelukselle. Tässä ajattelutavassa katoaa helposti ymmärrys siitä, että uskonto ja hengellisyys ovat kokonaisvaltaisesti ihmiseen liittyviä asioita, jotka vaikuttavat hänen koko elämäänsä ja käyttäytymiseensä.

Kuvaava esimerkki tästä ilmiöstä löytyy loppukesästä 2016 käydystä isosiini ja rippikouluihin liittyvästä keskustelusta, jonka käynnisti Helsingin Sanomien sunnuntaisivujen näyttävä monisivuinen teksti ”Isonen ja opetuslapsi” (Saarikoski 2016). Toimittaja Sonja Saarikoski käsitteli rehellisesti ja tutkivasti omaa historiaansa uskoon tulleena isosena, joka pyrki saamaan vastaavan vaikutuksen aikaan omissa leiriläisissään. Myöhemmin aikuisena hän oli alkanut kyseenalaistaa toiminnan täyden oikeutuksen.

Saarikosken kirjoitus osoittaa yllä kuvatun ongelman: ”Usein rippileiri ei ole ensisijaisesti uskonnollinen tapahtuma. Itse asiassa suuri osa rippikoulutyöntekijöistäkin ajattelee, että rippikoulun ensisijaiset tavoitteet liittyvät nuoren persoonalliseen kasvuun ja uskonnolliset tavoitteet ovat vasta toissijaisia.” (Saarikoski 2016, C3.)

Moni lukija saattaisi saada samanlaisen käsityksen Isoja ihmeitä -linjauksesta. Olen kuitenkin sangen vakuuttunut, että sekä Saarikosken artikkelissa mainittu ”suuri osa rippikoulutyöntekijöistä” että kirkon linjauksien kirjoittajien valtaosa ovat pohjimmiltaan sitä mieltä, että ”nuoren persoonalliseen kasvuun” liittyvät tavoitteet ovat *uskonnollisia tavoitteita*. Maallinen on myös hengellistä. Kaikki ne tärkeät kasvuun liittyvät tavoitteet, joita Isoja ihmeitä -linjaus taitavasti kuvaa, ovat, kuten linjaus lopussa sanoo, ”Jumalan työtä maailmassa” (Isoja ihmeitä 2016, 68).

Koska nykyihminen niin helposti erottaa maallisen ja hengellisen, olisi linjauksessa ja muissa kirkon teksteissä tärkeää kirjoittaa vielä useammin auki hengellisiä liittymäkohtia. Tietenkään joka kohdassa ei voi mainita esimerkiksi, että ”nuoren vastuunkantamisen tukeminen on Jumalan työtä toisten ihmisten kautta”. Mutta aika ajoin tällaisia lauseita olisi hyvä viljellä. Esimerkiksi, kun linjauksessa todetaan, kuinka merkittäviä nuorille on ”sosiaalinen motivaatio” (Isoja ihmeitä 2016, 31), tämän yhteydessä

voisi muistuttaa, että kirkon näkökulmasta sosiaalinen on myös hengellistä. Toisten kanssa yhdessä kasvaminen, iloitseminen, pettymysten kohtaaminen ja onnistumisen riemu ovat askelia myös *hengellisen* kasvun tiellä.

Tähän liittyen Jarmo Kokkosen kiinnostavassa tutkimuksessa *Sukupuoli ja yhteisöllisyys rippikoulun rituaaleissa* (Kokkonen 2016) käytetty malli ”kerrostumista”, joista yksi on ”sakraali”, ansaitsee myös tarkastelua maallisen ja hengellisen yhteenliittymisen kannalta. Kokkonen toteaa ansiokkaasti, että ”arjessa nämä kerrostumat elävät rinnakkain, limittäin ja toisiinsa kietoutuneina” (Kokkonen 2016, 93). On kuitenkin vaarana, että maallisen ja hengellisen jaottelu hiipii varovaisuudesta huolimatta kerrostumamalliin, kuten esimerkiksi sivulla 201: ”Iltapäivällä hartaus tai jumalanpalvelus päättää vapaa-ajan ja merkitsee siirtymää sakraaliin kerrostumaan.” Lienee selvää, että kyseessä on siirtymä *vahvemmin* sakraaliin kerrostumaan, muttei välttämättä rajapinta sakraalin ja ei-sakraalin välillä.

Erityinen hengellisyys

Linjauksessa ja vastaavissa teksteissä olisi hyväksi vahvistaa myös erityisen hengellisyyden käsittelyä. En halua antaa liiallisen penseyden kuva; alan tekstit ovat yleensä huolellisesti valmisteltuja. Mutta on monia tekijöitä, jotka ohjaavat kirjoittajia käyttämään kohtalaisen paljon maalliseen keskittyvää kieltä. Tähän ohjaavat kasvatukseen liittyvän tutkimuksen kieli, yhteiskunnallisten yhteistyötahojen kieli, median ja viestinnän käyttämä kieli ja niin edelleen. Yhteiskunnallinen konteksti ajaa omalta osaltaan kirkollisia tekstejä maallisemmiksi (ks. Pihkala 2016).

Isostoiminnan, ja taustalla koko kristillisen kasvatustyön, tavoite on sanoitettu syvän hengellisesti: se ”vahvistaa nuoren uskoa kolmiyhteiseen Jumalaan ja varustaa häntä elämään kristittyinä” (Isoja ihmeitä 2016, 9). Käsitellen ”Yhdessä pyhän äärellä” -jakson (Isoja ihmeitä 2016, 55–56) kautta sitä, miten tavoitteesta nousevia hengellisempiä sävyjä on mahdollista vahvistaa linjauksessa. Kyseinen tekstijakso sisältää monia oivallisia huomioita, mutta osittain se jatkaa hengellisyyden kapeaa määrittelyä. Usein sitä, mitä linjaus kutsuu hengelliseksi elämäksi, kutsuisin itse hartauselämäksi, jotta maallista ja hengellistä ei eroteltaisi niin paljoa. Esimerkiksi, sivuun 55 verraten rippikouluissa hengellinen *puhe* Jumalasta rajautuu usein hartauksiin, mutta edellä kuvaamani teologisen ymmärryksen mukaan *hengellisyys* ei rajaudu.

Kokemisen ulottuvuus on tässä olennainen. Sen sanoittaminen on tunnetusti haastavaa, mutta samalla se on välttämätöntä. On tarkasteltava sitä,

miten nuoret kokevat hengellisyyttä, ja sitä, millaiset kokemukset liittyvät hengellisyyteen. Tällöin piirtyy esiin se, että erityisen hengelliset jaksot ja kokemukset vaativat taustakseen muuta kokemista: yleiset kokemukset elävät hartaustilanteissa ja toisaalta hartauselämä vaikuttaa myös muuhun kokemiseen (vrt. Isoja ihmeitä 2016, 24–25).

Asiassa vaikuttaa mielenkiintoinen dynamiikka: ”arkisempi” hengellisyys näyttää vaativan tuekseen ”erityisempää” hengellisyyttä, jotta se pysyy viireinä. Tällaista rytmitystä tarjoavat päivittäiset ja viikoittaiset hengellisyyteen erityisesti keskittyvät hetket, kuten rippikoulun aamu- ja iltahartaudet sekä sunnuntaijumalanpalvelus. Samalla arkiset kokemukset tekevät lopulta hartauselämästä mielekkään. Hengellinen puhe esimerkiksi synnistä ja armosta konkretisoituu arjessa tapahtuneiden asioiden taustaa vasten. Rippikoulussa tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, kuinka leirillä koettu riita saa lopullisen sovituksensa hartauden synninpäästössä, tai sitä, kuinka järvenrannalla koettu avaruus saa sanoituksensa hartaudessa luettavan psalmin jakeissa. Tämä on yksi ilmentymä siitä tärkeästä periaatteesta, jota uuden rippikoulusuunnitelman luonnoksessa korostetaan: ”Nuoret löytävät merkityksiä kristinuskon keskeisten sisältöjen ja oman elämänsä välillä” (Suuri ihme 2017).

Nuorten hengellisyyden entistä syvempi käsittely

Linjaus edistää ansiokkaasti ajattelua, jossa pyritään eroon sellaisista rippikoulua ohjaavista vanhoista toimintamalleista, jotka nousevat suorittamisesta ja tietystä ”koulumaisuudesta” (toki koulukaan ei välttämättä ole aina suorittamista). Asiassa olisi mahdollista ottaa vielä yksi askel: nuorten omien kokemusten ja myös monipuolisten hengellisten kokemusten esiin nostaminen.

On hyvä kannustaa nuoria kysymään esimerkiksi, että ”mitä minä haluan oppia?” (Isoja ihmeitä 2016, 22). Mutta on myös hyvä ohjata kysymään, mitä haluaisin kokea, millaiset kokemukset olisivat minulle hyväksi ja millaisia hengellisiä kokemuksia rippikouluun ja isosuuteen liittyy. On selvää, ettei ihminen koskaan tavoita itse kaikkea, mikä olisi hänelle hyväksi; tämä koskee sekä aikuisia että nuoria. Sekä oppimisen että kokemisen suhteen on kuitenkin hyvä herätellä ajattelua.

Myös pyhään liittyen on mahdollista päästä eteenpäin ilmapiiristä, jossa keskitytään tehtäviin. On hyvä kysyä: ”Entä jos varmistamme, että isokset saavat riittävästi tukea hartauksien valmisteluun?” (Isoja ihmeitä 2016, 55).

Tämän lisäksi, jotta hengellisyys ei entistä enemmän rajaudu hartauselämäksi, voitaisiin kysyä seuraavan kaltaisilla tavoilla:

- Entä jos varmistamme, että rippikoululaisille ja isosille puhutaan säännöllisesti siitä, kuinka maallinen ja hengellinen liittyvät yhteen?
- Entä jos varmistamme, että isokset saavat mahdollisuuden (jonkinlaiseen) hengelliseen ohjaukseen?
- Entä jos varmistamme, että rippikoululaisille ja isosille annetaan riittävästi virikkeitä ja mahdollisuuksia keskittyä Jumalan majesteettisten, tutkimattomien, kiehtovien ja joskus pelottavien piirteiden kohtaamiseen?

Kuten linjauksessa mainitaan, nuorten hengellisen kasvun tukeminen on seurakuntien erityistehtävä (Isoja ihmeitä 2016, 46), jota kukaan muu ei eksplisiittisesti tee. Hengellisen matkakumppanuuden maininta (Isoja ihmeitä 2016, 25) on tärkeä korostus.

Asiaa voi lähestyä myös oikeuksien näkökulmasta, esimerkiksi toteamalla: ”Nuorella on oikeus saada virikkeitä Jumalaan liittyvien erilaisten ulottuvuuksien kohtaamiseen.” Linjauksen jakso ”Yhdessä pyhän äärellä” nostaa esiin olennaisen tärkeän asian, nähdyksi tulemisen. Olen samaa mieltä siitä, että sellaisissa hetkissä, jolloin nuori kokee, että hänet nähdään, on pyhyttä (Isoja ihmeitä 2016, 56). Mutta pyhän äärellä olemisessä on kyse myös tuonpuoleisen, ylimaallisen pyhän äärellä olemisesta. On tärkeää tuoda esiin kaksi piirrettä. Nähdyksi tulemisessa on kyse Jumalan tahdon mukaisesta asiasta. Uskonkäsityksen mukaan Jumala toimii tällaisissa tilanteissa.

Olen Vihreät riparit -kirjassa (Kokkonen & Pihkala 2015, 86–90) käsitellyt sitä, millainen merkitys avarilla maisemilla on jumalasuhteiden kannalta. Mitä kaupungistuneemmaksi yhteiskuntamme tulee, sitä enemmän korostuu kristillisten kasvattajien erityinen tehtävä: tarjota luonnon kautta saatavia virikkeitä Jumalan majesteettisten piirteiden kohtaamiseen (vrt. Psalmi 8 ja 19). Edesmennyt teologi Herbert H. Farmer sanoitti asiaa osuvasti: Jumalan eri piirteiden kohtaamisessa on olennaista sekä sosiaalinen ulottuvuus että luonto. Ihmisten kesken tulevat paremmin esiin Jumalan persoonalliset piirteet, kun taas luonnon keskellä tulee esiin kaikkivaltius. (Pihkala 2017.) Isoja ihmeitä -linjaus sanoittaa ennen kaikkea sosiaalista, ”persoonallista” ulottuvuutta, kuten protestanttisuus on usein tehnyt. Rippikoulusuunnitelmassa luodaan sille laajempi, myös luomakunnan sisällyttävä perusta.

Oma kysymyksensä on sellaisten termien kuin ”ihme” ja ”pyhä” käyttötapaa. Yhtäältä on luonnollista, että niitä liitetään ”maallinen on hengellistä”-

periaatteen mukaisesti arkisiin asioihin. Samalla herää samankaltainen kysymys kuin erityisen hengellisyyden suhteen: missä määrin tulisi kiinnittää huomiota myös erityisiin ihmeisiin ja erityiseen pyhään? Linjaus korostaa, sinänsä aivan oikeansuuntaisesti, että ”jokainen nuori on ihme” ja että ”kirkkomme rippikoulu ja isostoiminta on ihme”. Heti alussa todistetaan, että ”Kristus on ihme.” (Isoja ihmeitä 2016.) Kristuksen ihmiseksi syntyvän ihme ja hänen tekemänsä ihmeteot toki lopulta liittyvät koko kristinuskoon ja sitä kautta myös isosiin: se, että nuori on ihme, on yhteydessä uskoon kolmiyhteiseen Jumalaan. Mutta olisiko kuitenkin toisinaan tarpeen korostaa suurimpia uskonhistorian ihmeitä? Entä perinteisellä tavalla ymmärretyt ihmeet eli järjen ylittävät tapahtumat? Liittymäkohtia löytyy siitäkin, että nuoret ovat usein herkkiä ”yliluonnollisille” kokemuksille. Aihepiiri liittyy siis sekä erityiseen hengellisyyteen että nuorten omaan elämäkokemukseen (potentiaalisesti).

”Liittyvä usko” – uskonnollisen kasvun vaiheet vai ulottuvuudet?

Linjaus nostaa esiin keskeisiä uskonelämän ulottuvuuksia, kuten kokemuksellisuuden, yhteisöllisyyden ja etsivän kyselyn. Näihin liittyen esitellään amerikkalaisen kasvatustieteilijän ja teologin John Westerhoffin ”puumalli” (Isoja ihmeitä 2016, 26), jossa uskonnollisen kasvun vaiheita kuvataan puun vuosirenkaiden ja ytimen vertauskuvan kautta. Ymmärrän hyvin, miksi puumalli on sisällytetty linjaukseen: se tarjoaa tiettyä havainnollistavuutta ja koskettelee olennaisia asioita. Tärkeää on myös se korostus, että erikokoiset puut ovat yhtä arvokkaita: kasvua ei esitetä pelkästään suoritusena, jossa kerrytetään jotain lisää, tullaan suuremmiksi.

Kuitenkin puumallin käsittelytavassa on tiettyjä ongelmia. Asiaa ei pidä suurennella, sillä linjauksen muu teksti itse asiassa korjaa puumallin yksinkertaistuksia. Käytän kuitenkin puumallin käsittelytapaa havainnollistamaan tiettyjä keskeisiä asioita ja potentiaalisia vaaroja.

On tärkeää huomata, että Westerhoffin malli on syntynyt ja soveltuu parhaiten tilanteissa, joissa yksilö kasvaa lapsesta saakka uskonnollisen yhteisön jäsenenä. Tällöin jo varhaislapsuudessa muodostuu ”kokemuksellinen” ydin (experienced faith), jossa olennaista on tunne hyväksytyksi ja rakastetuksi tulemisesta. Terveessä tilanteessa ihminen kasvaa vuorovaikutukseen ja yhteyteen. Yksilön kehityspsykologia yhdistyy uskonnolliseen kasvuun: esimerkiksi käsitykset Jumalasta ja vanhempien toimintatavat yhdistyvät syvällä tasolla. (Westerhoff 1976; Westerhoff 1980.)

Se, mitä linjaus kuvaa termillä ”liittyvä usko”, on alkuperäiskielessä ”affiliative faith”, johonkin ”affilioituva” eli yhdistyvä käsitys. Westerhoff liitti tämän vahvasti kehitysvaiheeseen, jossa henkilö itse prosessoii perimiään käsityksiä. Keskeiseksi tehtäväksi piirtyy tarve muodostaa oma suhde uskonasioihin, jotta ihminen kasvaa aidosti itsenäiseksi ja samalla yhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi. Tähän vaiheeseen liittyy etsintä ja kysely, ja siihen pitääkin liittyä nämä asiat: muuten on vaara, että ihminen sokeasti seuraa auktoriteetteja. Siksi mallin kolmas vaihe, ”etsivä usko”, nivoutuu itse asiassa aivan olennaisesti tähän itsenäistymisen ja potentiaalisen liittymisen prosessiin. (Westerhoff 1976; Westerhoff 1980.)

Linjaus ei mainitse tiettyä Westerhoffin keskeistä käsitystä, vaikka linjaus lopulta muilla sivuilla liittyykin siihen. ”Kypsä” usko (mature faith), jota linjauksessa kuvataan termillä ”sitoutunut”, koostuu nimenomaan kyselyn ja ”omistamisen” samanaikaisuudesta. ”Kypsässä uskossa” yhdistyy liittyvä ja etsivä usko. Kyseessä on hedelmällinen jännite, joka pitää ihmisen hereillä: silloin hän ei luota pelkästään yhteisöönsä eikä pelkästään itseensä. Westerhoff myöhemmin tiivistikin mallinsa kolmivaiheiseksi ja korosti entistä enemmän eri vaiheiden nivoutumista yhteen. (Westerhoff 1980.)

Westerhoffin myöhempi, kolmivaiheinen malli koostuu siis liittyvästä, etsivästä ja kypsästä uskosta. Tämä avaa ”kokemuksellisuuden” merkitystä Westerhoffille. Uskonelämän ydintä ovat kokemukset, joita yksilö kokee yksilöllisesti mutta samalla olennaisesti yhteydessä toisiin. Uudessa mallissa pohjaksi määritellään ”affilioituminen”, kasvu yhteydessä toisiin ja liittymisen johonkin (Westerhoff 1980). Pidän tärkeänä sitä, että erillisestä ”experienced faith” -kategoriasta on luovuttu, jolloin avautuu parempi ymmärrys siitä, miten kokemuksellisuus liittyy kaikkiin uskonelämän vaiheisiin.

Linjauksen ongelmat puumallin käsittelyssä ilmenevät parhaiten seuraavassa lainauksessa:

Yhtään kasvuvaihetta ei voida ohittaa, vaan jokainen joutuu käymään ne kaikki läpi. Uskon kasvamisessa varhaisempi on aina mukana: emme kasva ulos vanhasta uskon mallista ja siihen liittyneistä tarpeista, vaan uusi malli uusine tarpeineen ja elementteineen on lisä vanhan kerrostuman päällä. Mikäli vanhan kerrostuman tarpeisiin lakataan vastaamasta, yksilöillä on taipumus palata varhempaan vaiheeseen. Kun nämä tarpeet ovat jälleen tyydytetty, yksilö palaa laajentuneelle uskon kerrostumalle. (Isoja ihmisiä 2016, 26.)

Tästä tekstikohdasta saa käsityksen, että ”kokemuksellisuus”, ”liittyvä usko” ja ”etsivä usko” etenevät tässä järjestyksessä kohti parasta vaihetta eli sitoutumista. Kuitenkaan kokemuksellisuus ei ole ”varhempi vaihe” tai erillinen ”malli”, vaan kaikkiin vaiheisiin liittyvä ulottuvuus. Myöskään liittyvä ja etsivä usko eivät kokonaan etene tässä järjestyksessä vaan nivoutuvat toisiinsa. Lisäksi sitoutunut, kypsä usko koostuu niiden hedelmällisestä jännitteestä. Taustalla vaikuttaa toki käsitys uskonelämän ideaaliluonteesta: kuinka seesteistä ja tasaista kristittyinä eläminen parhaimmillaan on? Oma käsitykseni, jota Westerhoffin myöhempi malli tukee, on se, että yksilö ei ”palaa laajentuneelle uskon kerrostumalle” siinä mielessä, että etsintä ja yhteisöön liittymisen merkitys jäisivät jotenkin taakse.

Kaikilla vertauskuvilla on rajansa, eikä puumallista voikaan odottaa täydellistä. Kuvaavampi graafinen malli olisi jonkinlainen kolmiulotteisten kehien yhteen nivoutuminen, mutta ymmärrän kyllä, että tämän kuvaaminen on huomattavasti hankalampaa kuin puu-valokuvan sisällyttäminen.

Toinen ongelma, joka liittyy jo Westerhoffin malleihin itsessään, on menneistä olosuhteista nouseva käsitys vaiheiden kohtalaisen yleisestä järjestyksestä. Nykyään osalla nuorista on toki mallien kuvaama affiliiatiivinen historia, mutta kasvava määrä nuoria saapuu rippikouluun (tai muuhun seurakunnan kasvatustyöhön) entistä suurempina etsijöinä. Sen sijaan (tai lisäksi), että he prosessoisivat heille aiemmin välitettyjä käsityksiä kristinuskosta itse, he ylipäätään nyt tutustuvat kristinuskon sisältöihin. Entistä merkittävämmäksi käy yhteyksien löytäminen heidän elämäkokemuksiensa ja kristinuskon sisältöjen välille, mikä onneksi onkin myös uuden rippikoulusuunnitelman pääjuonteita, kuten edellä on mainittu.

Linjauksen muut sivut itse asiassa käsittelevät näitä kysymyksiä huomattavan samalla tavalla kuin Westerhoffin myöhempi malli ja omat hahmotukseni. Kokemukset, etsintä ja liittyminen kuvataan rippikouluun sekä isostoimintaan jatkuvasti kuuluvina asioina (Isoja ihmeitä 2016, 21–25, 28, 65). Korostus siitä, että isosille pitää antaa mahdollisimman paljon toimijuutta ja vastuuta, liittyy yhteen sen kanssa, että antajan ja saajan roolit eivät kulje aikuisten ja isosten välillä (Isoja ihmeitä 2016, 25). Kaikkea ei tietenkään yhdessä linjauksessa ehdi, mutta tässä kohdin olisi myös mahdollista rakentaa Westerhoffin hengessä siltää ”lapseuden teologiaan”: sekä isosten että aikuisten uskon ytimessä on lapsenomainen usko. Kaikilla on jatkuvasti kasvun mahdollisuus, joka pohjimmiltaan on Jumalan lahjojen vastaanottamista.

Isot etujoukkona ja ihmiskuva

”Liittyvän uskon” käsite korostaa yhteisöllisyyden merkitystä uskonelämälle sekä isosuudelle (vrt. Isoja ihmeitä 2016, 31–36). Asialla on syviä liittymäkohtia myös isostoimintaan hakeutumisen motiiveille, joita linjaus tarkastelee tutkimustulosten valossa (Isoja ihmeitä 2016, 12–13).

Eri tutkimusalat ovat korostaneet sitä, kuinka tärkeää ihmiselle on päästä jäseneksi erilaisiin ryhmiin. Etenkin tämä halu kohdistuu sellaisiin ryhmiin, jotka tarjoavat keskeisesti haluttuja asioita, kuten paremman statuksen, haluttua seuraa tai valtaa. Yksi merkittävä isoseksi ryhtymisen motiivi on halu tulla ihailtujen ryhmäjohtajien kanssa samankaltaiseksi ja päästä heidän muodostamaansa etujoukkoon. Tämä motiivi ei välttämättä näy kyselytutkimuksissa, koska se on henkilöille itselleen osittain piilevä. Yksinkertaistaen se vaikuttaa heissä asioiden *näkötapaan* eikä ole asia, jonka he näkevät.

Linjaus käyttää neljää kategorialla motiivien jaottelussa. Niiden joukosta arvelen, että ”monipuolisesti” ja ”sosiaalisesti” motivoituneet kokevat keskimääräistä enemmän tätä ryhmän jäseneksi pääsemisen halua. Ei se tosin ole poissuljettua muidenkaan kategorioiden väeltä, vaan se voi esimerkiksi selittää ”heikosti motivoituneiden” piileviä syitä mukaantulolle. Osa ”hengellisesti motivoituneista” (joita kutsuisin erityisen vahvasti hengellisesti motivoituneiksi tai teologisesti motivoituneiksi) taas saattaa haluta päästä jonkinlaiseen apostoliseen joukkoon, mistä lisää tuonnempana.

On tärkeää tiedostaa ryhmään ja etujoukkoon kuulumisen halun vahvuus. Se antaa entistä suuremman tarpeen huolehtia siitä, millainen tämän etujoukon käsitys itsestään ja valta-asemastaan on. Linjaus onneksi korostaa erittäin tärkeällä tavalla sitä, kuinka ihanneisonen ei ole täydellinen suorittaja (Isoja ihmeitä 2016, 8, 41, 70). Linjaus ammentaa, vaikkei sitä mainitse, sellaisesta teologisesta ihmiskuvasta, jonka keskeisiä aineksia ovat kehittäneet esimerkiksi Paavali, Augustinus ja Luther. Ihminen on samaan aikaan syntinen ja vanhurskas, yhtä aikaa kykeneväinen hyvään ja pahaan, myös uskovana.

Ihmiselämän eräs aivan keskeinen henkinen tavoite on ambivalenssin hyväksyminen: ihminen joutuu opettelemaan elämäänsä sen kanssa, että sekä hän itse että muut ovat yhdistelmä hyvää ja paha. Tämän riittävä ymmärtäminen ehkäisee niitä ongelmia, joita seuraa, jos ihminen pitää itseään liian pahan tai liian hyvänä. Linjauksen henki tukee tällaista näkemystä ja esimerkiksi asettaa tärkeällä tavalla Galilean tavalliset miehet, Jeesuksen opetuslapset, esikuviksi (Isoja ihmeitä 2016, 8).

Ambivalenssin terve kohtaaminen vaatii esimerkkejä aikuisista, jotka pyrkivät siihen. Tätä kautta myös isostoiminnan ohjaajien oma henkinen profiili nousee tärkeään asemaan. Vanha totuus siitä, että aikuisen kasvatajan on ennen kaikkea kasvatettava itseään, pätee tässäkin. Tämä syventää kirkon kasvatustyön linjausta siitä, että seurakuntien toiminnassa kasvatetaan yhdessä. Yksi tulevaisuudessa tapahtuvan asiakirjatyöskentelyn haaste ja mahdollisuus olisi, että tältä pohjalta rakennettaisiin vielä selkeämpi ymmärrys siitä, kuinka osallistujat ja esimerkiksi isokset ovat usein Jumalan työssään käyttämiä subjekteja. Isoja ihmeitä -linjaus etenee kohti tätä, mutta vielä on mahdollista avata lisää sitä, kuinka nuoret saavat yhtä lailla aikuisten kanssa olla Jumalan valtakunnan työn välineitä.

Isostoiminta on erittäin tärkeässä asemassa kasvattaessaan terveeseen vallankäyttöön ja vastuuseen. Vallankäytön halua ei pidä yksioikoisesti tuomita: vallankäyttäjää tarvitaan aina. Olennaista on, että palvelun henki voisi ohjata vallankäyttöä. Linjaus toteaa, kuinka isostoiminta on historiallisesti kasvattanut hyvin huomattavan määrän suomalaisia päättäjiä (Isoja ihmeitä 2016, 28). Seurakunnat kykenevät uskonkäsityksensä perustalta kasvattamaan ambivalenssiin, rajallisuuden hyväksymiseen ja myös sellaiseen perustavanlaatuisen *itseä suurempaan* kohdistuvaan luottamukseen, mikä on vallankäyttäjille hyvin tärkeä turva.

Isokset muodostavat tietynlaisen apostolisen yksikön, jolla on esikuvallinen asema. Herätysliikkeissä, esimerkiksi viidesläisyydessä, tällaista etujoukon roolia on usein tietoisesti hyödynnetty ja korostettu. Jos määritellään jonkinlainen kansankirkollisesti keskimääräinen isostoiminta, on sellaisessa vuorostaan usein korostettu vähemmän sitä, missä määrin isokset erottautuvat muusta väestä. Tätä identiteettiin liittyvää pohdintaa linjauksessakin hivenen käydään läpi (esim. Isoja ihmeitä 2016, 32–33).

Yksi tärkeä teema liittyy siihen, missä määrin isostoiminta on kaikkia varten ja millaiseksi muodostuu suhde laajan väkijoukon sekä niiden isosten, jotka toimivat vastuutehtävissä, välillä. Linjaus kannattaa laajan joukon mukanaoloa, mitä pidän arvokkaana (vrt. Isoja ihmeitä 2016, 6, 14, 70). Yhtäältä tämä vähentää isosten erottautumista muista. Toisaalta kansallisesti on nähtävissä monia sellaisia uskonnollisuuteen liittyviä kehityskulkuja, joiden myötä kristityksi tunnustautuminen tulee muuttumaan entistä vahvemmaksi identiteettivalinnaksi, joka vaikuttaa statukseen. Toisin sanoen isosten laajempikin joukko voi muodostua, etenkin kaupunkiseuduilla, vahvemmin erottuvaksi joukoksi. Linjauksen pohdinnat siitä, miten isosena olemisen nivoutuu seurakunnan muuhun elämään ja miten isosten identiteetille käy, kun he aikuistuvat (Isoja ihmeitä 2016, 59–68), ovat keskeisiä seikkoja tulevaisuuden seurakuntien luonteen kannalta.

KIRJALLISUUS

- Isoja ihmeitä* (2016). Isostoiminnan linjaus 2016. (Suomen ev.-lut. kirkon julkaisu 43.) Helsinki: Kirkon kasvatus ja perheasiat / Kirkkohallitus.
- Kokkonen, J. (2016). *Sukupuoli ja yhteisöllisyys rippikoulun rituaaleissa*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Kokkonen, J. & Pihkala, P. (toim.) (2015). *Vihreät riparit*. Helsinki: Kirjapaja.
- Pihkala, P. (2016). Kirkko ja asiakaspalvelun kaksiteräinen miekka. *Kytkin* 2/2016. Saatavilla 3.6.2017 <http://www.kytkin.fi/kirkko-ja-asiakaspalvelun-kaksiterainen-miekka/>
- Pihkala, P. (2017). *Early Ecotheology and Joseph Sittler*. (Studies in Religion and the Environment 12). Zürich: LIT Verlag.
- Saarikoski, S. (14.8.2016). Isonen ja opetuslapsi. *Helsingin Sanomat*, C1–5.
- Suuri ihme (2017). *Rippikoulusuunnitelma 2017*. Helsinki: Kirkkohallitus. Saatavilla 3.6.2017 <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content355150>
- Westerhoff, J. (1976). *Will our Children Have Faith?* Minneapolis: Winston.
- Westerhoff, J. (1980). *Bringing Up Children in the Christian Faith*. Minneapolis: Winston Press.

KIITOKSET

Tekijä ilmaisee kiitoksensa artikkelin luonnosta kommentoineille tutkijoille: TM Aino-Elina Kilpeläinen ja TM Isto Peltomäki.

II TUTKIMUS

OSALLISUUDEN OVIMATOT JA LASIKATOT

JOHDANTO: Just se että ei tapahdu

Haastattelin yläkouluikäisiä nuoria pyöreän pöydän ääressä. Ulkona oli hämärä, räntäinen talvi. Sellaisia talvet tapaavat nykyisin olla. Keskustelukumppaneinani oli neljä tyttöä. Yksi heistä totesi, että ”siis kyllä kysytään aina, että mitä mieltä me ollaan ja mitä me halutaan”. Tämä ilahdutti osallisuuden edistämiseksi sykkivää sydänalaani. Tunne muuttui kitkerämmäksi, kun seuraava nuori jatkoi: ”Mutta vaikka sanoo mitään, niin ei mikään toteudu ikinä.” Kolmas jatkoi keskustelua todeten, että ”just se että ei asiat tapahdu, ei tapahdu mitään”. Hyvä oloni oli haihtunut udun tavoin.

Lyhyt keskustelukatkelma käärii sisäänsä joukon osallisuuden näkökulmasta keskeisiä huomioita. Ensimmäiseksi, pelkkä kuulemisjärjestelmä tai muu osallisuuden muodollinen mekanismi ei riitä – osallisuuteen vaaditaan vahvempia kokemuksia siitä, että yhteinen maailma on muuttunut toimintamme kautta edes hiukan ja että on syntynyt tunne siitä, että on voinut vaikuttaa tärkeiksi kokemuksiin asioihin arvostettuna jäsenenä yhteisössään. Toiseksi, hyvääkkin tarkoittavat osallisuustoimet saattavat lipsahtaa näennäisosallisuuden puolelle, ellei synny vuorovaikutteista toimintaa, jossa myös nuorilla on oma roolinsa tekijänä ja toimijana, toteuttajina, arvioijinakin. Jos kokemus on muotoa ”aina kysytään, ikinä ei toteudu”, on yhteisön osallistava toimintakyky heikoissa kantimissa. Kolmantena seikkana voi korostaa sitä, kuinka keskeinen seikka nuorten oma kokemus ja näkemys asioista onkaan. Osallisuuden välttämätön elementti on tunne omasta toimintakyvystä.

Tässä artikkelissani erittelen joukon tekijöitä, jotka voivat olla osallisuuden esteenä. Tarkennan katsetta niihin ehtoihin, joiden puitteissa osallisuus joko toteutuu tai on toteutumatta. Käytän käytännöllisenä esimerkkinä koulun osallisuustoimintaa, joka usein paikantuu nimenomaan oppilas-

kunnan hallituksen toiminnaksi. Olen aiemmissa tutkimuksissani (esim. Kiilakoski ym. 2012, Kiilakoski, Nivala & Gretschel 2012, Kiilakoski 2012, Kiilakoski 2014, Kiilakoski & Tervahartiala 2015) tarkastellut osallisuuden hyötyjä, analysoinut erilaisia osallisuuden tuottamisen välineitä ja teoretisoinut osallisuuden luonnetta. Oman näkökulmani mukaan osallisuudessa on kysymys yksilötasoa laajemmista, vuorovaikutukseen ja toimintakulttuuriin liittyvistä asioista. Koulun analyysin pohjalta kiinnitän huomiota osallisuuden valikoituvuuteen, osallisuuden rytmeihin ja nuorisolähtöisyyteen sekä instituutiohiertymiin.

Puhun tekstissäni osallisuuden ovimatoista ja lasikatoista – ja näin tehdessäni käytän tietysti näitä kahta käsitettä vertauskuvina, metaforisesti. Amerikkalaisen filosofi Donald Davidsonin mukaan metaforien käyttö on kielen unityötä. Kuten unityössä ikään, on metaforien vastaanottajan tulkittava, mitä lähettäjä haluaa ilmaista. Metaforien on määrä saada näkemään jokin tietty asia toisena, jostakin uudesta näkökulmasta, eri tavoin, jopa outona. Davidsonin ajattelussa metaforilla ei ole mitään kätkeyttä merkitystä. Niiden teho ja tenho syntyvät viestin vastaanottajan törmätessä kahden asian rinnastamiseen. Parhaimmillaan tämä synnyttää kyvyn nähdä eri tavoin. (Davidson 1978.) Vertaamalla osallisuutta edistävää työtä ja sen tuloksia ovimattoihin ja lasikattoihin pyrin analysoimaan niitä ulottuvuuksia osallisuustyöstä, joita pidän keskeisinä kehittämisen kohteina osallisuustyön eri vaiheissa. Näkemykseni perustuvat paitsi empiirisiin tutkimuksiini, myös pitkään historiaani erilaisissa kehittämisprojekteissa kunnissa, järjestöissä ja osin valtakunnankin tasolla.

Osallisuustyössä vaaditaan ovimattoja, jotakin, joka toivottaa lapset ja nuoret tervetulleiksi ja synnyttää tunteen siitä, että juuri minut halutaan osaksi yhteisöä ja että sillä, mitä ajattelen ja millainen olen, on merkitystä teille muille saman yhteisön jäsenille. Ovimattojen sijaan voisi puhua kahdesta eri ulottuvuudesta, osallisuuden houkuttelevuudesta – nuorten innostumisesta mukaan – sekä toisaalta siitä, ovatko osallisuustoiminnot samoilla tavoilla avoinna eri nuorille (Cornwall 2008). Yhdistän ovimaton metaforalla toimintojen houkuttelevuuden ja yhdenvertaisuuden ulottuvuudet. Ovimatot eivät kuitenkaan ole riittävä näkökulma osallisuuteen tai osallisuutta koskeviin rajoitteisiin. Edellä olevasta lyhyestä keskustelukatkelmasta käy ilmi, että heille tarjolla olevassa osallisuudessa on ovimattoja: nuoret houkutellessaan mukaan toimintaan kysymällä heidän mielipiteitään. Silti toiminta ei riitä. Nuoret törmäävät lasikattoihin, jotka rajaavat heidän toimintamahdollisuuksiaan.

Maija Koivu (2010) on verrannut osallisuutta taloon. Metafora kiinnittää huomiota siihen, että osallisuuteen vaaditaan kunnollinen perusta ja raamit. Osallisuuden talossa on tietysti kattokin.

Lasikaton käsitteellä on tapana kuvata sellaisia näkymättömiä valtarekenteita, jotka estävät joitakuita saavuttamista muille tarjoutuvia asemia. Feministisessä tutkimuksessa lasikaton käsitteellä on analysoitu naisten hankaluuksia edetä urallaan miesten tahtiin. Osallisuuden lasikattojen metaforalla voi kysyä, missä nuorten osallisuuden rajat ovat sekä missä määrin nämä rajat ovat reilusti näkyvillä toimintaan osallistuvilla.

Aloitin artikkelin määrittelemällä tutkimuskysymyksen ja aineistoni. Tämän jälkeen esittelen oman määritelmäni siitä, mitä osallisuus on. Osallisuuden käsitteestä ei vallitse yksimielisyyttä, ja käsitettä käytetään monin eri tavoin (Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012; Nivala & Ryyänen 2013). Tämän johdosta käsitteen määrittely kattavasti on tärkeää, jotta lukija voi varmistua, millaisena kohteen hahmotan. Tämän jälkeen luonnostelen, millä tapaa Suomessa on edistetty osallisuutta. Käsittelem oppilaskuntaa yhtenä osallisuustyön muotona, ja tarkastelen sitä, millaisia hiertymiä instituutioiden ja nuorten välillä on. Lopuksi erittelen, millaisia kehittämisen kohteita osallisuustyölle Suomessa voidaan nähdä olevan. Päätännössä pohdin, mikä merkitys osallisuustyössä on eri esteiden huomioinnissa.

Osallisuus tutkimuskohteena

Osallisuudesta on kehkeytnyt poliittinen iskusana, joka antaa suuntaa ja muodon nuoria koskevien palveluiden eri ulottuvuuksille. Sillä kuvataan yhteisön jäsenten kykyä tai halua olla läsnä yhteisössään. Voidaan jopa puhua uudesta suunnasta hallintoajattelussa, osallisuuskäänteestä (Kuokkanen 2016, 11). Osallisuudesta puhuttaessa luodaan kuvaa myös siitä, millainen on ihanneyhteisö, kuten Kirkon vuoteen 2015 ulottuvan strategian nimi ”Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö” osoittaa.

Osallisuuden käsite viihtyy käytännön työntekijöiden, tutkijoiden ja lainsäätäjänkin suussa. Esimerkiksi koululainsäädännössä se näkyy niin perusopetusta ja lukiota kuin ammatillista koulutusta koskevissa laeissa. Se on myös kirjoitettu monin erilaisin muotoiluun esimerkiksi Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Osallisuudesta on kehkeytnyt termi, jolla puhutaan nuorten ja yhteiskunnan tai nuorten ja heidän lähiympäristöjensä välisestä suhteesta. Siitä on muovautunut yksi lapsi- ja nuorisopoliitiikan retorisisista kiintopisteistä, joiden varassa lapsille ja nuorille tarjottavia palveluita uudistetaan.

Osoituksena osallisuuden keskeisyydestä nuorten palveluille on sen merkittävä asema myös uudessa isostoiminnan linjauksessa. Sinällään on luontevaa, että hengellisissä yhteyksissä käytetään osallisuuden käsitettä. Osallisuuden käsitteellä on historiansa teologiassa, jolloin käsitteellä voitiin viitata esimerkiksi ihmisen mahdollisuuteen olla osallinen Jumalasta tai Jeesuksesta osana kristillistä elämäntapaa (Canlis 2004). *Isoja Ihmeitä* -ohjeistus kuvaa osallisuuden keskeisyyttä myös isosten kokemuksessa. Osallisuus seurakunnassa hahmottuu nuorten kokemuksena, jota aikuisten on tuettava aktiivisella toiminnallaan. Kuten osallisuustoiminnassa yleensä, määrittyä tässäkin osallisuus suhteena yksilön ja häntä ympäröivän yhteisön välillä. Tällöin osallisuutta ei voida ymmärtää tarkastelemalla vain jompaakumpaa osapuolta – on kiinnitettävä huomiota näiden väliseen vuorovaikutukseen, suhteisiin ja asioihin, jotka ovat olemassa vain keskellä ja väleissä (ks. Kiilakoski, Nivala & Gretschel 2012).

Lähtökohtanani tässä artikkelissa on, että osallisuutta tulee tarkastella kiinnittäen huomiota siihen, millaisia kokemuksia vuorovaikutus nuorille tuottaa. Taustoitan näitä nuorten kokemuksia erilaisilla tutkimuksellisilla havainnoilla sekä niiden kokemusten reflektoinneilla, joita minulle on kertynyt osallistuessa osallisuustoiminnan kehittämiseen. Tutkimuskysymyksenäni on, miltä aineistoni näyttää, kun sitä tarkastellaan ovimaton ja lasikaton metaforien lävitse. Metaforat, vertauskuvat, ovat laadullisessa tutkimuksessa vähän käytetty tapa asettaa tutkimusongelma.

Carpenterin mukaan metaforien analyysia voi laadullisen tutkimuksen välineenä käyttää silloin, kun halutaan saada totuttuun ainekseen uutta näkökulmaa ja jäsentää tutkittavaa aineistoa metaforan avaamasta maisemasta käsin (Carpenter 2008). Metaforat on perinteisesti nähty yhtenä välineenä ymmärtää maailmaa. Omassa osallisuuskäsityksessäni korostuu osallisuuden asema kasvatuksena. Vaughanin ja Estolan mukaan kasvatusta on jo sinällään metaforien kyllästävä: esimerkiksi sana lastentarha on metafora, jossa kasvu yhdistyy puutarhaan. Heidän mukaansa metaforat ohjaavat ajattelua, silloittavat tunnettua ja tuntematonta sekä saavat katseen kiinnittymään joihinkin piirteisiin. (Vaughan & Estola 2007.)

Metaforien analyysin yhdistän tutkimusotteeseen, joka pyrkii ajattelemaan aineistokokonaisuuksia teorian kanssa. Tässä tutkimusotteessa aineiston ei oleteta naiivisti jäsentyvän koodatuksi kokonaisuudeksi kuin itsessään, helposti koodautuvana. Sen sijaan korostetaan sitä, että aineiston tulkinta on aina jäsentynyt tiettyjen oletusten kautta ja se sisältää aktin, jossa tutkija jo olettaa löytävänsä aineistostaan vastauksia tärkeinä pitämiinsä kysymyksiin. (Jackson & Mazzei 2012.) Minua kiinnostaa tutkia, mitä

haastatteluaineisto paljastaa, kun sitä tarkastellaan ovimaton ja lasikaton metaforien kautta. Aineistontulkintani lähtee ajatuksesta, jonka mukaan maailmaa ei havaita sinällään. Havainto ja tulkinta ovat jo lähtökohtaisesti teoriapitoisia.

Analysoin artikkelissani yllä kuvatuista lähtökohdista yläkouluikäisten nuorten kuvauksia omasta osallisuudestaan yläkoulussa. Teorian kanssa vuoropuhelua käyvänä empiirisenä aineistonani minulla on 16 haastattelua. Ne ovat pääosin pari- ja ryhmähaastatteluja. Yksi haastatteluista on yksilöhaastattelu, sillä toinen tuolloin haastateltavista nuorista ei ilmaantunut paikalle. Haastattelut kestivät yhden oppitunnin ajan. Tein ne itse. Haastattelut tehtiin koulun tiloissa koulupäivän aikana. Haastattelut tehtiin osana koulun ja nuorisotyön yhteistyötä koskevaa hanketta kahdessa koulussa, jotka sijaitsevat eri paikkakunnilla (Kiilakoski 2014). Haastattelut olivat verrattain väljiä teemahaastatteluja, joissa puhuttiin nuorten osallisuuskokemuksista ja heidän mahdollisuuksistaan vaikuttaa koulu yhteisöön sekä siitä, millaisena yhteisönä koulu heille näyttäytyi. En ollut tavannut haastateltavia kasvokkain ennen haastattelua.

Haastateltavat olivat toisessa koulussa kaikilta yläkoulun luokilta. Tässä koulussa haastateltavina oli koulun osallisuusrakenteisiin osallistuvia nuoria (tukioppilastoiminta, oppilaskunta, Vihreä lippu), toisessa koulussa kaikki yhdeksäsluokkalaiset. Jälkimmäisessä koulussa ysluokkia oli vain yksi, jolloin oli luontevaa haastatella kaikki tässä luokassa olevat.

Analyysiani on ohjannut ”teorian kanssa ajattelu” -suuntaus. Tässä ajattelussa lähdetään siitä, että aineiston tulkinta ohjautuu vuoropuhelussa teorian kanssa (Jackson & Mazzei 2012). Tällä suhtautumistavalla on väljä sukulaisuus teorialähtöiseen sisällönanalyysiin, mutta se eroaa sisällönanalyysistä siinä, että vuoropuhelu teorian ja aineiston välillä on dynaaminen. Aineiston lukeminen ja teoria vaikuttavat toisiinsa prosessin eri vaiheissa. Ne kietoutuvat tai jopa sotkeutuvat toisiinsa. Näin ollen teoria ei ole vain tausta, jonka pohjalta aineisto sitten tulkitaan. Tämän(kään) johdosta minua ei liiemmin kiinnosta erotella tässä tekstissä selkeästi teoria- ja aineistolukuja toisistaan.

Haastatteluja lukiessa huomioni on kiinnittynyt erityisesti osallisuuden hankaumiin, vaikuttamisen paikkoihin sekä sosiaalisen ja materiaallisen suhteeseen. Erityinen painopiste on ollut niissä huomautuksissa, joissa nuoret ovat kuvanneet omaa suhdettaan koulun päätöksentekoon sekä pohtineet, millaisia sukupolvien välisiä valtarakenteita koulussa on. Nämä kaikki lähtökohdat kumpuavat ovimattojen ja lasikatton metaforien omaan temaattiseen universumiini avaamista maisemista.

Analyysissa huomiota kiinnitetään osallisuuden rajoihin ja törmäykseen kouluinstituution toimintakulttuurin, rakenteiden ja rationaliteettien kanssa. Tekstini voi näyttää kriittiseltä., ja ehkä se onkin. Se nostaa esiin tukun kehittämisen kohteita. Työn tarkoitus ei ole kuitenkaan olla itsetarkoituksellisesti kriittinen – ainakaan siinä kritiikin mielessä, jossa kritiikin akti merkitsee virheiden tai epäkohtien osoittamista. Koulua kriittisesti luotava näkökulma tulee nuorten haastatteluista, joissa koululla nähtiin olevan paljonkin kehittämistä nimenomaan osallisuuden näkökulmasta. Artikkelini pyrki olemaan uskollinen sille kritiikin perinnölle, jossa tehtävänä on arvioida ilmiötä kokonaisuudessaan.

Koulua koskevat nuorisotutkimukset ovat osoittaneet koko joukon kehittämisen kohteita siinä, miten instituutio kohtaa osallisuuden vaatimukset (ks. Kiilakoski 2012). Koulu on perinteisesti ollut vahvasti aikuisve-toinen toimija, mutta niin ovat monet muutkin nuorten kasvun areenat. Muutettavat muuttaen artikkelissa esitettyä kritiikkiä voi ulottaa muihin nuorten kasvuympäristöihin. Tällöin tulee pohtia, missä määrin näitä kasvuympäristöjä voi aidosti kehittää nuorten kanssa, nuorten ideoista lähtien.

Poliittinen ja sosiaalinen osallisuus

Osallisuudesta puhutaan paljon. Puheen määrä ei kuitenkaan tarkoita, että käsite olisi puhujien hallussa tai että sen merkitys olisi kirkas. Osallisuus on käsitteenä väljärajainen. Sillä voidaan perustella monenlaisia toimenpiteitä. Kriittinen näkökulma osallisuuteen toteaa, että koska osallisuudella on hyvä kaiku ja se ymmärretään voittopuolisesti positiivisena asiana, sillä voidaan oikeuttaa myös nuorten hallinnoimista ja heidän toimintansa rajaamista (Nivala & Ryyänen 2013). Siksi on keskeistä aukaista, miten osallisuus oikeastaan hahmotetaan.

Osallisuus on kompleksinen käsite, eikä sitä voi palauttaa vain yhdeksi, helpoksi mitattavuuteen taipuvaksi ominaisuudeksi. Tämä johtuu pitkälti siitä, että osallisuus on luonteeltaan suhdekäsite. Se kuvaa yksilön tai ryhmän ja häntä tai heitä suuremman kokonaisuuden välistä sidosta. Tällöin se kattaa kysymykset yksilön asemasta ja toimintarooleista, lähiympäristön luonteesta, yksilön kyvystä toimia tai vaikkapa ryhmien asemasta, olivatpa ne väljärajaisia nuorten itsensä vertaisryhmiä tai selkeän institutionaalisen aseman omaavia ryhmiä, jollainen esimerkiksi oppilaskunnan hallitus on. (Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012.) Osallisuudessa siis yhdellä käsitteellä viitataan koko joukkoon eri nuorten areenoita, erikokoisia yhteisöjä, erilaisia ammatillisia ja yhteiskunnallisia rooleja, ja käsitteellä voidaan viitata

niin pieniin harrastusryhmiin kuin laajemmin kansalaisuuteen ja suhteeseen yhteiskuntaan. Osallisuus on aina osallisuutta johonkin itseä suurempaan kokonaisuuteen. Osallisuudessa myös yksilö- ja yhteisötason toimitukset kietoutuvat yhteen (ks. Korkiamäki 2015, 136).

Yllä kuvatuista syistä johtuen osallisuus on syytä määritellä tutkimustehävän toteuttamiseksi. Käytän tähän kahta käsitteellistä erottelua. Tarkastelen jatkossa osallisuutta erottelemalla sosiaalisen ja poliittisen osallisuuden sekä sosiaalisen ja fyysisen ympäristön.

Osallisuuskeskustelussa on kaksi kärkeä, joista toinen puhuu enemmän syrjäytymisen ehkäisystä ja toinen kiinnittää huomiota demokratiaan ja vaikuttamiseen. Olennainen käsitteellinen erottelu osallisuudessa onkin jakaa se kahtia sosiaalisuutta ja poliittisuutta korostavaan osallisuuteen. Osa osallisuutta koskevasta keskustelusta kiinnittää huomiota sosiaalisiin suhteisiin, kuten yhteenkuuluvuuteen, yhteisöllisyyteen, jäsenyyksiin, kuulumiseen tai vaikkapa hyväksytyksi ja arvostetuksi tulemiseen. Tällöin keskeisiä kysymyksiä ovat, miten ihmisten väliset suhteet muodostuvat ja millainen niiden laatu on, onko ympärillä oleva ryhmä ja yhteisö turvallinen, millaisia ovat nuorten vertaissuhteet tai millaisia ovat aikuisten ja nuorten väliset suhteet. (Thomas 2007, Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012.) Sosiaalista osallisuutta korostettaessa hahmotetaan myös yhteisön tilaa. Tällöin koetaan toimia siten, että yhteisön eri toimijoiden välillä on luottamusta, yhteenkuuluvuutta sekä halua ja iloa toimia keskenään.

Poliittinen osallisuus tähtää selkeämmin päätöksentekoon ja vaikuttamiseen. Tällöin puhe on enemmänkin vallasta ja sen jakamisesta, yhteisiin asioihin ja ympäristöön vaikuttamisesta, osallistumisesta erilaisiin virallisiin ja epävirallisiin päätöksenteon areenoihin. Olennaisia kysymyksiä ovat, miten sosiaalisia käytänteitä ja normeja koskevat päätökset tehdään tai miten vaikutetaan fyysiseen ympäristöön. (Thomas 2007, Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012.) Kun korostetaan poliittista osallisuutta, ollaan tekemisissä myös edellä mainittujen käsitteiden ohella demokratian kanssa. Kyse on siitä, millaiseksi demokraattisen yhteisön toiminta hahmotetaan sekä millaista on kansalaisten toimijuus ja vuorovaikutus.

Yllä kuvattua jaottelua voi lähestyä kahdesta tulokulmasta. Voi ajatella, että jaottelu piirtää esiin kaksi erilaista osallisuuden muotoa. Näitä voisi kutsua esimerkiksi syrjäytymisen ennaltaehkäisyksi ja aktiivisen kansalaisuuden tukemiseksi. Toisaalta voi lähteä siitä, että yllä kuvattu jaottelu hahmottelee saman toiminnan kaksi eri ulottuvuutta. (Thomas 2007.) Lienee kuitenkin selvää, että näillä kahdella ulottuvuudella on yhteys keskenään. Toimivat ryhmäsuhteet ja turvallinen vuorovaikutus mahdollistavat

sen, että omat mielipiteet uskaltaa tuoda esille ilman pelkoa siitä, että joutuu ivan kohteeksi. Vastaavasti oman lähiympäristön suunnitteluun osallistuminen voi vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Nämä kaksi asiaa on kuitenkin hyödyllistä erottaa käytännön toiminnassa. Tässä artikkelissa keskityn enemmän poliittiseen osallisuuteen. Koulussa tämä tarkoittaa koulun päätöksentekojärjestelmän analysoimista, oppilaiden vaikutusmahdollisuuksien tutkimusta tai demokratiataitojen oppimista ja opettamista. Tällä valinnalla haluan myös katsoa niitä ehtoja, joiden puitteissa nuorille on tarjolla muitakin kuin asiakkaan, alamaisten tai objektin rooleja.

Osallisuutta voi lähestyä myös erottelemalla materiaallinen ja sosiaalinen ympäristö toisistaan. Yhteiskuntatieteellistä ajattelua ylipäättään on kritisoitu siitä, että se ei ole kyennyt analysoimaan, miten materiaallinen ympäristö ja fyysiset esineet vaikuttavat inhimilliseen toimintaan (Latour 2005). Tilakokemusta koskeva ajattelu on tuonut esiin sen, miten materiaallinen vaikuttaa sosiaaliseen ja miten sosiaalinen muokkautuu materiaalisesti. Esimerkiksi koulun piha saa merkityksensä siihen liittyvistä muistoista, tunteista, kuten iloista ja peloista ja kohtaamisista. Näin se, millaiseksi fyysinen ympäristö koetaan, on olennaisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen muovaama. Vastaavasti sosiaalinen tila ei ole olemassa irrallaan fyysisestä ympäristöstään. (Kiilakoski ym. 2011.)

Osallisuudesta puhuttaessa tulee tunnistaa niitä ehtoja, millä tavalla koulun olemassa oleva arkkitehtuuri vaikuttaa sosiaalisten suhteiden muotoutumiseen ja miten erilaiset materiaaliset objektit vaikuttavat vuorovaikutukseen (esimerkiksi siten, missä nuoret saavat kokoontua, onko tässä tilassa sohvia ja niin edelleen). Huomiota tulee kiinnittää myös siihen, että poliittinen osallisuus voi kohdentua joko sosiaaliseen ympäristöön tai fyysiseen ympäristöön: se voi koskea koulussa opetusmenetelmiä tai koulun järjestysääntöjä, joko luokan sisustamista tai koulupihan uudistamista.

Yllä on luonnosteltu osallisuutta kahdesta näkökulmasta: yhtäältä siinä on sekä sosiaalisia että poliittisia ulottuvuuksia, ja toisaalta osallisuuden ymmärtämiseen vaaditaan huomion kiinnittämistä myös sosiaaliseen ja fyysiseen ympäristöön: sekä yhteisöön että tilaan, jossa toimitaan. Nämä ovat kuitenkin vain osallisuutta koskevia teoreettisia näkökulmia – ne eivät ole vielä vastaus siihen, mitä osallisuus on.

Ryhmämuotoinen osallisuus

Osallisuutta edistetään aina niiden hahmotusten lävitse, joita osallisuudesta on. Nämä voivat olla harkittuja ja pohdittuja. Ne voivat myös olla vähän tiedostettuja. Suomessa osallisuus nähdään usein ryhmämuotoisena toimintana, jota aikuiset ohjaavat ja jolle he asettavat reunaehdoja.

Suomea ja Saksaa koskevassa vertailevassa tutkimuksessa analysoitiin suomalaista osallisuustyötä todeten seuraavia seikkoja: Osallisuus on Suomessa yleensä ryhmämuotoista ja mukailee usein edustuksellisia rakenteita. Osallisuuden dynamiikka on ylhäältä alas, sillä rakenteet ja toiminta ovat pitkälti aikuisten säatelemää. Valtiovalta on ottanut tavoitteekseen turvata lasten ja nuorten osallistumisoikeudet, mikä heijastuu myös lainsäädäntöön. Kääntäen Suomessa on edistetty vähemmän yksilön osallistumismahdollisuuksia. Alhaalta ylös, nuorten ideoista ja toiveista lähtevä osallisuus, on kehittämisen kohde maassamme. (Feldman-Wojtachnia 2010.) Ei ole mikään ihme tätä taustaa vasten, että myös opetustoimen lainsäädännöllä ohjataan koulua toimimaan osallisuutta vahvistaen. Yhtä vähän hämmästyttää se, että selkeänä konkreettisena toimenpiteenä koulut määrätään perustamaan oppilaskunta tai sitä vastaava toimielin. Ryhmämuotoinen ja edustuksellisia rakenteita mukaileva toiminta on osa suomalaista osallisuustyötä.

Perusopetuslain pykälä 47 määrittää koulun tehtävää osallisuuden tukijana. Sen mukaan koulun tehtävä on tukea *jokaisen* oppilaan osallisuutta sekä huolehtia siitä, että *kaikilla* oppilailla on mahdollisuus ilmaista mielipiteensä koulun asioista. Lisäksi opetuksen järjestäjällä on velvollisuus määrärajoin selvittää oppilaiden ja huoltajien näkemyksiä koulun toiminnasta. Konkreettisena työkaluna kouluilla on oltava oppilaskunta, jonka tehtävänä on ”edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehittää oppilaiden ja opetuksen järjestäjän välistä yhteistyötä”. (L 628/1998.) Lakiin tiivistynyt julkinen tahdonmuodostus korostaa lapsen oikeuksia seuraten aivan kaikkien osallistumisoikeutta. Se myös olettaa oppilaskunnan olevan tehokas instrumentti sekä sosiaalisen osallisuuden (yhteistoiminta) että poliittisen osallisuuden (oppilaiden ja opetuksen järjestäjän yhteistyö) edistämiseen. Vaikka laki korostaa jokaisen yksilön vaikutusmahdollisuuksia, ohjataan käytännön toimintaa konkreettisesti oppilaskuntatoimintaan. Muuten lainsäädäntö jää soft law -tyyppisen lainsäädännön tasolla yleiskuvaukseksi, jolloin sen käytännön velvoittavuus on epäselvä (Kiilakoski ym. 2012).

Jos yhtäältä koulun tehtävänä on kehittää jokaisen vaikutusmahdollisuuksia ja toisaalta toiminta organisoidaan pitkälti oppilaskunnan hallituksen ryhmämuotoisen, edustuksellisen toiminnan kautta, voi epäillä, että nämä kaksi asiaa ajautuvat jännitteisiin suhteisiin toistensa kanssa. Tämä tuli selkeästi esiin myös siinä prosessissa, jossa ajattelin teorian kanssa aiheistoa.

Vaikka oppilaskunta koostuu kaikista koulun oppilaista, pelkistyy toiminta mielikuvissa lähinnä oppilaskunnan hallitukseen. Hallitus näyttäytyi nuorten puheessa sinä kanavana, jonka kautta oppilaiden ääni voisi tulla kuuluviin ja jonka avulla heidän olisi mahdollista vaikuttaa koulun asioihin.

Vaikutusvallan saaminen itseä tai oppilaita yleensä kiinnostavissa asioissa näyttäytyi motivaatiotaustana sille, että oppilaat halusivat tulla mukaan oppilaskunnan hallitukseen. Vaikka vallan tai vaikuttamisen käsitteeseen hallittiinkin ottaa varovaista etäisyyttä haastattelutilanteessa, oppilaskunnan hallitukseen kuuluvat nuoret tuovat selkeästi esiin omat syynsä olla mukana toiminnassa. Kahdessa eri haastattelussa esiin nostettiin seuraavat näkökulmat. Haastattelut on koodattu siten, että näkyvillä on sukupuoli. T viittaa tyttöihin, P poikiin. Järjestysnumero osoittaa puhujan. Ryhmä- tai parihaastatteluissa puhuu useampi nuori.

T1¹. No mä halusin ehkä enempi vaikutusvaltaa, tai en mä tiää vaikutusvaltaa, mutta että vois vähän enempi vähän mieltii et mitä oppilaat halus, kun oppilaskunta kummiskin silleen tuo tänne asioita, että jos mä haluaisin vähän tietoo että miten, tai silleen, asioita, ja mieltii mitä oppilaat haluais.

P1. Ja sitten kun mä pääsin oppilaskuntaan, niin mä aloin silleen, että nytten katotaan, jos mä pääsisin vähän vaikuttaa asioihin. Sit mä pyrin koko ajan niin sanotusti isompaan.

Oppilaskunnan hallitus nähtiin yleisesti paikkana, jossa oppilaiden mielipide tulee kuuluviin. Toisaalta oppilaskunnan hallitukseen kuuluvatkaan eivät ennen työskentelyn alkua olleet aivan tietoisia siitä, mitä oppilaskunta tekee (Kiilakoski 2014). Muissa osallisuustoiminnoissa, kuten tukioppilastoiminnassa tai Vihreä lippu-toiminnassa, ovat tunnistivat oppilaskunnalla olevan tehtävän edistää vaikuttamisosallisuutta, mutta he eivät

¹ Haastattelut on koodattu siten, että näkyvillä on sukupuoli. T viittaa tyttöihin, P poikiin. Järjestysnumero osoittaa puhujan. Ryhmä- tai parihaastatteluissa puhuu useampi nuori.

olleet selvillä, miten oppilaskunta toimii tai mikä sen todellinen vaikuttavuus on. Haastattelutilanteissa tämä näkyi samanaikaisena epävarmuutena siitä, mitä toiminta oikeastaan on, sekä epäilynä siitä, liekö se ollenkaan tehokasta. Tätä voi pitää osoituksena siitä, että oppilaskunta ei integroidu koulun toimintaan eikä tule näkyviksi oppilaille itselleen tutkittavissa kouluissa. Tämä kertonee osaltaan siitä, että oppilaskunta ei yksinään voi ratkaista tehtävää edistää jokaisen koulua käyvän oppilaan osallisuutta.

T1: No, ne [oppilaskunnan hallitus] tekee jotain, tai siis en mä oikein tiedä. Kai ne jotain päätöksii siel tekee, ja yrittää saada niit jotain oppilaitten toimintaa läpi ja silleen, et ne edistää niitä.

T2: Niin mut sit se, et toteutuuks ne, niin se on sit vähän eri juttu. Mut kun ei ne välttämättä kaikki toteudu.

Jos asia ei ollut selvä oppilaskunnan hallitukseen kuulumattomille nuorille, ei se ollut selvä ennen hallituskautensa alkua edes oppilaskunnan hallitukseen kuuluville. Heidänkin tietonsa hallituksen toiminnasta oli hatara. Haastatteluista kumpuava kehittämiskohde onkin tieto ja koulutus oppilaskunnan toiminnasta. Ehkä myös oppilaskunnan kytkeytymisessä oppilaiden päivittäiseen arkeen on tekemistä.

P1. Enhän mä tavallaan ees tienny, mitä oppilaskunta tekee, mä ryhdyin siihen juttuun, tai en mä tiiä, ne tekee jotain päätöksiä täällä, et se kuva oli harmaa, mut sit mä jotenkin tiesin.

Haastattelujen perusteella oppilaskunnan hallituksella mielletään olevan selkeä tehtävänsä oppilaiden äänen esiintuojana. Tässä se onnistuu arvioiden mukaan toisinaan, toisinaan taas ei. Menestyksekkäät esimerkit liittyvät usein fyysiseen lähiympäristöön, kuten pöytätennispöytien saamiseen, sohviin tai skeittipaikan rakentamiseen koulun pihalle. Nämä ovat selkeitä esimerkkejä siitä, miten oppilaskunta on onnistunut vaikuttamaan fyysiseen ympäristöön. Oppilaskunnan hallitus onnistuu siis joissakin toiminnoissa. Toisaalta haastattelujen perusteella se ei myöskään toteuta lain mainitsemia tehtävää toimia sukupolvien välisen vuorovaikutuksen areenana koulussa. Kysyessäni, miten oppilaskunta keskustelee opettajien kanssa (jos ohjaava opettajaa ei lasketa lukuun), vastaus oli, että vuorovaikutus on verrattain niukkaa.

T1. Ehkä rehtorin kans kumminkin, ollaan me ehkä jonkun verran oltu, mut kyl sitäkin sais lisää olla, et sekin on ehkä, ei ehkä mitenkään hirveen suuressa määrässä, mun mielestä se vois ehkä, vois kyllä sitä lisätä ainakin sit ehkä enempiäkin.

Yhtenä selkeänä koulujen kehittämisen kohteena nouseekin esiin koulu-yhteisön halu keskustella oppilaskunnan kanssa. Tätä voi hahmottaa myös osallisuuden portaiden kysymyksenä: on eri asia kuulla nuoria kuin kuulemisen lisäksi valtauttaa, houkuttaa ja kouluttaa heitä ottamaan kantaa ja tuomaan mielipiteensä esiin. On riski, että toiminta tukee niitä, joilla on jo ennestään kykyä ja motivaatiota vaikuttaa asiaan. Oppilaiden kertomuksissa menestyneistä projekteista kuvataankin, että paljon on kiinni heistä itsestään. On mentävä täydellä höyryllä eteenpäin, jotta näkee tuloksia.

P1. No ei periaattees meillä, kun mä haluisin vaan ajaa asioita vaan eteenpäin, koska mut kumminkin valittiin oppilaskunnassa puheenjohtajaksi, niin mä aattelin, et mä pystyisin nyt vielä enemmän vaikuttamaan asioihin ja sillai ottaan kummiskin sen tilaisuuden haltuun, ettei vaan oo varovainen ja jarruttele, koska tää on kuitenkin viimeinen vuosi täs koulus, niin jos tehä, niinku yrittää saada mahollisimman paljon hyvää aikaseksi. (Nuori, haastattelu.)

On hienoa, että kouluilla on innostuneita nuoria, jotka eivät ole varovaisia eivätkä jarruttele suotta. Silti voi kysyä kriittisesti, tuleeko järjestelmän perustua jo valmiiksi innostuneisiin vai tulisiko sen tuottaa tilanteita, jotka mahdollistavat innostumisen myös niille, joille jarrutteleminen on opittu ja turvalliseksi koettu reaktio.

Hiertymiä nuorten ja instituutioiden välillä

Osallisuudessa on kyse monista eri tason asioista, esimerkiksi tunnustetusta asemasta, toiminnasta ja kokemuksesta, että toiminta on ollut merkityksellistä (Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012). Aivan näin korkealle tasolle ei aina päästä – eikä silloin määritelmän mukaan voi edes puhua osallisuudesta. Matti ja Markku Rimpelä toteavat tuoreessaan kunnallisten palvelujen kokonaisarviointissa, että huolimatta osallisuuden keskeisyydestä toimijoiden puheessa ”osallisuuden reitit, menetelmät ja vaikutukset jäävät avoimiksi. Asiakaslähtöisyys ja osallisuus näyttävät edelleen tarkoittavan pääosin ammattihenkilöstön tulkintoja – lasten, nuorten ja perhei-

den tarpeista.” (Rimpelä & Rimpelä 2015, 52.) Heidän mukaansa kyseessä on yleinen ongelma lasten, nuorten ja perheiden asioita suunniteltaessa. Miten on koulujen laita? Ovatko asiakaslähtöisyys (koulun kielellä ehkä paremmin lapsi- tai nuorilähtöisyys) ja osallisuus siellä toimijoille selkeää ja kirkasta?

Osallisuustyön rytmit muodostavat usein osallisuustyölle erityisiä haasteita. Palveluiden vakiintuneet käytänteet muuttuvat verrattain verkkaan. Nuoret taas odottavat saavuttavansa tuloksia nopealla tahdilla. Kasvavalle ja kehittyvälle nuorelle kuukausi voi olla pitkä rupeama, kun taas viranhaltijoiden kokemuksessa tämä aika voi hujauttaa perin nopeasti.

Elleivät osallisuustyön tulokset tule näkyviin riittävän nopealla aikataululla, voi toiminta nuorten kokemuksessa itse asiassa näyttää pikemminkin näennäisosallisuudelta, jossa kuulemisjärjestelmät eivät tuota mitään havaittavia tuloksia. Ehkä tämä toisinaan näyttää myös osattomuudelta, kyvyttömyydeltä vaikuttaa siihen, millaisia lähiympäristö ja lähiyhteisö ovat. Jos nuorten ideat noteerataan, mutta jos ne eivät lihallistu käytännöksi, syntyy tunne asioiden perimmäisestä muuttumattomuudesta. Tällöin syntyy toimintaa (nuoria kuullaan), mutta toiminnalla ei ole vaikuttavuutta eikä se synnytä tunnetta omasta kyvystä vaikuttaa lähiympäristöön (osallisuuden tunteen puute).

T2: Ja sitten välillä se menee vähän justiinsa niinkun muissakin asioissa, että vaikka sanotaan, että voisko hoitaa tän asian, niin sitten sille ei kuitenkaan tapahdu mitään.

Esimerkkinä prosessista, jossa oppilaille syntyy osattomuuden kokemusta, on toisessa koulussa käyty keskustelu oppilaiden käytössä olevasta kahvinkeittimestä. Oppilaat olivat toivoneet sellaista pitkään. Oppilaat kokivat, että prosessi on edennyt varsin hitaasti. Syntyy vaikutelma vatvomisesta. Vaikka asiasta on keskustelu, käy odottaminen turhauttavaksi. Kahvinkeittimestä muovautuu symbolinen esimerkiksi siitä, ettei nuorilla kuitenkaan ole ylipäätään mahdollisuuksia vaikuttaa.

Tomi: Te puhuitte noista rajoista ja säännöistä, niin pystytteks te vaikuttaa näihin koulun sääntöihin?

P2: No oppilaskunnan kauttahan se kaikki menee, mutta – –

P4: Ei tietenkään kaikkea ja sitten siinä menee aina hirveän kauan kun niitä vatvotaan mietitään niitä asioita.

P3: Tässä on kohta kolme vuotta yritetty saada edes yläastealaisille kahvinkeitintä, eikä oo vieläkään näkyny.

P4: Tai se on sanottu, että se on mahdollista. (Nuorten ryhmähaastattelu.)

Esimerkin kahvinkeitin tarjoaa hedelmällisen tavan myös tarkastella osallisuuden dynamiikkaa. Kahvinkeitin on nuorten itsensä esiin nostama kehittämisen kohde, erotuksena sellaisille asioille, joihin aikuiset kaipaavat nuorten konsultaatiota. Tällainen alhaalta ylöspäin, nuorten omista ideoista, ajatuksista, toiveista tai unelmista kumpuava osallisuus on Suomessa kehittynyt vähemmän kuin muodollisiin puitteisiin sijoittuva osallisuus (Feldman-Wojtachnia ym. 2010). Edellä kuvattua kahvinkeitinesimerkkiä voi tulkita myös ilmentymänä siitä, että nuorilla on hankaluuksia muuttaa koulun fyysistä ja sosiaalista ympäristöä nuorisokulttuurisemmaksi ainakin silloin, kun heidän ehdotuksensa rikkovat kuvaa siitä, millaisen koulun tulisi olla tai millaiselta koulun pitäisi näyttää. Sellaisenaan se on mainio osallisuuden testi: osallisuutta on siellä, missä on mahdollisuus toimia toisin kuin minulta oletetaan (Nivala & Rynänen 2013).

Kahvinkeitinesimerkkiä voi käyttää myös osoituksena siitä, miten ison ja pienen fyysisen infrastruktuurin kysymykset näyttäytyvät (Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012). Vaikka kahvinkeitin on esineenä pieni, sitä on hankala sijoittaa olemassa oleviin koulun fyysisiin puitteisiin. Kahvi voi läikkyä ja pannu särkyä. Kahvinkeitin vaatiikin ympärilleen omanlaisensa tilan. Näin se on muutos koulun vakiintuneessa fyysisessä järjestyksessä.

Marko Kuuskorpi on väitöskirjassaan kuvannut koulun perinteisen tilallisen organisoimisen tavan olevan opettajajohtoinen ja pysyvä. Koulu ei ole tilaratkaisuiltaan ja kalustevalikoimaltaan muunneltava. Hänen mukaansa tulevaisuudessa koulun on kehityttävä suuntaan, jossa on erilaisia työpitämysoitoja, muunneltavia kalusteita ja jossa teknologisia ratkaisuja voidaan nivoa osaksi koulun toimintaa. (Kuuskorpi 2012.) Hänen kuvaamansa ei-muunneltavat tilaratkaisut vaikuttavat myös oppilaiden mahdollisuuksiin vaikuttaa kouluun. Pysyvät, vakiintuneet ja muuttumattomat tilat tarkoittavat sitä, ettei oppilailla ole mahdollisuuksia vaikuttaa oppimisympäristöönsä. Tällöin osallisuus on jo lähtökohtaisesti rajattu. Mahdollisen ala on kapea: osa toiveista näyttäytyy heti kättelyssä toteuttamiskelvottomana. Muuntelematon tila merkitsee rajattua osallisuutta.

P1: No siis voiaanhän me johonkin sääntöihin puuttua, mutta jos sanotaan jotakin että, voitasko me olla vaikka, tai tehä joku oma luokkatila tänne, niin ei tuu kuuloonkaan. Tai ei meiltä ees kysytä semmosia, että oisko mitään mahdollisuuksia muuttaa tätä.

Osallisuus ei rajaudu pelkästään koulurakennukseen, välitunteihin, pingispöytiin tai kahvinkeittimiin. Skotlantilaisessa tutkimuksessa todettiin, että opettajien ja nuorten välillä oli näkemyseroa osallisuudesta. Opettajille osallisuus näyttäytyi jonakin, joka tapahtuu oppituntien ulkopuolella, esimerkiksi oppilaskuntatoiminnassa. Nuorille taas osallisuuden kokemukset liittyivät opetustilanteessa tehtäviin demokraattisiin ratkaisuihin, joissa oppilaat pystyivät vaikuttamaan siihen, miten opiskellaan. (Hulme ym. 2011.) Tässä näyttää olevan myös Suomessa kehittämismahdollisuuksia. Aivan samoin kuin fyysisen ympäristön osalta, myös sosiaalisessa vuorovaikutuksessa mahdollisuus muunteluun ja toisin tekemiseen on olennainen.

Oppitunnilla tapahtuvilla kohtaamisilla on iso merkitys ainakin sosiaaliselle osallisuudelle. Kun opetusmenetelmät mahdollistavat luontaista vuorovaikutusta, lisääntyy viihtyvyys: *”Sillon kun jos oppitunnilla on jotain ylimäärästä aikaa silleen, et saa olla kaverin kanssa. Aina kun on kaverin kanssa, niin on aina hauskaa”*. Pääsääntöisesti haastatteluissa kuitenkin puhutaan oppitunnista enemmän tottelemisen kuin toiminnan tiloina.

Osallisuuden tyylit

Osa osallisuus- ja toisinaan osattomuuskokemuksista syntyy käsiteltävistä asioista sekä niistä syntyvistä päätöksistä. Mutta osa kokemuksista näyttää selittyvän asioiden käsittelyn tavalla, erityisesti suhtautumisella nuorten erilaisiin tapoihin ilmaista omia toiveitaan. Tässä sukupolvien välisen vuorovaikutuksen tavassa on kyse kouluyhteisön toimintakulttuurista, jonka olennainen osa on se, miten eri sukupolvet osaavat keskustella ja tukea toisiaan (Kiilakoski 2014). Siksi keskustelun tyyliä ei voi pitää osallisuudelle ulkoisena seikkana, vaan pikemminkin tapana, jolla kouluyhteisö toimii ainakin osallisuuden sosiaalisia ulottuvuuksia vahvistaen tai heikentäen.

Toinen tutkittavista kouluista oli yhtenäiskoulu, jossa oli yhteinen oppilaskunnan hallitus sekä alakoulun että yläkoulun oppilaille. Tämä tarkoitti sitä, että hallituksen työskentelytapa oli sovitettava sellaiseksi, että kaikki pystyivät ymmärtämään, mitä käsitellään. Nuoret kokivat tämän turhauttavana ja omaa osallisuuttaan estävänä seikkana. Osallisuuden näkökulmasta tilanne on ristiriitainen, sillä yhtäältä koulun pedagogisena pyrkimyksenä on luoda kuvaa kaikkien oppilaiden koulusta ja toisaalta näin tehtäessä marginalisoidaan nuorten tapa kokea. Tällöin yhteisöllisyyttä ja osallisuutta edistämiseen pyrkivä toimintatapa synnyttää torjuntareaktion ja halun olla osallistumatta. Ovimatot eivät toimi samalla lailla eri-ikäisille.

P3. Ja kerran hallituksessa kun olin edustajana, mä olin todellakin vaan sen yhen kerran siellä justiin kyllästyin siellä siihen, että siellä on vaan niitä pikkusten asioita ja se hoidetaan vielä niin lapsellisella tavalla ne keskustelut ja – –

Osallisuustoimia on kritisoitu monella tavoin. Radikaali osallisuuskritiikki on korostanut, että osallistuminen voi itse asiassa toimia tavoitteitaan vastaan, jos lapset ja nuoret joutuvat sitoutumaan käytänteisiin, joihin he eivät voi vaikuttaa. Heidän toimijuuttaan rajataan käytännössä tavalla, joka edellyttää, että he allekirjoittavat aikuisten agendan. (Farthing 2012, 83.) Puitteet on päätetty, ja tavat toimia on ennalta säädetty. Tämän seurauksena kädet on sidottu. Radikaali kritiikki saattaa olla turhan skeptinen, mutta se kiinnittää yhtä kaikki huomiota tärkeään asiaan.

Niin kauan kuin osallisuuden dynamiikan suunta on enemmän ylhäältä alas kuin alhaalta ylös, toiminnan lähtökohdat ovat pitkälti aikuisten päättämiä. On sitouduttava olemassa olevaan agendaan, jossa aikuiset säätelevät toiminnan aikataulut (haluamme lausuntonne kuukauden päästä), päättävän rakenteista (haluamme oppilaskunnan hallituksen kommentoivan), usein myös käsiteltävistä asioista (ottakaa kantaa pihasuunnitelmaan) ja kielestä, jolla asioita on määrä käsitellä. Osallisuustoiminnassa pyritään myös ohjaamaan kieltä soveliaaseen suuntaan ja vaikuttamaan asenteisiin, joilla aikuisten kanssa toimitaan.

P1: No ainakin silloin jos sinne mennään tyliin sellasella asenteella, että vähän niinkun ärsyttää, että homma on perseestä ja näin, että miksei tälle voi tehdä jotakin, niin sitten ne on heti silleen, että ei tolla asenteella, että ei mee läpi. Ja monestikin vaikka sanoo asiallisesti, mutta kumminakin niin että siinä on negatiivinen juttu, niin monesti saattaa olla silleen että ne vähän niinku jättää huomiotta sen asian. (Nuorten ryhmähaastattelu.)

Ärhäkkä kritiikki tai negatiivinen asenne voi merkitä sitä, ettei nuorten kantaa oteta vakavasti. Tälle on epäilemättä löydettävissä kasvattavia perusteita esimerkiksi hyvien käytöstepojen tukemisen kautta. Samalla kuitenkin estetään demokraattisen toiminnan yksi perustava motivaatiovaranto: kritiikki, närkästys ja oikeutettu tuohtumus ovat muuttaneet monia sortavia käytänteitä. Demokratiaan kuuluu myös epäluulo.

Sukupolvisuhteilla ja toiminnan tyyliellä on merkityksensä osana kouluyhteisöä. Toimivat suhteet ja vuorovaikutuskulttuurit rakentavat luotta-

musta. Mikäli pyrkimyksenä on tuoda nuorten mielipiteet esille koulun kehittämiseen, vaaditaan, että nuoret kokevat aikuiset sen arvoisiksi, että heille voi uskoa asioita. Näin ei ole automaattisesti.

Tommi: Kuinka kiinnostuneita opettajat teidän mielestä on nuorten asioista?

T1: No kyllähän ne ehkä ois kiinnostuneita, mut ei kukaan oikein kerro niille mitään tai silleen, ainakaan opettajille ja tälleen, mitään muuta kun jostain koulusta.

T2: Niin. (Parihaastattelu, nuoret.)

Osallisuuden lasikatot ja ovimatot

Osallisuuden edistäminen on kasvattavaa toimintaa, jonka yksikkönä on yhteisö, ei koskaan ainoastaan yksilö. Pelkkä rehtori tai oppilaskunnan ohjaava opettaja ei riitä. Koulu on kasvuyhteisö, joka pystyy toimimaan nuoria tukien. Voi väittää, että juuri tästä osallisuudessa on kysymys: mahdollisuudesta olla jonkin yhteisön jäsen, kuulua siihen, kyvystä vaikuttaa päätöksiin yhtenä muiden joukossa.

Tässä artikkelissa tarkastelin osallisuuden toteuttamista kolmen eri ulottuvuuden kautta. Ensimmäinen niistä korosti niitä ongelmia, joita tulee silloin, kun toimintaa hahmotetaan jonkin edustuksellisen ryhmän kautta. Näin koulussa usein tehdään. Tämä ei tarkoita, etteikö osallisuudessa tarvittaisi ryhmämuotoista toimintaa. Täytyy vain tunnustaa toiminnan rajat. Tällöin osallisuuden ovimatot asetellaan lähinnä tämän ryhmän jäsenille. Tämä muodostaa selkeän osallistumisen esteen monille. Osallisuuden dynamiikka avautuu tällöin enemmän aikuisten säätämänä. Puitteet ovat valmiina. Nuorten ideoiden voi olla hankala tulla esille. Erityisesti jos samaan aikaan ajatellaan, että kaikkien osallisuus on turvattu, on rakennettu myös lasikatto, jossa osallisuuden esteet eivät ehkä tule näkyviksi. Nuorille tämä voi synnyttää kokemusta siitä, ettei vaikuttamisosallisuus toteudu.

Toisena seikkana käsittelin erilaisia hiertymiä nuorten ja instituutioiden välillä. Tällä viittasin siihen, että instituutioiden toimintakulttuuri saattaa synnyttää esteitä osallisuudelle. Erityisesti tarkastelin ajatuksia siitä, millainen koulu on fyysisenä tilana. Jos käsitykset koulusta fyysisenä tilana ovat turhan rajattuja, ei nuorilla ole mahdollisuutta saada toteutetuksi ideoita, jotka kyseenalaistavat olemassa olevaa toimintakulttuuria ja tapaa nähdä fyysiset puitteet. Sama pätee sosiaaliseen ympäristöön. Jos asioita on hankala muuttaa, voi kysyä, kuinka altis osallisuudelle yhteisö ylipäätään on.

Osallisuutta on silloin, kun voidaan tehdä toisin. Muulloin mukaudutaan. Riippumatta levitetystä ovimatoista päät kolahtavat väistämättä lasikattoon. Osallisuuden esteenä on tällöin liian muuntumaton toimintakulttuuri, jota aikuiset säätelevät ja jonka luonnetta ei osata tai haluta asettaa kyseenalaiseksi. Kirkossa esimerkkinä tällaisesta voi mainita Jarmo Kokkonen (2016) tulkinnan, jonka mukaan rippikoululaisten osallisuus iltaohjelmaan jää ohueksi, koska sen toteuttamisen tavat periytyvät ilman, että nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa siihen.

Kolmanneksi tarkastelin osallisuuden tyylejä. Ideaalitapauksessa yksilöllä on mahdollisuus osallistua itselleen luonteenomaisin ilmaisukanavin. Käytännössä osallisuus edellyttää usein tietynlaista kieltä, puhetta, tyyliä tai tapaa olla vuorovaikutuksessa. Kuten tässä artikkelissa mainitut esimerkit osoittavat, voi käydä niin, etteivät nuoret voi vaikuttaa itselleen luonteenomaisella tavalla. Ovimatot levitetään vain, jos yksilö osaa tietynlaisen puheen. Tällöin osallisuuden ehdot määrittävät aikuisvetoisesti.

Kolme näkökulmaa osoittaa, ettei osallisuudessa ole kyse yksinkertaisesta ja itsekseen toteutuvasta asiasta. Osallisuuden edistäminen vaatii paitsi ovimattoja myös kykyä analysoida, ketkä voivat osallistua ja millaisia ennakkoehtoja osallisuudelle oikeastaan on. Sosiaalisen osallisuuden näkökulmasta kyse on siitä, millaista käytöstä ja puhetta yksilöltä vaaditaan. Poliittisen osallisuuden näkökulmasta kyse on siitä, edellyttääkö vaikuttaminen jonkinlaista aikuisten edellyttämää tyyliä. Viime kädessä kyse lienee siitä, kuinka muuntuva yhteisö on jäsentensä tarpeiden mukaan.

Edellä olevat kolme näkökulmaa kuvaavat kukin tavallaan sitä, miten mihin tahansa osallisuuden edistämisen menetelmään väistämättä liittyy ongelmia sekä ovimattojen että lasikattojen osalta. Tämä ei tarkoita, että menetelmät olisivat itsessään huonoja, mutta voi kysyä, ketä nämä menetelmät suosivat ja kuinka laajaa vaikuttamista niiden pohjalta voi tehdä. Samalla voi esittää jatkokysymyksen, onko käytössä riittävän laaja menetelmäpaletti, jotta mahdollisimman moni löytäisi itselleen sopivan kanavan. Tämä kysymys on polttava silloin, kun otetaan vakavissaan se ajatus, että tehtävä on edistää *jokaisen* osallisuutta ja tukea *jokaisen* lapsen oikeuksia.

Kasvatuksessa osallisuus on sekä tavoite että keino. Demokraattisessa kasvatuskäsityksessä kasvatettavien mahdollisuus osallistua ja tuntee olevansa osa kasvatusyhteisöä on keskeinen osa sitä, mitä kasvatuksen olisi määrä saavuttaa. Toisaalta osallisuus on myös osa menetelmiä, tapa tukea oppimista, yhteisöllisyyttä ja kasvua. Tämä tekee osallisuudesta hankalaa, sillä sitä ei voida pelkistää kumpaankaan luokkaan. Osallisuus ei ole vain jäsentävä tavoite jossakin kaukana arjessa, vaan elimellinen osa kasvuyhteisön

toimintaa. Se ei ole myöskään pelkkä niksi tai menetelmä, jota käyttämällä homma on hoidettu. Osallisuutta edistävä toiminta on molempia. Siksi muutoksia olisi tehtävä sekä rakenteiden että arjen tasolla.

Johdannossa kuvasin keskustelutilannetta neljän tytön kanssa, jotka kokivat, että huolimatta heidän mielipiteidensä kysymisestä koulussa ei tapahtu paljoakaan. He ajattelivat, että mielipiteillä ei ole vaikutusta. Tämä oli heidän mukaansa johtanut vähitellen siihen, että oman mielipiteen sanominen oli kadottanut mieltänsä – enää ei huvittanut: *”Silleen seiskaluokallakin mekinhän ihan aktiivisesti ilmastiin meiän oma mielipide, mutta sitte ku ei sitä kuunneltu, niin sitte kaikki tuntu, että pikkuhiljaa sitte vähän niinkun ei enää sano omaa mielipidettä.”* Nuoret ovat kuvanneet tässä sitaatissa hyvin passiivisuuden kierteen. Kriittisesti voisi puhua passiivisuuden kasvattavasta piilo-opetussuunnitelmasta, joka ei tue toimijuutta. Nuoret kokevat voimauttaviksi tilanteet, joissa aikuiset tunnistavat nuorten mahdollisuuksia pärjätä, luottavat heihin ja antavat heidän kokeilla siipiään (Korkiamäki 2015, 138).

Artikkelin tulosten mukaan nuorten osallisuus on koulussa rajattua, raaimitettua ja normitettua. Kun tavoitetilanne on yhteisö, jossa mahdollisimman moni tai jokainen voi osallistua, on näistä esteistä oltava tietoinen.

Tällä hetkellä näyttää siis siltä, että instituution kyky tukea osallisuutta on osin rajallinen. Osallisuus on myös sidoksissa nuorten omaan aktiivisuuteen. mutta aktiivisuudesta huolimatta päätöksiin on hankala vaikuttaa. Päätöksiä ei tehdä yhteisöllisesti, koska valta on muualla. Järin isoja asioita ei saavuteta.

*T1. Et eihän se nyt, ei me mitään hirveitä muutoksia siellä saada aika-
seks kuitenkaan, kyl me yritetään, niinku me sanottiin, ainakin, mut se
jää sit loppupeleissä niitten opettajien päätökseksi. Niillähän se on se vii-
menen sana.*

LÄHTEET

- Canlis, J. (2004). Calvin, Osiander and Participation in God. *International Journal of Systematic Theology* 6 (2), 169–184.
- Carpenter, J. (2008). Metaphors in qualitative research: Shedding lights or casting shadows? *Research in Nursing & Health* 31(3), 274–282.
- Cornwall, P. (2008). ‘Unpacking’ Participation: models, meanings and practices. *Community Development Journal* 43 (3), 269–283.
- Davidson, D. (1978). What Metaphors Mean. *Critical Inquiry* 5 (1), 31–47.
- Eränpalo, T. & Karhuvirta, T. (2013). ”Kajalia mukaan vaan, niin tummennetaan sun silmät. Kyllä sä sitten niille kelpaat!”. Simulaatio tuo esiin nuorten potentiaalin yhteiskunnalliseen deliberaatioon. *Nuorisotutkimus* 31 (3), 3–19.
- Farthing, R. (2012). Why Youth Participation? Some Justifications and Critiques of Youth Participation Using New Labour’s Youth Policies as a Case Study. *Youth & Policy No 109*, 71–97.
- Feldmann-Wojtachnia, E., Gretschel, A., Helmisaari, V., Kiilakoski, T., Matthies, A.-L., Meinhold-Henschel, S., Roth, R., & Tasanko, P. (2010). *Youth Participation in Finland and in Germany – Status Analysis and Data Based Recommendations*. Helsinki: The Finnish Youth Research Network & Gütersloh: Bertelsmann Stiftung. Saatavilla http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/youth_participation_in_finland_and_in_germany.pdf
- Hulme, M., McKinney, S., Hall, S. & Cross, B. (2011). Pupil participation in Scottish schools: How far have we come? *Improving Schools* 14 (2), 130–144.
- Jackson, A.Y. & Mazzei, L. A. (2012). *Thinking with Theory in Qualitative Research: Viewing Data across Multiple Perspectives*. London: Routledge.
- Kiilakoski, Tomi (2012). *Koulu nuorten näkemänä ja kokemana*. (Muistiot 2012:6). Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla http://www.oph.fi/download/144743_Koulu_nuorten_nakemana_ja_kokemana_2.pdf
- Kiilakoski, T. (2014). *Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat*. (Julkaisuja 155). Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, T., Gretschel, A. & Nivala, E. (2012) Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa A. Gretschel & T. Kiilakoski (toim.), *Demokratiaoppitunti* (s. 9–33). (Julkaisuja 118). Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, T., Kivijärvi, A., Gretschel, A., Laine, S. & Merikivi, J. (2011). Nuorten tilat. Teoksessa T. Tolonen & M. Määttä (toim.), *Annettu, otettu ja itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään* (s. 57–91). (Julkaisuja 112). Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, T., Nivala, E., Ryyänen, A., Gretschel, A., Matthies, A.-L., Mäntylä, N., Gellin, M., Lundbom, P. & Jokinen, K. (2012). Demokratiaremontin työkaluja. Teoksessa A. Gretschel, & T. Kiilakoski (toim.), *Demokratiaoppitunti* (s. 249–271). (Julkaisuja 118). Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

- Kiilakoski, T. & Tervahartiala, M. (2015). Taiteen osallisuus, osallisuuden taide – Tulkin-toja taidelähtöisten menetelmien käytöstä koulussa. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2015*, 31–67.
- Koivu, M. (2010). *Osallisuuden taloa rakentamassa*. (Opinnäytetyö, Humanistinen ammattikorkeakoulu, ylempi AMK). Saatavilla https://theseus.fi/bitstream/handle/10024/14422/Koivu_Maija.pdf?sequence=1.
- Kokkonen, J. (2016). *Sukupuoli ja yhteisöllisyys rippikoulun rituaaleissa*. Helsinki: Kirkon tutkimuskeskus.
- Korkeamäki, R. (2015). Lasten ja nuorten arkisen toimijuuden tukeminen. Teoksessa J. Häkli, K. P. Kallio & R. Korkiamäki (toim.), *Myönteinen tunnistaminen* (s. 131–164). Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Kuokkanen, K. (2016). *Developing Participation through Projects? A Case Study from the Helsinki Metropolitan Area*. (Publications of the Faculty of Social Sciences 6, Helsingin yliopisto). Saatavilla <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/160808/DEVELOPI.pdf?sequence=1>
- Kuuskorpi, M. (2012). Tulevaisuuden fyysinen oppimisympäristö (Väitöskirja, Turun yliopisto). Saatavilla http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/76724/vaitoskirja2012_Kuuskorpi.pdf
- L 628/1998. *Perusopetuslaki*. Saatavilla <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Latour, B. (2005). *Reassembling the social*. Oxford, England: Oxford University Press.
- Nivala, E. (2008) *Kansalaiskasvatus globaalien ajan hyvinvointiyhteiskunnassa. Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen viitekehys*. Kuopio: Snellman-Instituutti.
- Nivala, E. & Rynnänen, S. (2013). *Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2013*, 9–41.
- Peruopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Rimpelä, M. & Rimpelä, M. (2015). Kuntakuvausten analyysia. Teoksessa M. Rimpelä & Markku R. (toim.), *Säästöjä lapsiperheiden palveluremontilla* (s. 47–60). Helsinki: KAKS – Kunnallisan alan kehittämissätiö.
- Thomas, N. (2007). Towards a Theory of Children's Participation. *International Journal of Children's Rights* 15, 199–218.
- Vaughan, G. & Estola, E. (2007). The Gift Paradigm in Early Childhood Education. *Educational Philosophy and Theory* 39 (3), 246–263.

Henrietta Grönlund

NUORET VAPAAEHTOISINA KIRKOSSA JA YHTEISKUNNASSA

Johdanto

Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan palkatonta, vapaasta tahdosta tapahtuvaa, yleensä organisoitua yhteisten asioiden edistämistä tai toisten ihmisten auttamista, pois lukien oma lähipiiri.

Käsitteitä vapaaehtoistyö ja vapaaehtoistoiminta käytetään tässä artikkelissa synonyymeinä. Kumpaankin liittyy erilaisia mielikuvia ja näkökulmia, mutta vakiintunutta eroa ei suomen kielessä ole. Vapaaehtoistoiminta hyödyttää yksittäistä vapaaehtoistyöntekijää, yhteisöjä ja koko yhteiskuntaa. Se on lisäksi väline, jota henkilöt ja yhteisöt käyttävät erilaisten inhimillisten, sosiaalisten tai esimerkiksi ympäristöön liittyvien tarpeiden täyttämässä ja ongelmien ratkaisemisessa. Vapaaehtoistoiminnan määrittelyn piiriin lukeutuvat siis hyvin monenlaiset toiminnan muodot esimerkiksi urheiluseuroissa, sosiaalialan järjestöissä, seurakunnissa ja partiossa. Niin valmentaminen, vertaistuki kuin pelastuspalvelut voidaan sisällyttää tähän kattokäsitteeseen. Kirkon piirissä nuoret toimivat vapaaehtoisina muun muassa rippileirien isosina, kerhonojajina, Changemaker-vaikuttamistoiminnassa sekä monenlaisessa musiikkitoiminnassa.

Vapaaehtoistoimintaa voidaan moninaisuudessaan tarkastella monesta perspektiivistä toiminnan kenttien tai tavoitteiden mukaan tai osallistujien mielikuvien tai motivaation mukaan. Se voi olla altruistista, auttamishalusta motivoituvaa toimintaa toisten ja yhteiseksi hyväksi, yhteiskunnallista vaikuttamista tai harrastustoimintaan rinnastettavaa tai sen osana toteutuvaa vapaa-ajan viettoa. Sama toiminta voi yhdelle olla auttamista, toiselle harrastusta ja monille molempia samaan aikaan. (Rochester ym. 2010, 11–14) Esimerkiksi kerhonojajana toimiminen voi päämääriltään ja vapaaehtoisena toimivan motivaatiossa linkittyä auttamiseen, vaikuttamiseen ja harrastusnäkökulmaan yhdessä tai erikseen.

Nuorten ikäryhmien osallistuminen vapaaehtoistoimintaan on viimeisten kymmenen vuoden aikana lisääntynyt. Useampi kuin yksi kolmesta 15–29-vuotiaasta toimi vuonna 2012 tehdyn tutkimuksen (Nuorisobarometri 2012, 18–20) mukaan vapaaehtoisena. Lisäksi lähes toinen kolmannes ilmoitti samassa tutkimuksessa, että haluaisi osallistua vapaaehtoistoimintaan, jos mukaan pyydetäisiin. Vapaaehtoistoiminnan suosio ja positiivinen suhtautuminen siihen ovat merkittäviä positiivisia ilmiöitä monien laskevien osallistumistrendien keskellä. Esimerkiksi nuorten järjestöosallistuminen on vähentynyt (Nuorisobarometri 2012, 49) ja kirkosta eroaminen yleistynyt (Kirkon väkiluku 2013, 2014, 1). Vapaaehtoistoiminta on myös tästä syystä kiinnostava ilmiö: miksi tämä osallistumisen muoto kiinnostaa nuoria näin paljon?

Vapaaehtoistoiminta yksilöllisyyden ja yhteisöjen yhtymäkohtana sopii kiinnostavalla tavalla nuoruuteen ja nuoreen aikuisuuteen ikä- ja kehitysvaiheena. Se on yhtäältä yksilöllistä, määritelmänsä mukaisesti yksilön omasta vapaasta tahdosta ja motiiveista nousevaa ja suuntautuvaa toimintaa. Toisaalta se suuntautuu aina tavalla tai toisella myös toisiin ihmisiin, yhteisöihin ja yhteisiin asioihin. Identiteetin etsiminen, eettisen ja moraalisen uskomusjärjestelmän kehittäminen sekä kansalaisvelvollisuuksien omaksuminen ovat nuoruuden keskeisiä sisältöjä, joita kaikkia voi peilata ja kehittää vapaaehtoistoiminnassa (esim. Arnett 2004; Kuusinen 1998).

Vapaaehtoistoiminta on myös luonteva osallisuuden ja oppimisen kenttä, mikä tekee siitä erityisen kiinnostavan kasvatustyön näkökulmasta. Vapaaehtoistoiminnassa voidaan oppia monenlaisia tietoja ja taitoja, yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja kansalaistoimintaan liittyviä teemoja sekä pohtia eettisiä ja moraalisia kysymyksiä (esim. Astin & Sax 1998; Raskoff & Sundeen 1999). Vapaaehtoistoiminnan tehokkuutta oppimisen kenttänä edistää se, että toiminta perustuu yksilön aitoon motivaatioon sekä vapaaseen tahtoon ja valintaan. Kun saa itse valita toiminnan kentän, joka kiinnostaa, jossa kokee voivansa toteuttaa itseään ja vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin, itselleen mielekkäällä tavalla, muodostuu erittäin suotuisa oppimisympäristö. Muiden tietojen ja taitojen ohella vapaaehtoistoiminta voikin olla vahvasti myös itsetuntemuksen kenttä, omasta itsestä oppimisen arena (Grönlund 2014). Vapaaehtoistoiminta voi myös lisätä itsevarmuutta ja itsetuntoa (esim. Eley 2003).

Tässä artikkelissa luodaan ensin yleiskuvaa nuorten ikäryhmien vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen. Sen jälkeen paneudutaan syvemmin vapaaehtoistoiminnan yhteyksiin, arvoihin ja elämänkatsomuksiin sekä vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksiin kasvatuksen kentillä, erityisesti Suomen evankelisluterilaisen kirkon toiminnassa nuorten parissa. Artikkelissa esi-

tellyt tutkimustulokset perustuvat pääosin aiempaan tutkimukseen. Lisäksi artikkelissa esitellään Kansalaisareenan, Helsingin ja Kirkkohallituksen keväällä 2015 toteuttaman Vapaaehtoistoimintakyselyn tuloksia. Taloustutkimuksen toteuttamaan käyntihaastattelututkimukseen osallistui 1026 suomalaista, edustaen 15–79-vuotiaita suomalaisia, pois lukien Ahvenanmaa.

Nuoret ja vapaaehtoistoiminta: osallistuminen, asenteet ja motiivit

Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen ja asennoituminen

Vapaaehtoistoimintaan osallistumista tutkitaan eri kyselyissä ja tutkimuksissa eri tavoin. Joissakin tutkimuksissa kysytään, ovatko vastaajat toimineet vapaaehtoisena viimeisen vuoden aikana, toisissa kysytään osallistumista viimeisten neljän viikon aikana. Osassa tutkimuksia vapaaehtoistoiminta määritellään tai toimintamuotoja eritellään, toisissa halutaan kartoittaa nimenomaan vastaajien itsensä näkemyksiä ja mielikuvia toiminnasta tai kysytään vain yleisesti osallistumista vapaaehtoistoimintaan. Eri tavoin mitaten saadaan kuitenkin samansuuntaisia tuloksia, joiden pohjalta voidaan luoda yleiskuvaa suomalaisesta vapaaehtoisosallistumisesta. Tätä yleiskuvaa luodaan tässä luvussa erityisesti nuorten ikäryhmien osalta.

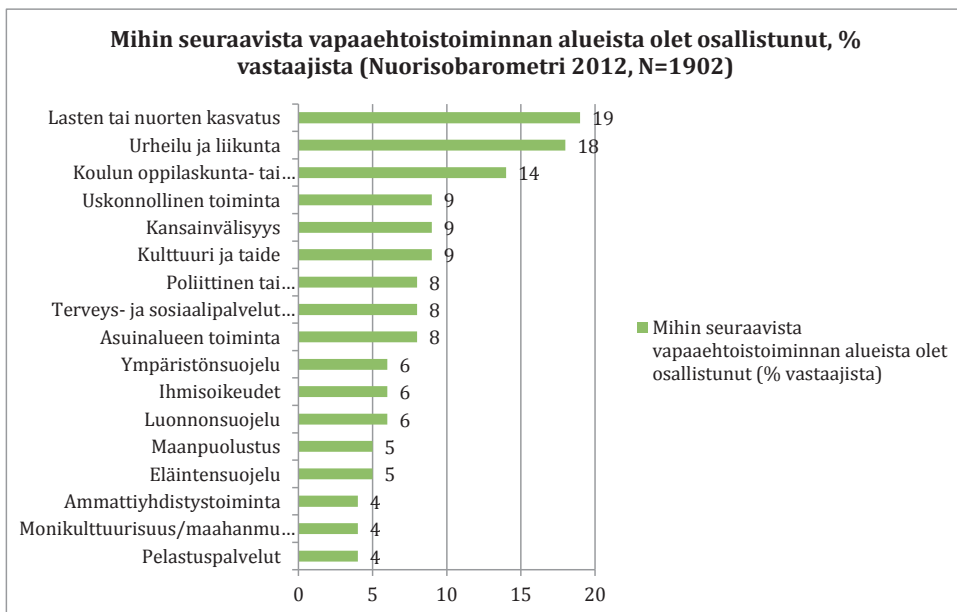
Vapaaehtoistoimintaan osallistuu Suomessa laaja joukko ihmisiä. Jonkin verran yli kolmannes suomalaisista toimii useiden eri tutkimusten mukaan vapaaehtoisena (esim. Hanifi 2011, 1; Pessi 2008; Study on Volunteering in the European Union, Country Report Finland 2011, 3). Keväällä 2015 toteutetussa Vapaaehtoistoimintakyselyssä 31 prosenttia vastanneista oli tehnyt vapaaehtoistyötä edeltävien neljän viikon aikana. Suosituimpia toiminnan kenttiä ovat urheilu ja liikunta, lasten ja nuorten parissa tapahtuva vapaaehtoistyö sekä seniorien ja vanhusten parissa tapahtuva vapaaehtoistyö. (Vapaaehtoistoimintakysely 2015, ks. myös Grönlund 2015, 23–24.)

Myös nuorista ikäryhmistä noin kolmannes osallistuu vapaaehtoistoimintaan, eli osallistuminen on jotakuinkin samalla tasolla kuin väestön keskimäärin. Vuoden 2012 Nuorisobarometrin mukaan 15–29-vuotiaista useampi kuin yksi kolmesta (37 %) oli toiminut vapaaehtoisena viimeisen vuoden aikana; naisista hieman useampi kuin miehistä (39 % ja 31 %). (Nuorisobarometri 2012, 18–20) Edellisten neljän viikon aikana vapaaehtoistoimintaan oli osallistunut vuonna 2015 tehdyn tutkimuksen mukaan 15–24-vuotiaista 23 prosenttia ja 25–34-vuotiaista 27 prosenttia. (Vapaa-

ehtoistoimintakysely 2015.) Voidaan siis arvioida, että samoin kuin suomalaisista keskimäärin myös nuorista ikäryhmistä reilulla kolmanneksella on jonkinlainen kokemus vapaaehtoistoiminnasta, mutta aktiivisemmin ja säännöllisemmin toimintaan osallistuu jonkin verran harvempi. Vapaaehtoistoimintakyselyn (2015) mukaan 15–24-vuotiaat vapaaehtoistoimintaan osallistuneet ovat käyttäneet siihen myös hieman vähemmän aikaa kuin vastaajat keskimäärin. Nuorimpaan ikäryhmään kuuluvat olivat käyttäneet vapaaehtoistoimintaan edellisten neljän viikon aikana keskimäärin noin 10 tuntia, kun koko vastaajajoukossa keskiarvo oli noin 18 tuntia.

Nuorimman ikäryhmän vapaaehtoistoiminta on paitsi tuntimäärältään alhaisinta, myös keskiarvoa useammin lyhytkestoista. 15–24-vuotiaista vapaaehtoisista noin puolet (51 %) ilmoitti toiminnan olleen ensisijaisesti lyhytkestoista, kun kaikista vastaajista tämä osuus oli hieman yli kolmannes (36 %). Nuoret siis osallistuvat vapaaehtoistoimintaan keskimääräistä useammin tempaus- tai projektiluonteisesti.

Seuraavassa tarkastellaan nuorten ikäryhmien vapaaehtoistoiminnan sisältöjä. Kuviossa 1 on esitelty 15–29-vuotiaiden yleisimmät vapaaehtoistoiminnan kentät Nuorisobarometrin (2012, 21) mukaan.

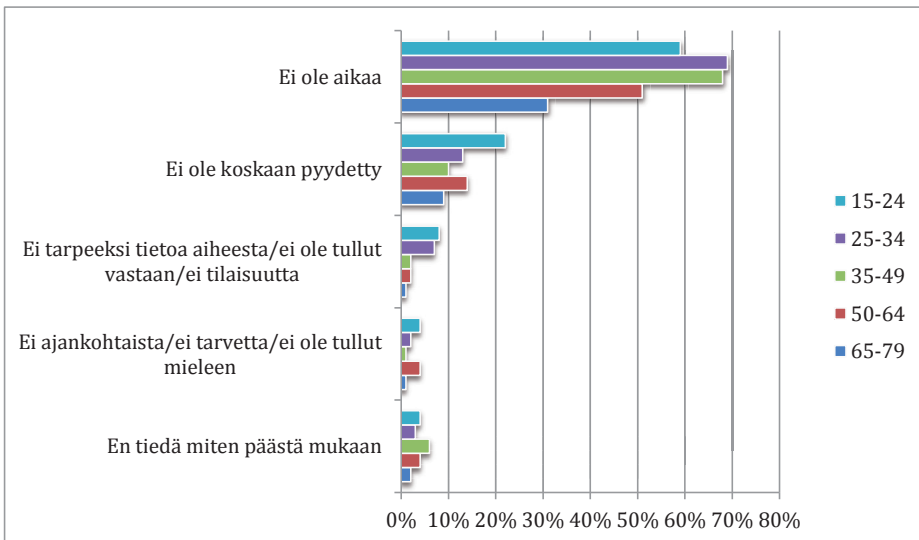

KUVIO 1. Nuorten (15–29-vuotiaat) osallistuminen vapaaehtoistoimintaan (Nuorisobarometri 2012, 21)

Yleisimpiä toiminnan kenttiä ovat toiminta toisten lasten ja nuorten parissa, urheiluun ja liikuntaan liittyvä vapaaehtoistyö sekä koulun oppilaskunta- tai tukihenkilötoiminta eli nuorten omaan elämänpiiriin ja harrastuksiin liittyvä toiminta. Kuten edellä todettiin, myös koko väestöä tarkasteltaessa urheilu ja liikunta sekä vapaaehtoistyö lasten ja nuorten parissa ovat suosituimpia kenttiä (Vapaaehtoistoimintakysely 2015).

Uskonnolliseen toimintaan oli osallistunut 9 prosenttia Nuorisobarometriin vastanneista. Mielenkiintoinen kysymys on, mitä kaikkea vastaajat mieltävät uskonnolliseksi toiminnaksi. Jumalanpalveluksessa avustaminen on varmasti selkeästi uskonnollista toimintaa. Myös rippikoulussa isosena toimiminen todennäköisesti nähdään uskonnollisena toimintana, toisaalta se on myös toimintaa lasten ja nuorten parissa. Entä mieltääkö vastaaja seurakunnan bändikerhon vapaaehtoisena toimimisen uskonnolliseksi toiminnaksi? Moninaisuudessaan ja moniulotteisuudessaan vapaaehtoistoiminnan tilastointi ja eri toimintamuotoihin tai toiminnan kenttiin osallistumisen kartoittaminen onkin haastavaa, kun etenkin vakiintuneita mittareita tai aikasarjoja ei ole Suomessa juuri käytössä. Voidaan kuitenkin sanoa, että uskonnollisten yhteisöjen organisoimaan vapaaehtoistoimintaan osallistuu ainakin 9 prosenttia vastanneista.

Kiinnostavaa on myös se, että vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneita on huomattavan paljon niiden joukossa, jotka eivät siihen parhaillaan osallistu (esim. Nuorisobarometrissä 2012, 27-28, puolet niistä, jotka eivät olleet osallistuneet vapaaehtoistoimintaan edellisen vuoden aikana). Vapaaehtoistoimintakyselyssä (2015) nuorista ikäryhmistä pitkälti yli puolet ilmoittaa haluavansa osallistua vapaaehtoistoimintaan pyydettyä. Pyytämisen keskeisyys erityisesti nuorille ikäryhmille korostuu myös kysyttäessä syitä siihen, miksi vastaajat eivät ole osallistuneet vapaaehtoistoimintaan. Eri syiden tärkeys on kuvattu ikäryhmittäin kuviossa 2.

KUVIO 2. Mikä on tärkein syy siihen, että ette ole osallistunut vapaaehtoistyöhön? (Vapaaehtoistoimintakysely 2015; kysytty niiltä, jotka eivät ole tehneet 4 vk aikana, n=698)

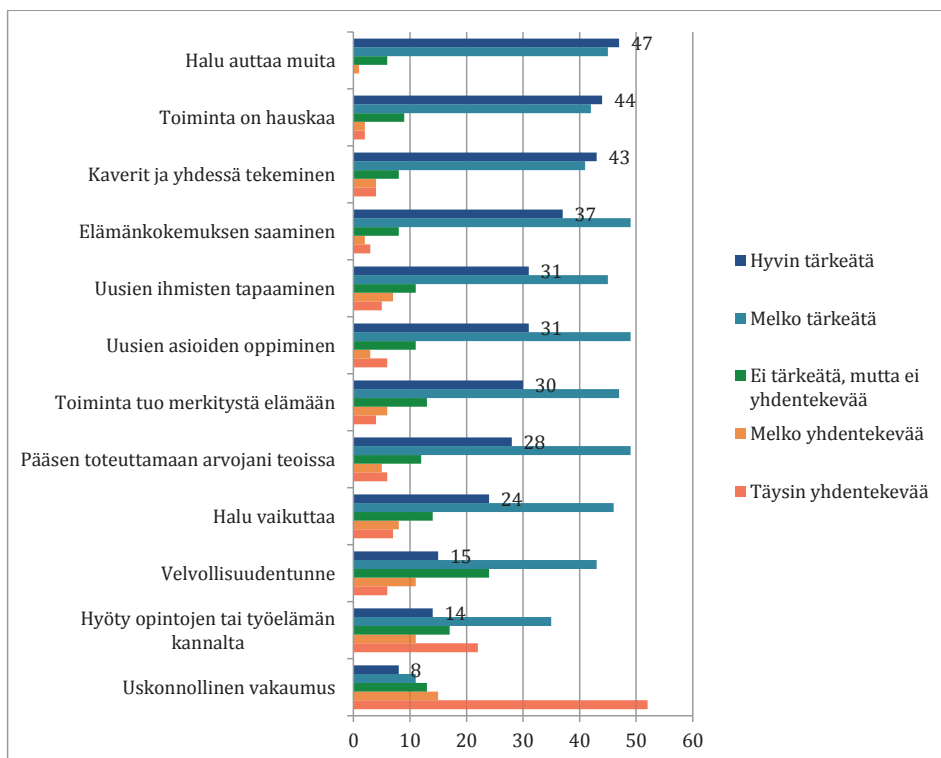
Ajanpuute on yleisin ilmoitettu toimimattomuuden syy kaikissa ikäryhmissä. Nuorimmista, 15–24-vuotiaista vastaajista 59 prosenttia ilmoittaa sen tärkeimmäksi syyksi. Kuitenkin erityisesti 15–24-vuotiaiden joukossa korostuu myös se, ettei toimintaan ole pyydetty. Huomionarvoista on se, että kyselyssä pyydettiin valitsemaan vain yksi tärkein syy. 15–24-vuotiaista useampi kuin joka viides (22 %) ilmoitti siis tärkeimmäksi syyksi osallistumattomuudelleen sen, ettei toimintaan ole pyydetty (koko aineistossa vastaava osuus oli 13 %). Tämän joukon lisäksi pyytämättömyys saattaa hyvinkin vaikuttaa laajemmankin joukon osallistumattomuuden taustalla, muiden syiden lisäksi, vaikkei se olekaan tärkein syy. Muut syyt kuin ajanpuute tai pyytämättömyys eivät olleet tärkeimpiä kovinkaan monille. Tosin lähes 10 prosenttia nuorimmista vastaajista kuitenkin valitsi tärkeimmäksi syyksi sen, ettei aiheesta ole ollut tarpeeksi tietoa tai asia ei ollut tullut mieleen.

Vapaaehtoistoimintaan osallistumisen motiivit

Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on jo määritelmällisesti valinta, johon eivät ohjaa pakko tai taloudellinen palkkio. Suomessa ei myöskään ole vahvaa normia vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen, toisin kuin monissa muissa yhteiskunnissa (esim. Grönlund 2013). Tällaisena kenttänä vapaa-

ehtoistoiminta korostaa yksilön sisäistä motivaatiota. Motivaatio voidaan väljästi määritellä ihmisen toimintaa ohjaaviksi asioiksi. Motivaatioon vaikuttavat monenlaiset ja -tasoiset asiat, järki ja tunteet, käytännölliset ja syvemmät syyt, tiedostettu ja tiedostamaton. Syvimmällä tasolla toimintaan ja valintoihin vaikuttavat arvot, maailmankatsomus ja minäkuva, jotka kaikki ovat osin sanoittamattomia ja tiedostamattomiakin. Toisaalta motivaatioon vaikuttavat myös tilannesidonnaiset, muuttuvat ja arkisemmat seikat, kuten toimintaympäristö, sosiaalinen konteksti ja resurssit. (Nuorten ikäryhmien vapaaehtoistoiminnan motiiveista ks. esim. Cnaan ym. 2012.)

Yksi näkökulma motiiveihin saadaan kysymällä syitä vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen nuorilta itseltään. Nuorten vapaaehtoistoimintaan osallistuneiden nuorten syitä heidän vapaaehtoistoiminnalleen on kuvattu kuviossa 3. Taulukko on tiivistetty Nuorisobarometrin taulukosta, jossa esitettiin yhteensä 20 syytä. Tämän artikkelin taulukkoon valittiin 10 kannatetuinta syytä sekä artikkelin sisällön näkökulmasta syyt: ”hyöty opintojen tai työelämän kannalta” sekä ”uskonnollinen vakaumus”. Uskonnollinen vakaumus oli kaikista 20 syystä kolmanneksi vähiten tärkeä.

KUVIO 3. Vapaaehtoistoimintaan osallistumisen syyt (Nuorisobarometri 2012, 23)

Nuorten suosituimpia syitä heidän vapaaehtoistoiminnalleen ovat halu auttaa muita ja tehdä jotain hauskaa. Myös yhdessä kavereiden kanssa tekeminen ja elämäkokemuksen saaminen ovat nuorille tärkeitä syitä osallistumiseen. Uskonnollinen vakaumus oli täysin yhdenmukainen syy yli puolelle Nuorisobarometriin vastanneista vapaaehtoisista, mutta hyvin tärkeä tai melko tärkeä 19 prosentille vastanneista (uskonnon ja vapaaehtoistoiminnan yhteyksistä lisää hieman myöhemmin). Myöskään hyöty opintojen tai työelämän kannalta ei näyttäytynyt tärkeänä syynä. Toisin kuin monissa muissa yhteiskunnissa, suomalaisessa yhteiskunnassa vapaaehtoistoimintaa ei nähdä työelämään tai opintoihin pätevöittäväksi vielä kovinkaan laajasti, joskin koko ajan enemmän (Grönlund 2014; Haski-Leventhal ym. 2010).

Auttamishalu ja sosiaaliset syyt, kuten yhdessä toisten kanssa toimiminen ovat keskeisiä vapaaehtoisena toimimisen syitä kaikille ikäryhmille niin Suomessa kuin kansainvälisesti, joskin nuorilla ystävien ja kaveriporukoiden keskeisyys viiteriikinnä korostuu (esim. Rochester ym. 2010, 128; Pessi 2008, 16-17). Toimintaan lähteminen yhdessä ystävien tai tuttujen kanssa madaltaa kynnyistä ja tekee toiminnasta antoisaa. Yhteishenki, toisiin tutustuminen ja yhdessä onnistuminen palkitsevat ja motivoivat myös toiminnassa jatkamista. Auttamishalu on Suomessa eri tutkimuksissa yleisin vapaaehtoistoiminnan ilmoitettu syy, ja se korostuu vapaaehtoistoiminnan keskeisenä motiivina myös muissa maissa eri puolilla maailmaa. Auttamismotiivi näyttää kuitenkin korostuvan erityisen paljon suomalaisessa kontekstissa. Yliopisto-opiskelijoiden vapaaehtoistoimintaa 13 maassa käsittelevän kyselytutkimuksen (Grönlund ym. 2011) tuloksissa suomalaiset vapaaehtoiset pitivät auttamishaluun liittyviä motiiveja itselleen keskeisimpinä kuin minkään muun maan vastaajat. Kulttuurinen konteksti vaikuttaa siihen, miten motiiveja tiedostetaan tai sanoitetaan. Esimerkiksi tutkimuksen yhdysvaltalaiset opiskelijat painottivat tutkimuksessa Suomea enemmän vapaaehtoistoimintaa hyödyllisenä omalle uralleen, CV:lle tai verkostoilleen, joita heidän kontekstissaan korostetaan ja myös tarjotaan aktiivisesti motiiveiksi vapaaehtoistoimintaan osallistumiselle. Auttamishalu kuitenkin oli tärkein motiivi myös Yhdysvalloissa.

Tutkimusta on jonkin verran myös siitä, mistä auttamishalu kumpuaa. Grönlund (2012; 2013) on osoittanut, miten vapaaehtoistoimintaa voidaan käyttää hyvin syvissä ja henkilökohtaisissa itsereflektioissa sekä miten se voi linkittyä erilaisiin elämäntapahtumiin, uskonnollisuuteen, ja keskenään erilaisiin henkilökohtaisiin arvomaailmiin ja identiteetteihin. Vapaaehtoistoiminnassa voidaan pohtia, etsiä, todentaa ja vahvistaa omaa minäkuvausta, arvomaailmaa ja elämäntapomusta: millaisiin asioihin todella

haluan aikani käyttää ja mikä minulle onkaan tärkeää? Vapaaehtoistoimintaan voidaan liittää ja siinä voidaan toteuttaa mielenkiintoisesti myös hyvin monenlaisia arvoja vaihdellen säilyttävistä arvoista uudistaviin ja itseä korostavista muita ihmisiä korostaviin (perusarvoista ja arvosuuntauksista ks. Schwartz, esim. 1992). Vapaaehtoistoiminta on toiminnan kenttänä merkityksiltään riittävän väljä, jotta tämänkaltainen moninaisuus ja yksilöllisyys on mahdollista. Myös Cnaan ym. (2012) ovat osoittaneet, että erilaiset arvot – niin uskonnolliset, altruistiset kuin materiaaliset – sekoittuvat nyky-yhteiskunnassa toisiinsa ja motivoivat nuorten ikäryhmien vapaaehtoistoimintaa vaikeasti ennustettavin tavoin. Myös kulttuurinen konteksti vaikuttaa siihen, miten arvot ja vapaaehtoistoiminta linkittyvät.

Tästä moninaisuudesta huolimatta altruistiset ja uskonnolliset arvot ovat muita arvoja vahvemmin ja yleisemmin yhteydessä vapaaehtoistoimintaan (esim. Cnaan ym. 2012; Grönlund & Pessi 2015; Musick & Wilson 2008). Vapaaehtoistoimintaa voidaan jopa käyttää kenttänä ja tekona, jolla omaan elämään voi ammentaa niin sanottuja pehmeitä arvoja. Se voi tarjota vastapainon kovaksi koetulle yhteiskunnalle ja jopa purkaa sen tuomaa turhautumista. (Grönlund 2012; Marjovuo 2014.) Vapaaehtoistoiminta voi edustaa yhteiskunnallista kenttää, jossa huolenpito, välittäminen ja yhteisöllisyys toteutuvat, ja näyttäytyä jopa arvokeitaana, josta välittämisen ja auttamisen arvoja voi käydä tankkaamassa ja vahvistamassa. Samalla liike on kaksisuuntainen: vapaaehtoistoiminta on monille teko, jolla pyritään vaikuttamaan yhteiskuntaan. (Grönlund 2012.)

Syvien motivaationäkökulmien, arvojen, minäkuvan ja maailmankatsomusten vaikutteiden lisäksi on syytä tiedostaa, että vapaaehtoistoiminta on muutakin kuin arvojen ja elämäkatsomusten pohdintaa. On paljon myös niitä vapaaehtoisia ja tilanteita, joissa vapaaehtoistoiminta ei selkeästi linkity maailmankatsomukseen tai arvomaailmaan, niiden tai itsen reflektointiin. Toiminnallisena ja monipuolisena kenttänä vapaaehtoistoiminta voi toimia harrastuksenomaisena toimintana, itsen toteuttamisena tai hauskana tekemisenä. (Grönlund 2012, 62.)

Uskonto, usko ja vapaaehtoistoiminta

Uskontojen ja vapaaehtoistoiminnan yhteys on dokumentoitu lukemattomissa tutkimuksissa eri puolilla maailmaa. Uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvat, uskontoa harjoittavat ihmiset toimivat muita useammin vapaaehtoisina (esim. Grönlund & Pessi 2015). Esimerkiksi 145 maata käsittelevässä tutkimuksessaan Smith ja Stark (2009) osoittivat, että uskonnollinen aktii-

visuus oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä vapaaehtoistoimintaan 87 prosentissa maista. Tätä yhteyttä selittää se, että suurin osa uskonnollisista yhteisöistä rohkaisee ja kannustaa jäseniään osallistumaan vapaaehtoistoimintaan sekä yhteisöjen sisällä että yhteiskunnassa laajemmin. Vapaaehtoisena toimiminen voi olla vahva normi. Keskeisimpänä uskonnon ja vapaaehtoistoiminnan yhteyttä selittävänä mekanismina pidetäänkin uskonnollisten yhteisöjen sosiaalisia suhteita. Erityisesti uskonnollinen aktiivisuus, kuten jumalanpalveluksiin osallistuminen ja yhteisössä toimiminen, on keskeisesti yhteydessä vapaaehtoistoimintaan. Uskonnollisten yhteisöjen sosiaalisten suhteiden vaikutus leviää jopa uskonnollisten yhteisöjen ulkopuolelle. Mitä enemmän yksilöllä on uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvia ystäviä, sitä todennäköisemmin hän itsekkin toimii vapaaehtoisena, vaikka ei itse kuuluisi uskonnolliseen yhteisöön. (Lim & MacGregor 2012; Putnam & Campbell 2010.) Yhteiskunnan uskonnollinen kulttuuri voi vaikuttaa myös kulttuurisiin arvoihin ja lisätä mahdollisuuksia ja odotuksia vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen ja muuhun yhteisölliseen ja auttamistoimintaan laajemminkin (Ruiter & De Graaf 2006).

Sosiaaliset suhteet toki ovat ennen muuta keino tai kanava vapaaehtoistoimintaan rekrytoimiseen, innostamiseen ja ohjaamiseen. Niiden taustalla ja normien syynä vaikuttavat keskeisesti uskontojen opit, arvot ja opetukset, jotka useimmissa uskonnoissa korostavat auttamisen ja toisista huolehtimisen keskeisyyttä. Niistä lähtökohdista uskonnot ovat vaikuttaneet yhteiskuntiin ja kulttuureihin edistäen esimerkiksi hyvinvointipalvelujen ja -valtioiden kehittymistä, mutta myös vapaaehtoista auttamista ja yhteisöllistä toimintaa jo ennen kuin vapaaehtoistoiminta käsitteenä oli edes olemassa. Uskontojen sisällöt ja uskonnollisten yhteisöjen toiminta ohjaavat, motivoivat ja kannustavat yksilöitä auttamiseen, huolenpitoon ja yhteisölliseen toimintaan sekä yhteisöjen omassa toiminnassa että yhteiskunnassa laajemmin (esim. Cnaan ym. 2016; Grönlund & Pessi 2015).

Nämä samat opit ja arvot, jotka ovat muokanneet yhteiskuntia ja uskonnollisten yhteisöjen omia normeja, linkittyvät myös yksilön arvoihin ja motiiveihin (Cnaan ym. 2012; Grönlund 2012). Omien arvojen mukainen käytös on keskeistä yksilön minäkuvalle, ja vapaaehtoistoiminta voi auttaa yksilöä toimimaan uskonnollisen minäkuvansa ja siihen linkittyvien arvojen mukaisesti, toteuttamaan lähimmäisenrakkautta tai uskonyhteisönsä opetukseen liittyvää toimintaa. Uskonto tai usko voi vaikuttaa nuorten aikuisten vapaaehtoistoiminnan motivaatiossa myös epäsuoremmin: taustalla vaikuttavana, arvoja suuntaavana tekijänä. Epäsuora vaikutus on hienovaraisempi, jopa tiedostamaton, eikä sitä useinkaan kirjata esimerkiksi kyselytutkimuksiin vapaaehtoistoiminnan syynä. (Grönlund 2012.) Edel-

lä todettiin, että uskonnollinen vakaumus oli tärkeä tai melko tärkeä vapaaehtoisuuden syy vain 19 prosentille nuorista vapaaehtoisista ja täysin yhdentekevä puolelle heistä. Uskoa ei välttämättä mielletäkään selkänä ja vakaana toiminnan syynä, mutta uskoon liittyvät pohdinnat tai arvot voivat siitä huolimatta vaikuttaa useammankin kuin viidenneksen toiminnan taustalla.

Usko tai laajemminkin elämänkatsomukset ja merkitysjärjestelmät ovat monille vaikeasti sanoitettavia ja toimivat usein syvemmällä tasolla kuin tiedostetut, kyselytutkimusten tavoittamat syyt. Tämä vaikeasti tavoitettavuus ja moniulotteisuus korostuu 2000-luvun länsimaisissa konteksteissa, joissa sitoutuminen uskonnollisiin yhteisöihin ja oppeihin heikkenee ylipäätään ja erityisesti nuorten ikäryhmissä, ja henkilökohtainen, väljä ja kyseenalaistava henkisyys, hengellisyys ja usko yleistyvät. (Esim. Niemelä 2015; 2011.) Nuoruuteen kuuluu myös perinteisten uskonnollisten uskomusten, arvojen ja moraalisten kantojen kyseenalaistaminen ja oman uskon omaksuminen (Fowler 2001; Niemelä 2015). Uskonnollisista auktoriteeteista etäännyttään ja uskonnollinen osallistuminen vähentyy (esim. Chan ym. 2015; Uecker ym. 2007). Tässä kontekstissa vapaaehtoistoiminta voi tarjota mahdollisuuden uskonnollisuuden, spirituaalisuuden ja elämänarvojen pohdintaan ja etsimiseen toiminnallisessa, itseohjautuvassa ja väljässä kehityksessä (Grönlund 2012). Tämä on mahdollista niin uskonnollisessa kuin sekulaarissakin vapaaehtoistoiminnassa, mutta uskonnolliset yhteisöt toiminnan organisoijina voivat tarjota kokemuksellisia, ideologisia ja yhteisöllisiä perusteita yksilölliseen identiteettityöhön tavalla, johon sekulaarit merkitysjärjestelmät tai toimijat vain harvoin pystyvät (Dawson 2006). Toiminnan tulee tällöin kuitenkin olla uskonnollisilta sisällöiltään riittävän väljää tai omille pohdinnoille tilaa antavaa.

Kaikien kaikkiaan auttaminen ja uskonnollisuus kietoutuvat toisiinsa tämän ajan uskonnollisuudessa. Vaikka monet vierastavatkin sitoutumista ennalta määritelyihin opinkohtiin tai uskomusjärjestelmiin, uskonto ja kirkko koetaan osaksi auttamista yhteiskunnallisesti ja omassa elämässä. Yli 70 prosenttia suomalaisista (mukaan lukien kirkkoon kuulumattomat) kokee, että kirkon pitäisi tulevaisuudessa toimia nykyistä enemmän heikommassa asemassa olevien puolestapuhujana yhteiskunnallisessa keskustelussa. (Haastettu kirkko 2012, 55) Keskeisimpiä kirkkoon kuulumisen syitä on kirkon auttamistoiminta. (Haastettu kirkko 2012, 77) Toisten ihmisten auttaminen voidaan kokea pyhäksi (Ranta ym. 2016, 57) ja vapaaehtoistoimintaan osallistuminen oman hengellisyyden toteuttamiseksi (Yeung 2004; Grönlund 2012).

Vapaaehtoistoiminta on siis konkreettinen ilmenemismuoto uskonnollisuudelle tai henkisyydelle myös ajassa, jossa ne siirtyvät yhä enemmän pois opillisuuden korostamisesta, kohti ruohonjuuritason yhteisöjä, sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja uskonnollista kokemusta sekä sitä, miten elämme suhteessa toisiimme. (Cox 2009.)

Johtopäätökset: Vapaaehtoistoiminta kirkon nuorisotyössä

Suomalaiset nuoret osallistuvat vapaaehtoistoimintaan aktiivisesti: noin kolmannes on mukana jossakin toimintamuodossa, suosituimpina kenttinä kasvatus, urheilu ja liikunta sekä koulun oppilaskunta tai tukihenkilötoiminta. Myös uskonnollinen toiminta on nuorten parissa melko suositua. Vapaaehtoistoinnassa on myös paljon toistaiseksi toteutumattomia potentiaalia. Niistä nuorista, jotka eivät vielä osallistu vapaaehtoistoimintaan, suuri osa haluaisi osallistua, jos heitä pyydetäisiin mukaan. Nuoret itse ilmoittavat toimintaan osallistumattomuuden syyksi muita ikäryhmiä useammin sen, että kukaan ei ole pyytänyt toimintaan mukaan. Peräti useampi kuin yksi viidestä ilmoittaa, että tämä ei ole vain tärkeä vaan tärkein osallistumattomuuden syy. Toimintaan ei osata tai uskalleta aina hakeutua omaehtoisesti, vaan nuoret tarvitsisivat aikuisia auttamaan ja rohkaisemaan heitä mukaan toimintaan. Keskeisessä asemassa ovat tällöin koulut ja myös seurakunta, joka erityisesti rippikoulun kautta tavoittaa erittäin suuren osan nuorista.

Toimintaan motivoivat auttamishalu, se että toiminta on hauskaa, yhdessä kaverien kanssa tekeminen sekä elämäkokemuksen saaminen. Myös uusien asioiden oppiminen ja uusien ihmisten tapaaminen ovat melko merkittäviä syitä nuorten vapaaehtoistoinnalle. Uskonnollinen vakaumus ei näyttäyty keskeisenä, julkilausuttuna syynä nuorten vapaaehtoisuudelle, mutta elämäkatsomukselliset kysymykset ja vapaaehtoistoiminta kuitenkin kietoutuvat yhteen monin tavoin. Elämäkatsomukselliset pohdinnat voivat vaikuttaa muiden motiivien taustalla, sanoittamattomina, jopa josain määrin tiedostamattomina kysymyksinä. Yksilön vapaalle tahdolle rakentuvana toimintana vapaaehtoistoiminta saa motivaationsa sisäisistä arvovoulottuvuuksista ja merkityksellisyyden pohdinnoista, kun yksilö miettii, mihin aikaansa ja osaamistaan haluaa vapaaehtoisesti antaa. Arvojen ja elämäkatsomusten teemat korostuvat ylipäätään nuoruudessa, jolloin etsitään ja muodostetaan minäkuvaa, maailmankuvaa, arvoja ja suhtautumista kansalaisvelvollisuuksiin.

Yksilöstä nousevana mutta aina toisiin ihmisiin ja yhteisiin asioihin suuntautuvana toimintamuotona vapaaehtoistoiminta mahdollistaa itsen, toisten, yhteiskunnan ja näiden suhteisiin liittyvien arvojen, elämäntapojen, moraalin peilaamista, pohdintaa ja työstämistä toiminnallisella tavalla, lähellä nuoren omaa elämämpiiriä. Vapaaehtoistoimintaa organisoitaessa onkin tärkeää jättää tilaa nuorten omille motiiveille ja toimintatavoille, jotta nämä pohdinnat ovat mahdollisia. Kun toiminnassa toteutuvat nuorten omat intressit, kuten auttaminen ja hauska yhdessä tekeminen, myös uskon ja arvojen pohtiminen ja niistä yhdessä keskustelu voivat toteutua luontevasti ja nuorten omilla ehdoilla. Parhaaseen tulokseen päästäänkin usein, kun nuoret ovat mahdollisimman paljon itse suunnittelemassa, kehittämässä ja ainakin valitsemassa toiminnan kenttiä ja tapoja ja aikuiset toimivat tukijoiden ja mahdollistajien rooleissa.

Rippikoulu, isostoiminta ja kirkon nuorisotyö laajemminkin tukevat lähtökohtaisesti nuorten sosiaalista vuorovaikutusta, käsittelevät eettisiä kysymyksiä ja mahdollistavat osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Siten ne tarjoavat luontevan ympäristön vapaaehtoistoiminnalle ja vapaaehtoistoimintaan johdattamiselle. Vapaaehtoistoiminta voidaan nähdä ainakin kolmenlaisena välineenä kirkon nuorisotyössä. Yhtäältä se voi olla eettisten ja elämäntapomuksellisten asioiden käsittelyn, pohtimisen ja toteuttamisen toiminnallinen muoto, kuten edellä on kuvattu. Toisaalta se voi olla väylä yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen rippikoulussa tai muussa nuorten toiminnassa (yhdessä tekemisen ja onnistumisen kokemukset, sosiaaliset suhteet, ryhmään kuuluminen), laajemmin seurakunnassa (mielekkäät toimintamahdollisuudet ja integroituminen seurakunnan toimintaan ja yhteisöön) ja ylipäätään yhteiskunnassa (demokraattisiin arvoihin sosiaalistuminen, kokemus vaikutusmahdollisuuksista yhteiskunnassa). Kolmanneksi vapaaehtoistoiminta voi olla tapa sisällölliseen oppimiseen. Esimerkiksi rippikoulussa diakoniatyöhön tai jumalanpalvelukseen liittyvää oppimista voi syventää osallistuminen diakoniaruokailun valmisteluihin ja toteuttamiseen tai kolehdin kerääminen messussa (jolloin on mahdollista luoda myös linkki toimintaan rippikoulun jälkeen). Kaikki kolme näkökulmaa voivat toteutua samaan aikaan. Moraali- ja kansalaiskasvatuksen on ajateltu olevan tehokkainta, kun se kohdistuu tiedolliseen ulottuvuuteen, motivaatioulottuvuuteen sekä näiden soveltamiseen käytännössä eli toiminnassa oppimiseen. (Colby 2005; ks. myös Grönlund & Pessi 2008, 133-135.)

Keskeistä on se, että vapaaehtoistoiminta on aidosti vapaaehtoista. Tutkimustiedon valossa pakollinen vapaaehtoistoimintaan osallistuminen voi kääntyä itseään vastaan, luoda negatiivisia kokemuksia ja vähentää toi-

minnan hyviä vaikutuksia (esim. Haski-Leventhal ym. 2010). Pakko myös ikään kuin vie nuorelta oikeuden vapaasta auttamishalusta nousevaan toimintaan ja siitä saatavaan iloon, joka on vapaaehtoistoiminnan keskeisimpiä ytimiä. Saman tekevät esimerkiksi rahalliset palkkiot, jotka muuttavat toiminnan luonteen yhteisen hyvän ajamisesta omaa hyötyä tavoittelevampaan suuntaan ja vähentävät sisäistä, toisten hyvään suuntaavaa motivaatiota (esim. Costa-Font ym. 2013). Pakollisuutta parempi ratkaisu esimerkiksi rippikoulussa on tarjota vapaaehtoistoimintaan osallistumista mahdollisuutena, jonka vaihtoehto voi olla vaikkapa toiminnan seuraaminen.

Käytännössä vapaaehtoistoiminnan hyödyntäminen osana nuorisotyötä voi toteutua monella tavalla, ja toteutuksen tavat ja painopisteet voivat vaihdella myös sille asetettujen tavoitteiden (uskon ja arvojen pohdinta, osallisuuden edistäminen ja sisällöllinen oppiminen) mukaan. Esimerkiksi lähimmäisenrakkautta voidaan lähestyä ohjaamalla nuoria pohtimaan kristillisen lähimmäisenrakkauden tai jokaisen ihmisen yhtäläisen arvon toteutumista heidän omassa elinpiirissään. Mitä epäkohtia, epäreiluttua ja kärsimystä he näkevät ja kokevat, ja mitä niille pitäisi ja voisi tehdä? Millaisia toimintatapoja, organisaatioita ja vapaaehtoistoiminnan muotoja näihin epäkohtiin vaikuttamiseksi on olemassa kirkossa ja laajemmin? Nuoret voivat aikuisten tuella osallistua jo olemassa olevaan toimintaan seurakunnan diakonia- tai nuorisotyössä tai järjestöjen toiminnassa tai he voivat toteuttaa omia, itse kehittämäänsä ideoita kuten tempauksia tai toimintatapoja. Niitä ja niissä saatuja kokemuksia ja elämyksiä taas voidaan pohtia oikeudenmukaisuuden, vastuun, arvojen ja maailmankatsomusten, erityisesti tietysti kristillisen uskon näkökulmista. Nuoret voivat pohtia myös omia vaikutusmahdollisuuksiaan, kiinnostuksen kohteitaan ja osallistumismotivaatiotaan omien ja yhteisten kokemusten valossa.

Keskeinen näkökulma nuorten vapaaehtoistoimintaan osallistumisessa on yleistyvä lyhytkestoisen osallistumisen trendi, joka koskee tosin kaikkia ikäryhmiä. Kun vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneilta suomalaisilta kysytään, millainen osallistuminen heitä kiinnostaisi, 56 prosenttia ilmoittaa olevansa kiinnostunut kertaluontoisesta, hetkittäisestä toiminnasta ja 46 prosenttia lyhytkestoisesta, projektimaisesta toiminnasta. Pitkäaikaisesta, sitoutuneesta toiminnasta on kiinnostunut 34 prosenttia. (Pessi 2013.) Projektimaisessa ja kiireisessä toimintakulttuurissa myös vapaaehtoistoimintaan on luontevaa suuntautua projektien ja tempausten kautta toistaiseksi jatkuvan toiminnan sijaan. Monille on luontevampaa ja helpompaa lähteä mukaan kestoltaan rajattuun toimintaan, jolla on selkeät tavoitteet ja puitteet. Tämä ei välttämättä tarkoita sitä, että nuori ei voisi olla mukana

samassa toiminnassa pitkäänkin vaan yhden projektin tai tempauksen jälkeen voi seurata toinen ja kolmaskin. Kutsuminen ja mukaan pyytäminen ovat keskeisessä asemassa myös tällöin.

Toimivien ja mielekkäiden vapaaehtoistoimintamahdollisuuksien luominen vaatii valmistelua ja panostusta. Toiminnalle on oltava aito tarve, jotta toiminnasta syntyy vapaaehtoiselle kokemus oman roolin merkityksestä. Nuoren on myös voitava kokea, että hän on tervetullut ja että hänen panoksensa on arvostettu ja tarpeen. Tämä tarkoittaa muun muassa sujuvia vapaaehtoistoiminnan prosesseja, tukea ja apua tarpeen mukaan tarjoavia aikuisia sekä nuoren antaman panoksen merkityksen, tarpeellisuuden ja vaikutusten sanoittamista. Kaikenikäiset vapaaehtoiset myös ansaitsevat vapaaehtoisesti antamastaan ajasta ja osaamisesta sanoitetun kiitoksen.

Jotta nuori kiinnittyisi muuhunkin kuin rippikoulu-, isos- tai nuorten toimintaan, toimintamahdollisuuksia on hyvä linkittää koko seurakuntaan, mikä tarkoittaa eri alojen työntekijöiden ja vapaaehtoisten linkittämistä nuorten kanssa toimimiseen. Kuten edellä jo todettiin, mielekäs tapa lähestyä asiaa on antaa nuorille mahdollisimman paljon vapautta valita, miettiä ja suunnitella toimintaa itse. Nuorilla on näkemystä siihen, mitä he tai heidän yhteisönsä seurakunnalta toivoisivat ja tarvitsisivat sekä paljon osaamista lähteä tätä toteuttamaan. Työntekijöiden ja muiden aikuisten rooli on tukea, mahdollistaa ja rohkaista nuoria. Tällöin saadaan vapaaehtoistoiminnasta irti sen suurin anti omaehtoisena arvopohdintojen, yhteisöllisyyden ja onnistumisen kenttänä. Keskeistä on myös miettiä, miten tehdään helpoksi ja luontevaksi nuorten tuleminen vapaaehtoistoimintaan vaikkapa diakoniatyöhön myös rippikoulun jälkeen. Tutut ihmiset, pyytäminen sekä merkityksellinen ja mukava tekeminen ovat keskeisiä kaikenikäisten vapaaehtoistoimintaan osallistumiselle.

Lopulta vapaaehtoistoiminnassa on kyse hyvin perustavanlaatuisista, inhimillisistä tarpeista. Se on yhteisöön kuulumista, mahdollisuutta olla tarpeellinen muille, myötätunnon ja merkityksellisyyden kokemista ja toteuttamista sekä vaikuttamisen ja onnistumisen kokemuksia yksilönä ja yhdessä. Samalla se suuntautuu aina muihin ihmisiin ja heidän tarpeisiinsa sekä yhteisiin asioihin yhteisössä tai yhteiskunnassa. Sellaisena vapaaehtoistoiminta on luontevasti osa seurakunnan ja kaikenikäisten seurakuntalaisten toimintaa.

KIRJALLISUUS

- Arnett, J. (2004). *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens through The Twenties*. New York: Oxford University Press.
- Astin, A. W., & Sax, L., J. (1998). How Undergraduates Are Affected by Service Participation. *Journal of College Student Development* 39 (3), 251–263.
- Chan, M., Tsai, K. & Fuligni, A. (2015). Changes in Religiosity Across the Transition to Young Adulthood. *Journal of Youth and Adolescence* 44 (8), 1555–1566.
- Cnaan, R., Pessi, A. B., Zrinšcak, S., Handy, F., Brudney, J. L., Grönlund, H., Haski-Leventhal, D., Holmes, K., Hustinx, L. Kang, C., Kassam, M., Meijs, L. C. P. M., Ranade, B., Smith, K. A. & Yamaushi, N. (2012). Student Values, Religiosity, and Pro-Social Behavior: A Cross-National Perspective. *Diaconia. The Journal for the Study of Christian Social Practice* 3 (1), 2–25.
- Cnaan, R., Zrinšcak, S., Grönlund, H., Smith, D. H., Hu, M., Kinoti, M. D., Knorre, B., Kumar, P. & Pessi, A. B. (2016). Volunteering in congregations and faith-based associations. Teoksessa D. H. Smith, C. Rochester, R. Stebbins & J. Grotz (toim.), *Palgrave Handbook of Volunteering, Civic Participation, and Nonprofit Associations* (s. 472–494). Basingstoke, Hampshire, UK: Palgrave Macmillan.
- Colby, A. (2005) Moraali- ja kansalaiskehityksen ulottuvuudet. Teoksessa A.-M. Pirttilä-Backman, M. Ahokas, L. Myyri & S. Lähteenoja (toim.), *Arvot, moraalit ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen* (s. 37–65). Helsinki: Gaudeamus.
- Costa-Font, J., Jofre-Bonet, M. & Yen, S. T. (2013). Not All Incentives Wash Out the Warm Glow: The Case of Blood Donation Revisited. *KYKLOS* 66 (4), 529–551.
- Cox, H. (2009). *The Future of Faith*. New York: Harper Collins Publishers.
- Dawson, L. (2006). Privatization, Globalization, and Religious Innovation. Teoksessa J. Beckford & J. Wallis (toim.), *Theorising Religion: Classical and Contemporary Debates* (s. 105–119). Aldershot: Ashgate.
- Eley, D. (2003). Perceptions of and reflections on volunteering: the impact of community service on citizenship in students. *Voluntary Action* 5 (3), 27–45.
- Fowler, J. W. (2001). Faith development theory and the postmodern challenges. *International Journal for the Psychology of Religion* 11, 159–172.
- Grönlund, H. (2012) *Volunteerism as a mirror of individuals and society: Reflections from young adults in Finland*. (diss.) Saatavilla <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/32919> (Väitöskirja, Helsingin yliopisto).
- Grönlund, H. (2013). Arvot nuorten aikuisten vapaaehtoistoiminnassa. *Aikuiskasvatus* 2013 (1), 28–37.
- Grönlund, H. (2014). Vapaaehtoistoiminta opetussuunnitelmiin! Teoksessa P. Jalonen & N. Jokinen, (toim.), *Oppikirja: Kuinka oppimisesta tuli jokaisen oma juttu* (s. 41–46). Otava: Otavan opisto.
- Grönlund, H. (toim.) (2015). *Vapaaehtoistoiminta lapsiperheiden tukena: Perheiden, ammattilaisten ja vapaaehtoisten kokemukset*. Helsinki: Helsingin missio ry. Saatavilla 12.12.2016 http://www.helsinginmissio.fi/sites/default/files/attachments/HM_PeSu_Raport_v4_DIGI_0.pdf

- Grönlund, H., Holmes, K., Kang, C., Cnaan, R., Handy, F., Brudney, J. L., Haski-Leventhal, D., Hustinx, L., Kassam, M., Meijs, L. C. P. M., Pessi, A. B., Bhangyashree, R., Smith, K., Yamauchi, N. & Zrinscak, S. (2011). Cultural Values and Volunteering: A Cross-Cultural Comparison of Students Motivation to Volunteer in 13 Countries. *Journal of Academic Ethics* 9 (2), 87–106.
- Grönlund H. & Pessi, A. B. (2008). Osallisuuden asenteet ja teot. Nuoret ikäryhmät vapaaehtoistoiminnassa. Teoksessa M. Autio, K. Eräranta & S. Myllyniemi (toim.), *Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja* (s. 127–138). Helsinki: Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta & Stakes.
- Grönlund, H. & Pessi, A. B. (2015). The influence of Religion on Philanthropy Across Nations. Teoksessa P. Wiepking & F. Handy (toim.), *The Palgrave Handbook of Global Philanthropy* (s. 155–169). Basingstoke, Hampshire, UK: Palgrave Macmillan.
- Haastettu kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011* (2012). Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Hanifi, R. (2011). Suomalaiset tekevät melko paljon vapaaehtoistyötä. *Hyvinvointikatsaus* 3, 2011. Helsinki: Tilastokeskus, Statistics Finland.
- Haski-Leventhal, D., Grönlund, H., Holmes, K., Meijs, L. C. P. M., Cnaan, R. A., Handy, F., Brudney, J. L., Hustinx, L., Kang, C., Kassam, M., Pessi, A. B., Ranade, B., Smith, K. A., Yamauchi, N. & Zrinscak, S. (2010). Service-Learning: Findings From a 14-Nation Study. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing* 22 (3), 161–179.
- Kirkon väkiluku 2013 (2014). Saatavilla 12.9.2015 [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/88F3966F93C98AB2C2257995003C9C2C/\\$FILE/seurakuntien_vaestonmuutokset_2013.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/88F3966F93C98AB2C2257995003C9C2C/$FILE/seurakuntien_vaestonmuutokset_2013.pdf)
- Kuusinen, J. (1998). Nuorten aikuisten kehitystehtävät, onnellisuus ja kehityksen hallinta. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korhikangas & H. Lyytinen (toim.) *Näkemyksiä kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan* (s. 311–322). Helsinki: Sanoma Pro.
- Lim, C., & MacGregor, A. (2012). Religion and volunteering in context: Disentangling the contextual effects of religion on voluntary behavior. *American Sociological Review* 77 (5), 744–779.
- Marjovuuo, A. (2014) *Vapaaehtoistyön ytimessä: Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta*. (Väitöskirja, Helsingin yliopisto).
- Musick, M., & Wilson, J. (2008). *Volunteers: A Social Profile*. Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press.
- Niemelä, K. (2015) 'No longer believing in belonging': A longitudinal study of Finnish Generation Y from confirmation experience to Church-leaving. *Social Compass* 62 (2), 172–186.
- Niemelä, K. (2011) Heikkeneekö uskonnollisuus ikäryhmissä? Uskonnollinen kasvatus ja sen merkitys uskonnollisuuden selittäjänä. Teoksessa K. Ketola, K. Niemelä, H. Palmu & H. Salomäki (toim.), *Uskonto suomalaisten elämässä. Uskonnollinen kasvatus, moraalit, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa* (s. 40–59) Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
- Nuorisobarometri (2012). *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*. S. Myllyniemi (toim.) Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta.

- Pessi, A. B. (13.5.2013). *Vapaaehtoistoiminta ja arvot*. [Luento]. Turku: Turun yliopisto. Tekijän hallussa.
- Pessi, A. B. (2008) *Suomalaiset auttajina ja luottamus avun lähteisiin. RAY:n juhluvuoden kansalaiskyselyn tulokset*. (Avustustoiminnan raportteja 19). Helsinki: Raha-automaattiyhdistys.
- Putnam, R. D. & Campbell, D. E. (2010). *American Grace: How Religion Divides and Unites Us*. New York: Simon & Schuster.
- Ranta, M., Pessi, A. B., & Grönlund, H. (2016). Young Adults' Conceptions of the Sacred in Finland Today. *Young (online first -julkaisu)*. Saatavilla <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1103308816669212>
- Raskoff, S. & Sundeen, R. (1999). Community service programs in high schools. *Law and Contemporary Problems* 62 (4), 73–111.
- Rochester, C., Paine, A. E. & Howlett, S. & Zimmeck, M. (2010) *Volunteering and Society in the 21st Century*. Basingstoke, Hampshire, UK: Palgrave MacMillan.
- Ruiter, S., & De Graaf, N. D. (2006). National Context, religiosity, and volunteering: Results from 53 countries. *American Sociological Review* 71, 191–210.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. Teoksessa M. P. Zanna (toim.). *Advances in experimental social psychology* 25, 1–65.
- Smith, B. G., & Stark, R. (2009). *Religious Attendance Relates to Generosity Worldwide; Religious and the Secular More Charitable if they Attend Services*. Saatavilla <http://www.gallup.com/poll/122807/religious-attendance-relates-generosity-worldwide.aspx>
- Study on Volunteering in the European Union (2011). Study on Volunteering in the European Union. National report – Finland. Saatavilla 10.7.2015 <http://ec.europa.eu/citizenship/eyv2011/doc/National%20report%20FI.pdf>
- Uecker, J. E., Regnerus, M. D. & Vaaler, M. L. (2007). Losing my Religion: The Social Sources of Religious Decline in Early Adulthood. *Social Forces* 85 (4), 1667–1692.
- Vapaaehtoistoimintakysely (2015) Kansalaisareenan, Helsinki- ja Kirkkohallituksen vapaaehtoistoimintakysely (toteuttaja Taloustutkimus). Tekijän hallussa.
- Yeung, A. B. (2004). *Individually Together. Volunteering in Late Modernity: Social Work in the Finnish Church*. Helsinki: The Finnish Federation for Social Welfare and Health.

Kati Tervo-Niemelä

KIRKON JÄSENYYS RIPPIKOULUN JA ISOSTOIMINNAN KYSYMYKSENÄ

Seurakunnissa ja kirkossa on havahduttu viimeistään 2010-luvulla siihen, että aktiivisten isosvuosien jälkeen aikuistuvien nuorten on vaikea löytää omaa paikkaa ja tehtävää seurakunnan yhteydessä. Usein tähän elämän vaiheeseen sijoittuu kotoa pois muuttaminen, opintojen aloittaminen ja entistä itsenäisempi elämä. Kirkon jäsenyys ei ole itsestään selvää edes niille nuorille aikuisille, jotka ovat vuosia kantaneet vastuuta omassa seurakunnassa ja osallistuneet sen elämään. (Isoja ihmeitä – Isostoiminnan linjaus 2016.)

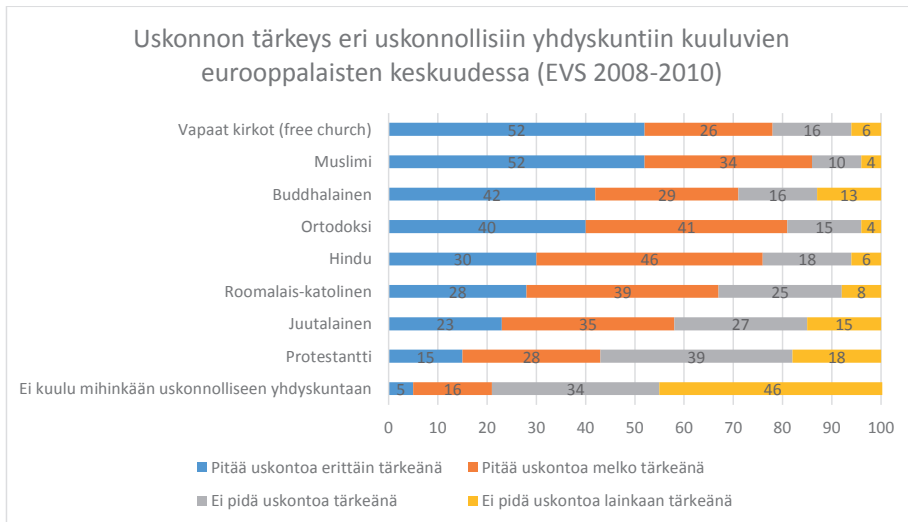
Tammikuussa 2016 kirkkohallituksessa hyväksytty Isoja ihmeitä – Isostoiminnan linjaus kuvaa johdannossaan yhtä keskeistä kirkon haastetta: muutamia vuosia aiemmin rippikoulun käyneiden ja usein isostoimintaan osallistuneiden aikuistuvien nuorten vaikeutta löytää paikkaansa seurakunnasta ja kirkosta sekä ylipäätään aikuistuvien nuorten etäännyttä seurakunnan elämästä. Suomessa sitä ilmentää muun muassa nuorten aikuisten korkeat kirkosta eroamisluvut: 2000-luvulla noin joka neljäs nuori aikuinen on eronnut kirkosta.

Haaste ei ole uusi. Nuoremman ikäpolven heikentynyt sitoutuminen uskonnollisiin instituutioihin on nähty monien, erityisesti perinteisten kirkkokuntien yhteisenä haasteena. Erityisesti protestanttisen kristillisyyden asema on heikentynyt Euroopassa. Se on näkynyt niin yhteisöihin kuuluvien jäsenten määrässä kuin osallistumisessa monissa maissa. Ilmiö näkyy selkeästi evankelis-luterilaisessa kirkossa sekä Suomessa että muissa Pohjoismaissa. Vaikka kirkkoon kuuluvien osuus niin Suomessa kuin muissa Pohjoismaissa on edelleen suhteellisen korkea, se on kaikissa viidessä Pohjoismaassa laskenut 2000-luvulla nopeammin kuin koskaan aiemmin. Vuonna

2014 Suomessa kirkkoon kuului 74 prosenttia väestöstä, vuodesta 2000 jäsenten osuus on laskenut 11 prosenttiyksikköä. Norjassa ja Islannissa kirkkoon kuuluvien osuus oli vuonna 2014 sama kuin Suomessa, mutta jäsenten määrän laskuvauhti oli ollut hieman kiivaampi, pudotusta Norjassa 12 ja Islannissa 15 prosenttiyksikköä. Ruotsissa jäsenten määrä on laskenut eniten (-17 prosenttiyksikköä) ja vuonna 2014 kirkkoon kuului 65 prosenttia Ruotsin väestöstä. Tanskassa puolestaan jäsenmäärä on laskenut muita maltillisemmin, vuonna 2014 kirkkoon kuului 78 prosenttia tanskalaisista, laskua vuosituhannen alusta 7 prosenttiyksikköä.

Uskonnollisten yhteisöjen jäsenyys uskonnollisuuden ilmentäjänä

Uskonnollisiin yhteisöihin kuulumisen ja yhteisöihin sitoutumisen tarkastelu on yksi perinteisimmistä uskonnon tutkimuksessa käytetyistä mittareista siihen, millaisia muutoksia uskonnollisuudessa tapahtuu. Tarkastelun heikkoutena on kuitenkin se, että kuuluminen kertoo vain yhden näkökulman uskonnollisuuden ilmiöstä eikä sellaisenaan tavoita sitä moniulotteisuutta, joka uskonnollisuuteen liittyy. Kuuluminen sinänsä ei välttämättä tarkoita sitä, että yksilö kokisi uskonnon henkilökohtaisella tasolla merkityksellisenä tai pitäisi itse itseään uskonnollisena. Niin ikään uskonnollisiin yhteisöihin kuulumattomuus ei tarkoita välttämättä uskonnottomuutta. Tämä koskee kaikkia uskonnollisia ryhmiä. Edellisen valossa on tärkeää, että uskonnollisiin yhteisöihin kuulumista ja siinä tapahtuneita muutoksia ei koskaan tulisi katsoa yksittäisenä uskonnollisuutta mittaavana tekijänä, vaan osana yksilön laajempaa uskonnollista mielenmaisemaan. Kuviossa 1 tarkastellaan European Value Study 2008–2010 -aineiston valossa uskonnollisena itseään pitävien osuutta eri uskonnollisiin ryhmiin kuuluvien keskuudessa. Kuvioista voidaan havaita, että erityisesti protestanttisiin kirkkoihin kuuluvien keskuudessa on Euroopassa huomattavan paljon sellaisia, jotka eivät pidä uskontoa erityisen tärkeänä. Vähiten heitä on muslimien ja vapaisiin suuntiin kuuluvien keskuudessa.

KUVIO 1. Uskonnon tärkeys eri uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvien eurooppalaisten keskuudessa European Value Study 2008–2010 -aineistossa.

Suomalaisten ja muiden pohjoismaalaisten suhdetta uskontoon ja erityisesti kansankirkkoihinsa on usein kutsuttu ilmauksella ”believing in belonging” – uskomista kuulumiseen (ks. esim. Bäckström 1993). Ilmauksella on haluttu ilmaista pohjoismaalaisten erityistä suhdetta luterilaiseen kirkkoon ja haluttu erottautua alun perin brittien uskonnollisuutta kuvaavasta ilmauksesta ”believing without belonging” – uskoa kuulumatta (Davie 1994; 2000; ks. myös Voas & Crocket 2005). Pohjoismaissa kirkko on koettu tärkeäksi osaksi elämää ja siihen on haluttu kuulua, vaikkei sen toimintaan aktiivisesti osallistuttaisikaan tai erityisesti uskottaisi sen opetuksiin. Koti, uskonto, isänmaa -ajattelun on koettu juurtuneen syvälle. Nuoren ikäpolven, erityisesti Y-sukupolven kohdalla ilmaus ”believing in belonging” ei kuitenkaan näytä enää pätevän. Sen sijaan nuoret ikäpolvet ovat aktiivisesti haastamassa perinteiset uskonnolliset muodot eivätkä näe kirkkoon kuulumista itsestään selvänä osana omaa identiteettiä eivätkä osana kansallista identiteettiä vaan yhä enemmän henkilökohtaisena valintana. He eivät halua näyttäytyä tapauskonnollisina vaan seurata ”omaa todellista itseä”. Tämän myötä he myös eroavat kirkosta aiempia ikäpolvia herkemmin, ja kaikkiaan noin joka neljäs nuori aikuinen on eronnut kirkosta 2000-luvun alkupuolella. (Niemelä 2006; 2007; 2015.) Nuoret myös uskovat aikaisempia sukupolvia harvemmin perinteisiin kirkon opetuksiin; sen sijaan erilaiset vaihtoehtouskonnollisuuden muodot saavat nuorten keskuudessa vanhem-

pia sukupolvia enemmän kannatusta (Niemelä 2011). Kokonaisuudessaan nuoren suomalaisen Y-sukupolven suhdetta kirkkoon ja kirkon jäsenyyteen kuvastaa siirtyminen aiempia sukupolvia minä-lähtöisempään argumentaatioon: yksilö tarkastelee jäsenyyden mielekkyyttä oman ajattelumaailmansa ja omien arvojensa näkökulmasta. Jos kirkon ei nähdä olevan linjassa omien arvojen ja asenteiden kanssa, kynnys erota kirkosta on alhainen. Sen sijaan yhteisölliset syyt eivät useinkaan riitä perusteeksi. (Niemelä 2015.)

Kirkon jäsenyyden syitä samoin kuin eri ikäpolvien eroamisen syitä tarkasteltaessa on niin ikään selvästi nähtävissä eri sukupolviin liittyviä eroja. Tarkasteltaessa kirkon jäsenyyden syitä, tutkimus osoitti erityisesti seuraavat muutokset: nuori ikäpolvi ei enää näe, että kirkon jäsenyys jollain tavoin kuuluisi suomalaisuuteen. Sen sijaan vanhemmalle ikäpolvelle tyypillinen ajattelu, jossa kirkon jäsenyyden ajatellaan olevan osa suomalaisuutta, on nuorille vieras ja jopa tutkimuskysymyksenä sellainen, että nuoret eivät oikein edes tiedä, mitä kysymyksellä tarkoitetaan. Kaksi muuta selkeintä eroa linkittyvät siihen, missä määrin kirkon kulttuurinen työ nähdään tärkeänä ja missä määrin yksilö kokee tarvitsevansa kirkkoa oman uskonsa vahvistukseksi. Molemmat näistä ovat vahvasti vähentyneet nuorissa ikäpolvissa. (Ks. Niemelä 2006.) Niin ikään kirkosta eroamisen syissä näkyvät selkeitä eroja. Gallup Ecclesiastica 2011 -tutkimuksen samoin kuin laajaan kirkosta eronneiden kirjeaineistoon pohjautuvan tutkimuksenvalossa nuoret korostavat uskon puutetta eroamisen syynä, kun vanhemmat ikäluokat korostavat erilaisia pettymyksiä. Gallup Ecclesiastica 2011 -aineiston perusteella 16 valmiin vastausvaihtoehdon joukosta nuoren ikäpolven keskeisimmät eroamisen syyt olivat seuraavat: en ole uskonnollinen ihminen, en usko kirkon opetuksiin sekä kirkko instituutiona ei merkitse minulle mitään. Nuoret myös korostivat vanhempia yleisemmin näkemystä siitä, että kirkko on liian suvaitsematon seksuaalivähemmistöjä kohtaan, mutta kokonaisuudessaan tämä näyttäytyi eroamisen syynä paljon harvemmin kuin nuoren kokemus siitä, ettei usko. Sen sijaan kirkollisveron merkitys on nuorille varsin vähäinen eroamisen motiivina, se näyttäytyy selvästi voimakkaammin keski-ikäisillä. (Niemelä 2015; ks. myös Niemelä 2006; 2007.)

Aikaisemmat tutkimukset osoittavan yksilön lähipiirin uskonnollisilla sosiaalistajilla, erityisesti perheellä, olevan keskeinen merkitys yksilön suhteelle uskonnollisia instituutioita kohtaan ja ylipäätään uskonnollisuudelle. Useat tutkimukset osoittavat kodin ja sen myötä edeltävien sukupolvien keskeisen merkityksen siinä, millaiseksi yksilön suhde uskonnollisiin yhteisöihin ja ylipäätään uskonnollisuus muotoutuu. (Ks. esim. McIntosh &

Spilka 1995; Beit-Hallahmi & Argyle 1997, 99; Schwab 1995, 2007; Chatters & Taylor 2005; Niemelä 2006b; Hood, Hill & Spilka 2009; Bengtson, Copen, Putney & Silverstein 2009; Niemelä 2011; Storm & Voas 2012.) Sosialisatiolla tarkoitetaan yhteiskuntatieteissä yksilön läpi elämän jatkuvaa prosessinomaista kasvamista yhteiskunnan jäseneksi. Sosialisati-
on myötä yksilö oppii yhteisön arvojärjestelmän, normit ja toimintamal-
lit. Primaarisosialisatio tapahtuu lapsuudessa ja on ensisijaisesti vanhem-
pien tehtävä, ja se tapahtuu suurelta osin tiedostamattomana asenteiden,
arvojen ja sosiaalisten taitojen ja tietojen välittämisenä. Muut sosialisatio-
tekijät ovat useiden tutkimusten mukaan toisarvoisia perheeseen verrattu-
na. Koti paitsi toimii sosiaalistajana vaikuttaen suoraan lapseen myös epä-
suorasti suodattaa muualta tulevia vaikutteita. (Berger & Luckman 1994.)

Vanhempien ohella myös isovanhempien uskonnollisuudella on havait-
tu olevan huomattava vaikutus yksilön uskonnollisuuteen (Schwab 1997;
Grob, Morgenthaler & Käppler 2007; Bengtson, Copen, Putney & Sil-
verstein 2009), joskin vaikutus on vähentynyt nuoremmalla ikäpolvella
(Bengtson, Copen, Putney & Silverstein 2009). Myös Vern Bengtson ym.
(2013) ovat päätyneet 350 perheessä USA:ssa toteuttamansa 35-vuotisen
pitkittäistutkimuksen pohjalta vahvasti korostamaan perheen ja sukupol-
vien välisen vuorovaikutuksen keskeisyyttä. Bengtsonin ja kumppaneiden
mukaan uskonnollisuuteen vaikuttaa monet tekijät, mutta edelleen ensi si-
jassa perheeseen ja sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen liittyvät tekijät
ja tärkeimpiä tekijöitä ovat roolimallin antaminen ja vanhempi-lapsi-suhteen
laatu. Myös isovanhemmat ovat tärkeämpiäkin kuin yleensä on tiedos-
tettu. Muita vaikuttajia ovat esimerkiksi yhteiskunnalliset ja kulttuuriset te-
kijät, uskonnollisten ryhmien ja koulun vaikutus ja ystävät ja muu lähipiiri,
mutta näiden vaikutus on toissijaista verrattuna perheen sisäisiin tekijöi-
hin. (Bengtson ym. 2013, 192–194.)

Tutkimustehtävä ja -aineistot

Tässä artikkelissa tarkastelun kohteena on nuorten ja nuorten aikuisten
suhtautuminen kirkon jäsenyyteen. Pyrkimyksenä on yhtäältä luoda kuva
siitä kehityskulusta, joka nuoren mielenmaisemassa tapahtuu suhteessa kir-
kon jäsenyyteen nuoruudessa ja aikuisuuteen siirtymässä ja mitkä tekijät
siihen vaikuttavat kuin toisaalta tarkastella suomalaisnuoria suhteessa mui-
hin protestanttisiin nuoriin Euroopassa.

Artikkelissa haetaan vastausta seuraaviin kysymyksiin:

- Millainen on suomalaisten rippikoulunuorten suhde kirkon jäsenyyteen ja miten he eroavat muista protestanttisista nuorista Euroopassa?
- Miten nuoren suhtautuminen kirkon jäsenyyteen muuttuu rippikoulu- ja rippikoulun jälkeen?
- Mitkä nuoren taustaan liittyvät tekijät ja rippikouluun liittyvät tekijät vaikuttavat kirkon jäsenyyteen sitoutumiseen ja mahdolliseen myöhem- pään kirkosta eroamiseen?

Kysymystä kirkon jäsenyydestä tarkastellaan kahden laajan tutkimusai- neiston valossa. Nämä ovat vuosina 2012–2013 rippikoulun alussa ja lo- pussa kerätty laaja kansainvälinen tutkimusaineisto sekä vuonna 2001 Tampereella rippikoulun käyneitä ikävuoteen 25 asti seuraava pitkittäis- tutkimusaineisto. Aineistot tarjoavat mahdollisuuden yhtäältä verrata suo- malaisnuoria muihin eurooppalaisnuoriin, ja toisaalta ne tarjoavat mah- dollisuuden samojen nuorten seuraamiseen nuoruudesta aikuisuuteen siirtymässä peräti kymmenen vuoden ajalta.

Kansainvälinen rippikoulunuoria tarkasteleva tutkimusaineisto on kerät- ty yhdeksässä maassa ja yhteensä niiden eri protestanttisissa kirkossa rippi- koulujen alussa vuonna 2012 ja niiden päättyessä vuonna 2013 (ks. lisää tutkimuksesta ja sen toteuttamisesta Schweitzer, Niemelä, Schlag & Simo- joki 2015). Tutkimus toteutettiin seuraavissa maissa: Saksa (EKD:n ja me- todistikirkon rippikoulut), Sveitsi (reformoidun kirkon rippikoulu), Un- kari (luterilaisen ja reformoidun kirkon rippikoulut) sekä Itävalta, Tanska, Ruotsi, Suomi, Norja ja Puola (luterilaisen kirkon rippikoulut). Tutki- mukseen osallistui kaikkiaan 28 070 nuorta taulukon 1 mukaisesti.

TAULUKKO 1. Kansainväliseen rippikoulututkimukseen osallistuneiden nuorten määrä eri maissa.

	Tutkimukseen osallistuneet rippikoululaiset
Saksa EKD	10191
Itävalta	495
Sveitsi	7217
Tanska	2024
Suomi	2436
Norja	2337
Ruotsi	1381
Puola	362
Unkari	866
Saksa metodistit	761
Yhteensä	28 070

Vuonna 2001 Tampereella rippikoulun käyneitä ikävuoteen 25 asti seuraava pitkittäistutkimusaineisto koostuu neljästä eri kyselystä:

- 1) kysely rippikoulun alussa vuonna 2001 nuorten ollessa keskimäärin 14-vuotiaita (N = 1 322,90 % kaikista rippikoululaisista Tampereella vuonna 2001)
- 2) kysely rippikoulun lopussa vuonna 2001 nuorten ollessa keskimäärin 15-vuotiaita (N = 1 159,79 % rippikoululaisista) (ks. lisää kahden ensimmäisen kyselyn toteuttamisesta ja tutkimuksen tuloksista Niemelä 2002)
- 3) kysely viisi vuotta rippikoulun jälkeen nuorten ollessa 20-vuotiaita keväällä 2006 (N = 416, vastausprosentti 30) (ks. lisää viisi vuotta rippikoulun jälkeen toteutetun kyselyn toteuttamisesta ja tutkimuksen tuloksista Niemelä 2007; 2008)
- 4) kysely kymmenen vuotta rippikoulun jälkeen nuorten ollessa 25-vuotiaita syksyllä 2011 (N = 276, vastausprosentti 21).

Pitkittäistutkimuksen kyselyiden vastausprosentti laski selvästi, kuten olettaa saattaa. Ensimmäisen kyselyn vastausprosentti oli peräti 90, kun kymmenen vuotta myöhemmin kyselyn vastausprosentti oli enää 21. Kahden ensimmäisen kyselyn keruu toteutettiin rippikoulujen yhteydessä täyttämällä lomakkeet rippikouluopetuksen yhteydessä, mikä selittää korkeaa vastausprosenttia. Kaksi viimeistä kyselyä on puolestaan toteutettu postikyselyinä. Vaikka kahden viimeisen kyselyn vastausprosentti on selvästi alhaisempi kuin ensimmäisten kyselyiden, näiden kyselyiden vastaajajoukko ei kuitenkaan olennaisesti eroa niistä, jotka eivät näihin kyselyihin vastanneet. Ainoastaan yksi selkeä ero on havaittavissa: neljänteen kyselyyn vastanneista 68 prosenttia oli naisia, kun ensimmäiseen ja toiseen kyselyyn vastanneista 50 prosenttia. Sen sijaan tarkasteltaessa esimerkiksi suhtautumista kirkkoon ja kristinuskoon tai rippikoulutyytyväisyyttä rippikoulun alussa ja lopussa, kahteen viimeiseen kyselyyn vastanneet eivät eroa niistä, jotka eivät vastanneet. Tutkimuksen kannalta kiinnostavimpia ovat ne vastaajat, jotka ovat vastanneet kaikkiin kyselyihin ja joiden eri kyselyvastaukset on ollut mahdollista yhdistää aiempiin vastauksiin. Aineistossa on kaikkiaan 206 tällaista vastaajaa.

Kirkon jäsenyys rippikoululaisen elämänkontekstissa Suomessa ja muualla Euroopassa

Verrattaessa vuosina 2012–2013 kootun kansainvälisen rippikoulututkimuksen aineiston perusteella eri maiden nuorten suhtautumista kirkon jäsenyyteen rippikoulun alussa, yhdeksän tutkitun maan ja niissä toimiviin kirkkoihin kuuluvien nuorten välillä on havaittavissa huomattavia eroja. Yleisesti ottaen nuoret, jotka kuuluvat sellaiseen kirkkoon, jolla on maassaan vähemmistökirkon asema, pitävät kirkon jäsenyyttä selvästi tärkeämpänä kuin nuoret, jotka kuuluvat enemmistökirkkoon.

Sen sijaan maissa, joissa kirkolla on selkeä enemmistökirkon asema, nuoret eivät yleensä pidä kirkon jäsenyyttä erityisen tärkeänä. Tämä näkyy erityisesti Pohjoismaissa, joissa maasta riippuen 65–78 prosenttia kuuluu kirkkoon, mutta vain 18–32 prosenttia nuorista pitää kirkon jäsenyyttä tärkeänä. Sen sijaan niissä konteksteissa, missä tutkimukseen osallistuneet nuoret kuuluvat kirkkoon, joka selkeästi vähemmistökirkon asemassa, jäsenyyttä tärkeänä pitävien osuus on selvästi suurempi. Kirkon jäsenyyden tärkeydellä on myös yhteys siihen, miten tärkeänä rippikoululaisten vanhemmat pitävät uskontoa ($r=.39^{***}$). Jos vanhemmat ovat kiinnostuneita uskonnosta, myös nuorilla on taipumus pitää jäsenyyttä tärkeänä. Yhteys on tilastollisesti erittäin merkitsevä kaikissa tutkituissa maissa ja kirkoissa.

Tutkituista nuorista tärkeimpänä kirkon jäsenyyttä pitävät luterilaiseen kirkkoon kuuluvat puolalaisnuoret, metodistikirkkoon kuuluvat saksalaisnuoret ja reformoituun ja luterilaiseen kirkkoon kuuluvat unkarilaisnuoret (ks. taulukko 2). Kaikille näille ryhmille on yhteistä, että ne kuuluvat maassaan uskonnolliseen vähemmistöön. Tutkimukseen osallistuneista luterilaisista puolalaisnuorista 83 prosenttia piti kirkon jäsenyyttä rippikoulun alussa tärkeänä, metodistikirkkoon kuuluvista saksalaisnuorista 70 prosenttia ja luterilaiseen tai reformoituun kirkkoon kuuluvista unkarilaisnuorista 63 prosenttia.

TAULUKKO 2. Kirkon jäsenyyttä tärkeänä pitävien nuorten osuus rippikoulun alussa eri protestanttisissa kirkoissa Euroopassa ja ko. kirkon jäsenten osuus kyseisessä maassa.

	Pitää kirkon jäsenyyttä tärkeänä rippikoulun alussa	Ko. kirkon jäsenten osuus kyseisessä maassa	Nuoren vanhemmista uskoa tärkeänä tai melko tärkeää pitävien osuus	N
Saksa EKD	41	31 (EKD)	25	7,518
Saksa metodistit	70	<1 (Metodistit)	77	349
Itävalta	43	4 (Luterilaiset ja reformoidut)	31	414
Sveitsi	27	30 (Reformoidut)	17	4,536
Tanska	27	78 (Luterilaiset)	25	1,070
Suomi	28	75 (Luterilaiset)	20	1,098
Norja	32	75 (Luterilaiset)	22	2,076
Ruotsi	19	66 (Luterilaiset)	23	641
Puola	83	<1 (Luterilaiset)	75	355
Unkari	63	12 (Reformoidut) 2 (Luterilaiset)	69	500

Myös Saksassa evankeliseen kirkkoon (EKD) ja Itävallassa luterilaiseen tai reformoituun kirkkoon kuuluvat nuoret pitävät kirkon jäsenyyttä myös keskimääräistä tärkeämpänä rippikouluun tullessa, heistä 41–43 prosenttia pitää jäsenyyttä tärkeänä. Sen sijaan ruotsalaisnuorista alle joka viides (19 %) pitää rippikoulun alussa kirkon jäsenyyttä tärkeänä. Muissa Pohjoismaissa, Suomessa, Norjassa ja Tanskassa sekä Sveitsissä osuus on 27–32 prosenttia. Tytöt pitävät kirkon jäsenyyttä keskimäärin tärkeämpänä kuin pojat. Ilmiö on samansuuntainen kaikissa maissa paitsi Puolassa ja Itävallassa, joissa puolestaan pojat pitävät jäsenyyttä keskimäärin tärkeämpänä kuin tytöt.

Suhtautuminen kirkon jäsenyyteen rippikoulun lopussa

Entä mitä nuoren suhtautumiselle kirkon jäsenyyteen tapahtuu rippikoulun aikana ja sen jälkeen? Kansainvälisen rippikoulututkimuksen aineisto osoittaa nuorten suhtautumisen kirkon jäsenyyteen muuttuvan myönteisemmäksi kaikissa muissa tutkituissa maissa ja niiden kirkoissa paitsi ei Puolassa ja Saksan metodistinuorten kohdalla, joiden lähtöasentoituminen oli jo hyvin myönteinen. Rippikoulun aikana tapahtunut muutos on tilastollisesti merkitsevä Saksassa, Sveitsissä, Tanskassa, Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa. Itävallassa muutos on niin ikään myönteinen, muttei saavuta tilastollista merkitsevyyttä.

TAULUKKO 3. Kirkon jäsenyyden tärkeys eri maissa rippikoulun alussa ja lopussa: niiden osuus jotka vastasivat 5–7 asteikolla 1–7 (jossa 1 = ollenkaan tärkeä, 7 = erittäin tärkeä) rippikoulun alussa ja lopussa, keskiarvot, keskimääräinen muutos ja keskiarvojen erojen merkitsevyys.

	% piti kirkon jäsenyyttä tärkeänä rippikoulun alussa vuonna 2012	% piti kirkon jäsenyyttä tärkeänä rippikoulun lopussa vuonna 2013	Rippi-koulun alussa: Kirkon jäsenyys on minulle tärkeää (keskiarvo)	Rippi-koulun lopussa: Kirkon jäsenyys on minulle tärkeää (keskiarvo)	Keski-määräinen muutos	Paired sample t-test	N
Kaikki	33	40	3.97	4.13	0.16	-12.40***	16,344
Saksa EKD	41	46	4.23	4.33	0.10	-5.44***	7,281
Itävalta	43	48	4.29	4.46	0.17	-1.80	335
Sveitsi	27	32	3.52	3.71	0.19	8.08***	4,862
Tanska	27	31	3.64	3.81	0.17	-2.85*	708
Suomi	28	33	3.66	3.89	0.23	-5.81***	1,664
Norja	32	37	3.73	4.04	0.31	-5.60***	1,187
Ruotsi	19	32	3.28	3.6	0.32	-4.05***	471
Puola	83	76	5.84	5.69	-0.15	1.07	166
Saksa metodistit	70	75	5.35	5.35	0	-0.06	522
Unkari	63	76	5.17	5.54	0.37	-3.31***	236

Asteikko: 1 = ei lainkaan, 7 = erittäin tärkeä; keskiarvoissa esitetään vain niiden nuorten vastaukset, jotka ovat vastanneet molempiin kyselyihin. *** = tilastollisesti erittäin merkitsevä, ** = tilastollisesti merkitsevä, * = tilastollisesti melkein merkitsevä.

Erittäin laaja tutkimusaineisto antaa mielenkiintoisen mahdollisuuden tarkastella tekijöitä, jotka selittävät nuoren asenteita kirkon jäsenyyttä kohtaan sekä sitä, että nuoren asenteet muuttuvat rippikoulun aikana. Selittäviä tekijöitä tarkasteltiin regressioanalyysin avulla. Analyysia kehoitettiin erimuuttujavaihtoehtoilla niin yksittäisten maiden aineistoilla ja laajalla kansainvälisellä aineistolla. Selittäviksi tekijöiksi osoittautui sekä rippikouluun ja sen toteutustapaan liittyviä tekijöitä että nuoren omaan taustaan liittyviä tekijöitä.

Taulukossa 4 esitellään nuoren taustaan ja rippikouluun liittyvät tekijät, jotka osoittautuivat kirkon jäsenyyteen suhtautumista tai siinä rippikoulun aikana tapahtunutta muutosta selittäviksi tekijöiksi joko Suomessa tai yhdeksän maan kokonaisaineistossa. Tarkasteltaessa sitä, mitkä tekijät selittävät ylipäätään nuoren asennoitumista rippikoulun päättyessä, voimak-

kaimmin asennoitumista selittäväksi tekijäksi osoittautui niin Suomessa kuin laajassa kansainvälisessä aineistossa vanhempien suhtautuminen uskontoon. Nuoret, joiden vanhemmat olivat kiinnostuneita uskonnosta, tyypillisesti pitivät kirkon jäsenyyttä kuin laajemminkin uskoon liittyviä asioita tärkeänä ja vastaavasti nuoret, joiden vanhemmille uskonnolla ei ole merkitystä, eivät tyypillisesti myöskään pidä kirkon jäsenyyttä tai laajemmassa mielessä uskoa ja uskontoon liittyviä asioita tärkeänä. Rippikoulukokemuksiin liittyvistä tekijöistä Suomen aineiston perusteella eniten myönteistä asennoitumista kirkon jäsenyyttä kohtaan rippikoulun lopussa selitti kokemus siitä, että nuori koki olevansa tervetullut seurakuntaan ja tulevasa huomioiduksi siellä. Muita myönteistä asennoitumista vahvimmin selittäviä tekijöitä olivat mahdollisuus vaikuttaa rippikoulun aikana siihen, mitä asioita siellä käsitellään sekä kokemus yhteydestä ja yhteenkuuluvuudesta rippikouluryhmässä.

Tarkasteltaessa puolestaan sitä, mitkä tekijät selittävät nimenomaisesti asennoitumisessa rippikoulun aikana tapahtunutta muutosta, kutakuinkin samat tekijät nousevat kärkeen. Vanhempien vaikutus on kuitenkin päinvastainen: vanhempien vähäinen kiinnostus uskontoa kohtaan ennustaa nuoren asennoitumisessa tapahtunutta muutosta myönteiseen suuntaan. Tämä selittyy osaltaan sillä, että ne nuoret, joiden vanhemmat ovat välinpitämättömiä uskontoa kohtaan, ovat tyypillisesti alkuvaiheessa kriittisiä, jolloin mahdollisuuksia myönteiseen muutokseen on paljon enemmän kuin niillä vastaajilla, joiden vanhemmille uskonto on tärkeä ja jotka jo alkuvaiheessa ovat suhtautuneet maksimaalisen myönteisesti. Rippikoulun sisällöllisistä tekijöistä edellisen tavoin merkityksellisimpiä olivat kokemus siitä, että on tervetullut seurakuntaan ja että nuorella on mahdollisuus vaikuttaa yhdessä muiden rippikoululaisten kanssa siihen, mitä asioita rippikoulussa käsitellään.

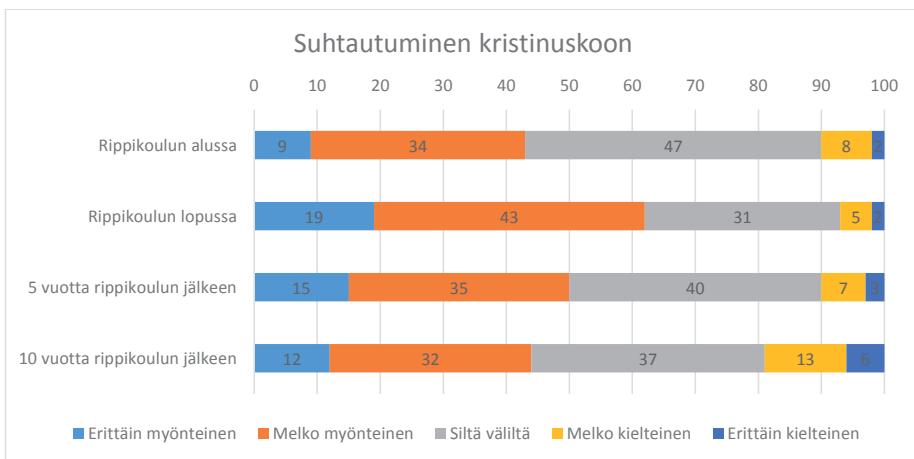
TAULUKKO 4. Nuoren suhtautumista kirkon jäsenyyteen rippikoulun lopussa ja asennoitumisessa rippikoulun aikana tapahtunutta muutosta selittävät tekijät Suomessa ja yhdeksän maan kansainvälisessä aineistossa (linear regression).

	Nuoren suhtautumista kirkon jäsenyyttä kohtaan rippikoulun lopussa selittävät tekijät		Nuoren suhtautumisessa kirkon jäsenyyteen rippikoulun aikana tapahtunutta muutosta selittävät tekijät	
	Suomi	Koko aineisto (9 maata)	Suomi	Koko aineisto (9 maata)
(Constant)	***	***	***	***
Vanhempien kiinnostus uskontoa kohtaan	.21***	.32***	-.13***	-.09***
KK37: Koen, että olen tervetullut seurakuntaani ja minut huomioidaan siellä	.13***	.07***	.06*	.09***
KK04: Rippikoulun aikana sain vaikuttaa yhdessä muiden rippikoululaisten kanssa siihen, mitä asioita rippikoulussa käsiteltiin.	.11**	-.03***	.08*	.02*
KB02: Rippikoulun aikana olen kokenut yhteyttä ja yhteenkuuluvuutta rippikouluryhmässä	.09**	-.03***		
KK57: Sain mahdollisuuden kokeilla vapaaehtoistyötä	.08***	.06***		
KN01: Olen tyytyväinen rippikouluun kokonaisuudessaan	.08**	.06***		
KK11: Rippikoulun aikana minun uskoon liittyvät kysymykseni otettiin huomioon.	.06*	.06***		.05***
KK56: Rippikoulun aikana sain ryhmästä uusia ystäviä	-.06*	-.01		
KB03: Rippikoulun aikana olen pystynyt itse päättämään uskonasioistani		.10***		
Sukupuoli	.05*	.02**		.02*
KK05: Rippikoulun aikana oli paljon hauskaa tekemistä		.05***		.04**
KK03: Rippikoulun aikana sain hyvän henkilökohtaisen kontaktin rippikoulun opettajiin ja ohjaajiin				.04***
Selitysosuus	21,7 %	17,7 %	5,0 %	4,5 %

Kirkon jäsenyys aikuisuuteen siirtymässä

Entä millaisia muutoksia nuoren suhteessa kirkon jäsenyyteen tapahtuu rippikoulun jälkeen ja siirryttäessä nuoruudesta aikuisuuteen? Kysymystä tarkastellaan seuraavassa tamperelaisnuoria ikävuodesta 14 ikävuoteen 25 tarkastelevan pitkittäistutkimuksen aineiston valossa.

Ennen siirtymistä varsinaisten ydinkysymysten ääreen, aineiston perusteella on syytä luoda lyhyt yleiskuvaus siitä muutoksesta, joka nuoren suhteessa kristinuskoon ja kirkkoon tapahtuu pitkittäistutkimuksen valossa rippikoulun aikana ja sen jälkeen. Kuvio 2 havainnollistaa tätä kehityskulkua. Kuviossa tarkastellaan nuorten suhtautumista kristinuskoon rippikoulun alussa ja lopussa sekä viisi ja kymmenen vuotta rippikoulun jälkeen vuonna 2001 rippikoulun käyneiden tamperelaisnuorten keskuudessa. Kuvioista käy ilmi selkeästi monissa aikaisemmissä tutkimuksissa näkyvä rippikoulun aikana tapahtunut myönteinen muutos ajattelussa. Kun rippikoulun alussa reilu 40 prosenttia nuorista suhtautui rippikouluun joko melko tai erittäin myönteisesti, rippikoulun jälkeen osuus oli noussut noin 60 prosenttiin. Rippikoulua seuranneina vuosina asenteilla on taipumus haalistua ja muuttua neutraalimmiksi ja myös kielteisesti asennoituvien määrä kasvaa.

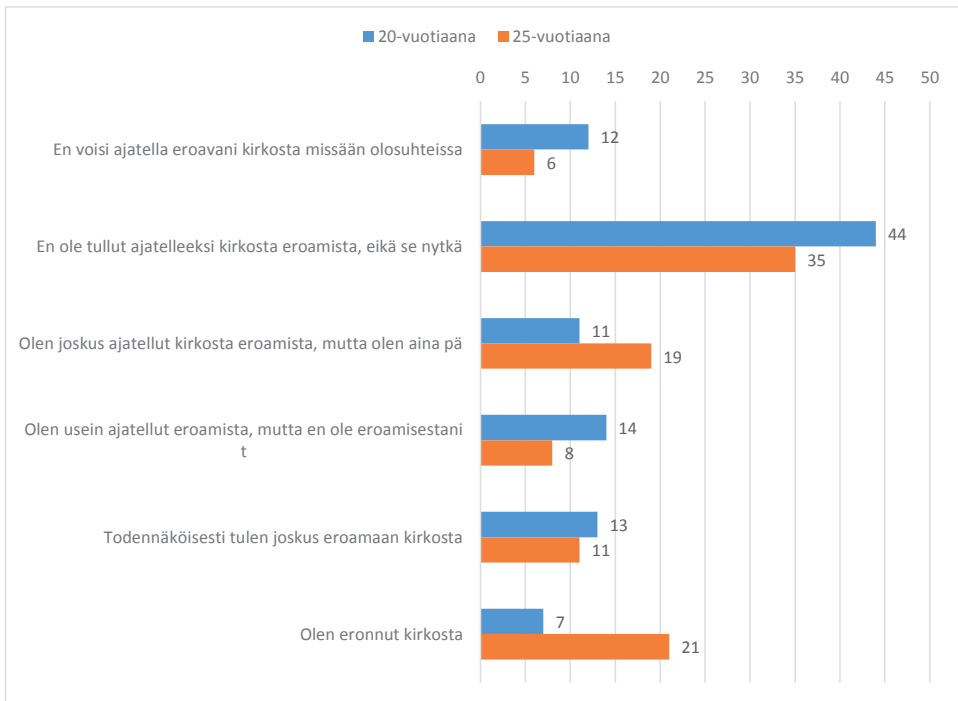

KUVIO 2. Nuorten suhtautuminen kristinuskoon rippikoulun alussa ja lopussa sekä viisi ja kymmenen vuotta rippikoulun jälkeen. Pitkittäistutkimusaineisto tamperelaisnuorista 2001–2011.

N = 1146 (2001a), N = 1078 (2001b), N = 53 (2006), N = 225 (2011)

Suhteessa kirkon jäsenyyteen pitkittäistutkimuksen aineisto osoittaa, että kysymys kirkon jäsenyydestä – jäsenenä pysymisestä ja eroamisesta – aktivoituu useilla nuorilla aikuisuuden kynnyksellä. Kymmenen vuotta rip-pikoulun jälkeen, 25-vuotiaana, vain joka kolmas nuori aikuinen ei ollut tullut pohtineeksi kysymystä kirkon jäsenyydestä. Sen sijaan sekä niiden osuus, jotka olivat päätyneet eroamaan kirkosta, että pohdinnan jälkeen päätyneet pysymään jäsenenä, oli kasvanut. Tutkituista tamperelaisnuoris-ta 7 prosenttia oli eronnut kirkosta 20-vuotiaana, viisi vuotta myöhemmin osuus oli noussut 22 prosenttiin (24 % miehistä ja 20 % naisista). Osuus vastaa koko väestön tasolla kirkosta eronneiden nuorten aikuisten osuutta.

Nuorten aikuisten yleisessä suhteessa kirkon jäsenyyteen oli tapahtunut varhaisaikuisuudessa vastaavanlaisia muutoksia kuin pitkittäistutkimus-aineiston perusteella kokonaisuudessaan oli tapahtunut suhteessa kristin-uskoon. Suhtautuminen kirkon jäsenyyteen oli myös muuttunut koko-naisuudessaan kriittisemmäksi ikävuosien 20 ja 25 välissä (ks. Kuvio 3). 25-vuotiaana vain 5 prosenttia nuorista ei voinut kuvitella eroavansa kir-kosta missään olosuhteissa. Viisi vuotta aiemmin osuus oli ollut 12 pro-senttia. Niin ikään niiden osuus, jotka ovat epävarmoja, tulisiko heidän erota kirkosta, on vähentynyt, samoin kuin niiden osuus, jotka eivät olleet tulleet ajatelleeksi eroamista eivätkä pitäneet sitä ajankohtaisena nytkään. Eroamista aktiivisesti harkitsevien osuus niin ikään on vähentynyt. Tämä kuitenkin suoraan selittyy sillä, että moni 20-vuotiaana kirkosta eroamista harkinnut, oli jo 25. ikävuoteen mennessä ehtinyt erota kirkosta.

KUVIO 3. Tampereella vuonna 2001 rippikoulun käyneiden suhtautuminen kirkon jäsenyyteen 5 ja 10 vuotta rippikoulun jälkeen (20- ja 25-vuotiaana). Pitkittäistutkimusaineisto tamperelaisnuorista 2001–2011. N = 349 (2006); N = 225 (2011)

Nuoren aikuisen ikävaihe näyttäytyy myös vaiheena, jolloin kirkko ja seurakunta ylipäätään usein koetaan etäisemmäksi kuin aikaisemmin. 20-vuotiaana joka neljäs (28 %) nuorista vastasi, että hän koki kirkon ja seurakunnan etäisemmäksi kuin rippikouluikäisenä. 25-vuotiaana osuus oli noussut 42 prosenttiin. Osuus on selvästi korkeampi kuin niiden nuorten osuus, jotka kokivat etäännyneensä Jumalasta ja uskosta (27 %). Varsin moni kokee myös lähentyneensä suhteessaan Jumalaan ja uskoon. 20-vuotiaana joka viides ja 25-vuotiaana joka kuudes nuori aikuinen koki uskon ja Jumalan tärkeämpänä ja läheisempänä kuin oli kokenut rippikoulussa. Sen sijaan vain joka kymmenes koki lähestyneensä suhteessaan kirkkoon tai seurakuntaan. On myös hyvä panna merkille, että nuoret aikuiset kokivat eritoten etäännyneensä omasta paikallisseurakunnastaan, eivät niinkään kirkosta. Erityisesti tämä näkyi niillä, jotka olivat muuttaneet pois omalta kotiseudultaan verrattuna niihin, jotka edelleen asuivat siellä ($p < .001$).

Nuoruuden kotiseurakunnan alueelta pois muuttaneista oman paikallis-seurakuntansa läheiseksi koki vain 5 prosenttia nuorista, alueella edelleen asuvista 10 prosenttia. Seurakuntansa erittäin etäiseksi muualle muuttaneiden joukossa oli joka toinen (47 %), alueella edelleen asuvista kolmannes (30 %). Sen sijaan siinä, miten läheiseksi kirkko koettiin, ei ollut ero niiden välillä, jotka olivat muuttaneet pois kotiseudultaan ja jotka edelleen asuvat siellä.

TAULUKKO 5. Vuonna 2001 Tampereella rippikoulun käyneiden arviot 20- ja 25-vuotiaana siitä, miten suhde kirkkoon ja seurakuntaan sekä Jumalaan ja uskoon ovat muuttuneet rippikoulun jälkeen. Pitkittäistutkimusaineisto tamperelaisnuorista 2001–2012. N = 349 (2006), N = 225 (2011) %

	Kirkko ja seurakunta		Jumala ja usko	
	20-vuotiaana	25-vuotiaana	20-vuotiaana	25-vuotiaana
Ei mitenkään	62	50	64	56
...ovat minulle tänä päivänä läheisempiä ja tärkeämpiä kuin rippikouluikäisenä	10	8	20	17
...ovat minulle tänä päivänä vähemmän tärkeitä ja etäisempiä kuin rippikouluikäisenä	28	42	16	27
Yhteensä	100	100	100	100
	Ev. lut. kirkko		Oma paikallisseurakunta	
Hyvin läheinen	1	2	2	1
Melko läheinen	10	15	11	8
Ei läheinen eikä etäinen	52	40	40	32
Melko etäinen	21	24	24	2
Hyvin etäinen	16	19	23	33
Yhteensä	100	100	100	100

Kirkosta eroaminen nuoren aikuisen ratkaisuna

Kirkosta eroamiseen päätyneet nuoret (22 % nuorista) perustelivat eroamistaan kaikkein yleisimmin sillä, etteivät he uskoneet kirkon opetukseen. Uskon puute ja siihen liittyen kokemus kirkosta henkilökohtaisesti merkityksettömänä mainittiin vastauksissa useimmin. Myös kyselyssä ollut kysymys siitä, missä määrin vastaaja uskoi Jumalaan, tukee kirkosta eroamisen perusteluina esitettyjä syitä. Niistä nuorista, jotka 25. ikävuoteen mennessä olivat päätyneet eroamaan kirkosta, kaikkiaan 79 prosenttia vastasi, ettei

uskonut Jumalan olemassaoloon. Muita usein mainittuja syitä olivat muun muassa kirkollisvero, kokemus siitä, ettei tarvitse kirkkoa eikä sen palveluita mihinkään ja näkemys kirkosta liian suvaitsevana tai suvaitsemattomana, lähinnä suhteessa seksuaalivähemmistöihin. Jälkimmäinen, kokemus kirkosta liian suvaitsemattomana, oli nuorten keskuudessa yleisempi. Kirkosta eronneet eivät kuitenkaan tyypillisesti suhtautuneet erityisen kielteisesti kirkkoon: vain 18 prosentilla kirkosta eronneista oli hyvin kielteinen kuva kirkosta ja 39 prosentilla melko kielteinen. Tulokset ovat linjassa aiempien kirkosta eroamista tarkastelevien tutkimusten tulosten kanssa (ks. esim. Niemelä 2006).

Varsin moni kirkosta eronneista oli myös osallistunut aiemmin aktiivisesti seurakunnan toimintaan; eronneista jopa seitsemän prosenttia oli ollut useita vuosia mukana isostoiminnassa. Toisin päin asiaa tarkasteltuna niistä nuorista, jotka olivat olleet useita vuosia mukana isostoiminnassa, useampi kuin joka kymmenes (11 %) oli eronnut kirkosta. Eronneiden osuus on kuitenkin selvästi alhaisempi kuin niiden keskuudessa, jotka eivät olleet lainkaan mukana isostoiminnassa; näistä nuorista joka kolmas (30 %) oli eronnut kirkosta. Lyhyen aikaa isostoiminnassa mukana olleista noin joka viides oli eronnut kirkosta. Näin ollen aktiivinen osallistuminen kirkon nuorisotoimintaan kyllä ennustaa jäsenenä pysymistä mutta ei ole sen tae. Kirkosta eronneille entisille isosille oli muita isosia tyypillisempää muita isosia heikompi hengellinen orientaatio. Niin ikään tyypillistä kirkosta eronneille entisille isosille oli muiden kirkosta eronneiden tavoin se, etteivät he usko Jumalaan (50 %) tai epäilevät Jumalan olemassaoloa (50 %).

Aineisto antaa mahdollisuuden tarkastella myös kirkosta eroamista laajemmassa mielessä kuin eksplisiittisesti ilmaistujen eroamiseen johtaneiden syiden näkökulmasta. Pitkittäistutkimuksen aineiston valossa on mahdollista sukeltaa myös kansainvälistä aineistoa monipuolisemmin niin rippikoulukokemuksen kuin muiden kasvatukseen liittyvien tekijöiden merkitykseen kirkkosuhteen muotoutumisessa. Kun niitä nuoria, jotka ovat eronneet nuorena aikuisena kirkosta, vertaa niihin nuoriin, jotka 25-vuotiaana olivat vielä kirkon jäseniä, havaitaan selkeitä eroja jo rippikouluun osallistumisvaiheessa. Niillä, jotka myöhemmin ovat päätyneet eroamaan kirkosta, on ollut muita nuoria kriittisempi perusasentoituminen rippikouluun osallistumiseen jo sinne tullessa. Heillä on tyypillisesti ollut muita nuoria heikoimmat uskonnolliset odotukset rippikoulua kohtaan. Rippikoulu on kuitenkin ollut heille yleensä myönteinen kokemus, ja siellä on ollut yhtä hauskaa kuin muidenkin mielestä, mutta rippikoululla ei useinkaan ollut heille syvempää hengellistä merkitystä. Toisin sanoen hauskaa kyllä oli, mutta hengellinen merkityksellisyys uupui.

Taulukossa 6 vertaillaan pitkittäistutkimusaineiston valossa niiden nuorten aikuisten rippikouluun osallistumismotiiveja ja rippikoulukokemuksia, jotka ovat 25. ikävuoteen mennessä päätyneet eroamaan kirkosta ja niiden, jotka olivat 25-vuotiaana edelleen jäseniä. Taulukosta voidaan havaita, että kirkosta eroamiseen myöhemmin päätyneiden ja kirkon jäseneksi jääneiden välillä suurimmat erot osallistumismotiiveissa ja -kokemuksissa liittyvät rippikoulua koskeviin uskonnollisiin odotuksiin ja antiin. Kirkosta 25. ikävuoteen mennessä eronneet eroavat tilastollisesti erittäin merkitsevästi jäsenenä olevista siinä, missä määrin heillä oli rippikouluun mennessään erilaisia uskon ja uskontoon liittyviä odotuksia sekä siinä, missä määrin rippikoulu koettiin tästä näkökulmasta antoisana. Myös kasvamiseen liittyvät odotukset ovat olleet kirkosta eroamiseen päätyneillä heikompia.

Kirkosta eronneiden kokonaistyytyväisyys rippikoulua kohtaan oli myös jonkin verran vähäisempi kuin jäseneksi jääneiden ryhmässä. Kokonaisuudessaan kuitenkin valtaosa kirkosta eronneista on ollut tyytyväisiä rippikouluunsa (78 % melko tai erittäin tyytyväisiä), mutta aineisto samalla myös osoittaa, että tyytymättömyyden kokemuksilla on taipumus linkittyä kirkosta eroamiseen myöhemmällä iällä. Siitä pienestä ryhmästä nuoria, jotka eivät olleet tyytyväisiä rippikouluunsa, joka kolmas oli eronnut kirkosta 25. ikävuoteen mennessä. Vastaavasti rippikouluunsa erittäin tyytyväisten ryhmästä alle joka kymmenes oli eronnut.

TAULUKKO 6. Rippikouluun liittyvät odotukset ja rippikoulukokemukset ja -tyytyväisyys kirkon jäsenten ja 25. ikävuoteen mennessä kirkosta eronneiden keskuudessa. Pitkittäistutkimusaineisto tamperelaisnuorista 2001–2011.

	Kirkon jäsen 25-vuotiaana (N=163)	Eronnut kirkosta (N=42)	t-test	p
USKO JA USKONTO*				
Uskoon ja uskontoon liittyvät rippikoulu- odotukset (summamuuttuja asteikolla 1–5, jossa 1 = ei merkitystä, 5 = erittäin tärkeä)	2,61	2,17	3,66	.000
Uskoon ja uskontoon liittyvät rippikoulu- kokemukset (summamuuttuja asteikolla 1–5)	3,01	2,49	4,24	.000
AIKUISTUMINEN JA KASVAMINEN**				
Aikuistumiseen ja kasvamiseen liittyvät rippikouluodotukset (summamuuttuja asteikolla 1–5)	3,11	2,71	2,72	.007
Aikuistumiseen ja kasvamiseen liittyvät rippikoulukokemukset (summamuuttuja asteikolla 1–5)	2,94	2,67	1,77	.077
HAUSKUUS***				
Rippikoulun sosiaaliset ja toiminnalliset odotukset (summamuuttuja asteikolla 1–5)	3,54	3,15	2,73	.007
Rippikoulun sosiaaliset ja toiminnalliset kokemukset (summamuuttuja asteikolla 1–5)	3,98	3,85	90	.369
TYTYTYVÄISYYS RIPPIKOULUUN KOKONAIKUudessaan				
Erittäin tyytyväinen (5)	30 %	10 %		
Melko tyytyväinen (4)	50 %	68 %		
Siltä väliltä (3)	19 %	20 %		
Melko tyytymätön (2)	1 %	3 %		
Erittäin tyytymätön (1)	0 %	0 %		
Yhteensä	100 %	100 %		
Keskiarvo	4,08	3,85	1,79	.076

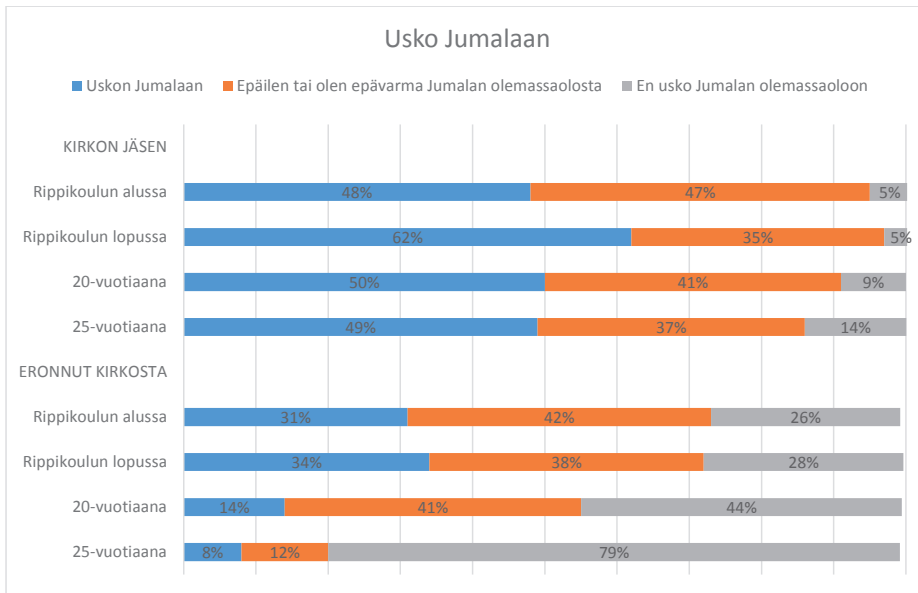
* Summamuuttuja "Usko ja uskonto" sisältää muuttujia kuten "vahvistuminen uskossa", "oppia tuntemaan Raamattua" ja "Oppia rukoilemaan".

** Summamuuttuja "Aikuistuminen ja kasvaminen" sisältää muuttujia kuten "itsenäistyminen", "aikuistuminen" ja "itsetuntemuksen vahvistaminen".

*** Summamuuttuja "Hauskuus" sisältää muuttujia kuten "hauskaa tekemistä", "hyvä yhteishenki", "mukavia vapaa-ajan aktiviteetteja" ja "uusia ystäviä".

Kuviossa 4 tarkastellaan nuorten uskoa Jumalaan rippikoulun alussa ja lopussa sekä 20- ja 25-vuotiaana niiden nuorten keskuudessa, jotka ovat päätyneet eroamaan kirkosta ja niiden, jotka edelleen 20-vuotiaana olivat jäseniä. Tarkastelu osoittaa kirkosta eroavien nuorten olleen skeptisempiä Jumalan olemassaoloa kohtaan jo rippikouluun tullessaan. Rippikoulun aikana heidän ajatuksensa eivät juuri muuttuneet. Skeptisyys Jumalan olemassaoloa kohtaan on kuitenkin erityisesti kasvanut varhaisaikuisuudessa. Kun kirkosta eronneista rippikouluaijana reilu neljännes ei uskonut Jumalan olemassaoloon, 20-vuotiaana 44 prosenttia ja 25-vuotiaana 79 prosenttia oli Jumalaan uskomattomia. Vastaavasti rippikouluaijana Jumalaan heistä uskoi joka kolmas, 20-vuotiaana osuus oli pudonnut 14 prosenttiin ja 25-vuotiaana 8 prosenttiin.

Kirkon jäseneksi jääneiden keskuudessa kehityskulku on huomattavasti maltillisempi. He olivat jo rippikouluun tullessaan myönteisemmin suhtautuvia, ja puolet nuorista kertoi tässä vaiheessa uskovansa Jumalaan. Rippikouluaika varsin usein myös vahvisti heidän uskoaan. Rippikoulun jälkeen Jumalaan uskovien osuus on laskenut suunnilleen samalle tasolle kuin rippikouluun tullessa, ja vielä 25-vuotiaanakin heistä puolet kertoi uskovansa Jumalaan. Jumalaan uskomattomien osuus on tässäkin ryhmässä lisääntynyt jonkin verran. Kun rippikouluaijana heistä vain 5 prosenttia kertoi, ettei usko Jumalan olemassaoloon, 20-vuotiaana osuus oli 9 prosenttia ja 25-vuotiaana 14 prosenttia. Tämä antaa olettaa, että tutkittavien ryhmästä tulee vielä jonkin verran eroamaan kirkosta lähivuosien aikana.

KUVIO 4. Usko Jumalaan rippikoulun alussa, lopussa sekä 5 ja 10 vuotta rippikoulun jälkeen vuonna 2001 Tampereella rippikoulun käyneiden nuorten keskuudessa. Pitkittäistutkimusaineisto tamperelaisnuorista 2001–2011, N=202

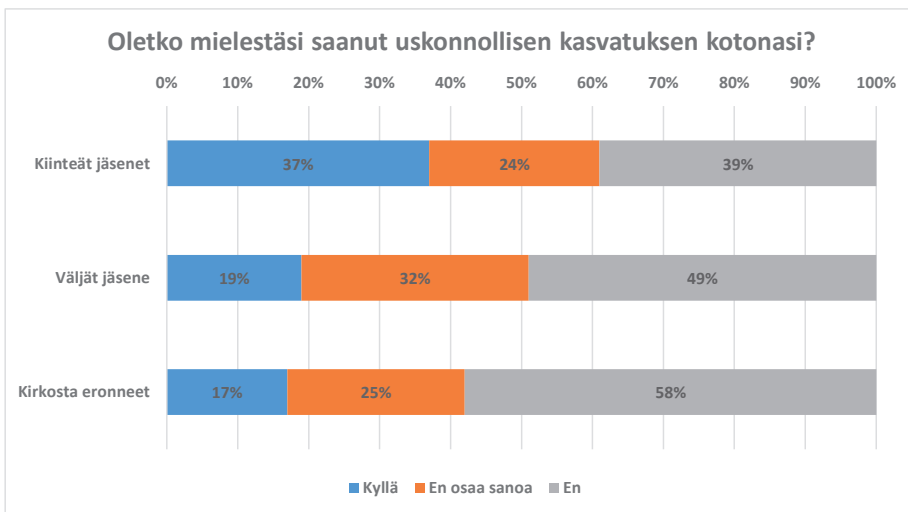
Nuorten aikuisten uskonnolliset vaikuttajat ja suhde kirkon jäsenyyteen

Viimeisenä näkökulmana tutkimuskysymyksiin vastaamisessa tarkastelen tamperelaisnuoria koskevan pitkittäistutkimuksen valossa sitä, miten nuoret itse arvioivat eri tekijöiden vaikutusta omaan uskonnolliseen ajatusmaailmaansa. Aikaisempi tutkimus osoittaa vahvasti kodin merkityksen myöhemmän uskonnollisuuden kannalta. Tässä tarkastelen niin kodin kuin muiden mahdollisten uskonnollisten sosiaalistajien vaikutusta eri tavoin kirkon jäsenyyteen suhtautuvilla nuorilla aikuisilla.

Vastaajat on seuraavassa tarkastelussa jaettu kolmeen ryhmän sen perusteella, mikä heidän suhteensa on kirkon jäsenyyteen 25-vuotiaana: kiinteät jäsenet, väljät jäsenet ja eronneet. Kiinteät jäsenet ovat niitä nuoria, jotka eivät voisi ajatella eroamista missään olosuhteissa, jotka eivät olleet tulleet koskaan ajatelleeksi eroamista tai jotka ovat ajatelleet eroamista mutta ovat päätyneet siihen, ettei se tule kysymykseen (N=135, 60 % nuorista aikuisista). Toisen ryhmän muodostavat väljät jäsenet. He ovat niitä nuoria, jotka ovat ajatelleet eroamista mutta joko eivät ole siitä varmoja tai pitävät toden-

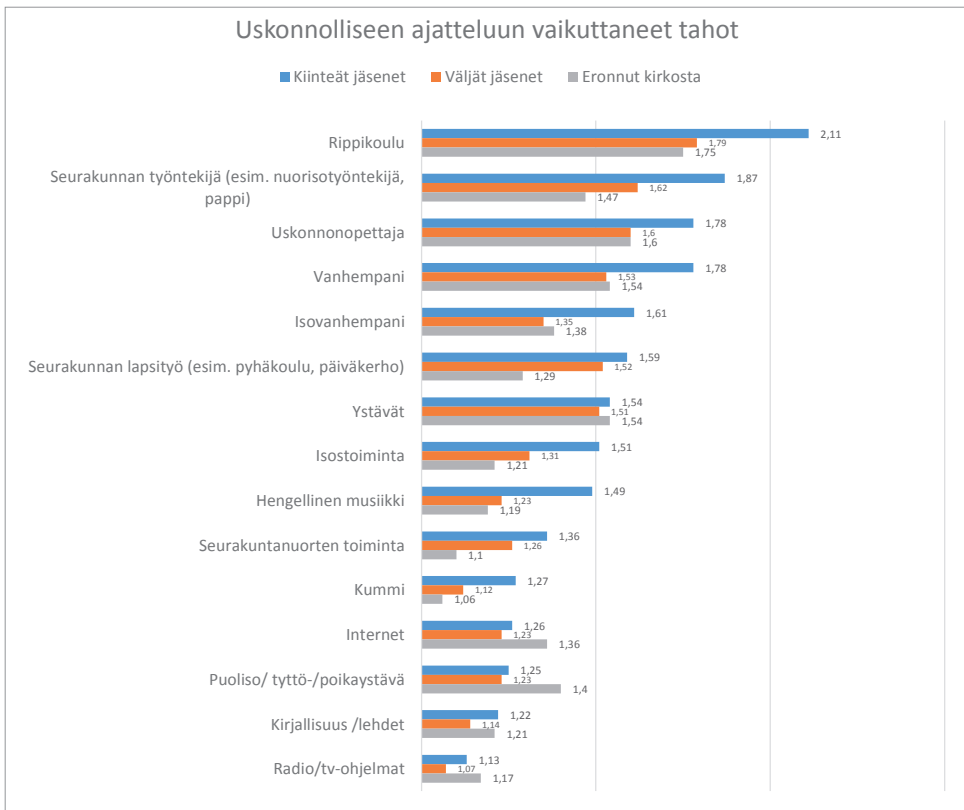
näköisenä, että he tulevat joskus eroamaan kirkosta (N=43, 19 % nuorista). Kolmannen ryhmän muodostavat jo kirkosta eronneet nuoret (N=48, 21 % nuorista).

Kuviossa 5 tarkastellaan kotoa saatua uskonnollista kasvatusta näissä kolmessa ryhmässä. Kirkon jäsenyyteen muita vahvemmin sitoutuneista nuorista 39 prosenttia, väljistä jäsenistä 19 prosenttia ja kirkosta eronneista 17 prosenttia kertoi saaneensa kotonaan uskonnollisen kasvatuksen. Tarkastelu osoittaa uskonnollisella kasvatuksella olevan selkeä yhteys jäsenyyteen sitoutumiseen, joskaan ei missään mielessä sitä takaava.

KUVIO 5. Kotonaan uskonnollisen kasvatuksen saaneiden osuus 25-vuotiaiden kiinteiden ja väljien kirkon jäsenten ja kirkosta eronneiden keskuudessa. Pitkittäistutkimusaineisto tamperelaisnuorista 2001–2011, N=226 (kiinteät jäsenet = 135, väljät jäsenet = 43, eronneet = 48).

Kuviossa 6 puolestaan tarkastellaan nuorten aikuisten omien arvioiden kautta erilaisten vaikuttajien merkitystä nuoren uskonnolliselle ajattelulle. Kyselyssä tiedusteltiin 23:n eri henkilön, tekijän tai asian vaikutusta vastaajan omaan uskonnolliseen ajatteluun. Näitä ovat muun muassa erilaiset seurakunnan toimintamuodot ja lähipiirin henkilöt. Kuvioon on koottu näistä tekijöistä 15. Tarkastelusta on jätetty pois tekijöitä, joiden vaikutus osoittautui hyvin pieneksi ja heikosti erotteluvaksi. Näitä ovat muun muassa muu opettaja (kuin uskonnonopettaja), muu sukulainen, armeija, kuorotoiminta ja nuorten aikuisten toiminta. Koko vastaajajoukon keskuudessa eniten uskonnolliseen ajatteluun vaikuttaneiksi tekijöiksi arvioitiin rippikoulu, seurakunnan työntekijä (pappi, nuorisotyönohjaaja), koulun uskonnonopettaja, omat vanhemmat ja isovanhemmat, tässä järjestyksessä.

KUVIO 6. Kirkon jäsenyyteen kiinteästi ja väljästi suhtautuvien ja kirkosta eronneiden nuorten aikuisten arviot 25-vuotiaana eri tekijöiden vaikutuksesta heidän omaan uskonnolliseen ajatteluunsa. Pitkittäistutkimusaineisto tamperelaisnuorista 2001–2011, N=226 (kiinteät jäsenet = 135, väljät jäsenet = 43, eronneet = 48), keskiarvot asteikolla 1–3, jossa 1 = ei lainkaan, 2 = jonkin verran, 3 = paljon

Tarkastelu osoittaa kirkon jäsenyyteen kiinteästi sitoutuneiden jäsenten korostavan useimpien tekijöiden merkitystä väljiä jäseniä ja kirkosta eronneita enemmän. Näitä ovat niin erilaiset seurakunnan toimintamuodot kuin oman kodin, sukulaisten ja kummien merkitys. Poikkeuksen tekee kuitenkin se, miten nuoret aikuiset arvioivat internetin, omien ystäviensä ja tyttö- ja poikakaverien vaikutusta omaan uskonnolliseen ajatteluunsa. Kirkosta eronneet arvioivat näiden vaikuttaneen omaan uskonnolliseen ajatteluunsa enemmän kuin jäsenyyteen sitoutuneemmat nuoret. Tämä osoittaa kirkosta eronneiden uskonnollisten vaikuttajien tulevan muita useammin perinteisten uskonnolliseen socialisaatioon vaikuttavien tekijöiden ulkopuolelta sen sijaan, että vaikutteet tulisivat selkeästi kotoa, koulusta tai uskonnollisista ryhmistä.

Tutkimukseen osallistuneilta kysyttiin myös avoimella kysymyksellä arvioita uskonnolliseen ajatteluun vaikuttaneista tekijöistä, henkilöistä tai asioista. Nämä on koottu taulukkoon 7 erotellen kirkosta eronneet ja kirkon jäsenenä edelleen olevat. Tämä tarkastelu osin vahvistaa, osin täydentää edellä olevaa valmiit vastausvaihtoehdot sisältävää tarkastelua. Taulukon 7 tarkastelussa on otettava huomioon ryhmien erikokoisuus: mukana on 48 kirkosta eronnutta ja 178 kirkon jäsentä. Näin ollen lukuja tarkasteltaessa on hyvä ottaa huomioon se, että niitä ei tule suoraan verrata keskenään vaan niitä on suhteutettava kunkin ryhmän kokoon. Kaikkein useimmin vastaajat mainitsivat avoimessa kysymyksessä omien vanhempien, rippikoulun ja koulun vaikutuksen eli samat tekijät, jotka nousivat kärkisijoille (sijoille 1, 3 ja 4) valmiit vastausvaihtoehdot sisältävässä tarkastelussa. Myös isovanhemmat ja muut sukulaiset sekä rippikoulun ohella muu kirkon toiminta ja ystävän ja puolison vaikutus mainittiin usein. Verrattaessa kirkon jäseniä ja kirkosta eronneita tarkastelussa kiinnittyy huomio erityisesti siihen, missä määrin nuoret aikuiset ovat maininneet isovanhempansa tärkeinä uskonnollisina vaikuttajina. Yksikään kirkosta eronnut ei tehnyt näin. Kukaan kirkosta eronnut ei myöskään maininnut omia vanhempiaan myönteisessä valossa. Kirkosta eronneet mainitsivat sen sijaan kirkon jäseniä suhteellisesti useammin internetiin ja kirjallisuuteen liittyviä vaikutteita sekä omien ystävien vaikutuksen.

TAULUKKO 7. Tärkeimmät uskonnolliset vaikuttajat. 25-vuotiaiden kirkosta eronneiden ja kirkon jäsenten vastaukset avoimeen kysymykseen, mitkä tai ketkä ovat olleet tärkeimpiä ihmisiä, tahoja, tilanteita ja/ tai kokemuksia joilta tai joista olet saanut vaikutteita uskonnollisiin käsityksiisi ja mahdolliseen uskonnolliseen toimintaasi.

	Eronnut kirkosta	Kirkon jäsen
Ei vastausta	15/48 (31 %)	64/178 (36 %)
Vanhemmat	0 myönteistä mainintaa 7 neutraalia mainintaa 4 kielteistä mainintaa	5 myönteistä mainintaa 21 neutraalia mainintaa 1 kielteinen mainintaa
Koulu	0 myönteistä mainintaa 6 neutraalia mainintaa 1 kielteinen maininta	1 myönteinen maininta 18 neutraalia mainintaa 2 kielteistä mainintaa
Rippikoulu	1 kielteinen maininta	5 myönteistä mainintaa 17 neutraalia mainintaa
Isovanhemmat	Ei mainintoja	17 neutraalia mainintaa
Muu kirkon toiminta	5 neutraalia mainintaa	4 myönteistä mainintaa 10 neutraalia mainintaa
Muut sukulaiset	1 neutraali maininta 1 kielteinen maininta	3 myönteistä mainintaa 10 neutraalia mainintaa
Ystävät, puoliso	10 mainintaa*	13 mainintaa
Elämäkokemukset, sairaus, kuolema	1 maininta	12 mainintaa
Kirkon työntekijät	2 mainintaa	10 mainintaa
Internet, media	5 mainintaa	5 mainintaa
Kirjallisuus	3 mainintaa	3 mainintaa

*Viiden viimeisen tekijän osalta ei ole tehty erottelua myönteisiin, neutraaleihin tai kielteisiin vaikuttajiin, koska näiden erottaminen näissä ryhmissä osoittautui useissa kohdin mahdottomaksi.

Lopuksi

Artikkelissa on tarkasteltu nuoren suhtautumista kirkon jäsenyyteen rippikoulussa ja sen jälkeen nuoren siirtyessä aikuisuuteen sekä jäsenyyteen suhtautumiseen vaikuttaneita tekijöitä. Tarkastelussa on ollut paitsi suomalaisnuorten myös muiden eurooppalaisten protestanttisiin kirkkoihin kuuluvien rippikouluikäisten nuorten suhtautuminen kirkon jäsenyyteen rippikoulun alussa ja lopussa sekä suomalaisnuorten jäsenyyteen suhtautumisessa tapahtuneet muutokset ikävuosina 14–25.

Tarkastelu osoitti eri maiden ja niiden kirkkojen välillä isoja eroja siinä, missä määrin nuoret ovat sitoutuneet kirkkonsa jäsenyyteen ja pitävät sitä tärkeänä. Vähemmistöasemassa toimivien kirkkojen nuorille rippikouluun tuleville jäsenille – maasta riippumatta – on ominaista tyypillisesti selkeä sitoutuminen jäsenyyteen. Samalla tarkastelu osoittaa perinteisten kansankirkkojen ja ylipäätään enemmistöasemassa olevien kirkkojen tilanteen

kompleksisuuden: jäsenenä on lähtökohtaisesti paljon sellaisia, joille kirkon jäsenyys ei merkitse erityisesti mitään. Jäsenyyden syitä tarkastelluissa tutkimuksissa on käynyt ilmi, että nuoressa ikäpolvessa jäsenyyden perustelut ovat myös muuttuneet, erilaisilla kulttuureilla ja kansalliseen identiteettiin liittyvillä tekijöillä ei ole enää vastaavaa merkitystä kuin aiemmin. Sen myötä jäsenyydestä tulee yhä enemmän henkilökohtainen valinta. Tämä osaltaan selittää kaikissa Pohjoismaissa erityisesti 2000-luvulla näkyntä nopeaa kirkon jäsenmäärän laskua. Suomessa lasku on erityisen voimakkaasti näkynyt nuorten aikuisten ikäryhmissä. Heistä noin joka neljäs on eronnut kirkosta 2000-luvulla.

Tutkimus osoittaa vahvasti uskonnollisen sosialisoinnin ja kodin merkityksen myöhemmälle kirkkosuhteelle. Vanhempien kiinnostus uskontoa kohtaan osoittautui sekä kansainvälisessä aineistossa että Suomen aineistossa vahvimmin nuoren suhtautumista kirkon jäsenyyteen selittävänä tekijänä. Kodin uskonnollinen tausta näyttäytyy myös kirkosta eroamisen taustalla: kirkosta eronneet olivat selvästi jäseniä harvemmin kodista, jossa oli annettu uskonnollista kasvatusta. Kodin uskonnollinen kasvatusta tukee aineiston perustella selkeästi myös nuoren suhdetta kirkkoon ja sen jäsenyyteen muttei ole missään mielessä sen tausta. Myös sukupolvet ylittävät vaikutteet osoittautuivat tärkeiksi: isovanhemmat olivat olleet merkittävä vaikuttaja monen kirkon jäsenen uskonnolliseen ajatteluun. Sen sijaan kirkosta eronneilla sukupolvet ylittävät vaikutteet näyttäytyvät merkittävästi heikompiina. Tämä vahvistaa aiemmissa tutkimuksissa (esim. Bengtson 2013) tehtyä havaintoa isovanhempien tärkeästä roolista.

Kodin sijasta kirkosta eronneiden uskonnolliseen ajatteluun ovat muita useammin vaikuttaneet media ja ystävät. Kirkosta eronneiden uskonnolliset vaikuttajat tulevat siis muita useammin perinteisten sosiaalisten ulkopuolelta sen sijaan, että vaikutteet tulisivat selkeästi kotoa, koulusta tai uskonnollisista ryhmistä.

Myöskään myönteinen rippikoulukokemus tai isosena toiminta ei takaa myöhempää jäsenyyttä kirkossa mutta todennäköisesti kyllä vahvistaa sitä. Myöhemmän kirkkosuhteen kannalta olennaista rippikoulussa on se, onko rippikoulu ollut hengellisessä mielessä merkityksellinen. Kirkosta eronneet nuoret ovat keskimäärin kokeneet rippikoulun sosiaalisesti yhtä antoisana kuin ne nuoret, jotka ovat edelleen kirkon jäseniä. Erot näkyvät sen sijaan vahvasti siinä, onko rippikoululla ollut syvempää hengellistä merkitystä.

Myös tavalla, jolla rippikoulu toteutetaan, on merkitystä. Olennaista on nuoren rippikoulussa saama kokemus siitä, että nuori on tervetullut seurakuntaan. Tämä kokemus selittää kodin uskonnollisuuden ohella vahvimmin niin nuoren yleistä suhtautumista kirkon jäsenyyteen kuin siinä rippikoulun aikana tapahtuneita muutoksia.

KIRJALLISUUS

- Beit-Hallahmi, B., & Argyle, M. (1997). *The Psychology of Religious Behaviour, Belief and Experience*. London: Routledge.
- Bengtson, V., Putney, N. M. & Harris, S. (2013). *Families and Faith. How religion is Passed Down across Generations*. New York: Oxford University Press.
- Bengtson, V., Copen, C. E., Putney, N. M. & Silverstein, M. (2009). A Longitudinal Study of the Intergenerational Transmission of Religion. *International Sociology* 24, 325–345.
- Bäckström, A. (1993). Believing in Belonging: The Swedish way of being religious. In R. Ryökäs & E. Ryökäs (eds.), *Urban Faith. Publications of Church Sociology* (s. 31–42). Helsinki: Faculty of Theology, University of Helsinki.
- Chatters, L. M. & Taylor R. J. (2005). Religion and Families. Teoksessa V. Bengtson, A. C. Acock, K. R. Allen, P. Dilworth-Anderson & D. M. Klein (eds.) *Sourcebook of Family Theory & Research* (p. 517–541). Thousand Oaks: Sage.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. (Englanninkielinen alkuteos: *The Social Construction of Reality*, 1966, suom. Vesa Raiskila). Helsinki: Gaudeamus.
- Davie, G. (1994). *Religion in Britain since 1945: Believing without Belonging*. Oxford: Blackwell.
- Davie, G. (2000). *Religion in Modern Europe. A Memory Mutates*. Oxford: Oxford University Press.
- Grob, S. Z., Morgenthaler C. & Käppler, C., (2009). Religious Socialization in the Family: A Multi-dimensional and Multi-level Perspective. Teoksessa L. J. Francis, M. Robbins & J. Astley (eds.) *Empirical Theology in Texts and Tables* (s. 291–320). Leiden/Boston: Brill.
- Hood, R. W., Hill, P. C. & Spilka, B. (2009). *The Psychology of Religion: An Empirical Approach. Fourth Edition*. New York: The Guilford Press.
- Isoja Ihmeitä – Isostoiminnan linjaus (2016). Hyväksytty kirkkohallituksessa 28.1.2016. Helsinki: Kirkkohallitus.
- McIntosh, D. N. & Spilka, B. (1995). Religion and the Family. In B. J. Neff & D. Ratcliff (eds.) *Handbook of Family Religious Education* (p. 36–60). Birmingham, AL: Religious Education Press.
- Niemelä, K. (2002). *Hyvä rippikoulu – Rippikoulun laatu ja vaikuttavuus*. (Kirkon tutkimuskeskus, Sarja A Nro 79). Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, K. (2006). *Vieraantunut vai pettynyt? Kirkosta eroamisen syyt Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, K. (2007a). Alienated or Disappointed? Reasons for Leaving the Church in Finland. *Nordic Journal of Religion and Society* 20 (2), 195–216.
- Niemelä, K. (2007b). *Rippikoulusta aikuisuuteen. Pitkittäistutkimus rippikoulun merkityksestä ja vaikuttavuudesta*. (Kirkon tutkimuskeskus, julkaisuja 99). Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

- Niemelä, K. (2008). *Does Confirmation Training Really Matter? A longitudinal study of the quality and effectiveness of confirmation training in Finland*. Tampere: Church Research Institute.
- Niemelä, K. (2011). Heikkeneekö uskonnollisuus ikäryhmissä? Uskonnollinen kasvatus ja sen merkitys uskonnollisuuden selittäjänä. Teoksessa K. Ketola, K. Niemelä, H. Palmu & H. Salomäki (toim.) *Uskonto suomalaisten elämässä – Uskonnollinen kasvatus, moraalit, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa* (s. 40–59). (Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston julkaisuja 9). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
- Niemelä, K. (2015). No longer believing in belonging – A longitudinal study of Generation Y from confirmation experience to church leaving. *Social Compass* 62 (2), 172–186.
- Storm, I. & Voas, D. (2012). The Intergenerational Transmission of Religious Service Attendance. *Nordic Journal of Religion and Society* 25 (2), 131–150.
- Schwab, U. (1995). *Familienreligiosität. Religiöse Traditionen im Prozess der Generationen*. (Praktische Theologie heute 23). Stuttgart: Kohlhammer.
- Voas, David & Crocket, Alasdair (2005) Religion in Britain: Neither Believing nor Belonging. *Sociology* 39 (1), 11–28.

RIPPIKOULULAISTEN JA ISOSTEN USKONNOLLISUUDEN JA MOTIVAATION MUUTOS SEKÄ MATTEUS-EFEKTI

Mikäli Matteus-efekti tiedostetaan, voidaan toiminnassa keskittyä erityisesti niiden motivointiin ja tukemiseen, joiden kasvatuksessa uskonto ei ole juuri ollut läsnä (Isoja ihmeitä – isostoiminnan linjaus 2016, 14).

Johdanto

Isoja ihmeitä -asiakirjassa käytetään käsitettä Matteus-efekti kuvaamaan sitä, että kristillisen kotikasvatuksen saaneilla ja lapsuudessaan seurakunnan toimintaan osallistuneilla nuorilla näyttää olevan muita nuoria matalampi kynnyks jatkaa seurakunnan toiminnassa rippikoulun jälkeen (Isoja ihmeitä 2016, 14). Käsite ”Matteus-efekti” on alkuaan Robert K. Mertonin (1968) käyttönottama käsite, jolla hän kuvasi tieteen palkitsemisjärjestelmää, jonka hän koki epäoikeudenmukaiseksi. Sitten käsite on omaksuttu esimerkiksi kasvatustieteeseen kuvaamaan ilmiötä, jossa hyvien ja huonojen oppilaiden välinen ero kasvaa heidän vanhetessaan (ks. Aunola, Lerkkanen, Leskinen & Nurmi 2004; Aunola, Leskinen & Nurmi 2006). Käsitettä on sovellettu muun muassa selittämään lukioiden ainevalitaa, jossa suositut oppiaineet lisäävät suosiotaan ja vähemmän suositut menettävät kannatustaan (Salmenkivi 2013). Matteus-efektin nimi juontuu Jeesuksen sanoista Matteuksen evankeliumissa: ”Jokaiselle, jolla on, annetaan, ja hän on saava yltäkyllin, mutta jolla ei ole, siltä otetaan pois sekin mitä hänellä on” (Matt. 25:29).

Kuten Isoja ihmeitä -asiakirjassa todetaan, myös uskonnon oppiminen näyttää noudattavan Matteus-efektin logiikkaa. Lukuisat tutkimukset ovat osoittaneet, että tärkein ennuste nuoruuden ja aikuisuuden uskonnolli-

suudelle on lapsuudenkodin uskonnollisuus sekä lapsuudenaikainen uskonnollinen osallistuminen. Vanhempien uskonnollinen kiinnostus välittyy lapsille uskonnollisen kasvatuksen kautta (esim. McIntosh & Spilka 1995; Beit-Hallahmi & Argyle 1997; Niemelä 2006; Niemelä 2011; Høeg & Krupka 2014). Tämä havainto on saanut tukea myös eurooppalaisessa protestanttisen rippikoulun tutkimuksessa (Schweitzer, Ilg & Simojoki 2010; Schweitzer, Niemelä, Schlag & Simojoki 2015; Schweitzer, Niemelä, Schlag & Simojoki 2017) ja myös isostutkimuksessa (Porkka 2012; Porkka 2016). Lapsuuden uskonnollinen kasvatus näyttää olevan riippumaton muuttuja, joka ennustaa yksilön myöhempää uskonnollisuutta enemmän kuin esimerkiksi syntymävuosi, vaikka vanhemmat ikäluokat ovatkin mien mittareiden mukaan uskonnollisempia kuin nuoremmat (Niemelä 2011, 54–56).

Kehityopsykologian kehitysvaihemallien mukaan Matteus-efekti selittyy eri ikävaiheisiin liittyvillä toistensa päälle rakentuvilla kehitystehtävillä (ks. esimerkiksi Erikson 1968; Erikson 1982). Uskonnollisessa kehityksessä varhaislapsuus luo perustan kaikelle tulevalle kasvulle (Fowler 1981). Mikäli kehitysvaiheen haasteet jäävät saavuttamatta, seuraavien kehitysvaiheiden haasteet kasautuvat, koska uusi vaihe rakentuu edellisten päälle. Kehitysvaihemalleissa katsotaan kuitenkin, että yksilö voi jokaisessa elämänvaiheessa jatkaa edellisten vaiheiden keskeneräisiä prosesseja, josta syystä muutos on aina mahdollinen (Himberg, Laakso, Peltola, Näätänen & Vidjeskog 2000, 24–25).

Sosialisaatio selittää hyvin lapsuuskodin roolia yksilön kehityksessä. Perinteisesti sosialisaatio on nähty yhteiskuntatieteissä yksisuuntaisena tapahtumana, jossa kasvavien katsottiin sosiaalistuvan pakosta yhteiskuntaan. Yksisuuntaisen sosialisaation mallissa perheen aikuiset ovat ensisijaisia sosiaalistajia (esim. Berger & Luckman 1994). Kotiympäristön lisäksi viralliset instituutiot, kuten koulu, kirkko ja erilaiset vapaa-ajan organisaatiot ovat sekundaarisosiaalistajia, jotka luovat arvoja sukupolvelta toiselle (Takala 1993, 12–13; Mäki-Kulmala 1994, 124).

Nykyisin sosialisaatio nähdään tavallisimmin elinikäisenä prosessina ja vuorovaikutuksena, jossa yksilö on aktiivinen toimija ja vaikuttaa myös ympäristöönsä, eikä pelkästään ime itseensä ympäristöstä omaksumiaan vaikutteita (Himberg & Jauhiainen 1998, 12–16). Sosialisaatio vaikuttaa ratkaisevasti yksilön kielen oppimiseen, minäkuvan, sukupuoliroolien, arvojen ja moraalien kehittymiseen. Uskonnollisella sosialisaatiolla tarkoitetaan yksilön uskonnolliseen kehitykseen vaikuttavia tahoja, joilta kasvavat omaksuvat näkemyksiä kirkosta, uskonnosta ja uskosta. Nykyisin on

yhä vaikeampi sanoa, missä sosiaalistuminen tapahtuu, sillä perheen lisäksi koulu, kaverit, media ja nuorisokulttuurit ovat tärkeitä kasvavien kehitykseen vaikuttavia tahoja. Viime vuosikymmenten kuluessa koulun ja kodin vaikutuksen on havaittu vähentyneen ja viihdeteollisuuden ja sosiaalisen median ottaneen osittain niiden paikan. (Ziehen 1991; Raitanen 2001, 190.)

Myös seurakunnan nuorisotyö tai koko seurakunta voi olla sosiaalistaja. John Westerhoff, jonka yksilön kehitystä kuvaava puumalli on valittu isostoiminnan linjauksiin kuvaamaan yksilön uskonnollista kasvua (ks. Isoja ihmeitä 2016, 24–28; Westerhoff 2012, 90–105), korostaa, että luonnollinen uskonnollisen kasvun ja oppimisen muoto ei tulisi olla seurakunnan järjestämä koulutus opettajineen, oppilaineen, opetussuunnitelmineen, luokkahuoneineen ja opetusvälineineen, vaikka näin useimmissa kirkoissa toimitaankin. Luonnollinen ympäristö olisi seurakuntayhteisö, jossa erikäiset yhteisön jäsenet elävät ja toimivat yhdessä, jakavat oppimaansa ja sosiaalistuvat yhdessä (Westerhoff 2012, 51–65). Kuitenkin monet tutkimukset edelleen osoittavat, että perheen sisäisiin tekijöihin verrattuna kaikki muut vaikuttajat ovat vähäisiä, etenkin lapsuudessa (Grob, Morgenthaler & Käppler 2009, 291; Bengtson, Putney & Harris 2013, 192–194; Kallioniemi 2001, 49).

Tässä tutkimuksessa on kiinnostuksen kohteena se, ilmeneekö Matteus-efektin logiikka suomalaisten isosten ja rippikoululaisten ajattelussa. Matteus-efektin lisäksi tarkastelun kohteena on uskonnollinen muutos. Muutos tässä tutkimuksessa liittyy toisaalta isosten ja rippikoululaisten ajattelun muuttumiseen rippikoulun aikana, toisaalta nuorten ajattelun muuttumiseen kahden tutkimusaineiston keruun välisenä viisivuotiskauteina 2007/2008 ja 2012/2013.

Tutkimusaineistojen keruun välisenä aikana Suomen yleinen uskonnollinen asenneilmasto ja suhtautuminen kirkkoon muuttuivat voimakkaasti ja niin yhteisöllinen kuin yksityinen uskonnon harjoitus vähentyi merkittävästi. Ensimmäisen tutkimusaineiston keruun alkaessa vuonna 2007 kirkkoon kuului vielä 81,7 prosenttia suomalaisista, mutta toisen tutkimusaineiston keruun alkaessa vuonna 2012 kirkkoon kuului enää 76,4 prosenttia suomalaisista. Samaan aikaan kastettujen osuus väheni vielä enemmän (vuonna 2007 84,0 %, vuonna 2012 75,2 %). Kaikkein voimakkainta oli tarkastelujaksolla kirkollisen avioliittoon vihkimisen suosion väheneminen, joka laski alle 50 prosentin vuonna 2013 (Sohlberg & Ketola 2016, 30–31; Kirkon tilastollinen vuosikirja 2014).

Kansalliset tutkimukset ovat osoittaneet, että kirkosta eroamisen taustalla on ihmisten vähenevä sitoutuminen kirkkoon ja kirkon uskosta vieraantuminen. Tyypillisesti kirkosta eroavat eivät liity mihinkään muuhun uskonnolliseen yhteisöön eroamisensa jälkeen. Kirkon tulevaisuuden kannalta merkittävää on se, että kirkkoon kuuluminen on vähäisintä 26–32-vuotiaitten joukossa, joista kirkkoon kuuluu vain kaksi kolmesta. Nuorten miesten kirkosta eroaminen on vielä suurempaa kuin naisten, sillä 30-vuotiaista miehistä kirkkoon kuului vuonna 2001 vain noin 62 prosenttia. Tämä ennakoii kirkon jäsenmäärän pysyvää alenemista, sillä kirkosta eronneet nuoret aikuiset liittyvät harvoin enää kirkon jäseniksi. Nuorten aikuisten vähäinen kirkkoon kuuluminen merkitsee kirkollisten toimitusten aseman heikkenemistä, koska ne edellyttävät Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsenyyttä. Samalla myös kirkon taloudellinen pohja ohenee, mikä on jo johtanut monissa seurakunnissa kulujen leikkaustarpeeseen. Jäsenyyden ja kirkollisten toimitusten suosion hiipumisen lisäksi on havaittu, että niin yhteisöllinen kuin yksityinen uskonnon harjoitus vähentyivät merkittävästi vuosien 2007 ja 2013 välillä. (Sohlberg & Ketola, 2016, 24–38; Community, Participation and Faith 2013, 38–39, 56; Haastettu kirkko 2012, 36–38.)

Kun eri vuosina syntyneiden nuorten ajattelua halutaan vertailla, on kiinnitettävä huomiota heidän koko elämänkaareensa. Valtaosa ensimmäiseen tutkimukseen vastanneista rippikoululaisista oli syntynyt vuonna 1993 ja isomet pari vuotta aikaisemmin. Toiseen tutkimukseen vastanneet rippikoululaiset olivat syntyneet vuonna 1998 ja isomet valtaosin vuosina 1995–1997. Ensimmäisen ja toisen tutkimuksen vastaajien elämänympäristö poikkesi merkittävästi.

Ensimmäisen tutkimuksen vastaajat viettivät lapsuutensa keskellä 1990-luvun suurta lamaa, mikä merkitsi monessa lapsiperheessä vanhempien työttömyyttä. Työttömyys vaikutti lapsien kasvuoloihin, koska subjektiivista oikeutta päivähoitoon ei ollut. Vanhempien työttömyys merkitsi siis automaattisesti lasten jäämistä kunnallisen päivähoiton ulkopuolelle. Samaan aikaan monet yhteiskunnan säästötoimenpiteet kohdistuivat suoraan tai välillisesti lapsiperheisiin. Pitkän työttömyysjakson vuoksi monet äidit ja isät hakeutuivat seurakunnan perhekerhoihin ja avoimiin päiväkerhoihin, joiden osanottajamäärät kasvoivat koko 1990-luvun. (Porkka 2008, 189–194.)

Seurakunnissa säästettiin lapsi- ja nuorisotyön kustannuksista lamavuosina voimakkaasti. Pahimman laman aikaan, vuosina 1992–1994, seurakunnat vähensivät vuosityövoimaksi laskettuna lapsityöntekijöiden määrää

9,3 prosenttia ja nuorisotyön viroista 17,6 prosenttia. Nuorisotyössä säästö kohdistui erityisesti varhaisnuorisotyön virkoihin. Samanaikaisesti myös työmuotojen toimintamäärärahat supistuivat, jolloin jouduttiin kasvattamaan ryhmäkokoja ja antamaan vastuu lisääntyvässä määrin vapaaehtoisille kerhojen ohjaajille. Koululaisten aamu- ja iltapäiväkerhotoiminta oli yksi seurakuntien lamanaikaisista säästökohteista. Tämä toiminta jopa lopetettiin kokonaan lamavuosina osassa seurakuntia. (Porkka 2008, 189–194.)

Toisen tutkimuksen vastaajien lapsuutta leimasi vähittäinen lamasta toipuminen. He kävivät koulunsa uuden uskonnonvapauslain aikana, joka vaikutti myös uskonnonopetuksen sisältöön. Lain vaikutuksesta luovuttiin tunnustuksellisesta uskonnonopetuksesta ja tilalle tuli oman uskonnon opetus. Myös peruskoululaki (A1136/2003) muuttui vuoden 2004 elokuun alussa, jonka vaikutuksesta aamu- ja iltapäiväkerhotoiminta tuli kunnan vastuulle (Porkka 2008, 189–194). Vastaajien nuoruuden aikana tapahtunut voimakas median muutos on vaikuttanut kansalaisten suhtautumiseen tietoon ja auktoriteetteihin (Lohikoski & Saares 2016). Samaan aikaan kasvava ympäristötietoisuus, maahanmuutto ja monikulttuuristuminen sekä yhteiskunnallinen polarisaatio ovat haastaneet kirkon työn ja muuttaneet sen työntekijöiden roolia. Kansainvälisyys, ekumenia ja uskontojen kohtaaminen ovat yhä enemmän myös syrjäseudulla asuvien nuorten arkea, sillä ystävyys ja sosiaaliset kontaktit eivät ole riippuvaisia asuinpaikasta. (Haapiainen ym. 2016.)

Muutoksen nopeudesta johtuen ensimmäisen ja toisen tutkimuksen vastaajat kasvoivat rippikoulua edeltäneen elämänsä hyvin erilaisessa Suomessa, vaikka aineistojen keruun välillä on vain viisi vuotta. Muutoksen heijastuminen vastaajien näkemyksiin on tästä syystä mielenkiintoista.

Tutkimustehtävä, aineisto ja analyysimenetelmät

Tässä artikkelissa etsitään vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Miten rippikoululaisten ja isosten uskonnollisuus sekä suhde kirkkoon ja rippikouluun osallistumiseen on muuttunut vuosien 2007 ja 2013 välisenä aikana ja millaista muutosta uskonnollisuudessa ja suhteessa kirkkoon on tapahtunut rippikoulujen aikana? Muutosta tarkastellaan toimintaan osallistumisen, uskonnollisuuden, yksityisen hartauden sekä osallistumismotivaation näkökulmista.
- 2) Millä tavalla Matteus-efekti näkyy rippikoululaisten ja isosten uskontoon ja kirkkoon liittyvissä asenteissa? Matteus-efektin vaikutusta tarkastellaan erityisesti uskonnollisen varhaissozialisaation näkökulmasta.

Uskonnollisuus ymmärretään tässä tutkimuksessa laajana ja moniulotteisena ilmiönä. Samoin kuin esimerkiksi Nuorisobarometrissa 2006 huomiota kiinnitetään uskonnon toiminnallisiin, elämyksellisiin, tiedollisiin ja sosiaalisiin ulottuvuuksiin. Toiminnalliseen ulottuvuuteen sisältyvät rukous, jumalanpalveluselämä ja muu seurakunnallinen osallistuminen, tiedolliseen uskonnon kognitiivinen ulottuvuus ja elämykselliseen uskontoon liittyvät tunteet, asenteet ja kokemukset (Helve 2006, 93). Uskonnollisuuden raportoinnissa käytetään käsitettä uskonnollinen sitoutuminen, joka ymmärretään Häkkisen tavoin 1) sosiologisena sitoutumisena eli kirkon jäsenyyteen sitoutumisena, 2) käytännöllisenä sitoutumisena eli kirkon toimintaan ja muuhun uskonnon harjoittamiseen sitoutumisena sekä 3) teoreettisena sitoutumisena eli kirkon uskoon ja oppiin sitoutumisena (Häkkinen 2010, 39). Tutkimuksessa käytetyt kysymykset mittaavat rippikoululaisten ja isosten uskonnollisuuden eri vivahteita ja ulottuvuuksia.

Tutkimusaineistona on kansainvälisen rippikoulututkimuksen Suomen aineisto, joka koottiin vuosina 2007 ja 2008 (ensimmäinen tutkimus) sekä vuosina 2012 ja 2013 (toinen tutkimus). Aineistot koottiin erillisillä kyselyillä rippikoululaisilta, isosilta ja työntekijöiltä rippikoulun alkaessa (t_1) ja päättyessä (t_2). Ensimmäisen tutkimuksen ensimmäinen kysely (t_1) toteutettiin kunkin rippikouluryhmän aloittaessa joko syksyllä 2007 tai alkuvuodesta 2008 ja toinen kysely (t_2) rippikoulun lopussa joko keväällä tai kesällä 2008 riippuen kunkin rippikouluryhmän aikataulusta. Toisen tutkimuksen ensimmäinen kysely (t_1) koottiin joko loppuvuodesta 2012 tai alkuvuodesta 2013 ja toinen kysely (t_2) loppukeväällä tai kesällä 2013 riippuen ryhmien aikatauluista.

Ensimmäiseen kyselyyn vastasi rippikoulun alussa (t_1) 2176 rippikoululaista, 157 työntekijää ja 336 isosta 80 rippikouluryhmästä ja sen lopussa (t_2) 1747 rippikoululaista, 212 työntekijää ja 429 isosta. Molemmat aineistot pyrittiin kokoamaan samoilta vastaajilta, mutta tutkimusteknisistä syistä vain 73 prosenttia rippikoululaisista ja isosista oli molemmissa kyselyissä samoja. Näiden vastaajien rippikoulun aikana tapahtunut näkemysten muutos pystyttiin mittaamaan. Toiseen kyselyyn vastasi rippikoulun alussa (t_1) 2436 rippikoululaista, 169 työntekijää ja 510 isosta 111 rippikouluryhmästä ja lopussa (t_2) 2298 rippikoululaista, 156 työntekijää ja 506 rippikoululaista. Vastaajista oli samoja rippikoulun alussa ja lopussa myös tässä kyselyssä 73 prosenttia. Suuri osa kysymyksistä oli jokaisessa kyselyssä ja myös samanaikaisesti eri maissa ja kirkoissa kootussa aineistossa yhteneviä, mikä mahdollistaa tulosten vertailtavuuden. Työntekijöiltä koottua aineistoa ei tässä artikkelissa analysoida (Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston yksityiskohtainen kuvaus ks. Niemelä, Schlag, Schweitzer & Simojoki. 2015, 18–29).

Kansainvälisen rippikoulututkimuksen aineistoa käytetään tässä artikkelissa ainoastaan silloin, kun tulokset auttavat selittämään tai ymmärtämään Suomessa havaitut muutokset. Aineisto koottiin vuosina 2007–2008 seitsemässä maassa: Saksa (EKD), Sveitsi (Zürichin Kantonin reformoitu kirkko), Itävalta (luterilainen ja reformoitu kirkko) sekä evankelis-luterilaiset kirkot Tanskasta, Ruotsista, Norjasta ja Suomesta. Kyselyyn vastasi vuosina 2007–2008 yhteensä 19 445 rippikoululaista (tutkimuksen toteutus ja tarkempi tutkimusaineiston kuvaus ks. Ilg & Schweitzer 2010, 32–48). Vii-si vuotta myöhemmin tutkimukseen osallistuivat seuraavat maat ja kirkot: Saksan evankelinen kirkko (EKD), Saksan metodistikirkko, Sveitsin reformoitu kirkko, Unkarin luterilainen ja reformoitu kirkko, Itävallan luterilainen ja reformoitu kirkko, Tanskan luterilainen kirkko, Ruotsin luterilainen kirkko, Suomen luterilainen kirkko, Norjan luterilainen kirkko ja Puolan luterilainen kirkko. Toiseen tutkimukseen osallistui kaikkiaan 28 070 rippikoululaista (tutkimuksen toteutus ja tarkempi tutkimusaineiston kuvaus ks. Niemelä, Schlag, Schweitzer & Simojoki 2015, 18–29).

Analyysissa käytetään yleisimmin prosenttijakaumia ja keskiarvoja. Muuttujien välisten yhteyksien tarkastelussa käytettiin ristiintaulukointia ja varianssianalyysia. Keskiarvojen eroavuudet paikannettiin ensisijaisesti Tukeyn testillä. Muuttujien välisten yhteyksien tarkastelussa ja muuttujajoukon supistamisessa helpommin käsiteltäviksi summamuuttujiksi käytettiin faktorianalyysia.

Raportin luettavuuden helpottamiseksi käytetään artikkelissa käsitteitä ”ensimmäinen tutkimus”, jolla tarkoitetaan vuosina 2007–2008 toteutettua ja ”toinen/jälkimmäinen tutkimus”, jolla tarkoitetaan vuosina 2012–2013 toteutettua tutkimusta. Tutkimusvuosilla 2007 tai 2012 viitataan tutkimusten ensimmäiseen kyselyyn (t_1) ja vuosia 2008 tai 2013 toiseen kyselyyn (t_2). Vertailtaessa ensimmäistä (t_1) ja toista (t_2) kyselyä, käytetään merkintöjä 2007/2008 tai 2012/2013. Vastaavasti ensimmäisen ja toisen tutkimuksen vertailussa käytetään merkintöjä 2007/2012 tai 2008/2013.

Tulokset

Käytännöllisen sitoutumisen muutos

Ensimmäiseksi tarkastellaan muutosta isosten ja rippikoululaisen käytännöllisessä uskonnollisessa sitoutumisessa, jolla tarkoitetaan uskonnollisen osallistumisen muutosta ensimmäisen ja toisen tutkimuksen välisenä aikana. Isosilta kysyttiin rippikoulun alussa (t_1), kuinka usein isolet osallistuivat seurakunnan tilaisuuksiin. Usein osallistumiseksi tulkittiin se, että vastaajat

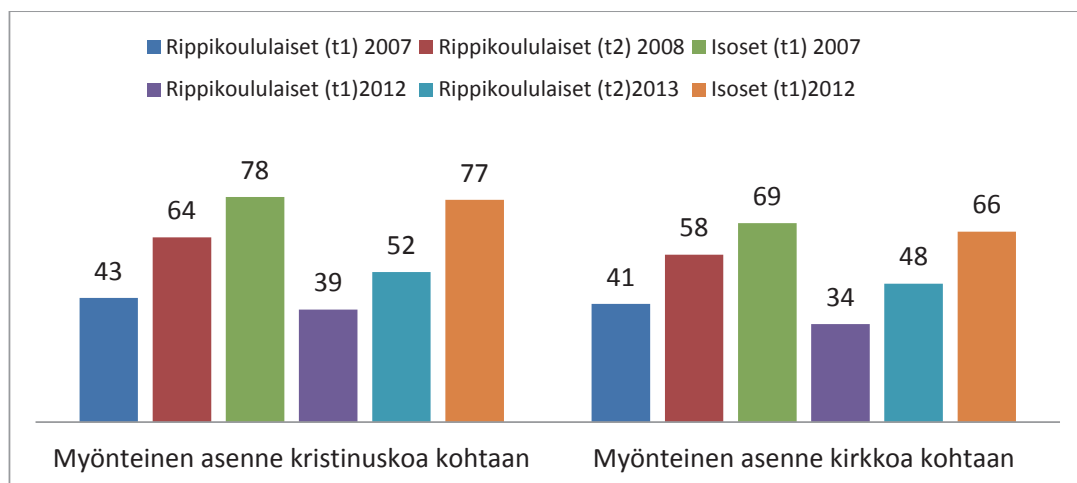
valitsivat vastausehdot ”muutaman kerran vuodessa” tai ”vähintään kerran kuukaudessa”. Tarkastelussa havaittiin, että seurakunnan toimintaan usein osallistuvien isosten suhteellinen osuus oli lisääntynyt viidessä vuodessa merkittävästi (”Nuorten toiminta seurakunnasta” 2007 73 %; 2012 81 %; ”Jumalanpalvelukset” 2007 59 %; 2012 67 %; ”Muut hengelliset tilaisuudet” 2007 38 %; 2012 43 %). Isosissa oli molemmissa tutkimuksessa hyvin vähän niitä, jotka eivät osallistuneet lainkaan seurakunnan toimintaan (2007 6 %; 2012 2 %). Tulosten perusteella isokset osallistuvat seurakunnan toimintaan merkittävästi useammin kuin suomalaiset keskimäärin, sillä esimerkiksi kerran kuukaudessa jumalanpalveluksiin osallistuu noin joka kymmenes (Ketola 2011, 18–19; Ketola 2016, 73–78).

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös isosten yksityisen hartauselämän muutosta. Ensimmäisen ja toisen tutkimuksen sekä isosten ja rippikoululaisten kyselyjen mittarit eivät olleet täysin vertailukelpoisia, josta syystä tähän artikkeliin sisällytettiin vain vertailukelpoiset muuttujat. Rippikoululaisten osalta vertailtiin ainoastaan toisen tutkimuksen yksityiseen rukoukseen liittyviä vastauksia rippikoulun alussa ja lopussa. Tarkastelu osoitti, että isosten yksityinen rukoilu oli tutkimusten välisenä aikana hivenen vähentynyt (satunnaisesti tai säännöllisesti rukoilevia 2007 57 %; 2012 53 %), hengellisen musiikin yksityinen kuuntelu vähentynyt (2007 44 %; 2012 37 %) mutta Raamatun lukeminen pysynyt muuttumattomana (vähintään kerran kuukaudessa Raamattua lukevia 25 %). Isosten yksityinen hartauselämä oli paljon keskivertosuomalaisten hartauselämää vilkkaampaa, sillä vain kolmasosa suomalaisista rukoili vähintään kerran viikossa, runsas neljännes (28 %) kuunteli hengellistä musiikkia ja 14 prosenttia luki Raamattua vuonna 2015 ainakin muutaman kerran kuukaudessa (Ketola 2016, 78–80).

Vuoden 2012 aineisto mahdollisti myös isosten ja rippikoululaisten rukoilun vertailun rippikoulun alussa (t_1). Vertailussa havaittiin, että isokset rukoilivat merkittävästi enemmän kuin rippikoululaiset (ainakin satunnaisesti rukoilevia rippikoululaisista 23 %, isosista 53 %, ei koskaan rukoilevia rippikoululaisista 46 %, isosista 11 %). Kansainvälisessä vertailussa suomalaiset rippikoululaiset ovat muiden Pohjoismaiden rippikoululaisten tavoin passiivisia rukoilijoita. (Niemelä 2009, 297–298; Ketola 2011, 18–20; Ketola 2016, 78–80). Rippikoulun aikana suomalaisten rippikoululaisten rukoileminen kuitenkin tuli jonkin verran yleisemmäksi. Noin kolmasosa rippikoululaisista sanoi rippikoulun lopussa rukoilevansa vaikeina aikoina (2012 23 %; 2013 33 %) ja toisten puolesta (2012 22 %; 2013 31 %), jonka mukaan rippikoulun päättyessä rippikoululaisten rukoilu vastaa maamme keskitasoa.

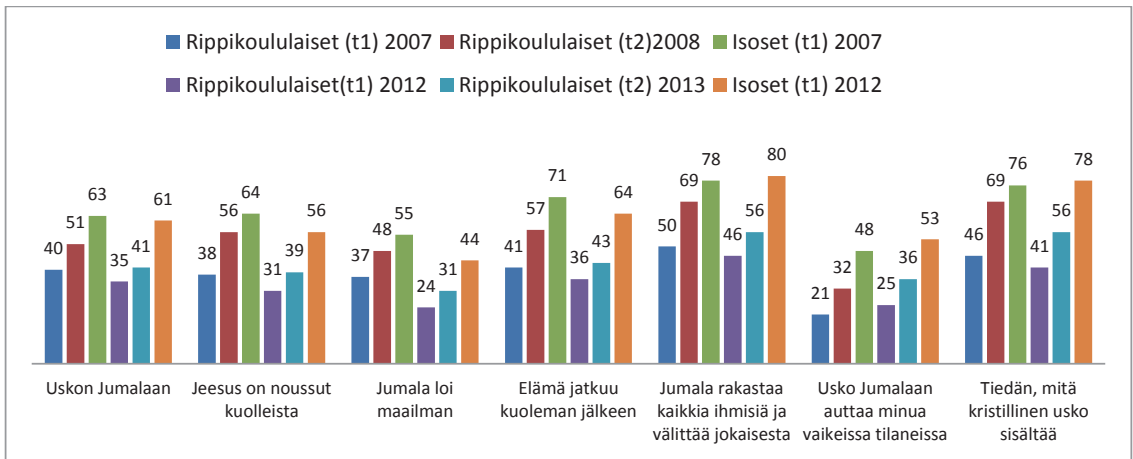
Teoreettisen sitoutumisen muutos

Teoreettisen sitoutumisen muutosta eli uskontoon ja kirkkoon liittyvien näkemysten muutosta tarkasteltiin asenneväittämällä, jotka liittyivät keskeisiin kristillisiin uskomuksiin sekä näkemysiin kirkosta. Kuvio 1 osoittaa rippikoululaisten ja isosten asenteenmuutoksen kristinuskoa ja kirkkoa kohtaan rippikoulun aikana. Tarkastelussa ilmeni, että rippikoulun aikainen muutos oli positiivinen molemmissa tutkimuksissa, mutta rippikoululaisten asennemuutos oli toisessa tutkimuksessa pienempi kuin ensimmäisessä niin kristinuskoa (ensimmäisessä tutkimuksessa muutos +21 prosenttiyksikköä; toisessa muutos +13 prosenttiyksikköä) kuin kirkkoa kohtaan (ensimmäisessä tutkimuksessa muutos +17 prosenttiyksikköä; toisessa muutos +14 prosenttiyksikköä). Sen sijaan isosten asenne kristinuskoa kohtaan oli pysynyt lähes muuttumattomana mutta kirkkoon myönteisesti suhtautuvien määrä oli vähentynyt hiukan. Isosten ja rippikoululaisten näkemyserot olivat siis kasvanut tutkimusten välisenä aikana.

KUVIO 1. Rippikoululaisten ja isosten asennoituminen kristinuskoa ja kirkkoa kohtaan vuosien 2007/2008 ja 2012/2013 tutkimuksissa (%). Rippikoululaiset 2007 $N(t_1) = 2139-2154$; rippikoululaiset $N(t_2) = 1726-1731$ ja isokset 2007 $N(t_1) = 336$. Rippikoululaiset 2012 $N(t_1) = 2224-2293$; rippikoululaiset $N(t_2) = 2262$ ja isokset 2012 $N(t_1) = 503-505$: arvot 5–7 asteikolla 1 = ei pidä lainkaan paikkaansa; 7 = pitää täysin paikkansa.

Seuraavaksi tarkasteltiin rippikoululaisten ja isosten näkemyksiä kristinuskon keskeisistä väittämistä ”Uskon Jumalaan”, ”Jeesus on noussut kuolleista”, ”Jumala loi maailman” ja ”Elämä jatkuu kuoleman jälkeen” sekä ”Jumala rakastaa kaikkia ihmisiä ja välittää jokaisesta”. Uskonnollista kokemusta mitattiin väittämällä ”Usko auttaa minua vaikeissa tilanteissa ja uskonnollista tietoa väittämällä ”Tiedän, mitä kristillinen usko sisältää”. Kuvio 2 ilmenee rippikoululaisten vastaukset rippikoulun alussa ja lopussa sekä isosten vastaukset rippikoulun alussa ensimmäisessä ja toisessa tutkimuksessa. Rippikoululaisten asenteet muuttuivat rippikoulun aikana molemmissa tutkimuksissa myönteisemmäksi, mutta toisessa tutkimuksessa rippikoululaisten asenne rippikoulun alussa oli kriittisempi ja rippikoulun aikainen muutos useimpien väittämien kohdalla vähäisempi kuin ensimmäisessä tutkimuksessa viisi vuotta aikaisemmin.

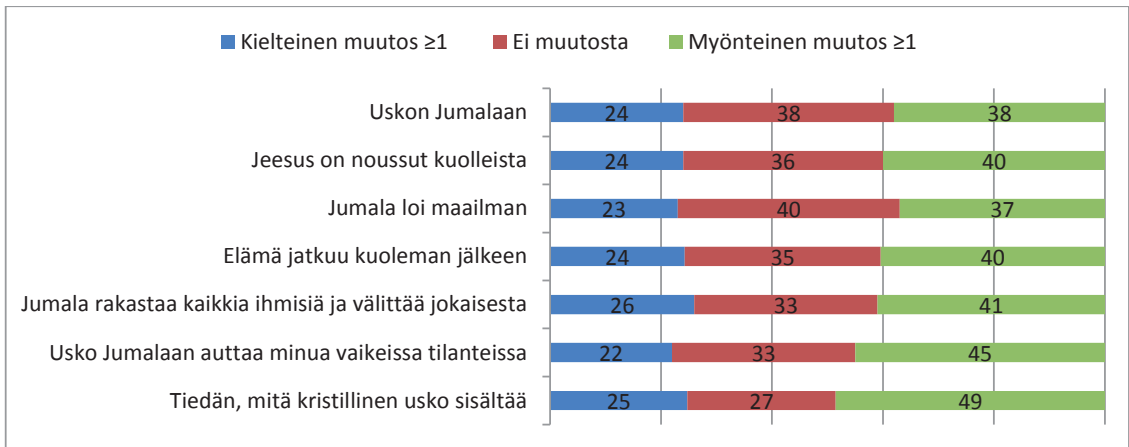
KUVIO 2. Rippikoululaisten ja isosten usko kristillisiin uskomuksiin rippikoulun alussa (t_1) ja sen lopussa (t_2) vuosina 2007/2008 ja 2012/2013 (%). Rippikoululaiset 2007 $N(t_1) = 2149-2165$; rippikoululaiset 2008 $N(t_2) = 1695-1746$; isokset 2007 (t_1) $N = 424-426$; rippikoululaiset 2012 $N(t_1) = 2285-2305$; rippikoululaiset 2013 $N(t_2) = 2257-2271$; isokset 2012 (t_1) $N = 499-503$: arvot 5–7 asteikolla 1 = ei pidä lainkaan paikkaansa; 7 = pitää täysin paikkansa.

Mielenkiintoinen havainto on se, että rippikoululaisten uskonnollinen tieto lisääntyi rippikoulun aikana merkittävästi vähemmän toisessa tutkimuksessa kuin ensimmäisessä (ensimmäisessä tutkimuksessa muutos +23 prosenttiyksikköä; toisessa muutos +15 prosenttiyksikköä). Sen sijaan kokemus uskon antamasta avusta vaikeissa tilanteissa oli tutkimusten välisenä aikana tullut jonkin verran yleisemmäksi.

Isosten usko kristillisiin uskomuksiin oli merkittävästi yleisempää kuin rippikoululaisten, mutta myös isosten usko niihin oli vähentynyt tutkimuksen välisenä aikana. Etenkin usko Jeesuksen ylösnousemukseen (muutos -8 prosenttiyksikköä), Jumalaan maailman luoja (muutos -11 prosenttiyksikköä) sekä elämän jatkumiseen kuoleman jälkeen (muutos -7 prosenttiyksikköä) oli tullut aikaisempaa harvinaisemmaksi.

Tutkimukseen osallistuneiden maitten vertailu osoitti, että ensimmäisen ja toisen tutkimuksen välisenä aikana epäily kristillisiä uskomuksia kohtaan lisääntyi vain Suomessa. Muissa tutkimukseen osallistuneissa maissa rippikoululaisten asennoituminen pysyi tutkimusten välisenä aikana jokseenkin muuttumattomana tai muuttui myönteisemmäksi (ks. maaraportit kirjasta Schweitzer, Niemelä, Schlag & Simojoki 2015). Lisäksi suomalaiset rippikoululaiset uskoivat rippikoulun alkaessa merkittävästi harvemmin kristillisiin uskomuksiin kuin useimpien muiden maiden rippikoululaiset. Esimerkiksi saksalaisista ja itävaltalaisista rippikoululaisista kaksi kolmesta sanoi uskovansa Jumalaan (Saksa 68 %, Itävalta 70 %) ja yli puolet Jeesuksen ylösnousemukseen (Saksa 52 %, Itävalta 59 %) jo rippikoulun alussa. Suomalaisten tavoin kristillisiin uskomuksiin kriittisesti suhtautuvia olivat vain ruotsalaiset ja sveitsiläiset rippikoululaiset. (Niemelä & Porkka 2015, 226–227; Schweitzer ym. 2015, 186–187; Grauwald & Lagger 2015, 195.)

Tutkimusaineisto mahdollisti myös muutosten yksilötason tarkastelun, jonka tulos on esitetty kuviossa 3. Kuvioista ilmenee, että yksittäisten rippikoululaisten näkemykset muuttuivat rippikoulun aikana sekä myönteiseen että kielteiseen suuntaan. Myönteinen muutos oli yleisintä liittyen väittämään ”Tiedän, mitä kristillinen usko sisältää”, johon lähes joka toinen vastasi rippikoulun lopussa korkeammalla arvolla kuin sen alussa (muutos ≥ 1 asteikolla 1–7). Kuitenkin neljäsosa vastaajista (25 %) koki, että tieto oli vähentynyt. Tulos selittynee ainakin osittain sillä, että vastaajille kristinusko oli osoittautunut monimuotoisemmaksi kuin mitä he rippikoulun alussa olivat ajatelleet.

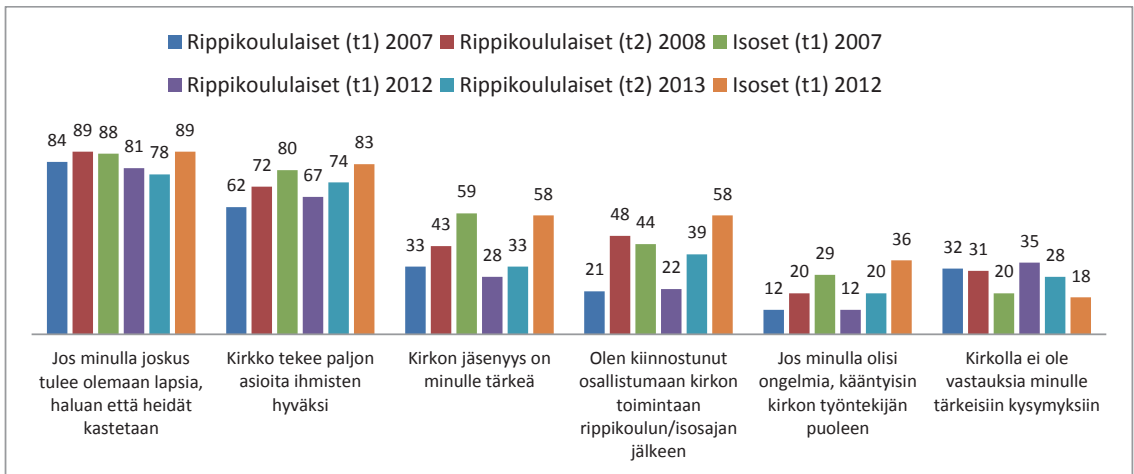
KUVIO 3. Rippikoululaisten kristillisiin uskomuksiin liittyvien näkemysten muuttuminen rippikoulun aikana (t_1/t_2) vuoden 2012/2013 tutkimuksessa. $N = 1634-1657$ (t_1/t_2 -matched): Asteikko 1 = ei pidä lainkaan paikkaansa; 7 = pitää täysin paikkansa. Muutokseksi on raportoitu yhden tai useamman yksikön muutos samojen vastaajien vastauksissa rippikoulun alussa (t_1) ja sen lopussa (t_2).

Tulokset osoittavat, että rippikoulun aikana rippikoululaisten teoreettinen sitoutuminen kirkkoon kasvaa. Kuitenkin on tärkeää pitää mielessä, että kirkon kannalta myönteisistä tuloksista huolimatta varsin monen rippikoululaisen ajattelu muuttuu rippikoulun aikana alkutasoa kriittisemmäksi. Kansainvälinen vertailu osoittaa, että lähtötasoltaan suomalaiset rippikoululaiset ovat paljon muitten tutkimukseen osallistuneitten maitten rippikoululaisia vähemmän teoreettisesti sitoutuneita kirkkoon, mutta rippikoulun aikainen myönteinen muutos oli Suomessa muita maita suurempi (myönteinen muutos ≥ 1 asteikolla 1–7; 2012/2013 Suomi +25 %; Ruotsi +24 %; Norja +22 %; Tanska +17 %; Itävalta +17 %; Saksa EKD +16 %; Sveitsi +14 %) ja kielteinen muutos pienempi (kielteinen muutos ≥ 1 asteikolla 1–7; 2012/2013 Suomi –12 %; Ruotsi –16 %; Norja –16 %; Tanska –16 %; Itävalta –17 %; Saksa EKD –17 %; Sveitsi –17 %). Vastava tulos saatiin myös ensimmäisessä tutkimuksessa, joskin silloin kauttaaltaan myönteinen muutos oli hivenen suurempi kuin jälkimmäisessä tutkimuksessa (Niemi 2009, 298–300).

Osana uskonnollisten näkemysten muutosta tarkastellaan myös rippikoululaisten ja isosten kirkkoon liittyvän sosiologisen sitoutumisen muutosta, jota mitataan kirkkoon ja sen toimintaan liittyvien näkemysten muuttumisella rippikoulun aikana ensimmäisessä ja toisessa tutkimuksessa (kuvio 4). Jo ensimmäisessä tutkimuksessa havaittiin, että suomalaiset rippikoululaiset suhtautuvat kirkkoon kansainvälisessä vertailussa keskimääräistä myönteisemmin. Rippikoulun aikana myönteisyys lisääntyi vielä entisestään, sillä suomalaisten rippikoululaisten suhtautuminen kirkkoon oli sen lopuessa merkittävästi muiden maiden rippikoululaisia myönteisempää (Niemi 2010, 250).

Kuviosta 4 ilmenee, että suomalaisten rippikouluun aloittavien nuorten positiivinen näkemys kirkkoa kohtaan oli säilynyt tutkimusten välisen ajan varsin muuttumattomana. Kirkon jäsenyyden tärkeäksi näkevien määrä oli tutkimusten välisenä aikana vähentynyt 5 prosenttiyksiköllä ja lapsensa kastamista haluavien 3 prosenttiyksiköllä, mutta näkemys ihmisten hyväksi toimivasta kirkosta oli vahvistunut 5 prosenttiyksiköllä. Sen sijaan rippikoulun aikainen myönteinen muutos toisessa tutkimuksessa oli pienempi kuin ensimmäisessä tutkimuksessa viisi vuotta aikaisemmin.

Suomalainen rippikoulu on poikkeuksellisen menestyksekkäs siinä, että sen aikana moni rippikoululainen innostuu seurakunnan toimintaan osallistumisesta (Porkka, Simojoki & Schweitzer 2015, 99–101). Kuitenkin tälläkin mittarilla havaittiin, että rippikoulun aikainen myönteinen muutos oli toisessa tutkimuksessa pienempi kuin ensimmäisessä (ensimmäisessä tutkimuksessa lisäys +27; toisessa tutkimuksessa +17 prosenttiyksikköä).

KUVIO 4. Rippikoululaisten ja isosten näkemykset kirkkoon liittyvistä kysymyksistä rippikoulun alussa (t_1) ja sen lopussa (t_2) vuosina 2007/2008 ja 2012/2013 (%). Rippikoululaiset 2007 N (t_1) = 2149–2165; 2008 N (t_2) = 1695–1746; isokset 2007 N (t_1) = 423–426; rippikoululaiset 2012 N (t_1) = 2278–2309; 2013 N (t_2) = 2257–2278; isokset 2012 N (t_1) = 500–503; arvot 5–7 asteikolla 1 = ei pidä lainkaan paikkaansa; 7 = pitää täysin paikkansa.

Kirkon tulevaisuuteen vaikuttaa se, että kirkon jäsenyys koetaan tärkeäksi ja syntyvät lapset kastetaan. Johdannossa todettiin, että tutkimusten välisenä aikana kirkon jäsenten määrä oli vähentynyt 5 prosentilla ja kastettujen vastasyntyneiden osuus 9 prosentilla. Ensimmäisen ja toisen tutkimuksen aineiston vertailu osoitti, että sama muutos oli tapahtunut myös rippikoululaisten näkemyksissä, mutta negatiivinen muutos oli tapahtunut rippikoulun aikana. Jälkimmäisessä tutkimuksessa jäsenyyden tärkeäksi kokevien rippikoululaisten määrä kasvoi rippikoulun aikana vain 5 prosenttiyksikköä, kun se oli viisi vuotta aikaisemmin 10 prosenttiyksikköä. Niinpä vuosina 2012–2013 kirkon jäsenyyden tärkeäksi kokeneiden rippikoululaisten osuus oli rippikoulun lopussa saman suuruinen kuin se oli ollut rippikoulun alussa viisi vuotta aikaisemmin. Lapsensa kastattamista haluavien rippikoululaisten osuus lisääntyi rippikoulun aikana ensimmäisessä tutkimuksessa viidellä prosenttiyksiköllä (2007 84 %; 2008 89 %) mutta toisessa tutkimuksessa osuus väheni kolmella prosenttiyksiköllä (2012 81 %; 2013 78 %). Niinpä lapsensa kastattamista haluavien rippikoululaisten osuus oli rippikoulun lopussa toisessa tutkimuksessa 11 prosenttia pienempi kuin ensimmäisessä tutkimuksessa.

Yksilötason analyysi osoitti, että myös kirkkoon liittyvät näkemykset muuttuivat sekä myönteiseen että kielteiseen suuntaan rippikoulun aikana. Suurin myönteinen muutos (55 prosenttiyksikköä) ja vähäisin kielteinen muutos (18 prosenttiyksikköä) liittyi haluun osallistua kirkon toimintaan rippikouluajan jälkeen sekä haluun kääntyä ongelmissa työntekijän puoleen (myönteinen muutos 44 prosenttiyksikköä, kielteinen muutos 22 prosenttiyksikköä). Rippikoulun aikainen muutos kertoo luottamuksen lisääntymisestä kirkkoa ja sen työntekijöitä kohtaan.

Isosten näkemykset kirkosta olivat merkittävästi myönteisempiä kuin rippikoululaisten sekä ensimmäisessä että toisessa tutkimuksessa. Molemmilla tutkimuksissa lähes kaksi kolmesta isosesta näki kirkon jäsenyyden itselleen tärkeänä ja yhdeksän kymmenestä halusi kastattaa omat lapsensa. Myös isosten käsitys kirkosta organisaationa, joka tekee paljon asioita ihmisten hyväksi, oli vahva. Mielenkiintoinen havainto oli se, että isosten kiinnostus osallistua isosajan jälkeen kirkon toimintaan lisääntyi tutkimusten välisenä aikana huomattavasti (+14 prosenttiyksikköä). Niinpä toisessa tutkimuksessa lähes kaksi kolmesta (58 %) isosesta sanoi olevansa kiinnostuneita osallistumaan seurakunnan toimintaan isosajan jälkeen. Myös halu kääntyä työntekijän puoleen ongelmissa lisääntyi ensimmäisen ja toisen tutkimuksen välisenä aikana (+7 prosenttiyksikköä).

Tarkastelu osoittaa, että isosten sosiologinen sitoutuminen kirkkoon on vahvaa ja että sitoutuminen oli vahvistunut entisestään tutkimusten välisenä aikana, vaikka teoreettinen sitoutuminen oli vähentynyt. Uskonnollisen ilmapiirin muutos ei näytä vaikuttavan juurikaan isosten kirkkoon ja uskontoon liittyviin asenteisiin. Rippikoululaisten näkemyksiin yhteiskunnan muuttuneella ilmapiirillä näyttää sen sijaan olleen vaikutusta, sillä sekä käytännöllinen että sosiologinen sitoutuminen kirkkoon oli tutkimusten välisenä aikana vähentynyt. Kuitenkin samaan aikaan niiden rippikoululaisten määrä lisääntyi, jotka katsoivat, että kirkko tekee paljon asioita ihmisten hyväksi. Kehitys on samansuuntainen kuin koko väestöllä Suomessa, jossa kirkko nähdään tärkeäksi yhteiskunnalliseksi toimijaksi, jota arvostetaan, vaikka sen oppiin ei uskottaisikaan (Haastettu kirkko 2012, 42–58).

Rippikouluun osallistumisen motivaatioiden ja odotusten muutokset

Ensimmäiseen tutkimustehtävään liittyi myös sen selvittäminen, ovatko rippikoulun käymisen syyt ja siihen liittyvät odotukset muuttuneet tutkimusten välisenä aikana. Odotuksilla tässä ymmärretään kaikkia niitä usko-

muksia ja ennakoiteja, joita rippikoulun aloittavilla liittyy rippikouluun (Aunola 2002, 106). Uskomuksista odotukset eroavat siten, että odotukset viittaavat tulevaan lopputulokseen (Wigfield 1994, 52–53). Odotukset ymmärretään motivaation osa-alueeksi, jonka mukaan tulevaan rippikouluun liittyvät odotukset vaikuttavat keskeisellä tavalla rippikoulun aloittavien motivaatioon. Odotuksiin vaikuttavat puolestaan rippikouluun liittyvät uskomukset ja mielikuvat, jotka perustuvat kuultuihin kertomuksiin rippikoulusta, seurakunnan työntekijöistä ja isosista sekä omat aikaisemmat havainnot vastaavan kaltaisista tilanteista, kuten leireistä ja seurakunnan järjestämistä tapahtumista. (Aunola 2002, 106.)

Ensimmäisessä tutkimuksessa havaittiin, että useimmille suomalaisille rippikoulun käyminen oli itsestäänselvyys: ainoastaan joka kymmenes oli jossain määrin epävarma rippikouluun osallistumisestaan (3 % hyvin epävarma; 7 % jossain määrin epävarma). Tuolloin havaittiin myös, että rippikoulun antamat oikeudet, oikeus kirkolliseen vihkimiseen, oikeus toimia kummina ja kirkollinen äänioikeus, motivoivat suomalaisia nuoria käymään rippikoulun. Rippikoulun antamat oikeudet ovat Suomessa poikkeus, sillä useimmissa protestanttisissa kirkoissa niiden saaminen ei enää liity konfirmaatioon (Innanen, Niemelä & Porkka 2010, 149–150). Tuo tutkimus osoitti myös, että rippikoululla on Suomessa hyvä maine ja siellä odotettiin olevan hauskaa. Tulokset osoittivat myös sen, että nuoret katsoivat rippikoulun käymisen kuuluvan asiaan, koska heidät on kastettu lapsena ja rippikoulun käyminen on hyvä vanha perinne. Näiden lisäksi sosiaaliset syyt ja lahjojen saaminen olivat tärkeitä rippikoulun aloittamisen syitä. Sen sijaan hengelliset odotukset olivat Suomessa vähäisiä. Tutkimukseen osallistuneiden maiden välisessä vertailussa suomalaiset rippikoululaiset olivat ruotsalaisten ja norjalaisten rippikoululaisten tavoin heikoiten hengellisesti motivoituneita (Høeg 2010, 235–240).

Toisen tutkimuksen analyysissä havaittiin, että rippikouluun liittyvät ulkoiset syyt olivat edelleen keskeisessä asemassa, kun nuoret ilmoittautuivat rippikouluun. Erityisesti rippikoulun antamat oikeudet, mahdollisuus kirkolliseen vihkimiseen ja kummiksi pääsemiseen, olivat edelleen tärkeitä rippikoulun käymisen syitä. Vaikka kirkollisen vihkimisen suosio oli romahtanut tutkimusten välisenä aikana, se oli useimmin mainittu syy käydä rippikoulu (”Ilmoittauduin rippikouluun saadakseni mahdollisuuden kirkolliseen vihkimiseen” 2007 73 %; 2012 73 %). Mahdollisuus päästä kummiksi sai toisessa tutkimuksessa jopa enemmän mainintoja kuin ensimmäisessä (”Ilmoittauduin rippikouluun voidakseni toimia kummina” 2007 60 %; 2012 69 %), vaikka myös kasteiden suosio oli tutkimusten välisenä aikana vähentynyt.

Oman kasteen merkitys rippikoulun käymisen syynä oli tutkimusten välisenä aikana romahtanut ("Ilmoittauduin rippikouluun, koska minut on kastettu lapsena" 2007 81 %; 2012 52 %, muutos 2007/2012 -29 prosenttiyksikköä). Myös rippilahjoihin ja rahaan perustuva motivaatio oli hieman heikentynyt, joskin se oli edelleen yksi useimmin mainituista syistä ("Ilmoittauduin rippikouluun saadakseni lahjoja ja rahaa rippikoulun päättyessä" 2007 72 %; 2012 65 %, muutos 2007/2012 -7 prosenttiyksikköä). Suvun perinne ("Ilmoittauduin rippikouluun, koska suvussani on aina tehty niin" 2007 60 %; 2012 44 %, muutos 2007/2012 -16 prosenttiyksikköä) sekä vanhempien toive ("Ilmoittauduin rippikouluun, koska vanhempani toivoivat että osallistun" 2007 57 %; 2012 44 %, muutos 2007/2012 -13 prosenttiyksikköä) olivat myös menettäneet merkitystään.

Uutena vastausvaihtoehtona vuonna 2012 oli väittämä "Ilmoittauduin rippikouluun, koska halusin itse osallistua rippikouluun", jonka valitsi yhdeksi syyksi rippikoulun käymiseen kaksi kolmesta (67 %) vastaajasta. Kaikki eivät kuitenkaan käyneet rippikoulua omasta halustaan, sillä kasvava osa rippikoululaisista koki olevansa veloitettuja tai pakotettuja käymään rippikoulun ("Ilmoittauduin rippikouluun, koska tunsin velvollisuudekseni osallistua / minut pakotettiin osallistumaan" 2007 14 %; 2012 35 %, muutos 2007/2012 +21 prosenttiyksikköä).

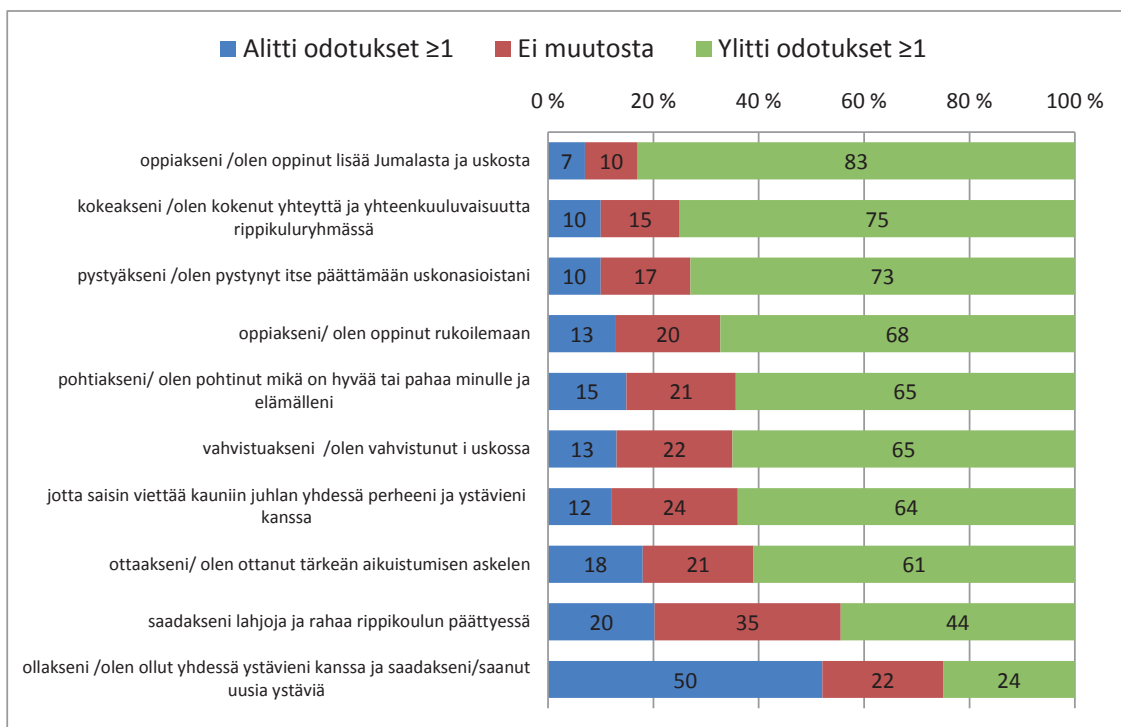
Ulkoisten syiden rinnalla rippikoulun aloittamiseen vaikuttivat myös rippikouluuikaan liittyvät myönteiset odotukset, joista tärkeimpiä olivat halu olla ystävien kanssa ja saada uusia ystäviä ("Ilmoittauduin rippikouluun ollakseni yhdessä ystävieni kanssa ja saadakseni uusia ystäviä" 2012 68 %; väittämä ei sisältynyt ensimmäiseen tutkimukseen) ja rippikoulun positiivinen maine ("Ilmoittauduin rippikouluun, koska olen kuullut, että rippikoulussa on hauskaa" 2007 72 %; 2012 61 %). Rippikoulun hengelliset odotukset olivat menettäneet entisestään merkitystä ("Ilmoittauduin rippikoululuun vahvistuakseni uskossa" 2007 23 %; 2012 18 %, muutos 2007/2012 -5 prosenttiyksikköä; "Ilmoittauduin rippikoululuun opiakseni lisää Jumalasta" 2007 24 %; 2012 20 %, muutos 2007/2012 -4 prosenttiyksikköä). Myös eettisten asioiden pohtiminen ("Ilmoittauduin rippikouluun pohtiakseni mikä on hyvää tai paha minulle ja elämälleni" 2007 34 %; 2012 23 %, muutos 2007/2012 -9 prosenttiyksikköä) ja yhteyden odotus ("Ilmoittauduin rippikouluun kokeakseni yhteyttä ja yhteenkuuluvaisuutta rippikouluryhmässä" 2007 41 %; 2012 30 %, muutos 2007/2012 -11 prosenttiyksikköä) olivat jokseenkin harvinaisia odotuksia.

Sukupuolten välinen tarkastelu osoitti, että poikien kiinnostus käydä rippikoulu oli keskimäärin vähäisempää kuin tyttöjen. Tytöt korostivat selvästi enemmän rippikoulun antamia oikeuksia, sosiaalisia syitä, kauniin kon-

firmaatiojuhlan odotusta ja hauskan rippikoulun odotusta. Pojat korostivat rippikoulun käymisen ulkoisia syitä, erityisesti sitä, että vanhemmat toivoivat osallistumista, sekä lahjojen ja rahan saaminen rippikoulun päättyessä. Poikien vähäisemmästä kiinnostuksesta voi päätellä, että mikäli rippikoulun kävijämäärät alkavat vähetä merkittävästi, ensimmäisenä jäävät pois heikosti motivoituneet pojat. Näin on jo tapahtunut esimerkiksi Norjassa (tyttöjä 54 %), Saksan itäisillä alueilla (entisen DDR:n alue, tyttöjä 55 %) ja Ruotsissa (tyttöjä 62 %). Näissä kirkoissa rippikoulun kävijämäärät ovat vähentymässä eikä rippikoulu ole enää osa valtakulttuuria (Krupka, Ilg & Schweitzer 2015).

Muutokset osoittavat, että rippikoulun käyminen on tutkimusten välisenä viiden vuoden aikana menettänyt asemaansa, eikä se enää vuosina 2012–2013 ollut yhtä itsestään selvä perinne kuin aikaisemmin. Sen sijaan rippikoulun aloittaminen on yhä enemmän nuoren oma ratkaisu. Vanhemmille perinteisiin liittyvät syyt olivat kuitenkin edelleen tärkeitä, koska kolmasosa nuorista koki olevansa velvoitettu tai jopa pakotettu käymään rippikoulun. Osallistumispakon kokemus kertoo siitä, että nuorissa on yhä enemmän niitä, jotka empivät rippikoulun käymistä.

Tutkimusasetelma mahdollisti rippikouluun liittyvien odotusten ja kokemusten yksilötason tarkastelun. Huomio kiinnitettiin niihin rippikoulun alun odotuksia mitanneisiin kysymyksiin, joiden toteutumista voitiin rippikoulun lopussa mitata (kuvio 5). Kuvio osoittaa, että rippikoulun aikana ylittyivät erityisesti hengelliset ja sosiaaliset odotukset. Neljä rippikoululaisesta viidestä (83 %) koki oppineensa rippikoulun aikana Jumalasta ja uskosta enemmän kuin oli odottanut, ja kolme neljästä koki rippikouluryhmässä yhteyttä ja yhteenkuuluvuutta enemmän kuin oli odottanut (75 %). Myös uskonasioista päättäminen (73 %) rukoilemaan oppiminen (68 %), uskossa vahvistuminen (65 %) ja hyvän ja pahan pohtiminen oman elämän näkökulmasta (65 %) olivat asioita, joissa enemmistön odotukset ylittyivät. Ainoa odotus, jossa enemmistön odotukset eivät täyttyneet, liittyi mahdollisuuteen olla ystävien kanssa ja saada uusia ystäviä. Tämä oli rippikoulun alussa yksi yleisimmin mainittuja odotuksia, mutta puolet (50 %) kokivat, että tämä ei toteutunut odotetusti. Ilmeisesti yksittäisten ystävien sijaan rippikoulussa on eletty yhteisöllisesti koko ryhmän kanssa, koska siihen liittyneet odotukset samanaikaisesti ylittyivät.

KUVIO 5. Rippikoululaisten ilmaisemien rippikoulun alun (t_1) odotusten ("Ilmoittauduin rippikouluun..." ja lopun (t_2) kokemusten (Rippikoulun aikana...") vastaavuus vuoden 2012/2013 tutkimuksessa. $N = 1635-1664$ (t_1/t_2 -matched). Asteikko 1 = e i pidä lainkaan paikkaansa; 7 = pitää täysin paikkansa. Muutokseksi on raportoitu vähintään yhden yksikön muutos samojen vastaajien vastauksissa rippikoulun alussa (t_1) ja sen lopussa (t_2).

Isostoimintaan osallistumisen motivaatioiden ja odotusten muutokset

Myös isosten motiivien ja odotusten muutokset kuuluvat ensimmäiseen tutkimustehtävään. Isoseksi lähtemisen syitä tarkasteltiin vertailemalla ensimmäisen ja toisen tutkimuksen isosten motivaatio- ja odotusväittämien vastauksista muodostettuja summamuuttujia toisiinsa (taulukko 1). Koska odotuksia ja motiiveja selvittävät väittämät olivat molemmissa tutkimuksissa identtiset, näkyvät muutokset selvimmin summamuuttujista (Porkka 2009, 319–322).

TAULUKKO 1. Motivaatio- ja odotussummamuuttujien keskiarvot (Ka) ja keskihajonnat (s) sekä prosenttijakaumat asteikolla 1 = ei lainkaan tärkeä ja 7 = erittäin tärkeä vuosina 2007 ja 2012.

		Ka	s	N	1-3 (%)	4 (%)	5-7 (%)
Altruismiin ja yhteenkuuluvaisuuden tunteeseen liittyvät motiivit ja odotukset	2007/2008	5,47	1,02	330	4	9	87
	2012/2013	5,78	0,76	491	1	4	95
Omaan kasvuun liittyvät motiivit ja odotukset	2007/2008	4,21	1,19	336	27	28	45
	2012/2013	4,78	1,11	502	12	24	74
Uskonnolliset motiivit ja odotukset	2007/2008	3,79	1,42	328	43	23	34
	2012/2013	4,21	1,34	495	24	25	51
Ulkoiset motiivit ja odotukset	2007/2008	3,53	1,05	332	48	34	18
	2012/2013	4,23	1,21	499	30	32	38

Lähes kaikkia isosia motivoivat altruismiin ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen liittyvät syyt: summamuuttujaan sisältyvät väittämät ”Haluan olla mukana toteuttamassa nuoremmille hyvän rippikoulun”, ”Minusta on mukavaa olla yhdessä rippikoululaisten kanssa”, ”Olin kuullut myönteistä isosena olemisesta”, ”Haluan leirille”, ”Minusta on mukavaa olla yhdessä rippikoulun opettajien kanssa”, ”Haluan uusia ystäviä”, ”Muiden isosten kanssa oleminen on hyvin tärkeää minulle”, ”Oma ripari oli myönteinen kokemus” ja ”Kokeakseni yhteyttä ja yhteenkuuluvaisuutta isosryhmässä”.

Kolme neljästä korosti omaan kasvuun liittyviä motiiveja ja odotuksia: tämän summamuuttujan suosio oli lisääntynyt viiden vuoden aikana eniten, +29 prosenttiyksikköä (vaihtoehdot 5–7 asteikolla 1–7). Summuuttujaan sisältyivät väitteet ”Vahvistaakseni itsetuntoani”, ”Saadakseni esiintyä ja lisää esiintymisvalmiuksia”, ”Oppiakseni tuntemaan itsenä paremmin”, ”Oppiakseni lisää muista uskonnoista” sekä ”Oppiakseni ohjaamaan ryhmiä”.

Uskonnolliset motiivit ja odotukset olivat tärkeitä (vaihtoehdot 5–7 asteikolla 1–7) joka toiselle (51 %) isoselle. Uskonnolliset motiivit tärkeiksi kokevien määrä oli lisääntynyt ensimmäisen ja toisen tutkimuksen välisenä aikana +16 prosenttiyksikköä. Summuuttujaan sisältyivät väitteet ”Oppiakseni lisää Jumalasta ja uskosta”, ”Tutustuakseni paremmin Raamatun sisältöön”, ”Oppiakseni lisää rukouksesta ”Saadakseni vahvistusta uskolleni”, ”Haluan kertoa uskonasioista muille”, ”Haluan saada vastauksia elämäni tärkeisiin kysymyksiin”, ”Tutustuakseni omaan seurakuntaani” sekä ”Voidakseni keskustella siitä, mitä kuoleman jälkeen tapahtuu”.

Ulkoiset motiivit ja odotukset olivat tärkeitä (vaihtoehdot 5–7 asteikolla 1–7) neljälle isoselle kymmenestä (39 %). Ulkoiset motiivit ja odotukset tärkeiksi kokevien määrä oli lisääntynyt ensimmäisen ja toisen tutkimuksen välissä +18 prosenttiyksikköä). Summamuuuttujaan sisältyivät väittämät ”Kaverinikin lähti mukaan”, ”Saadakseni mielekästä tekemistä loma-ajaksi”, ”Joku kannusti minua” sekä ”Saadakseni luontevan mahdollisuuden tuesta vastakkaiseen sukupuoleen”.

Myös isosten vastauksia rippikoulun alussa ja lopussa voitiin verrata yksilötasolla, jolloin nähtiin kunkin vastaajan odotusten ja kokemusten vastaavuus. Vertailu osoitti, että eniten ylittyivät odotukset, jotka liittyivät ulkoisiin motiiveihin ja odotuksiin (alittuivat $\geq 10\%$; ylittyivät $\geq 54\%$). Altruismiin ja yhteenkuuluvuudentunteen kokemukseen liittyneet odotukset (alittuivat $\geq 8\%$; ylittyivät $\geq 28\%$), omaan kasvuun liittyvät odotukset (alittuivat $\geq 14\%$; ylittyivät $\geq 26\%$) sekä uskonnollisuuteen liittyvät odotukset (alittuivat $\geq 15\%$; ylittyivät $\geq 26\%$) toteutuivat enemmistöllä odotusten mukaisesti.

Tarkastelu osoitti, että isosena toimimiseen kohdistuu usein suuria uskonnollisia, omaan kasvuun liittyviä, ulkoisia ja altruistisia odotuksia. Vaikka useimpien odotukset ovat suuria, ne näyttävät usein täyttyvän, jopa ylittyvän. Toisen tutkimuksen isosten odotukset ylittyivät vielä useammin kuin ensimmäisen tutkimuksen. On kuitenkin tärkeää huomata, että isosista osa on heikosti motivoituneita ja että osalle myös isosena toiminta on pettymys.

Matteus-efektin vaikutus rippikoululaisten ja isosten uskonnollisiin ja kirkkoon liittyviin asenteisiin

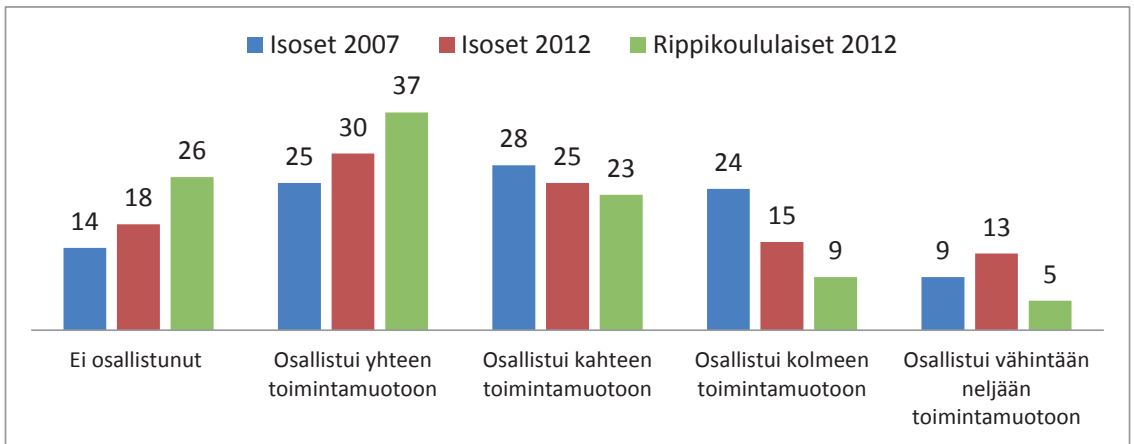
Toinen tutkimuskysymys liittyi siihen, miten Matteus-efekti ilmeni rippikoululaisten ja isosten kristinuskoon ja kirkkoon liittyvissä asenteissa. Asiaa tarkastellaan erityisesti rippikoululaisten ja isosten uskonnollisen varhais-socialisaation vaikutuksen näkökulmasta. Analyysin lähtökohtana käytetään vanhempien uskonnollista kiinnostusta, iltarukouksen rukoilemista lapsuuden kodissa sekä lapsuudenaikaista seurakunnan toimintaan osallistumista. Kysymykset olivat osalle vastaajista vaikeita, mikä ilmeni suurella määrällä ”en osaa sanoa” -vastauksia. Nämä vastaukset poistettiin lopullisesta analyysistä, koska oli odotettavissa, että nämä vaikeuttavat tulosten tulkintaa.

Analyysissa havaittiin, että uskonnosta kiinnostumattomien vanhempien osuus oli lisääntynyt tutkimusten välisenä aikana merkittävästi (”ei kiin-

nostuneet” rippikoululaisten vanhemmat 2007 19 %; 2012 23 %; isosten vanhemmat 2007 20 %; 2012 28 %). Iltarukouksen rukoilu oli vähentynyt tutkimusten välisenä aikana vielä enemmän kuin uskonnollinen kiinnostus (”iltarukous rukoiltiin lapsuudessa säännöllisesti” rippikoululaiset 2007 45 %, 2012 25 %; isokset 2007 57 %, 2012 52 %). Tulokset ovat linjassa muissa tutkimuksissa havaitun uskontoon liittyvän ilmapiirin muutoksen kanssa maassamme, jota tarkasteltiin ensimmäisen tutkimuskysymyksen yhteydessä.

Kansainvälisessä vertailussa suomalaisten vanhempien uskonnollinen kiinnostus on ruotsalaisten ja sveitsiläisten vanhempien tavoin vähäistä. Iltarukouksen rukoileminen oli kuitenkin Suomessa yleisempää kuin useimmissa muissa tutkimukseen osallistuneissa maissa. Uskonnollinen kiinnostus ei siis välttämättä liity iltarukouksen rukoiluun. Esimerkiksi Tanskassa uskonnosta kiinnostumattomia oli vanhemmista vain 9 prosenttia ja kiinnostuneita 25 prosenttia, mutta iltarukous oli rukoiltu säännöllisesti vain 6 prosentin ja satunnaisesti 17 prosentin kanssa toiseen tutkimukseen osallistuneista tanskalaisista rippikoululaisista. Suomalaisista rippikoululaisista satunnaisista iltarukouksista raportoi 42 prosenttia rippikoululaisista (Krupka, Ilg & Schweitzer 2015, 221). Muissakin tutkimuksissa on havaittu, että suomalaiset rukoilevat enemmän kuin muiden pohjoismaiden asukkaat. Kaikista Euroopan maista Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa ja Venäjällä rukoillaan vähiten (Ketola 2011, 18–20).

Isosten lapsuudenaikaisen seurakunnan toimintaan osallistumisen havaittiin vähentyneen ensimmäisen ja toisen tutkimuksen välisenä aikana (kuvio 6). Isokset olivat kuitenkin osallistuneet lapsuudessaan merkittävästi enemmän seurakunnan toimintaan kuin rippikoululaiset. Neljäsnes rippikoululaisista (26 %) ei ollut osallistunut lainkaan ja joka kolmas (37 %) vain yhteen seurakunnan toimintamuotoon. Seurakunnan toimintaan lapsuudessa osallistumattomia oli isosista noin joka kuudes (2007 14 %, 2012 18 %) ja vain yhteen toimintamuotoon osallistuneita runsas neljäsnes (2007 25 %, 2012 30 %). Monissa seurakunnan toimintamuodoissa lapsuudessaan mukana olleita oli isosista ensimmäisessä tutkimuksessa kolmannes (33 %) ja toisessa tutkimuksessa runsas neljäsnes (28 %). Tulokset osoittavat, että isoseksi lähteivissä on merkittävästi enemmän niitä, jotka ovat osallistuneet seurakunnan toimintaan jo lapsena. Sen sijaan kahdella kolmesta (63 %) vuonna 2012 rippikoulun aloittaneesta nuoresta oli vain niukasti aikaisempaa kokemusta seurakunnan toiminnasta. Matteus-efekti näyttää vaikuttavan isoseksi hakeutumiseen.

KUVIO 6. Isosten (2007/2012) ja rippikoululaisten (2012) osallistuminen seurakunnan toimintaan lapsuudessa (%). N isot 2007 = 250, N isot 2012 = 321, N rippikoululaiset 2012 = 1457.

Aikaisemmissa samalla aineistolla tehdyissä tutkimuksissa (Tervo-Niemelä 2017; Porkka 2016) on havaittu, että uskonnollista varhaissozialisaatiota mittasi parhaiten kysymys vanhempien uskonnollisesta kiinnostuksesta. Tästä syystä myös tässä artikkelissa valittiin tämä muuttuja uskonnollisen varhaissozialisaation mittariksi. Aineistossa oli 445 (20 %) rippikoululaisia, joiden vanhemmat olivat kiinnostuneita uskonnosta, 1317 (58 %) rippikoululaista, joiden vanhemmat olivat jonkin verran kiinnostuneita uskonnosta ja 516 (23 %) rippikoululaista, joiden vanhemmat eivät olleet lainkaan kiinnostuneita uskonnosta.

Taulukko 2 osoittaa, että vanhempien lapsuuden uskonnollinen socialisaatio erotteli rippikoululaiset johdonmukaisesti rippikoulun alussa. Kirkkoon ja kristillisiin uskomuksiin liittyvien väittämien keskiarvo oli korkein rippikoululaisilla, joilla oli ollut vahva uskonnollinen varhaissozialisaatio ja matalin niillä, joiden uskonnollinen varhaissozialisaatio oli ollut heikko. Suurimmat, noin kahden yksikön erot keskiarvoissa (asteikko 1–7), mitattiin muuttujissa, jotka mittaavat suhdetta kirkon jäsenyyteen, uskoa Jeesuksen ylösnousemukseen sekä uskon vaikutusta elämään. Ryhmien väliset näkemyserot liittyvät näin ollen uskonnollisen sitoutumisen eri ulottuvuuksiin. Rippikoulun aikainen asenteen muutos oli kuitenkin suurinta niillä rippikoululaisilla, joiden uskonnollinen socialisaatio oli ollut heikko. Eniten ryhmien välinen ero kaventui teoreettista sitoutumista mittaavan väittämän kohdalla ”Jeesus on noussut kuolleista”. Suuri muutos havaittiin myös

sosiologiseen sitoutumiseen liittyvän väittämän ”Kirkon jäsenyys on minulle tärkeä” ja käytännölliseen sitoutumiseen liittyvän väittämän ”Kirkko tekee paljon asioita ihmisten hyväksi” kohdalla. Rippikouluaika lisäsi tuloksen mukaan siis erityisesti niitten rippikoululaisten sitoutumista kirkkoon ja uskontoon, joiden uskonnollinen varhaissozialisaatio on ollut heikkoa. Sitoutumisen lisääntyminen ilmeni kaikilla sitoutumisen ulottuvuuksilla. Tulos selittyy osaltaan sillä, että kriittisen lähtöasentoitumisen vuoksi vähän uskonnollista varhaissozialisaatiota saaneiden ryhmällä oli mahdollisuuksia myönteiseen muutokseen enemmän kuin vastaajilla, jotka jo rippikoulun alkaessa suhtautuivat kirkkoon ja uskoon myönteisesti. Samalla on syytä huomata, että vaikka rippikouluaika kavensi ryhmien välisiä eroja, ne ovat rippikoulun päättyessä edelleen selvät. Näistä selityksistä huolimatta taulukossa 2 havaitut muutokset ovat Matteus-efektin vastaisia ja osoittavat, että rippikoulu tasoittaa erilaisesta varhaissozialisaatiosta aiheutuneita eroja.

TAULUKKO 2. Rippikoululaisten kirkkoon ja kristillisiin uskomuksiin liittyvien näkemysten keskiarvot (M) ja muutos vanhempien uskonnollisen kiinnostuksen mukaisissa luokissa (asteikko 1–7, jossa 1 = ei pidä lainkaan paikkaansa ja 7 = pitää ehdottomasti paikkansa, N (t₁) = 2284–3309 ja N (t₂) = 1634–1647)

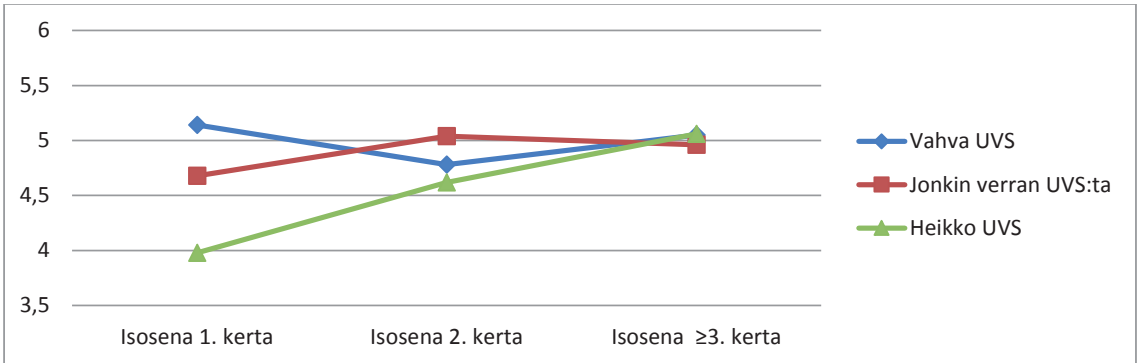
	Lapsuuden uskonnollinen sosialisaatio	M Rippikoulun alussa (t ₁)	M Rippikoulun lopussa (t ₂)	Muutos (t ₂ -t ₁) rippikoulun aikana	Sig.
Kirkon jäsenyys on minulle tärkeää	Vahva	4,47	4,52	+0,05	***
	Jonkin verran	3,72	3,98	+0,26	
	Heikko	2,61	3,15	+0,54	
Kirkko tekee paljon asioita ihmisten hyväksi	Vahva	5,57	5,66	+0,09	***
	Jonkin verran	5,23	5,56	+0,33	
	Heikko	4,81	5,32	+0,51	
Jos minulla olisi henkilökohtaisia ongelmia, kääntyisin työntekijän puoleen	Vahva	3,25	3,61	+0,37	*
	Jonkin verran	2,72	3,24	+0,52	
	Heikko	2,01	2,70	+0,69	
Olen kiinnostunut osallistumaan kirkon toimintaan rippikoulun jälkeen	Vahva	3,47	4,32	+0,85	
	Jonkin verran	3,22	4,14	+0,92	
	Heikko	2,61	3,73	+1,12	
Jeesus on noussut kuolleista	Vahva	4,68	4,81	+0,13	***
	Jonkin verran	3,66	4,04	+0,38	
	Heikko	2,57	3,28	+0,71	
Usko Jumalaan auttaa minua vaikeissa tilanteissa	Vahva	4,26	4,63	+0,37	
	Jonkin verran	3,21	3,79	+0,58	
	Heikko	2,20	2,89	+0,69	

Havainnot herättävät kysymyksen siitä, jatkuuko rippikoulun aikana alkanut myönteinen muutos kirkkoa ja sen uskomuksia kohtaan rippikoulun jälkeen? Kuten edellä todettiin, isosten uskonnolliset ja kirkkoon liittyvät näkemykset muuttuvat isosena toimimisen aikana bipolaarisesti. Vuosien 2007–2008 tutkimuksessa havaittiin, että esimerkiksi isosten suhtautuminen kirkkoon muuttui isosena toimimisen aikana myönteisemmäksi 16 prosentilla ja kielteisemmäksi 10 prosentilla ja suhtautuminen kristinuskoon myönteisemmäksi 20 prosentilla ja kielteisemmäksi 10 prosentilla (muutos ≥ 1 asteikolla 1–5; Porkka 2012, 242–243).

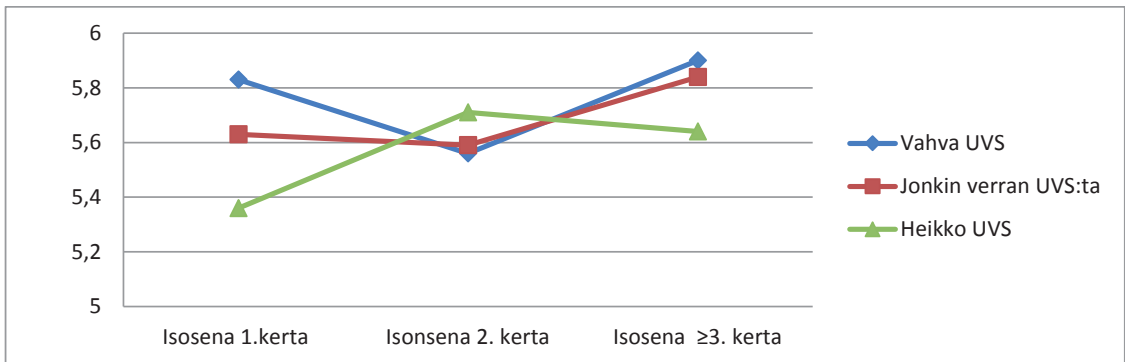
Luotettavan tuloksen saaminen isostoiminnan vaikutuksesta isosten näkemyksiin silloin, kun isostoiminta jatkuu useita vuosia, edellyttäisi pitkitäisaineistoa, jota ei ollut käytettävissä. Vuonna 2015 koottu kolmas tutkimusaineisto ei myöskään ollut riittävä tämän kysymyksen selvittämiseksi. Käytössä ollut tutkimusaineisto mahdollisti kuitenkin vertailun, jossa isosten näkemyksiä tarkastellaan isoskokemusten mukaisissa luokissa, jolloin luokitteluperusteena on se, montako kertaa he ovat olleet isosina. Isoskokemuksen ja iän välillä oli lineaarinen yhteys, sillä isosina ensimmäistä kertaa toimineiden keski-ikä oli 15,6 vuotta, toista kertaa olleiden keski-ikä 16,4 vuotta ja vähintään kolmatta kertaa olleiden 17,8 vuotta. Koska nämä nuoret ovat osallistuneet isostoimintaan rippikoulun jälkeisen ajan, on oletettavaa, että tuo aika on vaikuttanut heidän ajatteluunsa, kuten kansainvälisen pitkitäisaineiston analyysissä havaittiin (Porkka, Schweitzer & Simojoki 2017, 105–108).

Kuvioista 7–9 ilmenee isoskokemuksen ja lapsuuden sosialisoinnin välinen yhteys liittyen väittämiin ”Kirkon jäsenyys on minulle tärkeä” ja ”Jeesus on noussut kuolleita”, joista edellinen mittaa sosiologista sitoutumista ja jälkimmäinen teoreettista sitoutumista. Näiden väittämien kohdalla havaitut tulokset todettiin olevan samansuuntaisia muiden samoja ulottuvuuksia mittaavien väittämien kanssa. Ensimmäistä kertaa isosena toimivien näkemykset kirkosta ja uskonnollisista uskomuksista erosivat huomattavasti, kun vastaukset ryhmiteltiin lapsuuden uskonnollisen sosialisoinnin mukaan. Seurakunnan toiminnasta ja isostoiminnasta saatujen kokemusten lisääntyminen näyttää kuitenkin lähentävän ryhmien keskiarvoja niin, että sosiologisen sitoutumisen osalta, jota mitattiin väittämällä ”Kirkon jäsenyys on minulle tärkeä”, eroa ei enää havaittu, kun isosena toimittiin kolmatta kertaa. Myös käytännöllisen sitoutumisen kehitys, jota mitattiin väittämällä ”Kirkko tekee paljon asioita ihmisten hyväksi”, oli samankaltainen, sillä jo toista kertaa isosena toimivien välillä erot olivat miltei tasaantuneet. Vaikka eroja havaittiin jälleen kokeneimpien isosten ryhmässä, erot

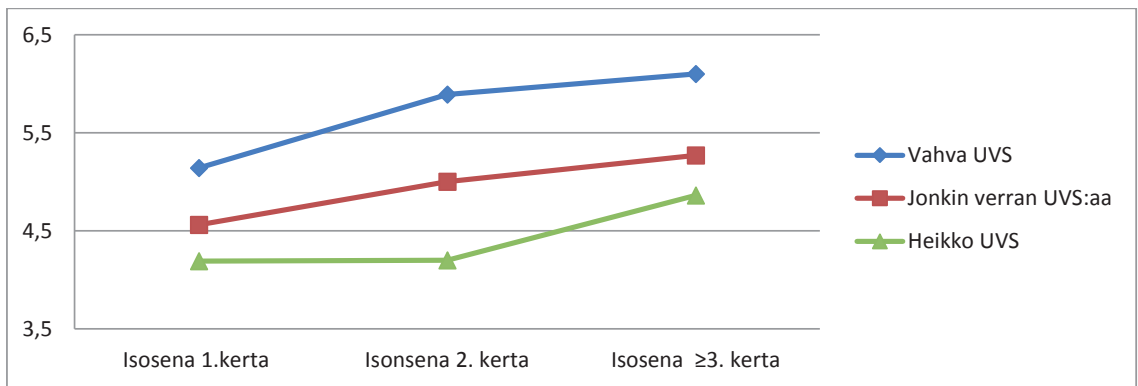
eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Sen sijaan teoreettista sitoutumista mitattaessa (kuvio 9) ryhmien väliset erot säilyivät selvinä vielä kokoneimpienkin isosten ryhmässä. Näyttää siltä, että isosena voi toimia vuosikausia, vaikka suhtautuu epäilevästi kristinuskon perusoppeihin.

KUVIO 7. Isoskokemuksen ja uskonnollisen varhaissozialisaation (UVS) yhteys väittämällä ”Kirkon jäsenyys on minulle tärkeä” (M). Isoskokemus: N = 1. kerta = 250, 2. kerta = 138 ja ≥ 3. kerta = 115. Asteikko 1 = ei pidä lainkaan paikkaansa, 7 = pitää täysin paikkansa.

KUVIO 8. Isoskokemuksen ja uskonnollisen varhaissozialisaation (UVS) yhteys väittämällä ”Kirkko tekee paljon asioita ihmisten hyväksi” (M). Isoskokemus: N = 1. kerta = 250, 2. kerta = 138 ja ≥ 3. kerta = 115. Asteikko 1 = ei pidä lainkaan paikkaansa, 7 = pitää täysin paikkansa.

KUVIO 9. Isokokemuksen ja uskonnollisen varhaissozialisaation (UVS) yhteys väittämällä ”Jeesus on noussut kuolleista” (M). Isokokemus: N = 1. kerta = 250, 2. kerta = 138 ja ≥ 3 . kerta = 115. Asteikko 1 = ei pidä lainkaan paikkaansa, 7 = pitää täysin paikkansa.

Tulos saattaa selittyä sillä, että isosena pitkään jatkavat valikoituvat ja toimintaan jäävät ne, jotka ovat muita sitoutuneempia. Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että isokset voidaan jakaa neljään motivaatiotyyppiin: monipuolisesti motivoituneisiin (33 %), sosiaalisesti ja ulkoisesti motivoituneisiin (30 %), hengellisesti motivoituneisiin (25 %) ja heikosti motivoituneisiin (12 %) (Porkka 2009, 324–326). Heikosti motivoituneet ovat uskonnosta vain vähän kiinnostuneita, ja he toimivat isosena tavallisesti vain kerran. Sosiaalisesti ja ulkoisesti motivoituneet isokset aloittavat ja lopettavat isostoiminnan usein samanaikaisesti kavereittensa kanssa. Tätä ryhmää isosista ei juuri kiinnosta hengelliset eivätkä omaan kasvuun liittyvät kysymykset vaan mahdollisuus olla kavereiden kanssa ja saada uusia ystäviä. Monipuolisesti motivoituneet isokset ovat kiinnostuneet hengellisten asioiden lisäksi monista muista asioista. Tämän ryhmän isokset eivät useinkaan käytä kaikkia resurssejaan yhteen organisaatioon, sillä he löytävät seurakunnan ohella muitakin kiinnostavia yhteisöjä, joissa toimivat erilaisissa tehtävissä (ns. episodinen vapaaehtoisuus ks. esim. Nylund & Yeung 2005, 28; Beder & Fast 2008; Macduff 2008). Tästä syystä isosena toimiminen saattaa jäädä lyhytkestoiseksi, vaikka he näkevät seurakunnan edustamat arvot ja uskon itselleen tärkeinä. Usein isostoiminnassa pisimpään jatkavat isokset ovat hengellisesti orientoituneita nuoria, jotka eivät ole kiinnostuneet muista yhteisöistä kuin seurakunnasta. (Niemelä 2007, 117–126; Porkka 2009, 324–326; Porkka, Schweitzer & Sijojoki 2017, 106–108.)

Isostoiminnan keskeyttämistä analysoitiin kansainvälisessä tutkimuksessa (Porkka, Schweitzer & Simojoki 2017). Analyysissa havaittiin, että kirkon vapaaehtoistoiminnan aloittaminen ja lapsuuden uskonnollinen sosialisatio korreloivat vahvasti. Lapsuuden sosialisatio näytti myös ennustavan hyvin sitä, ketkä eivät aloita vapaaehtoistoimintaa kirkon piirissä lainkaan, ketkä toimivat vapaaehtoisena vain lyhyen aikaa ja ketkä jatkavat useampia vuosia. Heikko uskonnollinen sosialisatio ennusti vapaaehtoistoimintaan osallistumattomuutta ja vahva uskonnollinen sosialisatio vapaaehtoistoiminnan aloittamista ja sen jatkamista useita vuosia. Kolmanteen ryhmään kuulumisen ennusti lyhytaikaista vapaaehtoisena toimimista kirkossa tai kristillisessä järjestössä. Myös tämä havainto näyttää noudattavan Matteus-efektin mallia.

Edellä oleva tarkastelu osoittaa, että isosten asenteiden muuttuminen kokemuksen lisääntyessä kirkkoa ja uskonnollisia uskomuksia kohtaan myönteisemmiksi on osittain selitettävissä sillä, että kriittiset ja vähemmän uskonnolliset isokset jättäytyvät toiminnasta pois ensimmäisen kerran jälkeen. Tämä ei kuitenkaan selitä havaittuja tuloksia kuin osittain. Saadut tulokset, jotka ovat osin jännitteisiä, osoittavat kuitenkin sen, että isosena useita vuosia jatkavien joukko ei ole homogeeninen.

Saadut tulokset osoittavat, että rippikoulu-aika tasoittaa Matteus-efektin logiikan vastaisesti uskonnollisen varhaissozialisaation vaikutusta ja erityisesti sosiologinen ja käytännöllinen sitoutuminen vahvistuvat rippikoulun ja isostoiminnan aikana. Rippikoulun ja seurakunnan nuorisotyön muodostamat yhteisöt korvaavat osittain kodin uskonnollisen kehityksen ympäristönä. Nämä ovat sekundaarisen sosiaalistumisen yhteisöjä, jotka mahdollistavat nuorelle kesken jääneiden kehitysvaiheiden läpikäymisen uudessa ympäristössä ja näin auttavat häntä eteenpäin omassa kasvussaan (Himberg, Laakso, Peltola, Näätänen & Vidjeskog 2000, 24–25). Sekundaarisen sosiaalistumisen yhteisöinä seurakunnan nuorten ryhmät tukevat niihin kuuluvien kehitystä. Kehitys synnyttää uuden jaon niihin, jotka toimivat aktiivisesti seurakunnan nuorten ryhmissä, ja niihin, jotka ovat sen ulkopuolella. Kuitenkin lapsuuskoti ja uskonnollinen varhaissozialisaatio näyttävät vaikuttavan nuorten ajatteluun, erityisesti uskonnollisiin uskomuksiin uskomiseen, vaikka he ovat olleet isosina jo useita vuosia, kuten kuvio 9 osoittaa.

Lopuksi

Artikkelissa on tarkasteltu, miten rippikoululaisten ja isosten uskonnollisuus ja suhde kirkkoon on muuttunut vuosina 2007–2008 ja 2012–2013 toteutettujen tutkimuksien välisenä aikana. Muutosta tarkasteltiin uskonnollisuuden, toimintaan osallistumisen, yksityisen hartauden sekä osallistumismotivaation näkökulmista. Toisena tutkimustehtävänä oli analysoida, ilmeneekö Matteus-efekti rippikoululaisten ja isosten uskontoon ja kirkkoon liittyvissä asenteissa. Kysymystä tarkasteltiin erityisesti uskonnollisen varhaissozialisaation näkökulmasta. Uskonnollisuutta tarkasteltiin sitoutumisen näkökulmasta, josta erotettiin omiksi näkökulmikseen sosiologinen, käytännöllinen ja teoreettinen ulottuvuus.

Tutkimuksessa havaittiin, että rippikoululaiset uskoivat kristinuskon keskeisiin uskomuksiin, kuten Jumalaan, Jeesuksen ylösnousemukseen, kuoleman jälkeiseen elämään ja Jumalaan luojaan vähemmän kuin viisi vuotta aikaisemmin. Vaikka usko niihin lisääntyi rippikoulun aikana, oli myönteinen muutos vähäisempää toisessa kuin ensimmäisessä tutkimuksessa. Myös kirkon jäsenyyden tärkeäksi kokevien ja lapsensa kastamista haluavien rippikoululaisten määrä oli merkittävästi pienempi ensimmäisessä kuin toisen tutkimuksessa.

Rippikoulun antama oikeus kirkolliseen vihkimiseen ja kummiuteen olivat tärkeimmät syyt rippikoulun aloittamiseen molemmissa tutkimuksissa. Näiden suosio on säilynyt rippikoulun käymisen syinä, vaikka kirkollisen avioliittoon vihkimisen suosio on tutkimusten välisenä aikana romahtanut ja lasten kastaminen tullut aikaisempaa harvinaisemmaksi. Sen sijaan oma kaste rippikoulun käymisen syynä oli menettänyt yksittäisistä rippikoulun käymisen syistä eniten merkitystä tutkimusten välisenä aikana.

Kansainvälisessä vertailussa rippikoulu-aikaan liittyvät hengelliset ja uskonnolliset odotukset ovat Suomessa hyvin vähäisiä ja tutkimusten välisenä aikana nämä odotukset olivat tulleet entistä vähäisemmiksi. Suomessa rippikoulun aikainen myönteinen asennemuutos näyttää kuitenkin olevan suurempi kuin muissa tutkimuksiin osallistuneissa maissa. Erityisesti uskoon liittyvät näkemykset muuttuivat merkittävästi myönteisemmiksi, sekä rippikoululaisten uskonnolliset ja hengelliset odotukset ylittyivät voimakkaasti rippikoulun aikana. Myös rippikoululaisten odotukset, jotka liittyivät yhteyden kokemukseen, yhteenkuuluvuuden tunteeseen ja eettisiin pohdintoihin, ylittyivät rippikoulun aikana merkittävästi. Samalla on muistettava, että osalla rippikoululaisista rippikoulu ei ole myönteinen kokemus.

Rippikoulun käyminen näyttää olevan yhä enemmän rippikoululaisen oma ratkaisu. Samalla perinteeseen ja perheeseen liittyvät syyt rippikoulun käymiseen ovat menettämässä merkitystään. Niiden nuorten joukko on myös kasvanut, jotka tuntevat olevansa veloitettuja tai pakotettuja osallistumaan rippikouluun. Perheen ja suvun paine näyttää vielä riittävän siihen, että myös heikosti motivoituneet kävivät rippikoulun. Tyttöjen vahvempi motivoituminen rippikoulun käymiseen ennustaa kuitenkin sitä, että tulevaisuudessa kasvava joukko heikosti motivoituneita poikia jättää rippikoulun käymättä. Tämä kehitys on jo tapahtunut niissä kirkoissa, joissa rippikoulu on menettänyt vahvan asemansa.

Toisena tutkimuskysymyksenä on tarkasteltu Matteus-efektin vaikutusta rippikoululaisten ja isosten uskonnollisiin ja kirkkoon liittyviin näkemyksiin. Asiaa tarkasteltiin erityisesti uskonnollisen varhaissozialisaation näkökulmasta. Rippikoulun alussa ne rippikoululaiset, joiden uskonnollinen varhaissozialisaatio oli vahva, pitivät uskoon liittyviä asioita yleensä tärkeinä, ja ne, joiden uskonnollinen varhaissozialisaatio oli heikko, näkivät nämä asiat vähemmän tärkeiksi. Tulos noudatti siis Matteus-efektin logiikkaa. Rippikoulu aika kuitenkin muutti tilannetta, koska kirkkoon ja uskonnollisiin uskomuksiin liittyneet näkemykset muuttuivat eniten myönteiseen suuntaan niillä rippikoululaisilla, joiden uskonnollinen varhaissozialisaatio on ollut heikkoa. Muutos näkyi kaikilla uskonnollisen sitoutumisen ulottuvuuksilla. Tämä selittyy osittain sillä, että heillä oli kriittisen lähtöasennonitumisen vuoksi mahdollisuuksia myönteiseen muutokseen enemmän kuin niillä, jotka jo alkuvaiheessa suhtautuivat kirkkoon ja uskoon myönteisesti. Samalla on syytä huomata, että vaikka rippikoulu aika kavensi ryhmien välisiä eroja, ne olivat rippikoulun päättyessä edelleen selvät. Havaitut muutokset ovat kuitenkin Matteus-efektin vastaisia ja osoittavat, että rippikoulu tasoittaa erilaisesta varhaissozialisaatiosta aiheutuneita eroja.

Rippikoulussa alkanut kehitys näytti jatkuvan osittain samansuuntaisena myös isostoiminnan aikana. Ensimmäistä kertaa isosena toimivien näkemykset kirkosta ja uskonnollisista uskomuksista erosivat rippikoululaisten tavoin merkittävästi, kun näkemyksiä tarkasteltiin uskonnollisen varhaiskasvatuksen mukaisissa ryhmissä. Erilainen varhaissozialisaatio ei näyttänyt kuitenkaan enää erottelevan vastaajien näkemyksiä, jotka liittyivät väitteeseen ”Kirkon jäsenyys on minulle tärkeä” siinä vaiheessa, kun isokokemusta oli kertynyt useammasta rippikoulusta. Sama kehitys havaittiin väittämän ”Kirkko tekee paljon asioita ihmisten hyväksi”. Sen sijaan kristillisiin uskomuksiin uskomisessa, kuten esimerkiksi uskossa ylönousemukseen, ryhmien väliset erot säilyivät isokokemuksen lisääntymisestä

huolimatta. Havainto on kiinnostava, sillä useita vuosia jatkuneesta isostoiminnasta huolimatta uskonnollinen varhaissozialisaatio näyttää vaikuttavan teoreettiseen sitoutumiseen heikentävästi.

Kehityslinjojen ymmärtämisen kannalta on oleellista hahmottaa sosialisaatio elinikäiseksi prosessiksi ja vuorovaikutukseksi, jossa yksilöt ovat aktiivisia toimijoita eivätkä pelkästään passiivisia vaikutteiden omaksujia. Kun nuori aloittaa isostoiminnan, isosten vertaisryhmän ja koko seurakunnan rooli sosiaalistajana nuorten elämässä vahvistuu ja osittain korvaa kodin roolin. Rippikoulun aloittavilla nuorilla näitä yhteisöjä ei yleensä vielä ole, koska he ovat harvoin ennen rippikoulua mukana seurakunnan toiminnassa. Heidän ajatteluunsa vaikuttaa vahvasti vielä lapsuuden kodin näkemykset sekä vallitseva yhteiskunnallinen ilmapiiri.

Vaikka pitkäaikainen seurakuntayhteys näyttää osin korvaavan lapsuus-kodin heikon uskonnollisen sosialisaation, ei havainto kuitenkaan kumoa Matteus-efektiä vaan täydentää sen. Matteus-efektin logiikan mukaan rippikoulussa ja isostoiminnassa mukana olevat saavat uskonnollista kehitystä tukevia virikkeitä, minkä seurauksena heidän valmiutensa käsitellä näitä asioita vahvistuvat ja näkemysten ero kasvaa niihin, jotka eivät seurakunnan toimintaan osallistu. Tästä syystä isostoiminnan keskeyttäminen on yksilölle iso ratkaisu, koska samalla hän jää niiden virikkeiden ulkopuolille, mitä isostoiminta ja seurakunta voivat tarjota. Tavallisimmin uskonnolliset näkemykset muuttuvat nopeasti kriittisiksi kirkkoa ja uskontoa kohtaan, kuten kansainvälisen rippikoulututkimuksen pitkittäisaineiston tulokset osoittavat (Porkka, Schweitzer & Simojoki 2017). Mikäli seurakuntayhteys katkeaa isosajan jälkeen, voi myös aktiivisesti isosina toimineet päätyä eroamaan kirkosta, kuten Kati Niemelä-Tervon artikkeli tässä samassa julkaisussa osoittaa.

KIRJALLISUUS

- A 1136/2003. Laki perusopetuslain muuttamisesta 19.12.2003. Saatavilla <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20031136>
- Aunola, K. (2002). Motivaation kehitys ja merkitys kouluiässä. Teoksessa K. Salmela-Aro & J.-E. Nurmi (toim.), *Mikä meitä liikuttaa: Modernin motivaatiopsykologian perusteet* (s. 105–126). Keuruu: PS-kustannus,
- Aunola, K., Leskinen, E. & Nurmi, J.-E. (2006). Developmental dynamics between mathematical performance, task motivation, and teacher's goals during the transition to primary school. *British Journal of Educational Psychology* (76), 21–40.
- Aunola, K., Lerkkanen, M.-K., Leskinen, E. & Nurmi, J.-E. (2004). Developmental Dynamics of Math Performance from Preschool to Grade 2. *Journal of Educational Psychology* 96 (4), 699–713.
- Beder, J & Fast, J. (2008), Episodic Volunteering: Why People Walk/Run for Charity. *The international journal of volunteer administration* 25 (3), 3–13.
- Beit-Hallahmi, B. & Argyle, M. (1997). *The Psychology of Religious Behavior, Belief and Experience*. London: Routledge.
- Bengtson, V. Putney, N. M. & Harris, S. (2013). *Families and Faith. How religion is Passed Down across Generations*. New York: Oxford University Press.
- Beisswenger, T., Byrtek, E., Härtner, A. & Lager, D. (2015). Is Small Beautiful? Potentials of Confirmation Work in Minority Situations. Teoksessa F. Schweitzer, K. Niemelä, T. Schlag & H. Simojoki (toim.), *Youth, Religion and Confirmation Work in Europe: the Second Study* (s. 159–169). München: Gütersloh.
- Community, Participation and Faith : Contemporary Challenges of the Evangelical Lutheran Church of Finland (2013). Tampere: Church Research Institute 62. Saatavilla [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/\\$FILE/publ%2062.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$FILE/publ%2062.pdf)
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: youth and crisis*. New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1982). *The Life Cycle Completed*. New York: W. W. Norton & Company.
- Fowler, J. W. (1981). *Stages of faith*. San Francisco: Harper & Row.
- Glock, C. Y. & Stark, R. (1965). *Religion and Society in Tension*. Chicago: Rand McNally.
- Grauwald, S. & Lager, D. (2015). Confirmation Work in Austria. Teoksessa F. Schweitzer, W. Ilg & H. Simojoki (toim.), *Confirmation Work in Europe: Empirical Results, Experiences and Challenges* (s. 193–203). München: Gütersloh.
- Grob, S. Z., Morgenthaler, C. & Käppler, C. (2009). Religious Socialisation in the Family: a Multi-Dimensional and Multi-Level Perspective. Teoksessa L. J. Francis, M. Robbins & J. Astley (toim.), *Empirical Theology in Texts and Tables. Qualitative, Quantitative and Comparative Perspectives*. Leiden. Boston: Brill.
- Grönblom, G. (1984). Dimensions of Religiosity. The operationalization and measurement of religiosity with special regard to the problem of dimensionality. *Religionsvetenskapliga skrifter* 3. Åbo Akademi.

- Haapiainen, T.-M., Hukari, A., Kokkonen, J., Kopperi, K., Kuusimäki, K., Kähkönen, P., Muurinen, S., Peltonen, K., Rehumäki, P. & Ruotsalainen, K. (2016). Moninaisuus seurakuntatyön haasteena. Teoksessa *Erilaistuva kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015: Katsaus kirkon työhön* (s. 22–51). (Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 47). Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. Saatavilla [http://sakasti.evli.fi/julkaisut.nsf/416EE25E3ADC625DC2258050003B8558/\\$FILE/Kirkon%20nelivuotiskertomus_I%20osa_Erilaistuva%20kirkko_netti.pdf](http://sakasti.evli.fi/julkaisut.nsf/416EE25E3ADC625DC2258050003B8558/$FILE/Kirkon%20nelivuotiskertomus_I%20osa_Erilaistuva%20kirkko_netti.pdf)
- Haastettu kirkko (2012). *Haastettu kirkko: Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011*. (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115). Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Helve, H. (2006). Nuoret ja usko. Teoksessa T.-A. Wilska (toim.), *Uskon asia: Nuorisobarometri 2006*. (Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 34; Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 67). Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Himberg, L. & Jauhiainen, R. (1998). *Suhteita: Minä, me ja muut*. Porvoo: WSOY
- Himberg, L., Laakso, J., Peltola, R., Näätänen, R. & Vidjeskog, J. (2000). *Psykologia 2. Kehittyvä ihminen*. 2. painos. Porvoo: WSOY.
- Häkkinen, S. (2010). Ihanne ja todellisuus. Jäsenyyteen sitoutuminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 1960-luvulta 2000-luvulle. (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 108). Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. (Väitöskirja, Helsingin yliopisto)
- Høeg, I. M. (2010). Motivation and Experiences of the Confirmands. Teoksessa F. Schweitzer, W. Ilg & H. Simojoki (toim.), *Confirmation Work in Europe: Empirical Results, Experiences and Challenges* (s. 235–243). München: Gütersloh.
- Høeg, I. M. & Krupka, B. (2014). Skummer kirken fløten? Ungdom I kirkelige ungdomsmiljø. *Prismet* 4, 191–209.
- Ilg, W. & Schweitzer, F. (2010). Methodology. Teoksessa F. Schweitzer, W. Ilg & H. Simojoki (toim.), *Confirmation Work in Europe: Empirical Results, Experiences and Challenges* (s. 32–48). München: Gütersloh.
- Innanen, T. & Niemelä K. (toim.) (2009). *Rippikoulun todellisuus*. (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107). Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Innanen, T. Niemelä, K. & Porkka, J. (2010). *Confirmation Work in Finland*. Teoksessa F. Schweitzer, W. Ilg & H. Simojoki (toim.), *Confirmation Work in Europe: Empirical Results, Experiences and Challenges* (s. 139–161). München: Gütersloh.
- Isoja ihmeitä. *Isostoiminnan linjaus 2016* (2016). (Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 43). Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kallioniemi, A. (2001). Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus historiallis-yhteiskunnallisessa kontekstissa. Teoksessa J. Salminen. (toim.), *Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus* (s. 31–58). (Studia Paedagogica 24). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Ketola, K. (2011). *Suomalaisten uskonnollisuus*. Teoksessa K. Ketola, K. Niemelä, H. Palmu & H. Salomäki (toim.), *Uskonto suomalaisten elämässä. Uskonnollinen kasvatus, moraalitieteellinen tietoarkiston julkaisuja 9/2011.* Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

- Ketola, K. (2016). Luterilainen usko nykyajan Suomessa. Teoksessa K. Ketola, M. Hytönen, V.-M. Salminen, J. Sohlberg & L. Sorsa (toim.), *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015: tutkimus kirkosta ja suomalaisista* (s. 47–87). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125). Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. Saatavilla [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/\\$FILE/Kirkon%20nelivuotiskertomus_II%20osa_Osallistuva%20luterilaisuus_net-ti.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$FILE/Kirkon%20nelivuotiskertomus_II%20osa_Osallistuva%20luterilaisuus_net-ti.pdf)
- Kirkon tilastollinen vuosikirja 2014 (2015). Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kuusi, R. & Porkka, J. (2006). Esipuhe. Teoksessa R. Kuusi & J. Porkka (toim.), *Yhtä paljon kaikille ei ole yhtä paljon kaikille: Erilaiset oppijat rippikoulussa* (s. 3–5). (Suomen ev.-lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2006:2). Helsinki: Kirkkohallitus.
- Krupka, B. & Reite, I. (toim.) (2010). *Mellom pietisme og pluralitet: Konfirmasjonsarbeid i fire nordiske land. i et empirisk perspektiv*. Oslo: Prismet bok 3. IKO-Forslaget.
- Krupka, B., Ilg, W. & Schweitzer, F. (2015). Giving Least to Those Who Need It Most? How Gender, social and Religious Background Influence the Attendance and Experience of Confirmation Time. Teoksessa F. Schweitzer, W. Ilg & H. Simojoki (toim.), *Confirmation Work in Europe. Empirical Results, Experiences and Challenges* (s. 116–124). München: Gütersloh.
- Macduff, N. (2008). Episodic Volunteers . . . A Fleeting Species? *The international journal of volunteer administration* 25 (3), 89–93.
- McIntosh, D. N. & Spilka, B. (1995). Religion and the Family. Teoksessa B. J. Neff & D. Ratcliff (toim.), *Handbook of Family Religious Education*. (s. 36–60). Birmingham, AL: Religious Education Press.
- Merton, R. K. (1968). The Matthew Effect in Science: The reward and communication systems of science are considered. *Science* 159 (3810), 56–63.
- Mäki-Kulmala, A. (1994). Aikuistumisen vaikeus. Teoksessa K. Voudinmäki (toim.), *Tulla joksikin* (s. 119–142). Helsinki: WSOY.
- Lohikoski, L. & Saares, K. (2016). Kirkko pirstoutuvassa mediaympäristössä. Teoksessa *Erilaistuva kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015: Katsaus kirkon työhön* (s. 52–67). (Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 47). Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. Saatavilla [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/416EE25E3ADC625DC2258050003B8558/\\$FILE/Kirkon%20nelivuotiskertomus_I%20osa_Erilaistuva%20kirkko_net-ti.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/416EE25E3ADC625DC2258050003B8558/$FILE/Kirkon%20nelivuotiskertomus_I%20osa_Erilaistuva%20kirkko_net-ti.pdf)
- Niemelä, K. (2006). Vieraantunut vai pettynyt? Kirkosta eroamisen syyt Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, K. (2009). Nuorten uskonnollinen tausta ja uskonnollisuuden muutos rippikoulun aikana seitsemässä Euroopan maassa. Teoksessa T. Innanen & K. Niemelä (toim.), *Rippikoulun todellisuus* (s. 288–310). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107). Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, K. (2010). Religious Change during Confirmation Time. Teoksessa F. Schweitzer, W. Ilg & H. Simojoki (toim.), *Confirmation Work in Europe: Empirical Results, Experiences and Challenges* (s. 244–253). München: Gütersloh.

- Niemelä, K. (2011). Heikkeneekö uskonnollisuus ikäryhmissä? Uskonnollinen kasvatusta ja sen merkitys uskonnollisuuden selittäjänä. Teoksessa K. Ketola, K. Niemelä, H. Palmu & H. Salomäki (toim.), *Uskonto suomalaisten elämässä: Uskonnollinen kasvatusta, moraalit, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa* (s. 40–59). (Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston julkaisuja 9/2011). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
- Niemelä, K. & Porkka, J. (2015). Confirmation Work in Finland. Teoksessa F. Schweitzer, K. Niemelä, T. Schlag & H. Simojoki (toim.), *Youth, Religion and confirmation Work in Europe: the Second Study* (s. 223–233). München: Gütersloh.
- Niemelä, K., Schlag, T., Schweitzer, F. & Simojoki, H. (2015). Introduction. Teoksessa F. Schweitzer, K. Niemelä, T. Schlag & H. Simojoki (toim.), *Youth, Religion and confirmation Work in Europe: the Second Study* (s. 14–28). München: Gütersloh.
- Nylund, M. & Yeung, A. B. (2005). Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.), *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus* (s. 13–38). Tampere: Vastapaino.
- Porkka, J. (2008). Kirkon kasvatustoiminta yhtenäiskulttuurista postmoderniin. Teoksessa J. Porkka (toim.), *Johdatus kristilliseen kasvatukseen* (s. 153–220). Helsinki: LK-kirjat.
- Porkka, J. (2009). Rippikoulusta seurakunnan vapaaehtoistyöhön: Isoleksi haluamisen motiivit ja odotukset. Teoksessa T. Innanen & K. Niemelä (toim.), *Rippikoulun todellisuus* (s. 311–328). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107). Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Porkka, J. (2012). Faith and Volunteering amongst the Young Church Volunteers. *Prismet* 4/2012, 231–252.
- Porkka, J. (2016). Rippikoulu ja isostoiminta aikuisuuteen kasvattajina: Sisä- ja ulkosyntyinen uskonnollisuus ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa J. Salminen (toim.), *Miten Suomi uskoo? Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran symposiumissa marraskuussa 2015 pidetyt esitelmät* (s. 90–125). (Suomen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 284). Helsinki: Suomen Teologinen Kirjallisuusseura.
- Raitanen, M. (2001). Aikuistuminen. Uusi vaihe elämässä vai uusi elämä vaiheessa? Teoksessa A. Sankari & J. Jyrkämä (toim.), *Lapsuudesta vanhuuteen: Iän sosiologiaa*. Jyväskylä: Gummerus.
- Räsänen, A. (2002). Aikuisen uskonnollisuus. Tutkimus Fritz Oserin uskonnollisen arvioinnin kehityksen teoriasta ja sen pätevydestä aikuisilla suomalaisilla koehenkilöillä. (Väitöskirja, Helsingin yliopisto)
- Salmenkivi, E. (2013). Ylioppilastutkinnon rakenne- ja reaaliuudistusten vaikutuksia: miten lisääntynyt valinnaisuus ohjaa lukiolaisia. *Kasvatus & Aika* 3/2013. Saatavilla http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?page_id=565.
- Schweitzer, F., Ilg, W. & Simojoki, H. (toim.) (2010). *Confirmation work in Europe: Empirical Results, Experiences and Challenges*. München: Gütersloh.
- Schweitzer, F., Ilg, W., Hardecker, G. & Maass, C. (2015). Confirmation Work in Germany. Teoksessa F. Schweitzer, K. Niemelä, T. Schlag & H. Simojoki (toim.), *Youth, Religion and confirmation Work in Europe: the Second Study* (s. 182–192). München: Gütersloh.

Schweitzer F., Niemelä, K., Schlag, T. & Simojoki, H. (toim.) (2015). *Youth, Religion and confirmation Work in Europe: the Second Study*. München: Gütersloh.

Schweitzer, F., Niemelä, K., Schlag, T. & Simojoki, H. (toim.) (2017). *Confirmation, Faith and Volunteerism : A Longitudinal Study on Protestant Adolescents in the Transition towards Adulthood – European Perspectives*. München: Gütersloh.

Sohlberg, J. & Ketola, K. (2016). Uskonnolliset yhteisöt Suomessa. Teoksessa K. Ketola, M. Hytönen, V.-M. Salminen, J. Sohlberg & L. Sorasa (toim.), *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista* (s. 15–46). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125). Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. Saatavilla [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/\\$FILE/Kirkon%20nelivuotiskertomus_II%20osa_Osallistuva%20luterilaisuus_netti.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$FILE/Kirkon%20nelivuotiskertomus_II%20osa_Osallistuva%20luterilaisuus_netti.pdf)

Tamminen, K. (1991). *Religious Development in Childhood and Youth: An Empirical Study*. (Annales Academiae Scientiarum Fennicae B no 259). Jyväskylä: Gummerus Oy.

Takala, T. (1993). Mitä kasvatussociologia tutkii? Teoksessa T. Takala (toim.), *Kasvatussociologia* (s. 9–28). Helsinki: WSOY.

Westerhoff, J. H. (2012). *Will our Children Have Faith? Third revised edition*. New York & Harrisburg: Morehouse Publishing.

Wigfield, A. (1994). Expectancy-value theory of achievement motivation: a developmental perspective. *Educational Psychology review* 6, 49–78.

Ziehe, T. (1991). *Uusi nuoriso: epätavanomaisen oppimisen puolustus*. Suomentaneet Raija Sironen & Jussi Tuormaa. Tampere: Vastapaino.

III

POHDINTA JA KEHITTÄMINEN

Reija Salovaara

ISOSTOIMINNASTA JUURET JA SIIVET AKTIIVISEEN OSALLISUUTEEN

Olen yksi niistä, teidän nuorene. Olin isosena yli neljän vuoden ajan. Kun aloitin isosena, meitä ei ollut montaa. Pienessä mutta aktiivisessa seurakunnassa meitä isosia tarvittiin moneen. Olin suuren osan kesästä ja kaikki koulun lomat leireillä. Rippikoulujen lisäksi olivat lastenleirit ja muu seurakunnan nuorisotyö. Seurakuntanuoruus oli minulle myös polku ensin nuorisotyön koulutukseen ja myöhemmin eri vaiheiden kautta nykyiseen työhöni. Sama tausta on nuorisotyössä ja järjestöjen nuorisotoiminnassa monella muullakin.

Isostoiminta on nuorisotyötä. Isostoiminta on rippikoulun jälkeen seurakuntien nuorisotyön kattavin muoto. Se voi hyvinkin olla tärkein. Isokset ovat iso voima ja mahdollisuus, joka kannattaa käyttää. Nämä nuoret eivät ole vain lisäkäsiä antamassa rippikoulua käyville ikimuistoisia kokemuksia. He ovat myös saamassa niitä. Kannustan näkemään isokset ja isostoiminnan rippikoulua laajemmin.

Seurakunnan nuorisotyössä sain omakohtaisen kokemuksen monista nuorisotyön tärkeimmistä lähtökohdista. Isosena sain ensimmäiset kokemukset ryhmän ohjaamisesta ja vastuun ottamisesta. Yhtenä ensimmäisistä kokemuksista muistan rippikoulun pienryhmän vetämisen. Muistan edelleen muutamien ensimmäisen oman ryhmäni nuorten nimet. Ohjasimme myös pareittain tai yhdessä isosten ryhmällä paljon muutakin. Isosten rooli ei jäänyt vain iltaohjelmien suunnitteluun ja toteutukseen.

Ryhmänohjaamiskokemuksen ja -valmiuksien rinnalla sain yhdessä muiden isosten kanssa kokemuksen yhdestä nuorisotyön peruskivestä, osallisuudesta. Me saimme aidon mahdollisuuden ideoida, suunnitella ja toteuttaa. Saimme vastuuta, jokaisen vahvuuksien ja valmiuksien mukaan. Ja sen ylikin. Saimme sopivan kokoisia oppimisen mahdollisuuksia turvallisissa rajoissa, usein vähän oman mukavuusalueen ulkopuolelle.

Tukenamme olivat seurakunnan aikuiset, nuoriso- ja lapsityöntekijät sekä pappimme. He antoivat meidän tehdä, antoivat ideoita tueksemme ja auttoivat silloin, kun heitä tarvittiin. He olivat tärkeitä aikuisia siinä tilanteessa ja ovat edelleen. Olemme nähneet aina ajoittain ja tapaamme edelleen. Meidän onnemme oli, että seurakunnassamme työntekijät eivät juuri vaihtuneet. Pappimme on nyt kirkkoherrana ja nuorisotyöntekijämme jatkaa edelleen työssään. He rakensivat myös yhteyden seurakuntaan. Minulle oma seurakunta on edelleen se nuoruuden seurakuntani, vaikka en enää sillä paikkakunnalla asukaan. Olemme myös tavanneet seurakunnan tiloissa nuorten ryhmällämme moneen kertaan nuoruuden jälkeekin. Viimeisin iso tapaaminen oli, kun Taizén matkastamme oli kulunut 20 vuotta.

Olin sosiaalisesti motivoitunut isonen. Minulle oli tärkeää olla rippikoululaisten ja muiden leiriläisten kanssa. Tärkein ryhmä oli kuitenkin isosten ryhmä. Seurakuntanuorena minulla oli iso, monenlaisten nuorten ystäväpiiri. Isosten ryhmä oli alussa pieni, mutta kasvoi vuosien varrella. Teimme jotain sellaista oikein, mikä sai yhä useamman nuoren haluamaan mukaan. Yksi avain tähän oli isosten keskinäisestä ryhmästä huolehtiminen. Ohjaajamme rakensivat meistä ryhmän ja pitivät siitä huolta. Meillä oli nuorten illat lauantaisin, teimme retkiä ja keräsimme rahaa kahteen ulkomaanmatkaan. Lähtökohtana olivat meidän tarpeemme ja toiveemme. Teimme paljon yhdessä myös vapaa-ajalla. Ilo on tärkeä yhdessä tekemisen voima. Meillä oli hauskaa ja se näkyi myönteisenä energiana ja tekemisenä myös muille. Sain monia läheisiä, elinikäisiä ystäviä.

Turvallinen, toimiva ryhmä kantaa mukanaan myös niitä nuoria, jotka eivät ole tyypillisiä isosia. Kaikki isosemme eivät jakaneet samanlaista kotitaustaa, hengellisiä arvoja tai elämäntapoja. Mukana oli niitä, jotka ajoivat mopollaan viikonloppuisin pussikaljalle kaupungille ja olivat kodeissaan aika vaikeiden tilanteiden keskellä. Ryhmässämme myös ne nuoret, joilla oli elämässään haasteita, saivat mahdollisuuden tehdä, olla osa ryhmää ja ystävien tuen. Yksi tärkeä askel omalla polulla nuorisotyöhön oli näiden nuorten kokemusten ja huolten kuunteleminen. Vertaisuuden voiman sai kokea konkreettisesti.

Isoset kannattaa ottaa mukaan seurakunnan toimintaan rippikoulutyötä laajemmin. Se avartaa isosten maailmaa ja antaa seurakunnalle paljon. Meistä moni piti seurakunnan kerhoja, olimme mukana diakonityössä vammaisten toiminnassa ja vankilavierailuilla sekä avustajina jumalanpalveluksissa. Tärkeitä kokemuksia meille ja ilontuomista muille.

Markkinointitermein isoset ovat seurakunnan parhaita suosittelemia. Se, mitä nykyiset tai me entiset isoset kerromme seurakunnan toiminnasta ra-

kentaa, vahvistaa tai murentaa mielikuvaa seurakunnan toiminnasta. Hyvät kokemuksemme ja innostus saavat muitakin mukaan. Siksi ei ole yhdentekevää, millaisia kokemuksia isosilla on.

Tulevaisuus on siellä missä nuoretkin. Isostoiminnassa ja kaikkineen seurakunnan nuorisotyössä on tärkeää huomioida monenlaiset tavat tehdä. Kannustan kokeilemaan ja kehittämään. Teillä on maailman parhaat oppaat, ottakaa nuoret mukaan. Kysymällä nuorilta, antamalla heidän ideoida ja tehdä, saatte nuorten näköistä toimintaa, johon halutaan mukaan. Tämä ei tarkoita juurien ja perinteiden unohtamista. Yhteisen kokemuksen kannalta on mahtavaa, että eri vuosikymmeninä isosena olleet nuoret osaa- vat samat laulut, tuntevat samat leikit tai sketsit ja he voivat jakaa yhteisiä kokemuksia. Näistä juurista saa vahvat siivet, jotka kantavat.

Reija Salovaara

*Isosena vuosina 1991–1995, työpaikka Suomen Nuorisoyhteistyö –
Allianssin viestinnästä ja koulutuksista vastaavana johtajana, 1.4.2017
alkaen Marttaliiton kansalaistoiminnan johtajana.*

Minna Suihkonen & Ville Kämäräinen

ENTÄ JOS MONESTA TULEE YKSI?

MIKKELIN TUOMIOKIRKKOSEURAKUNNAN ISOSKOULUTUKSEN KEHITYS

Mikkelin tuomiokirkkoseurakunta perustettiin uudestaan vuoden 2013 alussa kuudesta seurakunnasta. Tällöin muodostettiin myös nuorisotyön työala (partio-, erityis-, tyttö ja poika-, rippikoulu- ja nuorisotyö), joka läpäisee alue seurakunnat. Samalla kuudesta eri perinteestä ja toimintatavasta tehtiin yksi.

Moni asia on edelleen kesken ja tarvitsemme jatkuvaa kehittämistä. Yhdistyminen kuitenkin onnistui, koska työntekijöiden tahtotila oli hyvä ja tavoitteet selkeät: lapsi ja nuori keskiöön, yhteinen rakenne, selkeä työnjako, tasapuolinen kohtelu ja alueellisten erojen huomioiminen. Lopulta nuorisotyön suunnittelussa ei niinkään tehty kompromisseja, vaan luotiin uusi yhteinen malli. Toimivia perinteitä kyllä säilyttiin, mutta toimintakulttuuriin jäi rohkeus kyseenalaistaa ja kehittää omaa tekemistä.

Isoskoulutuskin sorvattiin uusiksi. Koulutuksemme on nykyään kaksivuotinen. Mallimme sisältää iltatapaamisia kuukausittain sekä kolme isoskoulutusleiriä. Ensimmäinen näistä toimii samalla nuortenleirinä, jolle osallistuu sellaisiakin kesän rippikoululaisia, jotka eivät aloita isoskoulutusta. Leirien lisäksi nuori osallistuu yhden ohjelmallisen tapahtuman suunnitteluun ja toteutukseen.

Isoskoulutusmallimme on sekoitus Isoja ihmeitä-linjauksen neljää eri toteutusmallia. Näin palvelemme parhaiten erilaisia nuoria. Viimeisen puoli vuotta nuoret opettelevat käytännössä isosen tehtäviä oman rippikoulu-ryhmänsä tapaamisissa. Tämän mahdollistaa se, että isokset jaetaan rippikouluihin jo joulukuussa. Tämä tuo mukanaan vaihtuvuutta isospaikoissa nuorten suunnitelmien muuttuessa ja kesätöiden varmistuessa. Ero siihen, kun isokset jaettiin loppukeväästä, on kuitenkin pieni.

Haaveemme on, että syy tulla mukaan seurakunnan toimintaan löytyy ensisijaisesti yhteyden kokemisesta toisten nuorten kanssa, erilaisuuden

hyväksymisestä, inhimillisyydestä, luottamuksesta ja toiminnan sisällöstä. Vaikka vastuu isokoulutuksesta on yhdellä nuorisotyönohjaajalla, sitä toteuttaa koko nuoriso- ja rippikoulutyöntiimi. Pyrimme tietoisesti siihen, ettei nuorella olekaan selkeää kuvaa siitä, kehen isokoulutus tai muu nuorisotyö personoituu. Tämä linja takaa jatkuvuutta osallistumiselle henkilömuutoksien keskelläkin. Myös takertumista mukavaan jo tuttuun isosikäluokkaan varotaan tietoisesti. Huomio kiinnitetään uusiin. Vanhoille isosille pyritään luomaan paikkaa nuorisotyössä, jossa he saavat vastuuta esimerkiksi nuorten leirien apuohjaajina.

Isostoiminta on vahva osa rippikoulua. Sen vuoksi Mikkelissä se kulkee rippikoulutyön toimintasuunnitelmissa ja talousarviossa. Isostoiminta tuottaa isosia rippikouluun, mutta toiminnan suurin tavoite on kuitenkin tukea siihen osallistuvien nuorten kasvua kohti tasapainoista aikuisuutta. Kaikki halukkaat nuoret otetaan isokoulutukseen mukaan, ja jokaiselle koulutuksen läpi käyneelle taataan isospaikka. Rippikouluissa isosten kanssa työskentelee monta kymmentä työntekijää, joten odotukset isosiin liittyen ovat monet. Tämän vuoksi työntekijöiden rippikouluun liittyvissä koulutuksissa keskustellaan isosuudesta ja koulutetaan työntekijöitä kohtaamaan erilaiset nuoret sekä työskentelemään heidän kanssaan. Isosilta ja työntekijöiltä kerätään isokoulutuksesta ja isosuudesta vuosittain palautetta, joka analysoidaan tarkasti ja huomioidaan toiminnan kehittämisessä.

Kuten isostoiminnan linjauksestakin selviää, seurakunnan koko vaikuttaa paljon isokoulutuksen rakenteeseen. Mikkelissä yhteen liittyi hyvin erikokoisia seurakuntia. Nykyinen seurakuntamme on alueellisesti laaja ja useat nuoret harrastavat aktiivisesti vapaa-ajallaan, joten olemme muokanneet ja räätälöineet isokoulutuksen malliamme jokaisen tarpeita parhaiten vastaavaksi. Nuori voi valita iltapainotteisen koulutuksen sijaan myös koulutusmallin, jossa harjoitellaan koko lukukauden asiat yhdessä päivässä eri aluseurakunnissa. Vastaavasti tapaamiskertojen suorittaminen myös etänä verkon kautta on mahdollista.

Koulutuksellisuus ja taitojen käytännössä harjoittelu painottuu meillä vahvasti isokoulutusleireihin, joten ne kuuluvat kaikille. Nämä ovat mahdollistaneet niidenkin nuorten mukanaolon, jotka eivät pitkien välimatkojen, muulla paikkakunnalla opiskelun tai muuten kiireisen vapaa-ajan vuoksi voi aktiivisesti osallistua koulutukseen.

Toiminnallisuus ja leirit valittiin isokoulutuksen – kuten muunkin nuorisotyön – tärkeimmiksi työmenetelmiksi, sillä uskomme niiden olevan nuorille hyviä ja mielekkäitä tapoja oppia ja kokea yhteyttä. Huoli varsinkin poikien pysymisestä mukana oli yksi iso syy tähän linjaan. Parhaimmil-

laan nuori kokee leireihin liittyvän seurakuntayhteyden jatkumona vahvasta tyttö- ja poikaleiriperinteestä. Käytyään yhden lisäkoulutuskerran nuori voi toimia isosena myös tyttö- ja poikatyön leireillä ja tapahtumissa. Muutoinkin pyrimme siihen, että kerhonoijaajakoulutus ja isoskoulutus korvaavat osittain toisiaan.

Isoskoulutuksen jättää kesken yhä suuri joukko jo ensimmäisen puolen vuoden aikana. Erityisesti poikia on hankala saada pysymään mukana toiminnassa. Nykymaailmassa näin pitkäkestoiseen projektiin sitoutuminen on nuorelle entistä vaikeampaa. Mikkelissä monet isoskoulutuksesta pudonneista eivät muutenkaan ole integroituneet nuoren seurakunnan toimintaan. Olemme muokanneet isoskoulutusmalliamme kevyemmäksi ja toiminnallisemmaksi. Tätä tukee myös nuorilta saatu palaute. Syksyllä 2016 aloitimme isoskoulutuksen, jossa viikkotapaamisten määrä kutistui entisestään ja koulutus painottui enemmän nuorten omaan toiminnan suunnitteluun sekä toteutukseen.

Nuoret osallistuvat viikoittaisten toimintailtojen suunnitteluun ja käytännön toteutukseen työntekijän avustuksella. Isostoiminta tuodaan vahvemmin osaksi muuta nuorisotyötä. Painopiste on nuorten viihtymisessä eli hyvässä yhteishengessä ja toisten hyväksymisessä. Myös isoskoulutuksen kesken jättämistä harkitseviin nuoriin keskitytään enemmän. Vanhohen isosten osallistamista nuorisotyön sisältöjen tuottamiseen vahvistetaan. Isostoiminnan linjauksen mukaisesti aiomme vastaisuudessa puhua isostoiminnasta isoskoulutuksen sijaan.

Nuori odottaa seurakunnan nuorisotyöltä jotain sellaista, mitä hän ei löydä muualta. Mikkelissä rippikoululla ja nuorisotyöllä isostoimintoinen on nuorten keskuudessa hyvä maine. Osallistuminen ei leimaa nuorta ja kynnystä ei ole. Pyrkimyksenä on luoda nuorelle hyväksytyksi tulemisen kokemus. Täyttäessään tätä tehtävää nuorisotyö tukee nuoren kasvua kohti tasapainoista aikuisuutta ja auttaa nuorta kokemaan seurakunnan ja sen sanoma luonnollisena osana elämäänsä.

Minna Suihkonen, nuorisotyönohjaaja

*Ville Kämäräinen, kasvatuksen työalajohtaja
Mikkelin tuomiokirkkoseurakunta*

Tiina Väkeväinen

KESKENERÄISYYDEN YLISTYS

– PAIKALLISESTI TOIMIVAA ISOSKOULUTUSTA KEHITTÄMÄSSÄ

*Tuli kirkkoon mies ja lapsi. Isoskoulutettava oli heitä ovella vastassa,
tervehti ja antoi virsikirjan.*

Isoja ihmeitä – Isostoiminnan linjaus 2016 antaa kokonaisvaltaisen ja inostavan kuvan isoskoulutuksesta, isostoiminnasta ja isosena olemisesta. Kun tulin perhevapaalta takaisin nuorisotyönohjaajan virkaani, oli tarpeen kartoittaa seurakuntamme nykyinen tilanne isostoiminnan osalta ja visioda rohkeasti tulevaisuutta. Viimeisen parin vuoden aikana nuorisotyön puolella oli tapahtunut useita työntekijävaihdoksia, joten sekä nuoret että työyhteisö olivat jatkuvan muutoksen ja epävarmuuden kourissa. Helpointa olisi ollut jatkaa tuttuun tapaan. Nyt oli kuitenkin tilaisuus ajatella asioita uusiksi, ja päätimme käyttää sen. Seurakunnassamme isoskoulutus kulkee nimellä ryhmänjohtaja- eli RJ-koulutus, joten käytän tuota termiä tästä eteenpäin.

Muutoksen tarve

Rippikoulun rakenne seurakunnassamme on melkoisesti muuttunut. Kesän leirijakson lisäksi rippikouluun kuuluu nyt alkuvuodesta pidettävä yhden yön pikkuleiri, jossa käytetään myös isosia. Koulutuksessa olevat ovat päässet jo puolen vuoden koulutuksen jälkeen tälle pikkuleirille, mutta se ei taannut vielä paikkaa kesän leirille. Pikkuleiri on ollut siis monille stressin paikka, sillä siellä mokaaminen olisi heikentänyt mahdollisuuksia päästä kesän leirijaksolle isosen tehtäviin – ainakin nuoret itse kokivat asian

niin. Myös omat kokemukseni ja kollegoilta saadut palautteet kertoivat siitä, että moni nuori kyllä hoiti isosen tehtävänsä hyvin, mutta suuremmalle osalle tuotti suuriakin vaikeuksia olla isonen näin nopeasti. Suurin osa pikkuleirin isosista on ollut näitä RJ-koulutuksessa olevia, ja isosporukassa oli vain 2–3 vanhaa isosta.

Toisaalta juttelut etenkin varhaisnuorisotyötä tekevien nuorisotyönohjaajien kanssa valottivat sitä kokonaiskuvaa, että koulutuksen jälkeen yksittäinen nuori saattaa olla isosena rippileirillä vain yhden tai kaksi kertaa. Näiden lisäksi useimmille kertyy jopa kymmenkunta lastenleiriä, koska niitä on seurakunnassamme ympäri vuoden. Suhteutettuna tähän RJ-koulutus oli valitettavan rippikouluorientoitunut. Oli siis tarpeen muokata koulutusta, jotta lastenleirien osuus pääsee paremmin esille.

Rohkaisua rovastikunnan alueen isoskäytännöistä

Mihin suuntaan koulutusta olisi kehitettävä? Tiivistäisikö koulutusta niin, että nuorilla olisi valmiudet hypätä aikaisemmin rippikoululeirille vai pitäisikö koulutusta pidentää? Hain ajatuksilleni tukea Isoja ihmeitä -linjauksen lisäksi myös vuonna 2013 tekemästäni raportista ”Isoskoulutuksen toteutuskäytäntöjä Kemi-Tornion rovastikunnassa”. Olin tuolloin kartoittanut koko rovastikunnan alueen isoskoulutuskäytännöt aina koulutuksen kestoista sisältökokonaisuuksiin asti.

Rovastikunnan seitsemässä seurakunnassa oli seitsemän erilaista tapaa järjestää isoskoulutus. Oli esimerkiksi yhdistetty kerhonohjaaja- ja isoskoulutus, vuoden kestäviä koulutuksia ja kaksi vuotta kestävä koulutus. Oli viikonloppuleirejä, iltakokouksia, lauantapäiviä tai vain jotakin näistä. Yhteistä kaikille oli isosen tehtävien läpikäyminen, ryhmän ohjaaminen, hartauselämä ja kristittyinä kasvaminen. Se, että rovastikunnan alueella toimii myös kaksivuotinen koulutus, rohkaisi pohtimaan RJ-koulutuksen laajentamista ja sen keston pidentämistä.

Miksi pidentää hyvää koulutusta?

Päätös RJ-koulutuksen pidentämisestä ei ollut helppo. Yli vuoden kestävä koulutus on riskinä on se, että nuoret eivät halua tai jaksa sitoutua niin pitkään koulutukseen. Kaupunkimme on aluetta, josta osa lähtee peruskoulun jälkeen muualle toisen asteen oppilaitoksiin. Siksi koulutus on rakennettava sellaiseksi, että sen voi tarvittaessa käydä loppuun myös toisella paikkakunnalla opiskellessa.

RJ-koulutuksessa olevat nuoret ovat yhdeksäsluokkalaisia eli peruskoulun viimeisellä luokalla. Varsinkin kevät on heille hyvin hektistä aikaa, koska heidän pitää miettiä jatko-opintoja sekä mahdollisesti korottaa joitakin arvosanoja tai päättötodistuksen keskiarvoa. Se, että me seurakunnankin puolesta lisäisimme nuorten taakkaa koulutuksen loppurutistuksella, alkoi tuntua ajatuksena liian vaativalta. Isostoiminnassa kyse on kuitenkin vapaaehtoisesta osallistumisesta. Oivalsimme, että tuo ”loppurutistus” voitaisiin siirtää syksyyn.

1,5 vuotta vai kolme puolen vuoden palikkaa?

Uusi RJ-koulutus on ajallisesti kestoaltaan 1,5 vuotta alkaen syksystä seuraavan vuoden joulukuun asti. Pyörittelimme ajatusta myös kahden vuoden koulutuksesta, mutta se ei varsinkaan rippikoulutyön osalta sopinut aikatauluihin. Rippikoulutyö vaikuttaa uuden RJ-koulutuksemme rakenteeseen, mutta sen sisältö on laajentunut huomattavasti. Myös nuorille itselleen on mielekästä, kun koulutuksen loppuvaiheessa voi hakea (rippi)leirille isosen tehtävään.

1,5 vuoden koulutuksen voi nähdä kolmena puolen vuoden jaksonea, jossa jokaisessa on omat painopistealueensa ja teemansa. Ensimmäisen syksyn teemana on ”Minä – Kristitty”. Teemaan liittyen pohditaan isosena olemista ja omaa kristittyinä kasvamista. Viikonloppuleirillä ja kokoontumisissa keskitytään itsensä ilmaisuun ja vuorovaikutustaitoihin sekä opitaan ja osallistutaan myös seurakunnan hartauselämään. Syksyn jälkeen RJ-koulutettavilla on mahdollisuus tulla nuorisotilalle apupäivystäjän tehtäviin.

Ensimmäinen kevään teemana on ”Minä – Ohjaaja”, jonka mukaan opitaan erilaisia ohjaamistaitoja eri kokoisille ryhmille. Viikonloppuleirillä painotetaan lastenleirillä isosena olemista. Kevään aikana tutustutaan kristityn maailmaan ja Raamattuun. Viikonloppuleirin jälkeen RJ-koulutettavalla on mahdollisuus hakea lastenleirille isosen tehtäviin.

Toisen syksyn teeman ”Minä – Ryhmänjohtaja” mukaan kasvetaan kohti vapaaehtoisuutta ja etsitään omaa mielekästä paikkaa kristittyjen yhteisössä. Viikonloppuleirin pääpaino on rippikoulutyössä, ja iltakokoontumiset siirtyvät arki-illoilta lauantapäiviksi. Koulutuksen päätyttyä on mahdollisuus hakea rippikoulun leirijaksoille isosen tehtäviin.

Kantavana ajatuksena on, että koulutuksen aikana tehtävien kirjo ja vastuun määrä kasvavat yhdessä nuoren kanssa. Välttämättä kaikki eivät kulje koko polkua loppuun, vaan jo vuoden koulutuksen jälkeen on mahdollista saada todistus, jos nuori niin haluaa. Tapauskohtaisesti ja tulevan isos-

tarpeen mukaan voi olla myös mahdollista, että jotkut nuorista pääsevät jo aikaisemmin rippileireille isosen tehtäviin. Tällä koulutusajattelulla mahdollistetaan monipuolinen valmius eri tehtäviin ja taataan se, että kenenkään ei tarvitse ottaa enempää vastuuta kuin mitä valmiudet antavat myöten.

Aktiivisuuskortti osana RJ-koulutettavan kasvua vapaaehtoisuuteen

Seurakunnassamme ei ole käytössä rippikoululaisen ”leimakorttia”, vaan rippikoululainen tutustuu ja osallistuu kokoontumisiin ryhmänsä ja vastuutyöntekijöidensä kanssa. Kuitenkin seurakunnassamme on ollut pitkään käytössä RJ-koulutusta käyvän nuoren aktiivisuuskortti. Koulutuksessa olevilla nuorilla on motivaatiota ja halua tutustua seurakunnan toimintaan omaehtoisesti.

Aktiivisuuskortti ei sinällään kuulu koulutukseen, vaan RJ-koulutuksen voi käydä ilman sitä. Poikkeuksetta nuoret ovat kuitenkin halunneet kortit itselleen. Aktiivisuuskortti on osoitus RJ-koulutukseen osallistujan muusta seurakunta-aktiivisuudesta, ja omalta osaltaan se auttaa meitä työntekijöitä valitsemaan leireille isosia. Nuori voi olla hyvinkin aktiivinen ja tekevä muualla kuin seurakunnassa, joten aktiivisuuskortin painoarvo ei ole ratkaiseva.

RJ-koulutettavissa on innokkuutta ja potentiaalia monenlaisiin vapaaehtoistehtäviin, kunhan niihin annetaan luontevia mahdollisuuksia. Aikuisien seurakuntalaisten valmiuteen ottaa nuoria vastaan tulee kiinnittää huomiota. On tärkeää, ettei nuorten odoteta tekevän kaikkea ”niin kuin on aina tehty”, vaan heille annetaan mahdollisuus toteuttaa vapaaehtoisuutta omalla tavallaan, kokonaisuus huomioon ottaen.

RJ-koulutukseen kuuluu nuorten osallistuminen jumalanpalveluksen avustajatehtäviin. Mikä positiivisen palautteen vyöry ja hyväksyttävyyys on seurakuntalaisten taholta tullut! Myös nuoret itse ovat ottaneet avustajatehtävät omakseen.

Keskeneräisyyden ylistys

Kanssasi, siskoni, huomiseen matkaa teen. Kanssasi, veljeni, huomiseen matkaa teen. (NSV-laulu Halki maailman.)

Tätä kirjoittaessani uuden RJ-koulutuksen aloitusinfo on muutaman päivän päästä. Epävarmuus valtaa mielen. Onko tämä sittenkään järkevää,

nuorille mielekästä – ja mitä jos tässä nyt työntekijänä ”sössiin” koko seurakunnan nuorisotyön? Toisaalta mielen valtaa rauha ja uteliaisuus uuden edessä. Jotakin uutta hyvää ja toimivaa voi nyt rakentua. Olkoon koko RJ-koulutuksen piilo-opetussuunnitelmana tämä yksi lause: Keskeneräisyyden ylistys.

Tiina Väkeväinen
Nuorisotyönohjaaja, Kemin seurakunta

ISOJA IHMEITÄ KONFIRMAATIOSSA

Konfirmaatio on nuorten, heidän perheidensä ja seurakunnan yhteinen juhla. Kun nuorille annetaan mahdollisuus olla konfirmaatioissa ”sisälön tuottajina”, tulee rukouksesta aidosti nuorten näköistä. Tämä mahdollistaa jumalanpalvelukseen keskeisesti kuuluvan dialogin ja sinä–minä-suhteen syntymisen yksittäisen nuoren, seurakuntayhteisön ja Jumalan välille. Jotta rippikoululaisten omat kysymykset ja heidän lahjansa tulisivat konfirmaatioissa näkyviksi, tarvitaan isosia, jotka omalla esimerkillään ja taidoiltaan kannustavat heitä.

Seuraavassa esitellään yksi nuorilähtöinen tapa työstää konfirmaatiota isosten ja rippikoululaisten kanssa. Vaikka tässä työskentelyssä keskitytään toiminnallisiin elementteihin, toimintaa ohjaa kristinuskon keskeisten ajatusten ja perinteen sanoittaminen jumalanpalvelusyhteisön keskellä. Isosten rooli työskentelyssä on merkittävä, sillä he tuovat oman tietämyksensä jumalanpalveluksesta ja ryhmän ohjaamisesta sekä erilaiset lahjansa rippikouluryhmän ja seurakunnan käyttöön.

Konfirmaation työstäminen alkaa jo rippikoulun suunnitteluvaiheessa. Lähtökohtana on konfirmaatiopäivän kirkkovuoden mukainen Raamatun teksti. Vetäjätiimi, johon ohjaajat ja isokset kuuluvat, tutustuu tekstiin ja lähtee sen pohjalta ideoimaan oman rippikouluryhmänsä konfirmaatiota. Keskeisenä ajatuksena on suunnitella neljästä kuuteen työpajaa, joissa vetäjätiimi työstää konfirmaatiota yhdessä rippikoululaisten kanssa koko rippikoulun ajan. Työpajaryhmät kokoontuvat ennen intensiivijaksoa sovitusti ja intensiivijakson aikana päivittäin puolesta tunnista tuntiin.

Suunnitteluvaiheessa vetäjätiimin on syytä käyttää aikaa työstettävän tekstin valitsemiseen, tekstin taustoihin sekä konfirmaatiokaavan ja siihen liittyvien valintojen tekemiseen. Isosille olisi hyvä antaa mahdollisuus pohdita tekstiä ja siitä nousevia näköaloja yhdessä ohjaajien kanssa ennen varsinaisen työskentelyn käynnistämistä. Eri pajoille on hyvä jakaa monistee-

na tai sähköisesti käyttöön työstettävä raamatunkohta, lyhyt eksegeesi sekä konfirmaatiomessun kulku.

Työpajojen työskentelytavat valitaan kirkkovuoden teemasta käsin. Mahdollisia työpajojen menetelmiä voivat olla musiikki, tanssi, draama, askartelu, liturginen toimiminen, tietotekniikka ja valokuvaus. Toisaalta työpajan voi rakentaa melkein minkä tahansa sellaisen kiinnostuksen kohteen ympärille, josta on mahdollista tehdä konfirmaatioon soveltuva tuotos. Vetäjätii mi jakaantuu työpajoihin omien lahjojensa sekä kiinnostuksensa mukaan. Isosten kannalta on tärkeää, ettei kukaan heistä joudu yksin vastuuseen yksittäisestä työpajasta. Vahvempia ryhmänohjaajaitoja omaavat isokset voivat kuitenkin ohjata työpajaa kahden tai kolmen hengen ryhmissä. Aroille, ujoille tai epävarmemmille isosille on luontevampaa toimia sellaisissa työpajoissa, joissa on mukana myös ohjaaja. Vetäjätii min rooli työpajoissa on ohjaava. Niin ohjaajat kuin isoksetkin pyrkivät tuomaan työpajan käyttöön omat lahjansa, mutta kuuntelemaan ensisijaisesti rippikoululaisia sekä heidän ideoitaan ja toteutusajatuksiaan.

Rippikoululaiset jaetaan työpajoihin harrastuneisuuden ja kiinnostuksen perusteella. Mikäli vetäjätii millä on käytettävissä rippikouluun ilmoittautumisen perusteella tieto rippikoululaisten harrastuksista, voi tältä pohjalta jo lähteä rakentamaan työpajojen alustavia kokoonpanoja. Kokoonpanoja mietittäessä kannattaa kuitenkin huomioida, että jollekulle nuorelle voi olla innostavaa tai vapauttavaa osallistua rippikoulussa sellaiseen työpajaan, jossa konfirmaatiopäivän tekstiä ja jumalanpalvelusta työstetään itselle vieraalla tavalla. Tämä auttaa leimoista ja annetuista rooleista luopumista.

Nuoret hakeutuvat helposti samaan työpajaan hyvä ystävän tai kaveriporukan kanssa. Ainakin isompia porukoita on hyvä hajottaa, jotta keskittyminen säilyy. Ohjaajat voivat myös käyttää pelisilmää levottomimpien ja huomionhakuimpien nuorten suhteen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tällaiset rippikoululaiset ja isokset voivat ohjata sellaiseen työpajaan, jossa on mukana ohjaaja, joka kokee kutsumusta heidän kanssaan työskenteleeseen. Viime kädessä kyse ei olekaan pelkästään siitä, millainen työskentelytapa on kullekin rippikoululaiselle luontevin vaan siitä, mistä heidät saa innostumaan ja mitä kautta heidän lahjansa tulevat näkyviksi konfirmaatiomessussa. Ohjaajat, isokset ja rippikoululaiset sitoutuvat koko rippikoulun ajaksi samaan työpajaan, eli pajoja ei vaihdeta kesken rippikoulun.

Käytännön työskentely alkaa suunnitteluvaiheen jälkeen hetkestä, jossa koko rippikoulu kokoontuu yhteen konfirmaatiopäivän Raamatun tekstin äärelle. Kyse voi olla evankeliumitekstistä, mutta myös muu kirkkovuoden pyhän teksti on mahdollinen. Teksti luetaan yhdessä, ja ohjaaja avaa sitä ek-

segeesin näkökulmasta. Samalla nuorilla on mahdollista esittää tekstiin liittyviä huomioita, kysymyksiä ja ihmetyksen aiheita. Näitä voidaan pohtia ensin yhdessä pienryhmässä isosen johdolla ja kokoontua sitten vielä kokorippikouluryhmänä jakamaan, millaiset teemat nousivat esiin. Tämän jälkeen jakaudutaan työpajaryhmiin.

Jokainen työpajaryhmä lähtee työstämään tulevaa konfirmaatiota tekstistä käsin oman työpajansa työskentelytavan näkökulmasta. Esimerkiksi musiikkiryhmä ideoi konfirmaatioon sopivia virsiä, nuorten veisuja ja hengellisiä lauluja. Joissakin tapauksissa voi olla perusteltua käyttää myös muuta nuorten arkisesta elämästä nousevaa musiikkia. Yhteisen ideoinnin jälkeen lähdetään laulamaan ja soittamaan erilaisia vaihtoehtoja ja sitä kautta kokeilemaan, mitkä tuntuvat oikeilta valinnoilta. Musiikkiryhmää ohjataan tarvitaan sekä soitto- ja laulutaitoisia isosia että niitä, jotka ovat innostuneita musiikista, vaikka omat taidot eivät musiikillisesti olisikaan kovin vahvat.

Tanssi- ja draamatyöpajat voivat työstää saarnaa, esirukousta, synnintunnustusta tai vaikkapa päivän psalmia. Yksi luonteva tapa on antaa tanssityöpajalle tehtäväksi johdatus synnintunnustukseen. Tällöin tanssijat voivat etsiä improvisaation keinoin sopivia liikkeitä sellaisista teemoista kuin miltä synti tuntuu, mikä siihen johtaa tai miten ihminen käyttäytyy, kun hän kaipaa armoa ja vapahdusta. Tanssin taustalla on mahdollista käyttää ajankohtaista nuorisomusiikkia, kunhan sen sanat ja tyyli on etukäteen arvioitu messuun sopivaksi ja liturgian sanomaa ilmentäväksi.

Draamapajassa voi syntyä saarnanäytelmä, videoklippejä rippikoulun ja konfirmaation antamista oikeuksista tai vaikka räppiä päivän tekstistä. Liturgiapajassa työstetään messun liturgiaa kaavan ehdoilla. Mikäli synnintunnustusta tai esirukousta ei ole sovittu tanssi- tai draamaryhmän toteutettavaksi, voidaan liturgiapajassa ideoida näitä. Pääosassa liturgiapajassa on kuitenkin konfirmaation liturgian apuna toimiminen ja messun ”juontaminen” yhdessä papin kanssa. Myös tähän yhteyteen voidaan tarvittaessa rakentaa pieniä näytelmän pätkiä tai rooleja sekä korostaa liturgian sisältöjä kirkkotilan käytön kautta. Draama- ja liturgiapajoissa tarvitaan sellaisia isosia, joilla on valmiutta olla esillä ja lähteä kokeilemaan sellaisia toteutustapoja, jotka tuovat nuorten elämää näkyväksi suhteessa kirkon sanomaan. Toisaalta ryhmässä toimiminen on sikäli armeliasta, että kaikkien ei tarvitse olla esillä yhtä paljon ja jonkun rooli voi toteutua esimerkiksi puvustajana.

Kaikki rippikoululaiset ja isokset eivät muutenkaan halua näkyvää roolia konfirmaatiossa. Tällöin heidän on mahdollista valmistella konfirmaatiota etukäteen esimerkiksi askartelu-, tietotekniikka- tai kuvauspajassa. As-

kartelupajassa voidaan suunnitella ja toteuttaa sellaisia kirkkotilan koristeita tai symboleja, jotka konfirmaation aikana korostavat rippikoulun ja uskon sisältöjä tai kertovat nuorten arjesta. Yksi mahdollisuus on tehdä erilaisia rukousalttareita. On myös mahdollista lähteä pohtimaan tavallisesta poikkeavia toteutusvaihtoehtoja. Askartelupajaryhmä voi vaikka osana kohteita lahjoittaa intensiivijakson aikana kudotut villasukat vanhustentaloon tai vastaanottokeskukseen. Askartelupajassa toimiminen on luontevaa niille isosille, joilla on kädentaitoja ja esteettistä silmää.

Tietotekniikka- ja valokuvauspajat voivat toimia yhdessä tai erikseen. Tietotekniikkapajassa tehdään konfirmaation ajaksi seinälle heijastettavaa diaesitystä. Esityksen avulla konfirmatiovieraiden on helppo seurata konfirmaation kulkua, siksi sen on hyvä edetä kaavaa seuraten kronologisesti ja sisältää myös laulettavat laulut ja yhdessä lausuttavat rukoukset. Diaesitystä voi elävöittää rippikoulun aikana otetuilla kuvilla ja videopätkillä. Myös pajojen työskentelyä leirillä voidaan kuvata osaksi diaesitystä. Kuvia ja videoita voidaan tuottaa joko tietotekniikkapajassa tai sitten kuvausta varten voi olla oma pajansa. Monet isokset ovat nykyään taitavia teknisten laitteiden kanssa. Lisäksi heillä on luovia ideoita siitä, miten tekniikka voidaan hyödyntää osana konfirmaatiota. Mikäli rippikoulussa on niin sanottuja mediaisasia, heidän tehtävänsä voidaan yhdistää osaksi tätä työpajaa.

Rippikoulun aikana työpajaryhmien on syytä myös vaihtaa informaatiota keskenään, jotta ei tehdä täysin samanlaisia tuotoksia ja jotta työskentelyt täydentävät toisiaan. Erityisesti tietotekniikkaryhmä tarvitsee tietoa muista ajoista, jotta diaesitykseen saadaan kaavan lisäksi valittujen laulujen sanat, kuvat ja videot.

Lopuksi kaikkien työpajojen tuotokset kootaan yhteen. Tämä voi tapahtua intensiivijakson päätteeksi tai viimeistään konfirmaatioharjoituksessa. Sellaisessa konfirmaatiossa, jota koko rippikouluryhmä on toteuttamassa, on hyvä kiinnittää huomiota myös siihen, että liturgi ja häntä avustavat nuoret kertovat selkeästi, milloin on kenenkin vuoro toimia. Isosten rooli on sekä kannustaa että olla toteuttamassa konfirmaatiota yhdessä konfirmoitavien kanssa.

Konfirmaation jälkeen konfirmoidut ja heidän perheensä hajaantuvat juhlimaan. Spontaanin palautteen lisäksi järjestelmällistä palautetta voi olla vaikea kerätä. Rippikoulun ohjaajien on kuitenkin hyvä arvioida yhdessä isosten kanssa konfirmaatiotyöskentelyn onnistumista ja kehittämismahdollisuuksia.

Yhdessä tekemisen kulttuuri rakentaa siltaa seurakunnan yhteiseen jumalanpalvelukseen. Jos isokset saavat tilaa rippikoulun hartauselämässä ja ovat

rakentamassa konfirmaatiota rippikoululaisten kanssa, tämä kokemus kantaa myös osaksi seurakunnan muuta hartauselämää ja messuja. Yhdessä tekeminen murtaa myös sellaisia rakenteita, joissa seurakuntalaisen rooli on passiivisen vastaanottajan ja sivusta katselijan rooli. Parhaimmillaan nuorten kysymykset voivat olla aidosti läsnä, ja heidän äänensä kelpaa rukouksen sanoittajana seurakunnan kokoontumisissa.

*Salla Poropudas
Hiippakuntasihtööri, Helsingin hiippakunta*

LÄHTEET

Nieminen, T., Peitso, J., Perkiö, T. & Poropudas, S. 2017. Ihme isonen – Isostoiminnan kirja. Tallinna: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.

Suuri ihme – Rippikoulusuunnitelma 2017. Saatavilla 8.6.2017 [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/400865F07982E0ECC2257D5100209E1D/\\$FILE/SuuriIhme-Rippikoulusuunnitelma2017.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/400865F07982E0ECC2257D5100209E1D/$FILE/SuuriIhme-Rippikoulusuunnitelma2017.pdf)

NUORET AIKUISET RIPPIKOULUN RAKENTAJINA

Istumme rippikoululeirillä nuotioringissä ja laulamme yhtä nuorten suosikkilauluista. Sen tekstiin sisältyy toive: ”Pysy aina pikkuveljenä ja lintuna, älä koskaan miehisty, ei meidän taloon lisää aikuisia haluta...” Piirissä on vierekkäin eri ikäisten nuorten joukko: 15-vuotiaita rippikoululaisia, 16-vuotiaita isosia ja yli kaksikymmenvuotiaita apuopettajia eli apareita. Nuotiopiiri kertoo omalla tavallaan Pirkkalan seurakunnan rippikoulutyön kerroksellisuudesta. Ensin on suositusten mukainen 25 oppilaan rippikouluryhmä, siihen kuuluvat isospareina toimivat 14 isosta ja heidän lisäksi leiritoimintaan oleellisesti liittyvät nuoret aikuiset, joita on rekrytoitu mukaan 3–6 jokaista rippikouluryhmää varten.

Moni rippikoulun käynyt nuori kiinnostuu seurakunnan nuorisotoiminnasta. Useimmiten nuoren ensimmäinen askel mukaan toimintaan on ilmoittautuminen isoskoulutukseen. Tämä on luonnollista, koska omalla rippikoululeirillä tutuimmiksi ja omaa ikäluokkaa läheisimmiksi vertaistuen antajiksi ovat tulleet juuri oman ryhmän vuotta tai paria vanhemmat isokset.

Isoskoulutuksen ja -toiminnan kautta nuoret motivoituvat kotiseurakuntansa nuorisotoiminnasta muutaman vuoden ajan. Mutta kun ikää alkaa kertyä ja isosena toimiminen ei enää jaksaa innostaa, olisi nuorille aikuisille löydettävä omia vastuutehtäviä seurakunnassa. Parikymppinen on jo liian vanha olemaan uskottava isosen ja aktiiviseurakuntanuoren malli ripari-ikäisille nuorille.

1980-luvun alkuvuosina Pirkkalan seurakunnassa silloin työskennelleet nuorisopappi ja nuorisotyönohjaaja miettivät ratkaisua kysymykseen: ”Mitä tehdään liian vanhoille isosille?” Silloin mietittiin, mikä voisi olla se luonnollinen ja entistä vastuullisempi tehtävä, johon seurakunta voisi aikuistuvia nuoriaan kutsua. Niinpä tuon ajan rippikoulutyöntekijät ottivat omille rippikoululeireilleen pari useamman vuoden isosena toiminutta nuorta aikuista ”isosten isoiksi eli apukouluttajiksi”. Ensimmäisellä kerralla kaksi apukouluttajakokelasta eivät saaneet mitään selkeää tehtävää, joten

he lähinnä hengailivat riparilla ja juoksuttivat isosia omina apulaisinaan. Seuraavina vuosina työntekijät jo osasivat ohjata apukouluttajia leirityön erilaisiin tehtäviin. Vuosien myötä rippikouluryhmien apuopettajien tehtävät ovat selkiytyneet ja niihin oleellisena osana on kuulunut myös päivittäinen opetusvastuu, monenlaisen muun leiritoiminnan ohjaamisen lisäksi.

Apareilla on vastuullinen tehtävä

Pirkkalan seurakunnassa nämä rippikoulujen apareiksi kutsutut nuoret aikuiset ovat yli 20-vuotiaita seurakuntalaisia, joita yhdistää sama kotiseurakunta ja sen omassa leiripaikassa koettu rippikoululeiri. Useimmat apareiksi ilmoittautuvista nuorista aikuisista ovat toimineet muutamia vuosia isosina ennen aikuisen tehtävien vastaanottamista riparilla. Joka vuosi joukossa on myös heitä, joita elämä opiskeluineen ja töineen on kuljettanut eri paikkakunnille niin, etteivät he ole ehtineet mukaan seurakuntansa isostointintaan. Monet apareista tulevat rippikoulutoiminnan aikuisen tehtäviin niin, että he raivaavat omista kesälomistaan liki kolme viikkoa aikaa ollakseen rakentamassa rippikoululaisille elämyksellistä ja ainutlaatuista pirkkalalaista rippikoulua. Pirkkalassa rippikoulu sisältää kevään mittaan 5-8 tapaamista. Näiden lisäksi jokainen ryhmä kokoontuu kolmeen alkupäivään ennen intensiivijaksoa leirikeskuksessa. Leirijakson jälkeen, ennen konfirmaatiota, ryhmä kokoontuu vielä kolmeen päivätapaamiseen. Näin kesäpainotteisen rippikoulutoiminnan kestoksi tulee liki kolmen viikon jakso, johon aparit sitoutuvat osallistumaan ilmoittautumistensa yhteydessä.

Konfirmaation ja syksyn nuorteniltojen ja muun nuorisotoiminnan alun väliin jää aikaa. Rippikouluryhmän konfirmaation jälkeisestä jatkotoiminnasta vastaavat jokaisen rippikouluryhmän omat aparit yhdessä isosten kanssa. Aparit ottavat aikuisina vapaaehtoisina vastuulleen kantaa rippikouluryhmää konfirmaatiojuhlan jälkeen niin, että rippikoulunuoret voivat kokea olevansa tärkeitä seurakuntalaisia ja osallisia jo ennen syyskauden alkua kotiseurakuntansa nuorisotoiminnassa. Kesän rippikouluryhmät tapaavat rippikoululeirin jälkeen nuortenilloissa, joita seurakunnan kesäpaikassa järjestetään koko kesän ajan kahdesti viikossa. Kun kesä päättyy nuorten aikuisten järjestämää oman seurakunnan rock-tapahtumaan, on siitä luontevaa siirtyä syksyn toimintaan.

Apareiden valmennus ja rekrytointi

Aparitoiminta on rakenteellisesti oleellinen osa Pirkkalan seurakunnan nuorten aikuisten toimintaa. Aparivalmennus koostuu erilaisista vastuu-

tehtävistä retkillä, nuorteniltojen ja isoskoulutuksen ohjauksista, aktiivisesta osallistumisesta nuorten aikuisten omiin tapaamisiin ja monenlaisista vastuutehtävistä nuoren seurakunnan toiminnassa.

Joka vuosi järjestetään apari-ikäisille nuorille aikuisille muutamia omia valmennuspäiviä, joissa käsitellään rippikouluikäisten nuorten kysymyksiä, rippikouluopetusta sekä erilaisia ryhmätoimintaan liittyviä teoreettisia ja käytännöllisiä asioita. Toukokuussa kutsutaan apareiksi kesän ripareille ilmoittautuneet nuoret aikuiset valmennuspäivään yhdessä sopimaan ja pohtimaan mm. tulevien rippikoululeirien yhteisiä linjauksia ja käytännön sovelluksia joihinkin nuorison keskuudessa eläviin ilmiöihin. Pirkkalan seurakunnan rippikoululeirikäytäntöihin on esimerkiksi kuulunut vielä kesällä 2016 yhteinen sopimus mobiililaitteitten jättämisestä kotiin riparin ajaksi. Tätä käytäntöä vaalivat juuri isosikäiset nuoret ja aikuisnuoret yhteisenä rintamana. Työntekijöitten tahdolla tämä ”someton” rippikoulukokemus jäisi toteutumatta, mutta vapaaehtoisten seurakuntanuorten takia tämä on toistaiseksi ollut mahdollista. Syksyllä on menneen kesän apareina toimineitten yhteinen palautepäivätyöskentely yhdessä seurakunnan työntekijöitten kanssa. Silloin kerätään ripareitten onnistumiset ja ongelmakohdat yhteiseen jakoon, tehdään suunnitelmia tulevaa talvikautta varten isoskoulutukseen ja kaavailaan seuraavan vuoden rippikoulujen käytännön kysymyksiä.

Vuoden alussa alkaa mahdollisten apareitten rekrytointi rippikoulutyössä toimivan työntekijän henkilökohtaisella yhteydenotolla nuoriin aikuisiin. Kevään aikana työntekijän ja apariehdokkaitten välillä käydään kahdenkeskisiä neuvotteluja esimerkiksi siitä, mihin aikaan kesästä aparina toiminen olisi mahdollista. Samoin leiriryhmäkohtaisten aparityimien kokoaminen on keskeistä koko rekrytointiprosessin onnistumisen kannalta. Työntekijän on tunnettava nuoret aikuiset niin hyvin, että hän voi mahdollisuuksiensa mukaan koota sellaiset aparityimit, että apareista löytyy musikaalisuutta, urheilullisuutta, toiminnallisuutta tms juuri sen verran kuin yksittäiselle rippikouluryhmälle on tarpeellista. Jonakin vuonna jalkapalloilevien rippikoululaisten leirille on aparipesti räätälöity myös paikallisen jalkapalloseuran pelaajalle: jalkapalloapari.

Kun Pirkkalan seurakunta ottaa rippikoululeireilleen oman seurakunnan nuoria aikuisia vastuunkantajiksi, merkitsee se samalla sitä, että kirkon ammatteihin opiskelevien kesätyöntekijöiden rekrytointitarve on melko pieni, 1–2 kesätyöntekijää nuoriso- ja rippikoulutyössä vuosittain. Rippikoulutyössä toimivien nuorten aikuisten opiskelu- ja ammattialat ovat monipuolisempia kuin vain kirkon ammattiin opiskelevien nuorten kohdalla. Aparitoiminnassa on mukana vuosittain monenlaisia ammattilaisia: lähihoitajia,

myyjiä, kampaajia, kukkakauppiaita, hyvinvointitoimijoita, taksiautoilijoita, ammattisotilaita, erilaisia sosiaali- ja kasvatustieteiden opiskelijoita... Monipuolinen ammattikirjo antaa rippikoululaisille kokemuksen siitä, miten nuoren seurakunnan toiminnassa voivat olla mukana eri-ikäiset ja monenlaisissa ammateissa toimivat nuoret aikuiset. Erilaiset arkiset tavat puhua vaikkapa uskosta ja Raamatusta saattavat tuntua rippikoululaisista tutumilta tavallisissa ammateissa toimivien apareitten osalta kuin jos mukana olisi vain kirkon virkaan opiskelevia nuoria aikuisia.

Aparius antaa ja vaatii

Nuorten aikuisten uskonnollisen kehityksen kannalta rippikoulun aparina toimiminen antaa haastavan mahdollisuuden lähteä pohtimaan ja kohtamaan omia uskonkysymyksiään. Kun rippikouluopetukseen sisältyy kaikki oleellinen kristillisen kirkon opeista ja tunnustuksista, niin apari-ikäisen seurakuntalaisen on pysähdyttävä miettimään vaikkapa sitä, miten on itse soveltanut uskonoppeja ja Raamatun opetuksia omassa elämässään. Jokaisen aparina toimivan nuoren aikuisen on myös mietittävä sitä, miten hän omalla vapaaehtoisuudellaan on itse elävä esimerkki tavallisesta seurakuntalaisesta koko ripariryhmän nuorille, isosille ja rippikoululaisten vanhemmille.

Kirkon työnohjauskäytännöissä on viime aikoina tullut esiin myös vapaaehtoisina toimivien seurakuntalaisten työnohjausmahdollisuus. Pirkkalan seurakunnassa ollaan kehittelemässä omaa työnohjausmallia vapaaehtoisina rippikoululeireillä toimiville nuorille aikuisille. Ajatus omasta työnohjausmallista on noussut erilaisista aparina toimineitten nuorten aikuisten keskusteluista, joissa he ovat tuoneet esiin rippikoulussa työskentelynsä rasittavia ja kuormittavia kokemuksia. Kun seurakunta kutsuu nuoria aikuisia vastuunkantajiksi toimintaansa, on kohtuullista, että se myös hoitaa heidän kuormittumistaan.

Aparitoiminta on kehittynyt Pirkkalassa vuosikymmenien aikana nykyiseen muotoonsa. On vaikea ennustaa, miten toiminta tulevaisuudessa muuttuu ja kehittyy. Toivon, että tämänkin vuoden rippikoululaiset voisivat muutamia kertoja isosina toimittuaan ja iän karttuessa ottaa vastuuta nuoremmista rippikouluikäluokista niin, että he toimisivat vaikkapa viiden vuoden kuluttua rippikoululeireillä apuopettajina, apareina.

*Taru Lossi
Nuorisotyönohjaaja, Pirkkalan seurakunta*

SARJOJEN KRITEERIT

DIAK TUTKIMUS -sarjassa julkaistaan uutta ja innovatiivista tietoa tuottavia tieteellisiä tutkimuksia Diakonia-ammattikorkeakoulun opetus-, tutkimus- ja kehittämistoiminnan alueilta. Julkaisut ovat monografioita tai artikkelikokoelmia.

DIAK TYÖELÄMÄ -sarjassa julkaistaan tutkimus- ja kehittämisraportteja sekä opinnäytetöitä, jotka ovat tuottaneet innovatiivisia ja merkittäviä työelämää kehittäviä tuloksia. Sarjaan voivat tarjota julkaisuja Diakonia-ammattikorkeakoulun työntekijät, opinnäytetyöntekijät ja ulkopuoliset kirjoittajat.

DIAK PUHEENVUORO -sarjassa julkaistaan Diakonia-ammattikorkeakoulun temaattisia puheenvuoroja, erilaisia selvityksiä sekä opinnäytetöitä. Tekstilajiltaan julkaisut voivat poiketa tieteellisestä tai raportoivasta tekstistä.

DIAK OPETUS -sarjassa julkaistaan pedagogista kehittämistä kuvaavia julkaisuja, oppimateriaaleja, oppaita ja työkirjoja.

DIAK TYÖELÄMÄ

DIAK TYÖELÄMÄ –sarjassa julkaistaan tutkimus- ja kehittämisraportteja sekä opinnäytetöitä, jotka ovat tuottaneet innovatiivisia ja merkittäviä työelämää kehittäviä tuloksia. Sarjaan voivat tarjota julkaisuja Diakonia-ammattikorkeakoulun työntekijät, opinnäytetyöntekijät ja ulkopuoliset kirjoittajat.

Diak Työelämä 1: Koski Arja & Vogt Ilse (toim.) 2015. Osallistavaa kehittämistä asumisyksikössä. Asukkaat ja työntekijät kehittäjinä.

Diak Työelämä 2: Arja Koski & Eila Jantunen (toim.), 2016. Työnohjaus – välttämätön hyvä ammattikorkeakoulussa

Diak Työelämä 3: Jari Helminen (toim.), 2016. Työelämälähtöistä ammattikorkeakoulupedagogiikkaa rakentamassa.

Diak Työelämä 4: Sami Kivelä & Hanna Huovila & Anitta Juntunen & Antti Peltari & Kaisu Laasonen (eds.), 2016. Towards Global and Sustainable Higher Education. The GLORE Project Fostering North-South Partnerships in Finnish Universities of Applied Sciences.

Diak Työelämä 5: Aija Kettunen, Päivi Vuokila-Oikkonen & Anne Määttä (toim.), 2016 Hyvinvointipalvelut toimiviksi.

Diak Työelämä 6: Minna Valtonen ja Päivi Sutinen (toim.), 2016. Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa.

Diak Työelämä 7: Raili Gothóni, Susanna Hyväri, Marjo Kolkka & Päivi Vuokila-Oikkonen (toim.), 2016. Osallisuus yhteiskunnallisena haasteena – Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 2.

Diak Työelämä 8: Karvinen Ikali & Karjalainen Anna Liisa (toim.), 2016. Työelämää tutkien ja kehittäen – opinnäytetöitä työelämästä ja työelämälle.

Diak Työelämä 9: Laitinen Kristiina, Uhlbäck Saara, Eskelinen Niko & Saari Juhon 2017. Sumuisten sielujen hyvinvointi – terveysneuvontapisteiden asiakkaiden hyvinvointi ja palvelujärjestelmään kiinnittyminen.

Diak Työelämä 10: Jarmo Kokkonen (toim.) 2017. Tehdään ihmeitä! Osallisuus, vapaaehtoisuus, jäsenyys ja hengellisyys isostoiminnassa.

